Practica musicae vtriusq; cātus excellētis Frāchini gaffori laudēsis. Quattuor libris modulatissima: Sūmaq; diligētia nouissime īpressa.

✠

DESCRIPTIO MVSICAE ACTIONIS FRANCHINI GAFFORI LAVDENSIS.

¶ Liber Primus.

¶ Liber Secundus.

¶ Liber Tertius.

¶ Liber Quartus.

PROHAEMIVM

¶ Illustrissimo & excellentissimo Principi domino. D. Lodouico Mariae Sforciae Anglo Duci Mediolanẽsium inuictissimo. Franchinus Gafforus Musicae professor Salutem.

QVantae musicae artis ꝓfessio Illustrissime princeps apud Priscos nõ auctoritatis mõ: sed etiã uenerationis extiterit facile edocemur: & summoꝝ philosophoꝝ exẽplo q se admodũ senes ad hãc disciplinã uelut in ea summã studioꝝ suoꝝ manũ ĩpositur cõtulerũt: & seuerissimaꝝ reꝝ publicaꝝ instituto: q cũ sũma diligẽtia q̃cq̃d morbius publice officeret circũcidi curassent: hãc tñ arte nõ mõ nõ eiecerint: sed etiã uelut morũ parẽtẽ altricẽq; sũmo studio excoluerũt: & ut claudã semel oĩum gẽtiũ oĩumq; nationũ cõsentiẽti stabiliq; confirmat̃ iudicio apud q̃s nihil unq̃ fuit cura maiore celebratũ. Quae. n. alia disciplina tãto mortaliũ assensu tãtaq; oĩs uel aetatis uel sexus cõspiratiõe recepta ẽ: ut nullius cõditionis ullus sit adhuc reptus: q molestias suas uel rudi saltẽ modulatiõe cõsolari non studeat? Nihil. n. aeq̃ aĩos ad diuersissimos affectus breui momẽto traducere: non optimoꝝ mõ testimonio: sed ocultata (ut aiũt) fide cõuincit̃: adeo ut eius ꝓfessores antiq̃tas nõ Musicos mõ: sed & uates & sapientes appellare nõ dubitarit. Huc accedit poetaꝝ auctoritas: q Linũ Orpheũq; diis gẽitos: qm̃ quorũdã hoĩum durã agrestẽq; uitã ad mitiorẽ cultũ reduxerint: siluas saxaq; duxisse finxerũt. Sed ne forte poetaꝝ dictis pua adhibeat̃ fides uelut in maius oĩa familiari sibi figura extollẽtiũ: repti sũt ẽt sapiẽtiae ꝓfessores: q asserere nõ dubitarint nõ sensibilia mõ: sed ẽt q̃ citra sensum utcũq; uiuũt modulatiõibus musicis ꝑmulceri. Atq; hac q̃dẽ cã eminẽtissimũ auctorẽ Verg. nõ hyꝑbole poetica in buccolicis dixisse ad Sylẽcãtũ & duras motasse cacumina q̃rcus arbitrati sũt. Et. n. si Platõi credimus q mũdi animã musica modulatiõe cõstare dixit. nõ uideo ꝓfecto cur dubitari possit caetera quoq; qualicũq; aĩa degẽtia quã eis coelitus datã liq̃t nõ affici laetariq; naturae suae cõgruẽtia quũ similitudinẽ sibi amicã eẽ iã palã cõstet. His ego rõnibus illustrissime Priceps tũ ẽt natura ad id ĩpellẽte: cui nõ facile obsistimus motus cũ animũ iã ab ineũte aetate ad hãc usq; disciplinã appulissem: q̃ ꝑsertim & moribus cõferret: ut pitissimis placet & a ꝓfessiõe mea nõ abhorreret recepta iãdiu opiniõe religiosoꝝ hoc potissimũ munus eẽ ne mihi soli studia ꝓdessent mea: librũ etiã edidi antiq̃ssimoꝝ rõnũ secutus de huius artis speculatiõe quã graeci theoticã uocant quo & rõ studioꝝ meoꝝ cõstaret: & laboꝝ fructus latius sꝑgerent̃. Qđ opus inclite Princeps nomini tuo dicaui: cõstãter id q̃dẽ ac timide: ne tibi grauissimis curis maximarũq; rerũ põderibus occupato in tẽpestiuis nugis obstreperẽ. Caeterũ posteaq̃ ꝑspexi q̃to fauore q̃taq; benignitate opusculũ nostrũ: alioq̃n rude atq; incultũ sis ꝓsequut⁹: additũ mihi ea liberalitate etiã currẽti calcar: studiũq; meũ nõ mediocriter accensum est: ut alterã quoq; huius disciplinae ptẽ securus iã stomaci tui aggredere. Musica. n. nõ ut caeterae Matheseos disciplinae speculatiõi tm̃ uacat: sed exit in actũ: moralitatiq; ut ꝑdictũ est cõiũgit̃. Neq;. n. satis officio meo fecisse uidebar si in ĩquisitiõe tm̃ subsisterẽ ad paucoꝝ id utilitatẽ spectare ratus: nisi ꝓfectui etiã publico nr̃a ĩdustria desudaret. Haec nãq; musicae pars nõ solũ sui cognitiõe ꝓdest: sed lõgius promotis radicibus reliqua etiã studia coadiuuat: quod grauissimorũ uiroꝝ testimonio comprobatum est: qui se nihil aliud ex Musicae q̃ lit-

teras didicisse ꝓfessi sunt. Hác.n.arte Fabius Quinti. antiqssimā oīum in lrīs stu dioꝶ autore Timagine cōfirmat. Cæteꝶ cū de Musica loquor. nō hāc Theatralē atq₃ effœminatā itelligo: q̄ mores publicos corrūpit poti⁹q̄ iformet: sed illā mode stā atq₃ uirilē antiqs heroib⁹ celebratā: q̄ Mēsis regū Cōuiuialibusq₃ ædulis admo ta recubātiū cōcertatiōe circūlata iter eos cytara clarissimoꝶ uiroꝶ egregia facino ra decātabat: qd maximū ꝓfecto ad uirtutis studia icitamētū fuit: ueꝶ hæc etiā al tius euecta: cœlo quoq₃ iserit: ac solis labores: errātēq₃ Lunā: ac Titania astra cele berrimoꝶ uatū testimonio enarrat: & q̄si nō cōtenta iplesse meritis spatia terraꝶ: cœlos penetrat: diuinarūq₃ reꝶ mysteriis iniūgit. Hoc igit opus princeps ocula tissime: tuo ductu tuisq₃ auspiciis ꝓxima futura apud me natū: ut Plinii secūdi uer bis utar: atq₃ ipressum tuo nomini. q̄ debeo ueneratiōe dicaui. Ad quē.n. labores meos referā cōmodius: q̄ ad quē nō cūcta modo Italia: sed remotissimæ quoq₃ gē tes: ius arbitriūq₃ nō cōsilioꝶ solū: sed etiā gestoꝶ suoꝶ uelut ad honorariū arbi trū referre solēt. Nec ueritus sum ne tibi hoc munusculū nostrū maxias res obeū ti molestū accederet: cū sciā te ita maximis moderati solitū: ut minima quoq₃ non spernas: fœlicitateq₃ igenii ita cūcta digerere ut ioffenso tenore peragant. Quāq̄ tibi nō iter minima habeant: q̄ ad ꝓfectū studioꝶ spectēt. Testimonio sunt p̄clara gymnasia disciplinaꝶ qdē oīum: sed p̄cipue græce latinæq₃ facūdiæ: q̄ tibi maxi ma cura p iperii tui urbes istituta sūt. Quis.n. alius fortis fortunæq₃ tuæ adoriola suoꝶ igēia maiori iussu ad uirtutē icitat: tuet: fouet. Cæteꝶ q̄tū ad me spectat nō postulo: ut scripta mea ad cōparationē magnoꝶ auctoꝶ sūmāt: nec ut auctoratis scriptoribus annūeret quoꝶ doctrinæ si qd in nr̄is boni fuerit libētissime acceptū refero satis mihi superit: si tm̄ adnitar. hactenusq₃ idustriā nr̄ām cōmēdari uolo ut studiosoꝶ ꝓfectui cōcinna cōpēdiosaq₃ breuitate cōsuluisse dicar: ut q̄ forēt spar sim p auctoꝶ uolumina reqrēda: i uno ope cōuenienti reꝶ ordine cōgesta repiant. Elaborauimus nāq₃ ut res oēs suis principiis exorsæ p seriē ad calcē pducerent: ne qua lector in difficili alioqn arte cōfusiōe circūagat: scriptorisq₃ magis ieptia q̄ reꝶ obscuritate laboret. Hoc nobis tm̄ assumimus hinc idustriæ nr̄æ cōmēdationē pe tendā cēsemus. Sūme igit humāissime. Princeps munusculū nostrū qua in cæte ris soles clemētia: patereq₃ nōis tui saltē p̄fatiōe subniti: sic recipi merebit: cōmen dationē merito suo sibi p̄stare nō pōt: dicatura consequet. cū alioquin nos ut oīa uel fortunæ nostræ uel igenii bona tibi accepta referrimus sic quicqd studio indu striaq₃ effecerimus nomini tuo tēpus in omne dicatū cōsecratūq₃ esse uolumus.

Fabius Quintilia.

ℭ Carmen Lucini Conagi.

ℭ Et iuuat: & uellē meritas tibi reddere laudes.
Sed quis pro meritis te Ludouice feret.
Aurea das nobis: & fœllicissima princeps.
Sæcula nulla ducum gloria tanta fuit.
Atq₃ alia ut taceam rerum monumēta tuarū.
Quæ superāt hoīum colloquia atq₃ fidem.
Quando artes ullo tantū uiguere sub æuo.
Aut sic ingeniis Pallas amica fuit.
Cernimus Isæos: Euclidas: Pythagorasq₃.
Phœbigenas: & qui sydera cælsa petant.
Nec tibi Chrysippi desunt: doctiq₃ Solones.
Et tua Parrhasias dant tibi sæcla manus.
Prodiit & stigia per te de sede reuulsa.
Musica: nec notos attulit ipsa modos.
Ecce suas Franchinus opes: sua munera p̄fert.
Pieria: quo non clarior arte uiget.
Has pete tu lector: nil nō laudabile cernes.
Hinc exerceri discis: & inde loqui.
Quicquid agas isto cantās cognoscere libro.
Et poteris recto promere quæq₃ sono.
At tu si modo sit grati tibi muneris auctor.
Ad dominum pro se fer pia uota deum.

FINIS.

ℂFRANCHINI GAFFORI LAVDENSIS. MVSICAE ACTIONIS LIBER PRIMVS.

ℂDe Introductorio ad Muſicam exercitationem neceſſario. Caput. I.

Orpheus
Amphion
Linus
Arion
Timotheus
Ariſtoxenus
Philoſophus
Tullius

ET ſi harmoniam ſcientiam plærisq; ceſſante uſu (quoq; theorici eſt) longæ auctius q̃ qui ipſa ſunt exercitatiõe proſequuti: hos tamen ad tantum harmõiæ uſum nulla creditur ſcientia peruenire non potuiſſe. Quid enim præſtantiſſimos ueteres illos primo theoricæ conſcriptos commemorem? quum: Orpheum: Amphionem: Linum thebeum: Ariõnē: & Timotheum ac reliquos ipſa poſteritas celebrauit: quorũ cõcentu (uſu inquã) alter feras: ſaxa alter & ſyluas: Aquatiles beluas alter: agreſteſq; animos & rudes demulxere: hos & diſciplinæ ipſius inſtitutis & ipſa actione conſtat celeberrimos extitiſſe. Nec temere Pythagoricos ipſos & Platonicos atq; Parhypateticos in mediũ adduxero: quorũ iuſſu diſciplinãdis adoleſcentibus & naturalis & artificioſæ uocis uſus plurimum commendatur quod ea q̃dem ratione aſſertum eſt: quũ Ariſtoxenus muſicus atq; Philoſophus teſte Marco Tullio primo tuſculanarũ quæſtionũ: ipſius corporis intenſionem quandã uelut in cantu & fidibus: quæ harmonia dicitur: ſic ex totius corporis natura & figura uarios modos fieri tanq̃ in cantu ſonos affirmauerit. Sunt & qui uanas poſuere potentias niſi redigant̃ ad actus: quare exercitationẽ melodicæ uocis ſentiunt harmonicæ cõſiderationi plurimũ contuliſſe: nõ ꝗ uariam ei multitudinẽ ſed ipſam adhibeat perfectionẽ. Eſt igitur muſicæ actio motus ſonorum cõſonantias ac melodiam efficiens. Quos q̃dem ſonos fruſtra ratiõe & ſcientia colligimus: niſi ipſa fuerint exercitatiõe compræhenſi. Hinc eorum intenſiões remiſſioneſq; ac cõſonantias nõ animo tantũ atq; rationes ſed auditus & pronunciationis cõſuetudine pernoteſcere neceſſe eſt. Sed neq; inficiabor hãc ipſam muſicam actionem Grammaticæ plurimũ eſſe diſcordem: quũ in hac dum breui uel producta ſyllaba ſit utendũ: omnino eorũ qui nos anteiuerũt auctoritate id facimus: Muſicum uero rationabili uocũ dimenſioni inſeruire neceſſe eſt: nec illam uel illam ſyllabã ante pronunciare quam ſibi per uocis ac tẽporis mẽſuram licere ſciat: quod & ſi conuenientibus primo ſecundi huius operis deſcriptum eſt: diuus tamen noſcitur Auguſtinus ſecundo ſuæ muſicæ argumentis efficacibus comprobaſſe. Verum ſonoras uoces genera quattuor conſequunt̃. Primum genus eſt eorum qui circa proſam uerſantur: ſuum potius uerbis q̃ melodia exprimentes conceptum: ut Oratores & lectores: & qui etiam in diuinis antiphonas modulantur & pſalmos: quod (licet improprie) Ambroſiani noſtri atq; Gregoriani clerici cantum planum uocant, quoniam ſimpliciter & de plano ſingulas notulas æqua breuis temporis menſura pronunciant. Non enim concinitatis noſcitur ſeruare naturam. ſed ꝗ certi ipſorum modorum (quos & tonos uocant) limites & termini atq; uocum congreſſiones & tranſitus ſecundum. ſ. naturalem diatonici generis diſpoſitionem obſeruari pernoſcuntur cantilenarum ac totius modulaminis exordia in

Muſica diſſẽtit Grammaticæ

Auguſtinus
Quattuor genera muſicorum.

Oratores
Lectores
Ambroſiani
Gregoriani

ipso ut plurimum comprobâtur. Inde soniferam lectionem quasi lectionem susti-nentem sonos uel ipsis sonis substitutam: ipsum planum cantũ appello. Veteres autem ut uigesimooctauo problemate partis harmonicæ asserit Aristoteles: pri-mas huiuscemodi uocum animaduersiones: quas instituendis ad musicam adole-scentibus præponebant leges uocabant. Secundum genus est eorum qui non mo do mentis cõceptum: sed & syllabas ipsas breues & longas (quod poetarum est) metrica consideratione pronunciant: de quo quidem primo secũdi gratiore licen tia sermo fiet. Tertium genus est eorum qui alterutra inuicem sonoritate certis in-terallorum dimensionibus melodiam ac dulcem efficiunt cantilenam: quod ter tio præsentis operis uolumine pernotatur: hos ꝓprie musicos & cantores uocãt. Quartum genus histrionicæ & mimicæ arti dicari solent & his qui ad uocis imi-tationem gestibus corporis commouentur ut saltationibus & choræis: quibus Theophrastus probatam in uoce & corporis motum musicam ascripsit. Sed cum cerimoniis nostris hæc obscenitas non conueniat ad ea quæ diuinas laudes con-cernunt animam conuertimus. Constat itaq; Guidonem Aretinum ipsius frugi-feræ musicæ introductorium descripsisse septem litteris atq; sex syllabis cordas omnes denominantibus ad instar quindecim chordarum naturalis & perfecti dia tonici systematis perornatum. Confert quidem plurimum humanæ uocis actioni lyræ aut cytharæ uel monochordi percussas concordes chordulas imitari: quarũ alias graues: alias acutas: reliquas Græci medias dicebant. Verum ecclesiastici no stri Guidonis huiusmodi traditionem quam manum uocant: in graue: acutum: & superacutum distingunt: ut uiginti ac duarum chordularum lineis & interual-lis seu spaciis alternatim inscriptarum: connumeratis scilicet ipsius sinemenon te-trachordi causa & imitatione duabus coniunctis: octo priores: quasi silentio & ta citurnitati proximas: appellant graues. octo uero his superductas acutas uocant. ac reliquas sex superacutas. Extat tamen in ipsius octo grauibus chordis & ipsum acumen: atq; grauitas in acutis. Inde est ꝙ ex singulo earum aceruo consonantia prosiliit: quam acuti grauisq; soni mixturã esse suauiter & uniformiter auribus ac-cidentem Boetius diffinire solebat. Vocum igitur septem litteris per lineas & spa-tia deductis ordo sic summitur: namq; grauissimo introductorii loco quem linea quadam signant græcam Γ litteram ascripserunt inde & syllabam. ut. Viciniori autem spacio litteram A & syllabam. re. Secundæ lineæ in acutum consequenti: litteram ♮ quadratam ex geminata Γ conuersim coniuncta: & syllabam mi. Sed subsequenti in acutum iteruallo litteram C & syllabam fa posuerunt. Interuallũ .n. seu spacium intelligo uacuum marginem duabus lineis acumine & grauitate contiguis interiectum. Atq; consimili progressione litteras ipsas & septem exacor dorum syllabas cordulis annotarunt. sed quamplura de his locus hic expeteret: quæ cũ quinto Theoricæ lucide deducta sint ipsa duximus breuitate pertransire silentio. Sitq; diatonicum Guidonis itroductorum litteris & syllabis per lineas & spacia descriptis hac parigraphia dispositum.

Aristote.

Qui sint musici & cantores

Theophrastus

Guido

Græci

Interuallũ

Diatonicum
Guidonis Introductorium Pythagorea dimensione dispositum
1536 aE
1728 DD
1944 E
2048 B
2187 B
N etheyperboleon 2304 a
P aranetehyperboleon 2592 g
T ritheyperboleon 2916 f
N etediezeugmenon 3072 e
P aranetediezeugmenō 3456 d
T ritediezeugmenon 3888 c
P aramese 4096 ♮
MESE 4374 b
4608 a
L ychanosmeson 5184 G
P arhypatemeson 5832 F
H ypatemeson 6144 E
L ychanoshypaton 6912 D
P arhypatehypaton 7776 C
H ypatehypaton 8192 ♮
P roslambanomene 9216 A
10368 Γ
to
se
apo
apotome
semitonium
tonus
la
sol
fa
mi
re
ut
3456 Netesmemenon
3888 Paranetesmemenō
4374 Tritesmemenō
4608 Mese

De ſyllabis ſonorum nominibus & earum diſtantiis. Cap. II.

Eptem tantū aſſentiales chordas ſeptenis litteris a Gregorio deſcriptas ſexto æneidos hoc carmine Maronis auctoritas celebrauit. Necnō tray- cius longa cum ueſte ſacerdos. Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina uocum. Inde & introductorium ipſum Guido ſeptem cōmixtis perfecit exachor- dis. Exachordū.n.eſt comprehenſio ſex chordarū diatonica dimenſione diſpoſi- tarū quarum noīa ſunt: ut re mi fa ſol la. Sūt.n. ut re graues dum græcis aſſentior ſol la acutæ: & mi fa mediæ. Eccleſiaſticoꝝ uero mos eſt: ut re graues uocare: mi fa acutas: & ſol la ſuperacutas. Has quidē Guido ipſe ita diſpoſuit: ut ſingula per- fecti ac diatonici ſyſtematis īterualla duabus tantū hmōi ſyllabis diffiniret. Nāq; inter ut re ſeſquioctaua dimenſione toni claudit̄ interuallū. Inter re & mi ſimili- ter. Sed inter mi & fa minoris ſemitonii diſtantia eſt. Inter fa & ſol atq; īter ſol & la extenſus eſt tonus. Qua re altior eſt re quā ut tono: & tono item grauior ut q̄ re. Re a mi tono uincitur acumine: ſubeſtq; ei tono in grauitatē. Fa q̄ ſol grauior eſt tono: ac ſol tono fa ſuperuadit in acutū. La a ſol toni interuallo ipſa grauitate deuincitur: ſed la epogdoa diſtantia ſol ſuperat in acutum. Verū fa acutior noſcit̄ quā mi: ſol minoris ſemitonii ſpacio: Inde eodem interuallo mi q̄ fa grauiorē eſſe neceſſe eſt. Cōſtat igit̄ in ſingulo exachordo quattuor tonos diuerſis notulis cir- cūſpectos minus ac naturale ſemitoniū medio concludere loco qđ ipſa neceſſita te factū exiſtimari licet. Nam quū tres conſiderare uolueris ſecundū tetrachordo rum uarietatē diateſſaron formas: nuſq̄ in ſolo exachordo eas poteris diatonice cōperire: niſi quattuor ipſi toni mediū ſemitoniū concluſerint. qđ facile per hæc quæ facimus pōt quiſq; ex ſeipſo conueniri. Atq; idcirco ſingula in ſyſtemate pfe- cto diatonice ac naturaliter diſpoſita ſemitonia duabus ipſis ſyllabis mi & fa īter- cidere pernoſcuntur: tanta fuit ad cōmixtorum ſeptem exachordoꝝ diſpoſitionē ipſius Guidonis animaduerſio. Nāq; uniuſcuiuſq; exachordi principium uel pri- mo præcedentis exachordi tetrachordo cōiunxit: uel ipſum ab eo toni diſiunctū inſtituit interuallo. Qua ex re in eptachordo: duoꝝ exachordorū prima compro bantur tetrachorda. At ubi primū ſecundi exachordi tetrachordum terminatur: tertium exachordū b molle dictum: qđ & coniunctum dici pōt: ſummit exordiū ſuperductum quidē: ut & tritoni aſperitas fiat in modulatione ſuauior: & nōnul- lorū tonorum compoſitio poſſit per uariatas conſonantiaꝝ ſpecies cōmixte atq; item acquiſite procedere. Quartū uero exachordum a primo ſecundi exachordi tetrachordo toni interuallo diſiungitur in acutum. Quintū aūt exachordū pri- mo quarti exachordi coniungitur tetrachordo. Verum primo quinti huius exa- chordi tetrachordo ſextum connexum eſt exachordum quod ſinemenon ſeu con iunctum poteſt appellari. Septimum exachordum a primo quinti exachordi te- trachordo toni diſtantia diſiungitur in acutum. Eſt enim tonus legitimum ſeſqui octauæ dimenſionis ſpacium duobus ſonis circūſcriptum. Hic duas propinquas ſola ſectione ſuſtinet partes: quarum altera minor: altera maior. Hanc apotomen ſeu ſemitonium maius illam minus ſemitonium uocāt. Abſtracto quidē ab ipſo tono minore ſemitonio relinquitur apotome: quo difficillime diſcors tranſitus ꝓ cedit in uocibus: ſecus ipſo minore ſemitonio: nāq; concors & ſuaue tonis ipſis & conſonantiis præſtat temperamentum ut in harmonia inſtrumentali notiſſime

Gregorius
Virgilius
Guido

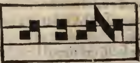
In laudē
Guidonis

Quid ſit
tonus

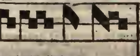
Quid sit semitonium
Quid sit interuallum

comprobabo.quum potissime in diatonica introductione ante uel post uel inter duos tonos naturaliter noscatur esse deductum. Hinc semitonũ ipsum liceat diffiniri interuallũ qđ duabus sesquioctauis appositũ sesquitertiã ducit proportionẽ seu spaciũ qđ duobus tonis coniunctũ sonoris terminis extremis diatessaron pficit consonantiã. Interuallũ aũt seu spacium hoc mõ potest intelligi distantiã esse acuti atq; grauis soni. Sonorus aũt mentis conceptus certis notulis declarat: quarum extensionẽ intensionẽq; ac remissionẽ lineaꝝ ac spacioꝝ uarietate dispositas ipsa uoce consequi necesse est atq; idcirco notulæ ipsæ uocis signa dicunt. Voces aũt q᷑ scribi non possint: usu & exercitatione mandantur memoriæ ne pereant. pfluunt nãq; in præteritum tẽpus pronunciatiões eaꝝ. Fit igit notulaꝝ triplex descriptio: simplex cõposita: & mediocris. Simplex notula est quæ alteri notulæ nõ coniungit: & quadrato corpore figuratur hoc mõ ▪ quandoq; item cũ uirgula in latere eius dextro descendente describitur in modo longæ mensurabilis ut hic. ▪ Cõposita notula est quæ alteri notulæ consuit quæ tũc diuersam cõsequit descriptionẽ. Nã quũ ligatura ascendit: secundã.s.notulã habens altiorẽ: prima nullam expetit uirgulam ascendentem descendentẽue: cuius lateri eius ut hic.

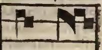
Quum autem descendit ligatura secundam.scilicet notulam habens grauiorem: primæ tunc ascribitur uirgula descendens in latere sinistro: siue obliqua fuerit siue quadrata hoc modo.

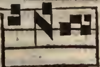
Quam quidem principiis ligaturam congruentiam ueterum auctoritas proprietatem instituit uocitandam. Est igitur proprietas conueniens principiis ligaturarum descriptio a musicis auctoribus istituta. Vltimis autem cõmissura notulis: q᷑ omnium rerum perfectio teste Philosopho fini attribuatur: perfectionem ascripserunt. Hæc enim tribus modis denotatur. Aut enim ultima ligaturæ notula est sub penultima quadro corpore descripta ut hic.

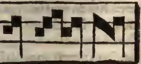
Philosophus

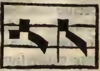
Aut supra penultimam directæ ut hic.

¶ Aut supra penultimam indirecte recto.scilicet gradu quadrato corpore & descendente uirgula in latere dextro hoc modo.

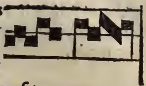
¶ Est itaq; pfectio cõgrua ultimis ligaturarũ notulis figuratio: Huiusmodi aut positiõibus dissentiẽtes a uetustatis auctoritate recedũt. Quo fit ut qui ultimam ligaturæ notulã obliquo corpore describũt ut hic: in errorem ducantur: cõceduntur tamen duæ tãtum in corpore obliquo notulæ hoc modo.

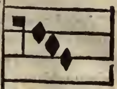
¶ Verum corpus obliquum ascendens ut hic.usus perhorrescit.

¶ Mediis autem ligaturarũ notulis quæ.s.inter extremas iunguntur nulla figurationis ascripta est diuersitas:nãq; ut quadratæ simplices figurantur uel obliquæ hoc modo.

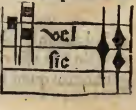
¶ Oĩs insup ligatura q̃q̃ multas cõplexa est notulas unicã subtrahit syllabã pronunciandã. Oẽs igit̃ musicæ hmõi ꝑgressionis notulæ.& si diuersis figuratiõibus describunt̃ æq̃lis tp̃is mensura debẽt ꝓnunciari. Mediocris notula est quæ nec simplicium nec compositaꝝ figuraꝝ formã sũmit:sed in sui simplicitate obliquo corpori certa similitudine comparat̃ neq; sola describitur:sed duæ saltem aut plures in forma mensurabilis semibreuis descendentes plerunq; pernotantur hoc modo.

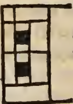
¶ Cæteris aũt æquales sunt in ꝓnunciatione & tp̃is mẽsura:licet nõnulli eas duplo strictius cæteris cõmensurent:qđ non rõne:sed cãtoris arbitrio duximus concedendũ. Pleriq;.n.plani cantus notulaꝝ pronunciationẽ & mensurã ꝓprio ĩperio conseq uoluerũt. Inde nõ abs re Persii dictũ. Velle suũ cuiq; est:nec uoto uiuitur uno. Sũt & q notulas hmõi plani cantus æquæ describũt & cõmensurant figuris mensurabilis considerationis ut longas breues ac semibreues:ut constat in Symbolo cardineo:& nõnullis prosis atq; hymnis:qđ Galli potissime adornationem moduloꝝ pronunciationẽ ipsa diuersitate cõcipiẽdã celeberrime ꝓsequũt̃. Persius

¶ De clauibus & pronunciatione notularum. Cap. III.

POst hæc:q̃bus signis notulaꝝ noĩa & grauitates atq; acumina & extensiones p lineas & spacia percipiunt̃ necesse est aperire. Oĩs.n.lr̃a siue sedes lineali uel speciali loco in itroductorio disposita clauis uocitat̃:qm̃ notulæ oĩs lineis ipsis uel spatiis claudunt̃. Sed neq; necessarium fuisse constat lineas oĩs & spatia propriis litteris & clauibus declarare:propter.s.mutuam contiguæ descriptionis conculcationẽ. Quare congruũ arbitrati sunt Musici paucioribus signis omnes itroductorii chordas aperire. Frustra enim ut Aristoteli placet id fit per plura quod fieri põt per pauciora. Duobus nãq; signis quæ claues dicuntur & graues & acutas atq; superacutas introductorii chordas discernere solent. Musici Aristoteles A c primũ quidem signum(ut ueterum primordia subsequar)est sola inter quattuor aut qnq; linea rubro colore referta:quæ cum linealẽ possidet in introductorio locum. F faut grauem demonstrat.si speciali loco descripta sit. F faut declarat acũtam. Secundũ signũ est sola linea inter quattuor aut quinq; lineas glauco colore referta:hanc quũ linealẽ locum obtinet C solfaut ascribunt:sin speciali loco descripta sit:uel C faut grauẽ uel C solfa superacutã indicabit qđ & Ambrosianis ꝓnotationibus frequentat̃. Adde qđ ueteres obseruabãt solã chordã cælesti colore signatã ac speciali loco descriptã. B fa acutã itelligi:lineali uero B fa supacutã. Atq; ita cæteras oẽs uoces & notulas cõsequentes in graue & in acutũ p lineas & spacia cõsiderãdas facile discernebãt. Recẽtiores autẽ Gregoriani & qui rursus mensurabiles cantilenas describũt quoniã lineas omnes uno eodemq; colore describi asseuerant clauem ipsam linealem F faut grauis tribus notulis lineæ ipsius capiti hoc ordine in scriptis solent pernotare.

¶Ac C ſolſaut lineæ capiti duas ſeorſum notulas quadras aſcribũt hoc modo.

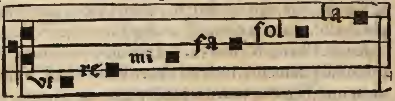

Verũ B fa acuta: ipſius litteræ. deſcriptione declaratur ut hic.

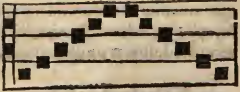

¶Atq; hoc ordine clauis deſcribitur ubi uniuſcuiuſq; exachordi primum tetrachordum determinatur in acutum. Neq; inconuenienter uno conſenſu muſici ei notulæ quæ ad grauem ſibi propinquiorem ſemitonium deduceret: clauem aſcripſerunt. Namq; ſemitonium ipſum magis artificioſum & ipſa proportione atq; ꝑlatu. natura & arte difficilius eſt tono: hinc magis indiget demonſtratione. Tribus inſuper modis uoces quas notulæ declarant pronunciari ſolet.

¶Primo modo ſolfizando ideſt ſyllabas ac nomina uocũ exprimendo. ſ. ut re mi fa ſol la: ut hic.

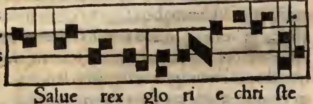

¶Quem quidẽ pronunciationis modũ tanq̃ legem initiandis pueris præponendã tradunt.

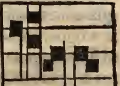

¶Secundo mõ: ſonos ac uoces tm̃ emittendo: omiſſis penitus lr̃is ac ſyllabis & dictionibus: qđ exercitatus cantor facile ꝓſequitur hoc mõ.

¶Tertio modo: quaſcũq; dictiones ut antiphonas & reſponſoria: & ipſarum uerba cãtilenarum notulis ipſis ſubſcripta pronunciando.

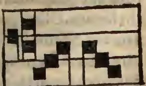

¶Ad quem tanquam ad finem electi modulaminis clerici deducuntur ut hic.

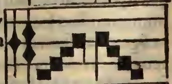

¶At ſyllabarum pronunciationem notulæ ipſæ hoc ordine declarant. Cum enim re ſit tono acutior q̃ ut: eius ſonitus ipſius toni interuallo extollendus eſt & ut econuerſo a re toni interuallo deprimendus hoc modo.

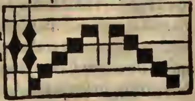
¶Itẽ ſonitus notulæ mi a re tono extollitur: & re a mi eiuſdem toni interuallo deprimitur: quod his notulis cõſideratur.

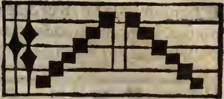
¶Fa ſonius a mi minoris ſemitonii intenditur interuallo: & mi a fa eiuſdem ſemitonii interuallo remittitur in graue: ut hic.

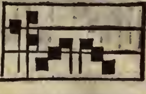
¶Sol autem ſyllaba ſonitum intendit ſuper fa toni interuallo & fa a ſol eiuſdem toni interuallo remittitur in grauitatem quod hæ notulæ declarant.

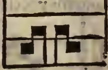
¶Sonitus item ſyllabæ la eo qui eſt ſol toni interuallo acutior eſt & ſol a la: eodem eſt tono depreſſus: quod harum diſpoſitione notularum facile percipitur.

¶Rurſus mi ab ut ditoni interuallo tenditur in acutum & ut a mi eodem diſtantia deprimitur in graue: quod duobus modis euenit. ſ. compoſite & ſimpliciter: compoſite quum duorum tonorum interualla circūſcribuntur duobus extremis terminis medio & communi termino inſcripto ut hic.

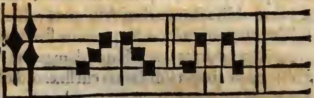

¶In compoſite aūt quū duoꝝ tonorū diſtantia duobus tantum extremis terminis nullo medio interſcripto cōclauditur quod his notulis dilucide percipitur. Hūc Boetius & Ptholomeus enarmonicis tetrachordis aſcripſerunt natura concinnum.

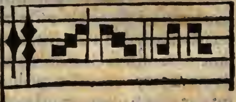

¶Eſt enim ditonus duorum tonorum aceruus. Semiditonus uero toni ac minoris ſemitonii cōmixtio: a ſemum dictus quaſi imperfectus uel diminutus ditonus hūc Boetius chromaticis tetrachordis trihemitonium incompoſitum proponit. natura quidem concinnum. Pythagorica namqꝫ exquiſitione in ſingulo diatonico ac naturali tetrachordo (auribus inquā diſſono) incompoſitum quoddam natura conſonum mediarum. ſ. chordarum laxatione repertum eſt: quod cū duplici conſideratione deprehenſum ſit: ditono. ſ. & trihemitonio: duo ipſa Chromaticum & Enarmonicū genera naturali diatono ſunt iteriecta. At latius in harmonia inſtrumentali hæc ipſa contractabimus. Igitur fa ſonitus a re ſemitoni interuallo recedit in acutum & re ſimiliter a fa laxatur in graue. duobus itē modis: compoſite in quam & incompoſite ut his deſcriptionibus poteſt ex ſeipſo quiſqꝫ percipere.

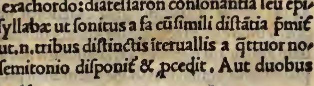
Boetius
Ptolome9
Quid ſit ditonus
Semiditonus
Pythagoras
Chromaticum
Enarmonicum

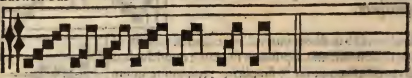
¶Sol autem ſonitus q̄ mi ſemitonii rurſus interuallo acutior eſt: & mi q̄ ſol grauior atqꝫ itē compoſite & incompoſite conſideratur. Diſtat autem hic ab eo qui inter re & fa deductus eſt. Ille enī ſemitonium tono acutius: hic tonum ſemitonio ſeruat acutiorem quod his notulis probatur.

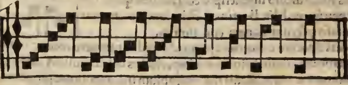
¶Fa autem ſonitus ab ut in ſingulo exachordo: diateſſaron conſonantia ſeu epitrito interuallo extollitꝛ in acutū: & ſyllabæ ut ſonitus a fa cū ſimili diſtātia ꝓmitꝛ in graue: qđ q̄ttuor modis euenit. Aut. n. tribus diſtinctis iteruallis a q̄ttuor notulis circūuentis: duobus. ſ. tonis ac ſemitonio diſponitꝛ & ꝓcedit. Aut duobus interuallis: toni. ſ. & ſemitonii. Aut duobus rurſus iteruallis ditoni & ſemitonii. Aut unico & incompoſito extremorum ſonorum iteruallo: qđ his deducitur exemplis.

¶Sonitus uero sol ab ut diapentes interuallo sustinetur in acutũ: tribus scilicet tonis & semitonio: quod uariatis notulis per diuersa tenditur interualla ut his deductionibus consideratur.

¶Sonitus aũt la ab ut diapentes ac toni distantia deducitur in acutũ: tonis q̃ttuor ac minore semitonio: quod tam ex graui in acutum: q̃ ex acumine in grauitatẽ diuersis potest interuallis sustineri: ut his monstratur exemplis.

¶De proprietatibus & mutationibus uocalium syllabarum. Cap. IIII.

Marchetus
Tinctoris

PRoprietas in notulis uocalibus secundum Marchetum paduanum est deriuatio plurium uocum ab uno & eodem principio. Tinctoris autem proprietatem dicit singularem deducendarum uocum qualitatem. Nõ enim proprium & proprietas idem sunt: nam proprium est concretum: proprietas uero abstractum ueluti Album & Albedo. Est enim propriũ quædam res & substantia coniuncta cum qualitate siue mauis dicere cũ accidente & hoc est concretum: proprietas uero est quædam passio siue qualitas seu accidens: quod dum abstrahitur ab ipsa substantia cui inhæret dicitur abstractum ueluti est proprietas aut albedo. Verum proprietatem huiusmodi modulationis dicimus esse singularem uniuscuiusq; exachordi in introductorio dispositi deductionem. Deductio est sex ipsarum syllabarum diatonica ac naturalis progressio: ut ascendendo: hoc ordine: ut re mi fa sol la, descendendo uero: la sol fa mi re. Hæc enim septẽ exachorda uocãt proprietates seu qualitates quarum tres ♮ quadræ uel ♮ duræ: duas naturæ ac duas b rotundæ: uel molli ascribunt. Q uæ autem ♮ quadrales dicuntur sub littera G exordium sortiuntur. Naturales autem in littera C Sed b mollares in littera F principium possidere noscuntur quod ex ordine introductorii liquido percipitur. Primam igitur exachordi figuram grauissima chorda: scilicet Γ græca littera producit: quam linea ♮ duralis qualitatis noscitur sustinere. Secundam exachordi figuram tertia litterarii nota quartam chordã in spatio disponẽs producere cognoscitur: hanc naturalem proprietatem seu qualitatem uocãt. Tertiam autem exachordi figurã sextus litterarii character septimam chordam attingẽs recto ordine produxit: hanc b mollarem qualitatem nominant. Ac iteratas hmõi proprietates introductorii descriptiõe pnotescere constãt. Mihi insup neq̃quã placet Anselmi rõ qua naturæ proprietatem inter.f.♮ quadram & b rotundam seu melius dixero inter ♮ duram & b molle mediam collocauit quasi ipsa na

In anselmum

turæ ꝓprietas suauior secundū.s.chromaticū genus sit disposita: Asperior autē ♮ quadræ in diatonico: Lōgæq; suauior b mollis in Enarmonico deductæ sint. Nā unūquodq; exachordū siue ♮ duræ q̄litatis siue naturalis: siue etiā b mollaris secundū Diatonicū genus nosciť esse dimēsum: hinc potius mihiipsi persuadeo ipsam naturæ qualitatē quartæ chordæ īscriptā esse q̄ prioris ac grauioris Hipaton tetrachordi diatonici.s.ac naturalis generis: potissimū diastema cōtineret: b mollem uero q̄ primū suiipsius tetrachordū ad cōiūctā: uidelicet tritessinemenō chordā ꝑficiens: tritonizā b fa positiōe mollificet asperitatē. Ac ♮ durā ecōuerso p diiunctā tonū ipsum inter Mesen & Paramesen p ♮ mi reddat asperiorē. Quod si: hanc chordā mediū chordotoni terminū instituero: primus uaristrorsum ductus circinus: grauiori sibiipsi cōsimili atq; æquisone.s. ♮ mi p diapasson dupla mutabit habitudine: qua re cū mi ipsa sit tertia exachordi ipsius chordæ ac tertium obtineat introductorii locū in prima & grauissima chorda scilicet Γ ut exordiū propriæ qualitatis suscipiat necesse est. At quibus proprietatibus qualitatibusue syllabæ omnes uocales ascribuntur: his tribus figuris facile percipitur.

La in e		La in a		La in d	
sol in d		sol in g		sol in c	
Ois fa in c	cantatur	Ois fa in f	cantatur	Ois fa in b	cantatur
mi in ♮	p ♮ quadrā.	mi in e	p naturā	mi in a	p b mollem
re in a		re in d		re in g	
ut in g		ut in c		ut in f	

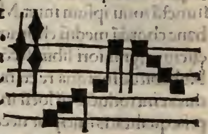
Multimodas insuper sonorum mutationes clerici ꝓtestantur: Est enim Mutatio apud Baccheum alteratio subiectorū seu alicuius similis indissimilē locū transpositio. Hinc in moralibus Mutari Gregorius inquid est ex alio in aliud ire & in semetipsum stabilem non esse: unaquæq; enim res quasi tot passibus ad aliā tēdit: quod mutabilitatis suæ motibus subiacet: Verum huiusmodi mutationē Martianus transitum appellat: quem uocis uariationē in alteram soni figuram īterprætatur. Briēnius autem mutatiōem dixit: esse subiecti systematis ac uocis characteris alienationem. fit autem mutatio secundū genus: quum scilicet in tetrachordo diatonico lycanus uel etiā paranetes chorda remittiť semitōio in graue: trāscēdo in chromaticā figurā: uel tono trāscendo in enarmonicā: quæ nusq̄ accidit ex grauitate in acumē uariari ut Boetius nr̄ in q̄rto explicuit. Id quoq; & Aristo. ipse ī musicis ꝓblematibus intelligi uoluit: quū diceret: Quod sapit naturā acuti plerūq; pertrāsit in grauē: quod aūt sapit natura grauis nō permutať in acutū. Est & alia mutatiōis cōsideratio in uoce ac sono nam quū sunt in motu & fiunt tantū uoces & soni ipsi de genere credunť entiū successiuoꝝ ut uigesimoseptimo problemate interpres exposuit: quare uocis ipsius ac soni generatio consistit in quodā fieri & transmutari. Verū huiusmodi introductorio diffinitam a Marcheto consequitur mutationē. Is enim inquit. Mutatio est uariatio nominis uocis in alterum in eodem sono. Syllabæ.n.ipsæ uocibus & chordis suis.s.notulis ascriptæ si in una eademq; linea uel eodē spatio cōsistunt: dicunť quātitate pares: sed qualitate seu ꝓprietate diuersæ. Inde quum mutatio sit qualitas unius exachordi in alterius qua

Mutatio quid
Baccheus
Gregorius
Martianus
Briennius
Boetius
Aristoteles
Petrus apponēsis
Marchetus

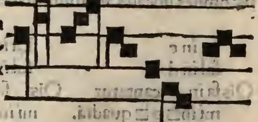
Anselmus

litatem transfertur stante eadem uocis quãtitate:ut testatur Anselmus tertio suæ musicæ:hinc mutationem uoco alternam uocis in uocem delationẽ uniformi extensione deprahensam. Voces aũt ipsas exachordoꝝ syllabas intelligo. Non igit̃ uox mutat̃ in uocem per intensionẽ aut remissionẽ:sed syllaba in syllabã:& proprietas seu qualitas in qualitatẽ. Quo fit ut quũ syllabas tantũ modulato transitu exprimimus ipsa quadret mutatio. Litterarii aũt characteres in introductorio obseruati neq; proferunt̃ neq; mutant̃. Syllaba itẽ quæ uel lineã uel spacium sola occupat mutationi non congruit. Quare in Γ ut. In A re:In ♮ mi:& in Ela: nusq̃ fit mutatio:qđ quũ fieri necessitate contingeret exachordũ conglutinatoꝝ pristinum ordinẽ iterabis.

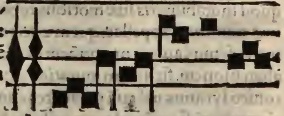
In C faut duæ alternatim eueniunt mutatiões: prima mutando præcedentem syllabam in sequentem. scilicet fa in ut:diciturq; ascendens mutatio ex ♮ in naturam:ut harum exponitur notularum descriptio.

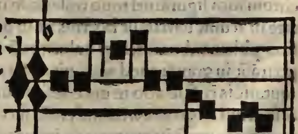
¶Secunda mutatio fit quũ modulando mutamus sequentem syllabam in præcedentem. scilicet ut in fa:quæ quidem dicitur descendẽs ex natura in ♮ quadram ut hic patet.

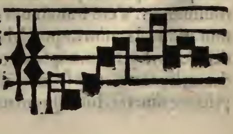
¶Cõstat.n.tribus de causis mutationẽ fieri oportere. Primo ut supra & isra unũ qđq; exachordũ uoces ipsæ modulato trãsitu possint in acutũ intendi atq; remitti in grauitatẽ. Secũdo ad concipiendũ suauioris modulatiõis transitũ. pleruncq;.n. non minus melitũ & suauẽ cantũ reddit uariata uocũ q̃litas q̃ pmutata q̃titas modulati soni. solet quõq; b mollis q̃litas in locũ ♮ quadræ deducta (qđ Ambrosiani sæpius obseruãt) modulationẽ reddere suauiorẽ. Tertio ad faciliorẽ cõsonantiã figurarũ. s. diatessaron ac diapẽtes transitũ in tonoꝝ pmixtione dispositũ. In D sol re:itẽ & in Elami duæ cõsimilies fiũt mutatiões. In F faut ãt duæ cõsurgũt mutatiões: prima itẽsiõis gr̃a fit mutãdo naturæ q̃litatẽ in b molli:seu primã syllabã in secundã. s. fa in ut: qđ pñs idicat notularũ descriptio.

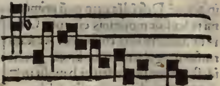
¶Secunda remissionem conspicit ex b molli in naturam mutata secũda syllaba in primã. s. ut in fa:ut hac notulaꝝ dispositione potest facile comprahendi:

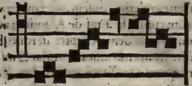
¶Ex G sol re ut. sex prodeunt mutationes. Prima fit ex modulato transitu primæ syllabæ in secundã scilicet ex sol in re ascendendo ex natura in b mollem:ut hac dispositione percipitur.

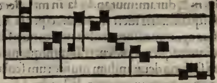
¶Secunda fit econuerſo: mutando ſecundam ſyllabam in primam: ſcilicet re in ſol deſcendẽdo ex b molli in naturam: ut hic patet.

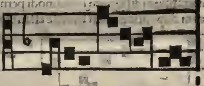
¶Tertia mutatio fit conuerſione primæ ſyllabæ in tertiam querendæ intenſionis cauſa ſcilicet ſol in ut: ex natura in ♮ quadram quod hoc percipitur exemplo.

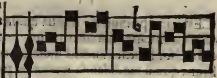
¶Quarta fit econuerſo querens ſcilicet remiſſionem mutata ut in ſol ex ♮ quadra in naturam. ut hic patet.

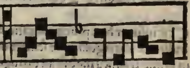
¶Quinta mutatio fit quũ modulando mutatur ſecunda ſyllaba in tertiam ſcilicet re in ut aſcendendi gratia: ex ♮ b molli in ♮ quadram ut hic.

¶Sexta fit mutando tertiam ſyllabam in ſecundam ſcilicet ut in re deſcenſus gratia ex ♮ dura in b mollem: ut hoc declaratur exemplo.

¶Fit plerũq; hæc ſexta mutatio uidelicet tertiæ ſyllabæ in ſecundam. ſ. ut in re: reſpiciens aſcenſum in primo diſiunctionis gradu: tunc ipſam irregularem ſeu indirectam mutationẽ uoco: quod hoc ſane pernotatur exemplo.

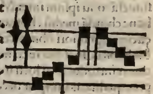

¶Eſt enim directa & regularis mutatio quæ præcedenti & ſequenti uniſonæ opponiť mutationi ut. ſ. gratia exempli: quũ prima fit aſcẽdẽdi cauſa: ſecũda deſcẽdendi: tertia aſcẽdẽdi: quarta deſcendẽdi: quinta aſcendẽdi: ſexta deſcendendi. Indirecta autẽ & irregularis mutatio dicitur quũ præcedẽti aut ſequenti uniſonæ mutatiõi per ſimilẽ ducit ꝓprietatis ſeu qualitatis motũ: ut ſexta huiuſmodi aſcẽdens: quæ quintæ præcedẽti ad aſcẽſum ductæ pſimilis efficitur in motu. Et enim Aſce ndẽs mutatio quũ mutato uniſonæ uocis noie primus uocis modus tendit

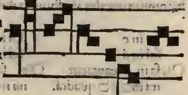
Directa mutatio
Indirecta mutatio

Anselmus

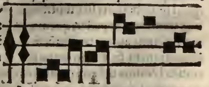
litatem transfertur stante eadem uocis quãtitate: ut testatur Anselmus tertio suæ musicæ: hinc mutationem uoco alternam uocis in uocem delationẽ uniformi extensione deprehensam. Voces aũt ipsas exachordoꝝ syllabas intelligo. Non igiť uox mutať in uocem per intensionẽ aut remissionẽ: sed syllaba in syllabã: & proprietas seu qualitas in qualitatẽ. Quo fit ut quũ syllabas tantũ modulato transitu exprimimus ipsa quadret mutatio. Litterarii aũt characteres in introductorio obseruati neqꝫ proferunť neqꝫ mutanť. Syllaba itẽ quæ uel lineã uel spacium sola occupat mutationi non congruit. Quare in Γ ut. In A re: In ♮ mi: & in Ela: nusq̃ fit mutatio: qđ quũ fieri necessitate contingeret exachordũ conglutinatoꝝ pristinum ordinẽ iterabis. In C faut duæ alternatim eueniunt mutatiões: prima mutando præcedentem syllabam in sequentem. scilicet fa in ut: diciturqꝫ ascendens mutatio ex ♮ in naturam: ut harum exponitur notularum descriptio.

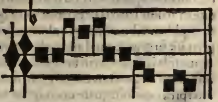
¶Secunda mutatio fit quũ modulando mutamus sequentem syllabam in præcedentem. scilicet ut in fa: quæ quidem dicitur descendẽs ex natura in ♮ quadram ut hic patet.

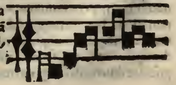
¶Cõstat.n.tribus de causis mutationẽ fieri oportere. Primo ut supra & ĩfra unũ qdqꝫ exachordũ uoces ipsæ modulato trãsitu possint in acutũ intendi atqꝫ remitti in grauitatẽ. Secũdo ad concipiendũ suauioris modulatiõis transitũ. pleruncqꝫ.n. non minus melitũ & suauẽ cantũ reddit uariata uocũ q̃litas q̃ ꝑmutata q̃titas modulati soni. solet qñqꝫ b mollis q̃litas in locũ ♮ quadræ deducta (qđ Ambrosiani sæpius obseruãt) modulationẽ reddere suauiorẽ. Tertio ad faciliorẽ cõsonantiã figurarũ. s. diatessaron ac diapẽtes transitũ in tonoꝝ ꝑmixtione dispositũ. In D sol re: itẽ & in Elami duæ cõsimiles fiũt mutatiões. In F faut ãt duæ cõsurgũt mutatiões: prima itẽsiõis grã fit mutãdo naturæ q̃litatẽ in b molli: seu primã syllabã in secundã. s. fa in ut: qđ pñs idicat notularũ descriptio.

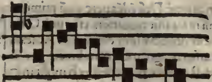
¶Secunda remissionem conspicit ex b molli in naturam mutata secũda syllaba in primã. s. ut in fa: ut hac notulaꝝ dispositione potest facile comprahendi:

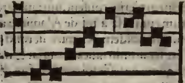
¶Ex G sol re ut. sex prodeunt mutationes. Prima fit ex modulato transitu primæ syllabæ in secundã scilicet ex sol in re ascendendo ex natura in b mollem: ut hac dispositione percipitur.

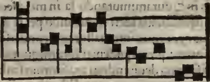
¶ Secunda fit econuerso: mutando secundam syllabam in primam: scilicet re in sol descẽdẽdo ex b molli in naturam: ut hic patet.

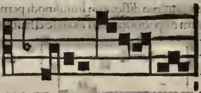
¶ Tertia mutatio fit conuersione primæ syllabæ in tertiam querendæ intensionis causa scilicet sol in ut: ex natura in ♮ quadrãm quod hoc percipitur exemplo.

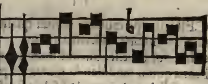
¶ Quarta fit econuerso querens scilicet remissionem mutata ut in sol ex ♮ quadra in naturam. ut hic patet.

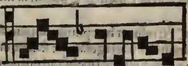
¶ Quinta mutatio fit quũ modulando mutatur secunda syllaba in tertiam scilicet re in ut ascendendi gratia: ex ♮ b molli in ♮ quadram ut hic.

¶ Sexta fit mutando tertiam syllabam in secundam scilicet ut in re descensus gratia ex ♮ dura in b mollem: ut hoc declaratur exemplo.

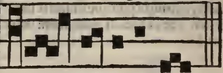
¶ Fit plerũq; hæc sexta mutatio uidelicet tertiæ syllabæ in secundam. s. ut in re: respiciens ascensum in primo disiunctionis gradu: tunc ipsam irregularem seu indirectam mutationẽ uoco: quod hoc sane pernotatur exemplo.

¶ Est enim directa & regularis mutatio quæ præcedenti & sequenti unisonæ opponit̃ mutationi ut. s. gratia exempli: quũ prima fit ascendẽdi causa: secũda descẽdendi: tertia ascendẽdi: quarta descendẽdi: quinta ascendẽdi: sexta descendendi. Indirecta autẽ & irregularis mutatio dicitur quũ præcedẽti aut sequenti unisonæ mutatiõi per similẽ ducit ꝓprietatis seu qualitatis motũ: ut sexta huiusmodi ascẽdens: quæ quintæ præcedẽti ad ascẽsum ductæ ꝓsimilis efficitur in motu. Et enim Ascendẽs mutatio quũ mutato unisonæ uocis noie primus uocis modus tendit

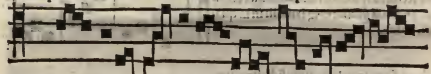
Directa mutatio
Indirecta mutatio

in acumẽ. Descẽdẽs uero quũ primis uocis mutatus remittit in grauitatẽ. In A la mi re sex fiũt mutatiõis eisq; ut i G sol re ut deductæ sunt cõsimiles. Ac sexta rursus irregulariter & indirectę ꝓcedit idest quintæ præcedẽti ex b molli in ♮ duram ascendẽti persimilis. ut hic.

¶ In b fa ♮ mi: q; ambæ syllabæ non sint eiusdem soni: nullam posse fieri mutationem pleriq; consentiunt: maiore enim semitonio ab inuicem sunt disiunctæ: nam cum b fa a mi de Alamire: minore sit semitonio disiuncta in acutum ac ♮ mi q̃ re eiusdem Alamire sit tono acutior: Cunq; tonus minus semitonium maiore semitonio uincat: constat ♮ mi maiore semitonio q̃ b fa esse acutiorem. Quare quum necessitate coacti ipsam deducimus in b fa ♮ mi mutationem & qualitatis & quantitatis conueniet mutatio: qualitatis inquam idest proprietatis b mollis in ♮ duram: mutando fa in mi: ascensus gratia: uel econuerso descẽdendi causa: quantitatis idest transeundo per fa ad mi ex grauiore ad acutiorem sonum: ipsius apotomes interuallo: aut econuerso: per mi in fa descendendo ex acuto in grauiorem: quem quidem trãsitum: quoniam difficilis & admodum dissonus est omni solertia deuitandum musicorum schola præcepit: hunc Marchetus & Anselmus permutationem uocant. Est enim adinuenta irregularis & indirecta mutatio ad euitandum dissonum huiusmodi permutationis transitum quem urgente notularum dispositione fieri necesse est: ut hoc constat exemplo.

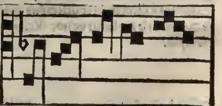
Marchetus Anselmus

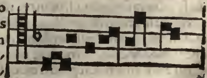
Quid sit ꝑmutatio

¶ Est igitur permutatio mutua qualitatis & quantitatis inuicem uariatio.

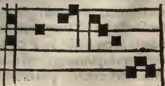
¶ In C sol fa ut: sex ducunt mutationes. Prima quum modulando mutamus primam syllabam in secundã. s. sol in fa: ascẽdendo de b molli in ♮ duram ut hic.

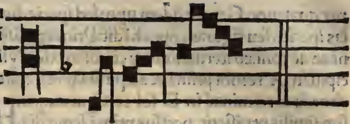
¶ Fit insuper hæc prima mutatio aliquãdo Indirecte & irregulariter: scilicet descẽdẽs in primo transitu mobili ad diffugiẽdam in b fa ♮ mi dissonam & incongruam permutationem: ut hac notularũ dispositione probatur.

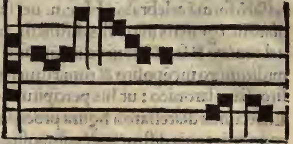
¶ Secunda mutatio fit quum modulando mutatur secunda syllaba in primam: scilicet fa in sol: descensus causa: ex ♮ quadra in b mollem: ut hoc constat exemplo.

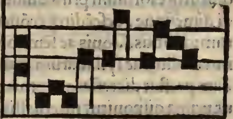
¶Tertia mutatio fit quum modulando mutamus primam ſyllabā in tertiam: uidelicet ſol in ut aſcendendo ex b molli ad naturam: ut hoc exemplo percipitur.

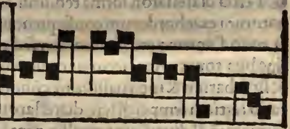
¶Quarta mutatio fit quum modulando mutamus ut in ſol: deſcendendo de natura in b mollem ut hic patet.

¶Quinta mutatio fit quum modulando mutamus ſecundam ſyllabam in tertiam.ſ.fa in ut aſcēdendo ex ♮ quadra in naturam ut hic conſtat.

¶Sexta & ultima mutatio fit quum modulando mutatur tertia ſyllaba in ſecundam uidelicet ut in fa deſcendendo ex natura in ♮ quadrā: ut hoc percipitur exemplo.

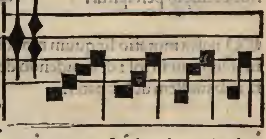
¶Complures quoq; poſſunt indirectæ & irregulariter fieri mutationes: ut quiſq; ex ſeipſo facile poteſt conſiderare.

¶In D la ſol re: ſex cōſimiles ducunť mutatiōes. Ac duæ in E la mi. Atq; in E fa ut. Nec nō in cæteris cōſimiles mutationū motus cōcernētibus: ſingula.ſ. ſingulis cōſimilis referēdo. Mutationū inſup pluralitatē aſſerūt fugiēdā: quū modulatiōis ꝓgreſſum unica mutatiōe cōſtiterit eē cōgrue diſpoſitū. Ac tardius lōgiuſq; quoad fieri poſſit mutationē ꝓſequēdā eſſe fuerūt. Euenit quādoq; diſiūctus mutatiōis trāſgreſſus: quū modulādo fit trāſitus ultra ordinē exachordi; puta aſcendendo uel deſcendēdo per ſeptē aut octo uoces uel etiā per plures: quod in mēſuratis cātilenis frequētius obſeruať. Poſſent item & per cōiunctas plures fieri mutatiōes ſi tonoꝝ interuallis diſponerenť ſyllabæ exachordoꝝ, tonos ipſos in duo inæqualia partientes ſemitonia. At cum uel chromatico uel permixto generi id ſane cōpetat: pſens hæc cura refellit: diatonicā tantū Guidonis referēs inſtitutionē.

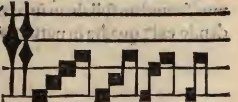
¶De conſonantia diateſſaron & eius ſpeciebus. Caput Quintum.

Diateſſaron eſt cōſonātia quattuor ſonis duos tonos & minus ſemitoniū circūſcribētibus ducta: quā in ſingulo tetrachordo naturalis expoſtulat modulatio. Tris.n. figuras habere pnoſciť cū oīs cōſonātia ſiue diateſſarō ſiue diapēte ſiue diapaſon unā ſemp minus habeat ſpeciē uel figurā ꝙ ſint eius uoces, totidēq; iteruallla naturaliter ac diatonice diſpoſita. Dicta.n. eſt diateſſaron

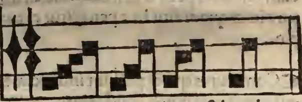
per quattuor. Genere q̃dem uno: sed specie diuersa: tres igitur ut dictum est diuersas species seu figuras cópræhẽdit. Prima ptrãsit ex graui in acutũ toniæo semitoniæo ac toniæo iteruallis hax circũscriptiõe syllabax re mi fa sol: sortiturq́ principiũ in A re: ubi prima & acquisita pfecti quindecim chordax systematis residet chorda & terminat̃ in D sol re: Q uocũq́ insup similis ptrãsierit pceſſus primã semp diateſſarõ formã celebrabis. Hæc. n. uel singulis diatonici generis iteruallis diſtinctis pcedit: uel toniæo & semiditoniæo incõposito uel semiditoniæo incõposito & toniæo: uel incõposito diateſſaronico: ut his percipitur figuris.

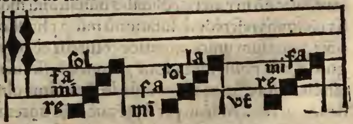
Secunda diateſſaron figura procedit ex graui in acutum semitonio ac duobus contiguis tonis diſtinctæ & composite dispositis his. s. syllabis: mifa sol la: prosequiturq́ exordium primæ uidelicet in ♮ mi secundum diatonicam primi exachordi dimẽsione. descẽditq́ ecõuerso ex graui in acutum: duobus. s. tonis ac semitonio: atq́ consimilis interuallox ac syllabarum transitus ubiq́ secundam preſtat diateſſaron formam quæ & diuersis ut prima disponitur interuallis hoc modo.

Tertia diateſſaron forma tenditur a graui in acutum per diatonicam conglutinatorum exachordorum consequentiam a C faut ad F faut: his syllabis ut re mi fa. tono. s. ac tono atq́ semitonio. sed econuerso ex acuto in graue semitonio. s. & duobus tonis. Atq́ iccirco consimilis & syllabarum & interuallorum cõsideratio tertiam semper affert diateſſaron formam: q̃ & diuersis interuallis protẽdi: subiectæ descriptiones declarant.

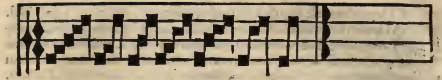

Poſſunt tamen tres ipsæ diateſſarum figuræ in singula specie considerari uariata mediarum chordarum dimensione: ut in harmonia instrumentali æquiſſima partitione & numerorum annotatione notiſſime demonſtrabo. Verum hic ipsius tantum syllabis ut compræhẽdi poſſit quod dicimus demonſtremus hoc modo.

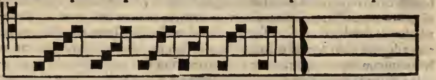

De consonantia diapentes & eius speciebus. Caput Sextum.

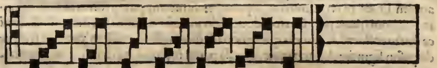
Diapente eſt cõsonantia quinq́ sonox tris tonos & unũ minus semitoniũ quattuor diatonicis iteruallis cõplectẽtiũ. dicta. n. eſt p qnq́. Atq́ quattuor habet species seu diuersas figuras quax positionẽ semitonieus trãsitus hincinde uagus noscit̃ declarare. Prima. n. diapẽtes figura fit ex prima diateſſaron & tono in acutũ: retinetq́ semitoniũ naturale in secũdo iteruallo pcedens his syllabis re mi fa sol la: cuius exordiũ summit̃ in D sol re & terminat̃ in Ela mi re. Consimilis autem interuallox & notularum transitus primam semper diapentes speciem collocabit. Sed & diuersis cõtrahitur interuallis ut hic conſtat.

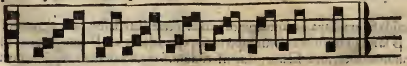
Secunda diapentes figura cõponitur ex ſecũda diateſſaron & tono in acutũ: in primo & grauiori interuallo ſemitonium cõtinẽs his.ſ.ſyllabis ducta: mi fa ſol la mi: Cuius initiũ diſponitur in Elami grauem atqꝫ terminatᷣ ad ♮ mi acutã. Similis quoqꝫ uocum & interuallorũ diſpoſitio ſecundam ſemper diapentes ſpeciem noſcitur comprobare: quã & diuerſis interuallis concipi hæc declarat poſitio.

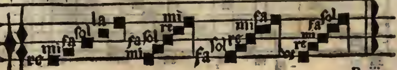
Tertia diapentes figura formatur ex tritono ac ſemitonio in acutum: in quarto.ſ.interuallo conſutum habens ſemitoniũ: & procedit his ſyllabis: fa ſol la mi fa. oritur autem in F faut grauem tendens ad C ſolfaut in acutum. cui omnis cõſimilium uocum & interuallorum proceſſus ſemper conſimilem offert diapentes ſpeciem: quæ & per diuerſa poteſt interualla diatonice protendi ut hic patet.

Quarta diapẽtes figura diſponitᷣ p tertiã diateſſarõ & tonũ ĩ acutũ pcedẽs a G ſol re ut ad D laſolre: his ſyllabis: ut re mi fa ſol. obtinetqꝫ ſemitoniũ ĩ tertio interuallo. Vbicũqꝫ autẽ ſimilis uocũ & ĩteruallorũ fuerit ſucceſſio: q̃rta ſemper diapentes ſpecies eueniet: quam & diuerſis interuallis plerũqꝫ diſponũt hoc modo.

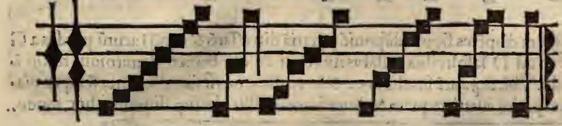
Poterit itẽ in ſingula diapentes figura uniuſcuiuſqꝫ ſpeciei formula cõprobari: quod in armonia inſtrumentali ipſa cordarum dimenſione & numerorũ annotatione duximus demonſtrandum. Hic uero primã diapentes figuram a cæteris circũſcriptã: in propoſitæ conſiderationis declarationem deſcribimus hoc ordine.

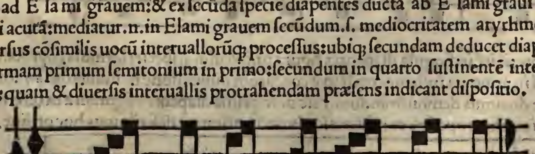
℄De consonantia diapason & eius speciebus. Cap. VII.

Diapason ē cōsonātia octo sonoꝝ secūdū diatōicū genus dispositoꝝ: qnq; tonis. & duobus minoribus semitoniis ductā: fit.n.ex diatessaron & diapētes cōmixtiōe: medio ac cōi existēte cōiūctiōis termino: quē qdē cōmunē dixero: quū finis diatessaron fuerit & diapētes pricipiū: aut ecōuerso. Dicta.n. ē diapason ꝑ oē: q̄si oibus discretis sonis melopeiā: seu modulatiōis effectionē sustinēs. Oēs discretos sonos septē tātū eē cōstat: octauū uero hæc suscipit: primo q̄ dē sono ipsa iteratione ꝑ similē: q̄ re æquisonā uocāt sane inquā a Ptholomeo dictū Diapason cōsonātiā talē uocis efficere cōiunctionē ut una eadēq; uox uideat̄ simul esse ꝑlata. Quot.n.sunt diapason species: tot Baccheus asserit cōsonātiarū formas q̄bus totius extat modulaminis plenitudo. Verū alia secūdū Arythmeticā medietatē cōsistit: quū.s.diatessaron ac diapētes extremæ tātū ac media cōmunis chorda simul ꝑcutiunt̄: ita.s.ut grauior cū media diatessaron: media uero cū acuta diapētē obseruēt: qd' collateralibus inest tonis. Alia secūdū mediocritatem harmonicam copuletur: fit.n.hæc quū extremæ tantū ac mediæ chordæ simul ꝑcussæ diapentē inter grauē & mediā: ac mediā iter & acutā: diatessaron obseruāt: quod ducibus seu autenticis obuenit tonis. Atq; ita tres ipsæ chordæ simul pulsæ harmonicam probant consistentiā: huius ratio est proportionata in chordotono cōuenientia extremorum & differentiarū ad inuicem: quod in harmonia instrumētali lucidius exponet̄. Septem itaq; figuras seu species continet diapason cōsonātia: quarum Prima formatur ex prima specie diatessaron ducta ab Are ad D solre: & ex prima specie diapentes facta a D sol re ad A la mi re acutā: mediat̄ autē in D sol re Arythmetica dispositiōe: cōtinet.n.quinq; tonos & duo minora semitonia: hoꝝ primū in secūdo: secūdū in quinto trāsitu seu iteruallo diatonice ducto collocat̄. Cōsimilis quoq; uocū & interuallorū trāsitus primam semper diapason figuram declarat: quæ diuersis potest interuallis extendi ut hic constat.

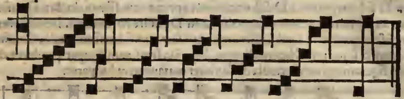
(Ptholomeus) (Baccheus)

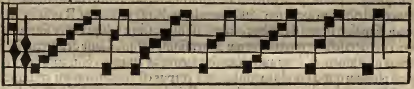
℄Secūda figura diapason formatur ex secūda specie diatessaron facta a ♮ mi graui ad E la mi grauem: & ex secūda specie diapentes ducta ab E lami graui ad ♮ mi acutā: mediatur.n.in Elami grauem secūdum.s. mediocritatem arythmeticā: rursus cōsimilis uocū interuallorūq; processus: ubiq; secundam deducet diapason formam primum semitonium in primo: secundum in quarto sustinentē interuallo: quam & diuersis interuallis protrahendam præsens indicant dispositio.

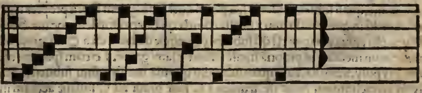
Tertia figura diapaſon formatur ex tertia ſpecie diateſſaron facta inter C fa ut & F faut graues & tertia ſpecie diapentes deducta ab F faut graui ad C ſol faut acutam: mediatur enim in F faut grauem arythmetica conſideratione primum ſemitonium in tertio ſecundum in ſeptimo continens interuallo. Atq; ſimilis uocũ & interuallorum diſpoſitio tertiam probat diapaſon formam multimodis interuallis explanabilem: ut hic conſtat.

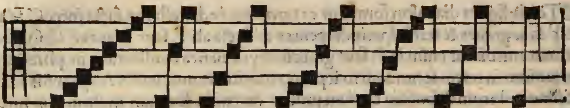
Quarta diapaſon figura componitur ex prima ſpecie diapentes ducta a D ſol re ad A la mi re acutam: & ex prima diateſſaron facta ab A lamire ad D ſol re: mediatur autem harmonice in A lamire primum tenens ſemitonium in tertio interuallo & ſecundum in ſexto. Conſimilis autem & ſonorum & interuallorum deductio quartam ſemper efficit diapaſon formam: quæ & diuerſis poteſt iteruallis ſuſtineri: ut hic patet.

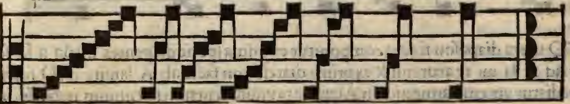
Quinta diapaſon figura formatur ex ſecunda ſpecie diapentes ducta ab E la mi graui ad ♮ mi acutam & ex ſecunda diateſſaron habita inter ♮ mi & E lami acutas: mediatur quidem in ♮ mi acutam ſecundum harmonicam mediocritaté: continens primum ſemitonium in primo interuallo & ſecundum in quinto. Omniſq; eiuſmodi & ſonorum & interuallorum proceſſus quintam ſemper perficiet diapaſon ſpeciem: quæ & diuerſa poterit interualla continere. ut hic.

Sexta diapaſon figura contexta eſt ex tertia ſpecie diapẽtes ducta ab F faut graui ad C ſolfaut acutam: & ex tertia ſpecie diateſſaron facta a C ſolfaut ad F faut acutam. Mediatur enim in C ſolfaut ſecundum medietatem harmonicam: continens primum ſemitonium in quarto interuallo: & ſecũdum in ſeptimo. huiuſmodi autem ſonorum & interuallorum cõſideratio ſextam ſemper & ubiq; diapaſon formulam comprobabit: quæ multimodis poteſt interuallis uariari: ut hic.

Septima uero & ultima diapaſon figura concipitur ex q̃rta ſpecie diapentes fa-
cta a G ſolreut graui ad D ſolre acutã: & ex prima diateſſaron ducta a D laſolre
acuta ad G ſolreut acutam; Et mediatur in D laſolre harmonica.ſ.conſiſtentia:
primũ ſemitonium in tertio: & ſecundum in ſexto poſſidens interuallo. Conſimi-
lis quoq; & ſonorum & interuallorum deductio ſeptimam ſemper producet dia-
paſon figuram. cuius interualla difformiter uariantur. ut hic patet.

Conſtat itaq; ſeptem has diapaſon figuras inuicem eſſe differentes: tum locali
ſemitoniorum uarietate: tum diateſſaron ac diapentes formularũ diuerſitate: Alte
ram quoq; diapaſon ſpeciem tono aut ſemitonio acutiorem ſecundum ſcilicet dia-
tonice diſtributam ſonorum conſequentiam: alterã grauiorem. Rurſuſq; in una-
quaq; diapaſon figura ſtantibus extremis ſonis poſſunt reliquæ eius formulæ cõ-
periri uariatis ſcilicet interuallorum dimenſionibus: quod ſane deducetur in har-
Antiqui muſici Ptholomeus
monia inſtrumentali. Has autẽ diapaſon formulas antiqui cõſtitutiones dixerũt
quaſi plenum quodãmodo modulationis corpus eſt conſonantiarũ coniunctiõe
conſiſtens unaquæq; ſpecies conduceret: Ptholomeus autẽ ꝙ ipſas & modos ap-
pellarent propriis nominibus diſtinctos: ut totũ perfectiſſimi quindecim chorda-
rũ ſyſtematis hiiſcæ modulationibus adimpleret octauũ modũ ſuperduxit in acu
tum: a prima diapaſon non ſpecie: ſed integro primæ ipſius interuallo diſtantem:
quã hypermixolydium quaſi ſupra mixolydium nuncupauit. Verum hos omnes
eorumq; affectiones in ipſo harmonico inſtrumento exacte explicabimus. Placet
tamen eorũ hic nomine recenſere. Prima enim diapaſon ſpeciem quam duximus
Hypodorius Hypophrigius Hypolidius
ab Are graui ad Alamire acutam: in D ſol re ſcilicet mediatam: Hypodorium
uocabant: quaſi ſubiectũ Dorio ſeu placalẽ uel ſubiugalem Dorii propter eius te-
trachordũ in grauẽ refluxum a media chorda quã clerici finalem uocant. Secũda
Hypophrygius uocitata eſt q̃ſi ſub Phrygio: quæ deducta eſt a ♮ mi graui ad ♮
mi acutam mediata in propriã finalẽ ſcilicet Elami grauẽ. Tertiam ſpeciem diapa
ſon Hypolydium dixerunt quaſi ſublydio quoniã uariſtrorſum ſubuertit acutũ
lydii tetrachordum hanc deduximus a C faut graui ad C ſolfaut acutam in F
faut grauem finalem ſuam Arithmetice mediatã. Quarta diapaſon ſpecies ducta
a D ſolre graui ad D laſolre acutã: harmoniceq; in ſuam confinalem ſcilicet Ala
Dorius
mire acutã mediata Dorius eſt uocata ab his quidem qui eiuſmodi melodiam pri-
mum inſtituere: uel (ut quidã uolunt) quos plurimum ipſa delectaret. Quintam
diapaſon ſpeciem quam duximus ab Elami graui ad Elami acutã harmonice me-
Phrygius
diatam in ♮ mi acutam eius confinalem Phrygium appellabãt. cuius modulatio

nē & inueniſſe & uſos ea plurimū Phryges ferunt. Sextam diapaſon ſpeciem quā inter F faut grauem & F faut acutam diſpoſuimus harmonice mediatā in C ſolfa ut cōfinalem ſuam Lydium noiarunt: ꝙ gens ipſa eius ſit plurimū modulatiōe delectata. Hos autē tres: Dorium: Phrygium & Lydium celeberrimos ueterū commendat auctoritas: tanquā ad incitatiores animi affectus aptiſſimos. hinc eos duces atq; autenticos uocant. Suos uero collaterales ꝙ remiſſiores reddāt animi affectus: placales atq; comites dicūt: collaterales autē dicti quoniā conſimilibus ducuntur lateribus ſcilicet diateſſaron & diapētes ſpeciebus: uel ex cōuerſione unius lateris ſcilicet diateſſaron ſuperiores ſeorſum ducta. Horum uero omniū naturales cōuenientias atq; ipſorū auctores in harmonia inſtrumētali latius explicabo. Septima diapaſon ſpecies inter G ſolreut grauem & G ſolreut acutam ducta: in D laſolre harmonice mediata mixolydius quaſi mixtus lydius nuncupata eſt. Plerūq;. n. alterna lydiæ & mixolydiæ modulationis commutatione redditur cōcentus ſuauior: quod potiſſime Ambroſiani noſtri in eccleſiaſticis obſeruant modis quū quintū ipſum & ſeptimū cōmutatione ♮ duræ qualitatis in b molli tanꝗ diapentes uel diateſſaron ſpecie commixtos modulari ſolent. Hypermixolydium ut dictum eſt Ptholomeus eam diapaſſon figuram: quæ ſeptem ipſius inuicem differentibus ſupereſſet inſtituit. uocitandam: ductam quidem à Meſe ad Netenhypboleon: ac Arythmetice mediatā in paranetendiezeugmenon. At octo ipſos modos quos & tonos uocant quaſi ex tonis eorumq; partibus ſcilicet ſemitoniis ductos: Alii tropos propter accidentalem unius in alterum conuerſionem toni uel ſemitonii intenſione ſeu remiſſione deductā: uel propter alternam diapentes diateſſaronq; ſpecierum commixtionem: quattuor maneriebus eccleſiaſtica diſtinxit auctoritas. Namq; primam maneriem dixerunt Protum: ſecundā Deuterum: tertiam tritum: quartam Tetrardum ſingulis ipſis diapaſon diateſſaron conferētes. Ita ut Protus dorii atq; Hypodorii limittes obſeruaret & terminos: ut in compluribus eccleſiaſticis mobulationibus peruidemus: utputa quadrageſimali ſaluatione uirginis. Salue regina. Deuterus Phrygii & Hypophrygii. Tritus lydii & Hypolidii. Tetrardus Mixolidii & collegam. quē reflexo ſub diapenten tetrachordo reliquorum ſimilitudine hypomixolydium poſſumus nominare. Poſteritas autē has ipſas maneries diuiſit: ita ut ab antiquitatis auctoritate ordinem non diuerteret. Namq; Protum qui doris eſt primū poſuere: Hypodorium ſecundū: Deuterum tertium dicunt: qui & Phrygius eſt: Hypophrygiū quartum: Tritū quintū ſcilicet lydium: Sextum hypolydiū: Tetrardum Mixolydium uidelicet ſeptimū in ordine. Octauo non admittit propriū nomē: niſi forte aliorū ut diximus imitatione hypomixolydiū appellauero. Hos itaq; binos ac binos eccleſiaſtica ipſa dinumerauit poſteritas. Ita ut cum unitas ſit prima ipar: primi combinati ipares dicantur & autētici ſeu duces: ſecūdi a binario pari pares & collaterales ſeu comites: quoꝝ celeberrimū ordinem ſic deducunt. Primus impar & autenticus. Secundus par eius placalis. Tertius ipar autenticus. Quartus par eius placalis. Quintus impar autenticus. Sextus par eius placalis. Septimus impar autenticus. Octauus & ultimus par eius ſubiugalis. Eſt enim huiuſmodi tonus apud Guidonem regula per aſcenſum & deſcenſum omnes deſcriptas ac etiam pernotabiles modulatiōes in fine diiudicans. Sed de his eorumq; accidentibus ſingillatim eſt dicendum.

Lydius

Ambroſiani

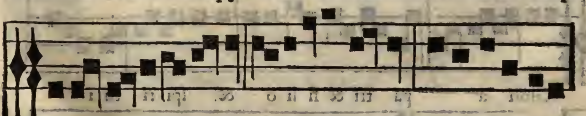
Quid ſit tonus ſecundum Guidonē

De Diuersis tonorum accidentibus: & de formatione primi toni. Cap. VIII.

PRimi toni modulatio formatur ex prima specie diapẽtes inter D solre & Alamire: disposita & prima diatessaron ab A lamire ad D la sol re acutã hæc.n. ẽ quarta i ordine diapason forma i q̃ doriũ locauimus. Finitur quidẽ regulariter in D solre: ubi uidelicet sua diapẽte sumpsit exordiũ. Ac reliquorum tonorum modulatiões regulariter propriæ diapentes initia suis pariter terminationibus ascripserũt. propterea quidẽ quod uox humana in acutũ ducta amplius defatigatur quã in graue: nãque ex acuto in grauitatẽ remissa fit queti propinquior: quattuor ipsas finales tonorum chordas in grauiũ uocũ ordine elligẽdas deduxerũt (eas iquã) quibus cõgrue subsisteret cõiunctũ in graue uniuscuiusque collateralis toni tetrachordũ. Ecclesiastici autẽ Romanã & Ambrosianã sectãtes institutionem: uocẽ unam sub finali cuiuscũque autenticæ modulatiõis toni iteruallo deponũt quasi inter octo priores diapasõn uoces & hanc nonã: sesquioctaua inuicẽ habitudine tonus resultet: quod & si naturaliter ac diatonice tribus ipsis ducibus primo.s. & tertio ac septimo cõuenit: quinto tamẽ tono dissonũ probat diatonicus sonorum trãsitus nãque sub ipsius finali chorda.s. F faut graui semitoniũ illico naturaliter decidit in graue: quare nonnulli asserunt notulã ipsam inter D sol re & Elami graues esse relaxãdã: maiorẽ.s. sub Elami semitonio: ut inde ipsa a finali tono distet in grauitatẽ. nos ãt diatonice procedẽtes: naturalẽ uocũ in itroductorio dispositionẽ minime subuertẽdã eẽ existimamus: cũ potissime octo ipsæ diapason cõsonãtiæ uoces dupla distinctæ sunt dimensione quinque.s. sesqoctauis atque duobus minoribus semitoniis: iccirco nõ necessariã puto huiusce uocis substitutionẽ tanquã modulationis diapasonicæ congruentem: sed potius superfluam: ecclesiastica tamẽ auctoritate probandã. Primi igitur toni modulationis plerũque principia propria cõsequuntur in C faut quidẽ tanq̃ superfluæ: In D solre: In F faut: In G solreut: graues: & in Alamire acutã tanquã naturales & perfectæ. Cõmixtæ autem in Elami grauẽ: Sed mixtæ atque itẽ superfluæ in A re & ♮ mi graues. Cõmixtus tonus dicitur si autenticus est: quũ in eo species alterius quã sui collateralis disponuntur. Sinautem fuerit placalis: dicetur cõmixtus quum alterius quam sui ducis & imparis consonantes continet formas: Mixtus tonus dicitur si autenticus est: quum uel totum grauius sui placalis attigerit tetrachordũ: uel duas saltem eius chordas. Imperfectus tonus siue autenticus siue placalis est qui non implet propriã diapason figuram deficiẽs uel ex parte diapentes uel ex parte diatessaron uel ex parte utriusque hũc proprie diminutũ dicunt. Plusquãperfectum uero seu superfluum putant tonũ: quum (si autenticus fuerit) ultra diapason: notulam unam aut duas diatonice ductas tenuerit in acutum. Quum autem placalis fuerit tunc in graue. Sunt & qui irregulares dicũt singulorum tonorum modulationes quum in suam confinalem chordam terminauerint. Sunt enim quattuor confinales chordæ: secundum scilicet octo tonorum combinationem. Est enim chorda confinalis in quacunque manerie uox illa in qua diapentes formula terminatur in acutũ: hinc distat cõfinalis cuiuscunque toni a sua finali integro diapentes iteruallo. Nãque primus tonus & secundus regulariter terminatur in D solre. Irregulariter uero i Alamire. Tertius & quartus regulariter in Elami graue. Irregulariter i ♮ mi acutã. Quitus & sextus regulariter in F faut graue. Irregulariter i C solfaut acutam. Septimus & octauus regulariter i G solreut:

Clerici romani Ambrosiani

grauem terminantur. Irregulariter in D lasolre acutam quamquã Antiphonis & gradualibus: cæterisq; Gregorianis modulationibus raro concesserint confinale: dicunt enim eos semper regulariter terminare. Ambrosiani autẽ sæpius septimum hunc tonũ in sua confinali conterminãt: octauũ raro. Potest insuper unusquisq; tonus in introductorio concipi ubicunq; eius latera seu species noscunt̃ extendi: quẽ extra naturalẽ ac primariã eius dispositionẽ ductum: possumus fictum uel acquisitum appellare. Est etiam considerãda distinctio in tonorum huiusmodi modulationibus quã Guido uoluit intelligi: quãtum in quolibet cantu continuatim quoad usq; uox quieuerit pronũciatur. Hæc enim per neumas sane declaratur. Neuma enim est uocum seu notularũ unica respiratione congrue pronunciandarum aggregatio. Neuma græce: latine nutus solet interpratari. Describũt enim notatores in Antiphonis & nocturnis responsoriis atq; gradualibus ipsam certa linea in modum pausæ cantilenas terminantis omnia linearum iterualla cõplectente: diuidentem distinctiones: qua quidem innunt uocis ipsius respirationem: neq; respirandum est ante ultimã cuiusuis dictionis syllabam: nisi complures fuerint notulæ soli syllabæ superpositæ: tunc enim necessitate urgente poterit cantor post non ultimam dictionis syllabam respirare. Debent insuper distinctiones ipsæ secundum Guidonem fieri & terminari ubi sæpe & condecentius tonus ille in quo fuerint poterit: regulariter sortiri primordia. Est item mirabile (ut Guidonis ipsius non abundat sententia). Quod in nocturnis responsoriis somnolentorum more grauiter & dissolute summus ille põtifex sanctissimus Gregorius ad uigilandum nos uidetur exhortari. Et in Antiphonis plane atq; suauiter sonat. in introitibus uero quasi uoce præconis ad diuinũ clamat & euocat officium. in Alleluya & Versibus quos Ambrosiani melodiæ ascribebant suauiter uidetur diuino iubilo gaudere. Sed in Tractibus & gradualibus plane & protense atq; humili uoce incedere pernoscitur. In offertoriis autem & communionibus: quantam in huiusce modulationis affectiõibus preualuerit patefecit. Est enim in eis omnimoda huius institutionis elleuatio: dipositio: extensio: duplicatio: suauis delectatio cognoscẽtibus: laboris refrigeriũ discẽtibus: mira & ab aliorũ modulantium institutis longe distans dispositio: nec mõ hæc ipsa arte musica itroduxit: sed & musicæ disciplinæ auctoritatẽ & auctmẽta nosciẽ cõtulisse. Diuũ uero Ambrosium solam modulatiõis dulcedinẽ mirabiliter exqsisse Guidonis ipsius uerba testãtur. Alios quoq; quãplurimos prout a domino acceperũt diuersa munera eius gazophisatio contulisse. Ecclesiasticam itaq; primi toni modulationem hoc declarat exemplar.

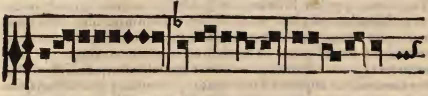

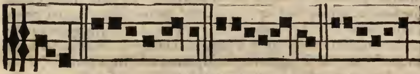
¶ Quum autem post Antiphone denunciationem psalmodiam Gregorianã primi toni uolueris educere (sic enim fit) nãq; antiphona primi toni psalmodiã reqrit eiusdẽ: ac in reliqs eodem modo psalmi ipsius modulationẽ incipiens in tertiã

Gregoriani Ambrosiani

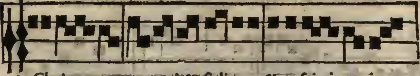
Distintio Guido Neuma

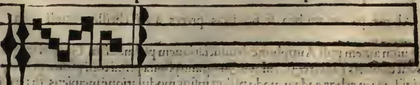
notulam ſupra finalem antiphonæ procedendo his ſyllabis fa ſol la Mediantur item diuerſimode pſalmodiæ ipſæ atq; terminantur multifariam. ſecundum ſcilicet annotationem ſuorum Seculorum Amen: uel ſuorum Euouae. Nihil enim repreſentat Euouae: niſi Seculorum Amē: ſunt enim omnes eius uocales cauſa breuitatis in unum collectæ Procedit igitur Gregoriana primi toni pſalmodi hoc modo.

¶Cui.n.tono gradualium: & Alleluya atq; reſponſoriorum cantica tribuuntur eidem & eorum uerſus ſunt aſcribendi. Inde ſicut ſe habet principium Euouae ad finem antiphonæ. Ita principium uerſuum ad præcedentem ſuorum canticorum terminationem. Quod quum canticum fuerit autentici toni: eius uerſiculus eidē deſeruiet: & econuerſo: quamq̄ ſæpe uerſiculus placalis cantici ſpecies autenticæ modulationis attingit & econuerſo. Tunc.n.ambo unica manerie conſiderantur. Principium autem Euouae primi toni diapentes interuallo diſtat in acutum a finali præcedentis antiphonæ chorda. Verum ex uerſibus nocturnalium reſponſoriorum primi toni ſolent Gregoriani notulas quaſdam neceſſarias eligere quibus Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto quamdecenteſſime modulantur quum opus fuerit hoc modo.

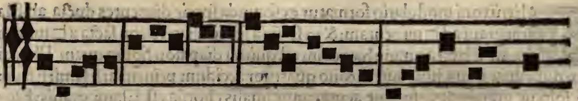

ℭDe formatione ſecundi toni. Caput Nonum.

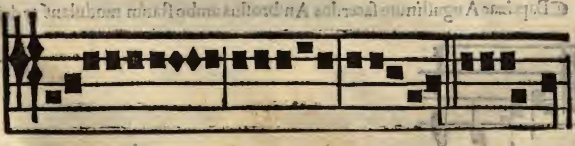
SEcundi toni modulatio formatur ex prima diapentes figura communi: quæ & primo competit & ex prima ſpecie diateſſaron facta ab A re ad D ſolre. Hæc enim eſt ipſa diapaſon figura: quam in ordine primam poſuimus inter A re & A la mi re acutam Hypodorio quidem aſcriptam. Speciem communem uoco illam quæ in quouis autētico & eius placali immobilis exiſtit: iiſdem.ſ.chordis conſiderata. Quare conſtat diateſſaron in autentico & eius collaterali non eſſe ſpeciem communem: ut Marchetus aſſerit quippe quæ in autentico acutiorem: in placali locum obtinet grauiorem: hic enim diateſſaron ſub diapente. illic ſupra diapentem noſcitur collocata. Quippe enim chordæ ſecundo tono principia contulerunt A re C fa ut D ſol re E la mi & F fa ut graues. In ſui autem exceſſu ſeu ſuperfluitate (licet raro) In Γ ut eius principium poſuere. In D ſol re uero regulariter propriam obtinuit terminationem: cuius formulam hæc probat deſcriptio.

Marchetus

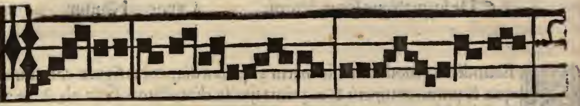
ℭIn honorē apo ſto lorum fabricauit baſſianus domino tem plū nouum.

ℭPleriq; etiam conſentiunt placales tonos ſupra diapentem in acutum eccleſiaſtica licentia unicam attingere uocem. Cuius igitur antiphona finierit in D ſol re: eiuſq; ſeculorum in F fa ut grauem poſſideat primordii ſecundi toni lege iudicabitur. cuius pſalmodiam incipiūt per unicam uocem a finali tono depreſſam procedentes his notulis ut re fa: quod præſens monſtrat deſcriptio.

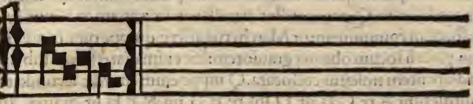

ℭSecundus tonus ſic incipit ſic me di a tur & ſic fi ni tur Euouae.

ℭSolent etiam uerſiculi nocturnalium reſponſoriorum huius ſecundi toni unica uoce toni interuallo ſua finali chorda cantici præcedentis depreſſa propria modulatione procedere: hiſce.ſ. notulis ut re mi fa. Excipi item ſolent ab eorum modulationibus notulæ quibus Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto cōgrue modulantur hoc modo.

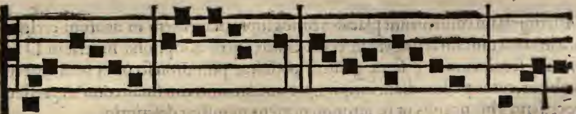
Glo ri a pa tri & fi li o & ſpi ri tu i.

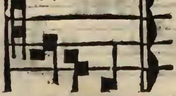
ſan cto

De formula tertii toni. Caput Decimum.

TErtii toni modulatio formatur ex ſecunda ſpecie diapentes ducta ab Ela mi graui ad ♮ mi acutam: & ex ſecũda ſpecie diateſſaron facta a ♮ mi acuta ad Elami acutam: hæc enim eſt quinta diapaſon figura quam Phrygium nuncupauimus. huic autem tono quattuor accidunt principia: Elami: F faut: G ſolreut graues: & C ſolfaut acuta. cuius finalis chorda eſt Elami grauis: Eius autem compoſitioni competit hæc formula.

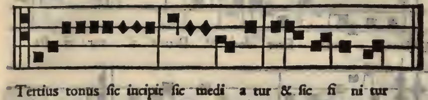
¶ Baptizat Auguſtinum ſacerdos Ambroſius ambo ſtatim modulanť te deũ

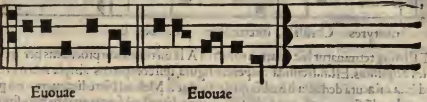

lau da mus

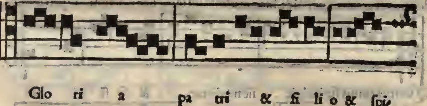
¶ Euouae autem tertii toni incipiť in C ſol fa ut. ſ. in ſextã ſupra finalẽ antiphonæ ſecundũ Gregorianos ubi tetrachordũ in principio pſalmodiæ ſumptũ determinatur Ambroſiani autem ſuauius procedentes principium Euouae huius tertii toni in quintam ſupra finalem antiphonæ chordã in qua. ſ. ſua diapẽtes figura terminatur tanquam harmonica medietate ſuauiorem ſicuti in reliquis autẽticis

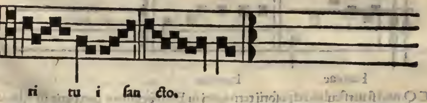
diſpoſuere. Incipitur uero Gregoriani huiuſmodi pſalmodia in tertia ſupra finem antiphonæ: procedens his notulis ut re fa: cuius mediato & terminationes hoc deſcribuntur harmento.

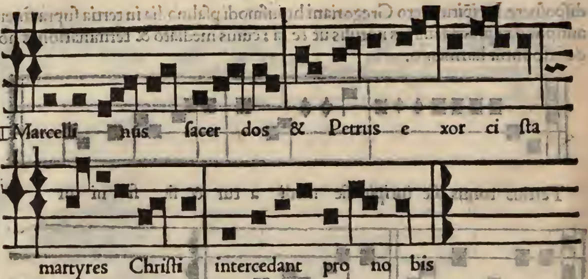
¶Similiter & reſponſorium uerſibus ineſt congrua progreſſio modulandi. Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto: his notulis excerpta.
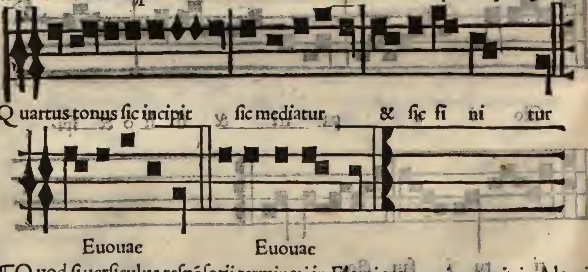

¶De formula quarti toni. Caput undecimum.

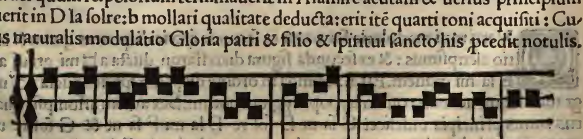
Quarti toni modulatio formatur ex ſecunda ſpecie diapentes quam & tertio aſcripſimus: & ex ſecunda figura diateſſaron ducta a ♮ mi graui ad E la mi grauem. Eſt. n. ſecunda in ordine diapaſon ſpecies ducta a ♮ mi graui ad ♮ mi acutam: quam hypophrygium uocant. Sex autem aſſumpſit quartus tonus principia uidelicet C fa ut D ſol re E la mi F fa ut & G ſol re ut graues: atq; A la mi re acutam: terminaturq; regulariter in E la mi grauem: ut preſens proponit exemplar.

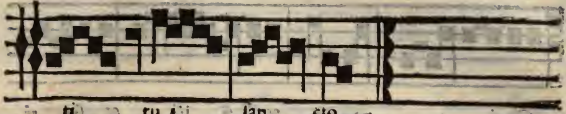

Plerũq; terminatur hic quartus tonus in A la mi re acutam procedens per species acquisitas. Est.n.secunda diapentes figura ipsi competens ab ipsa A la mi re ad E la mi acutã deducta b mollis qualitate siue a Mese ad Netẽdiezeugme nõ p terrachordũ sinemenon pcedẽdo.secũda uero diatessarõ forma acqsito huiusmodi quarto tono cõgruẽs deducit ab E la mi graui ad ipsam A la mi re:quæ ppria tũc finalis est:seu ab Hypatemeson ad Mesen. Omne aũt Euouae quarti toni incipit in quartã chordam supra finalem antiphonæ pcedẽtis: cuius psalmodia eadẽ summitur uoce: pcedẽdo his notulis la sol la:ut hac descriptione percipitur.

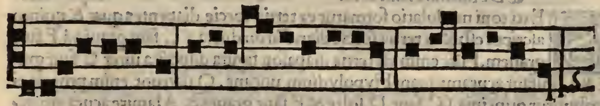
Quod si uersiculus respõsorii terminati in E la mi grauem inceperit in A la mi re acutam uidelicet in quartam supra finalem præcedentis cantici: erit quarti toni:uel quum respõsorium terminauerit in A la mi re acutam & uersus principium fuerit in D la sol re:b mollari qualitate deducta:erit itẽ quarti toni acquisiti : Cuius naturalis modulatio Gloria patri & filio & spiritui sancto his pcedit notulis.

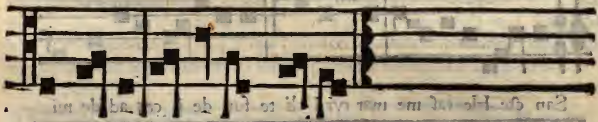

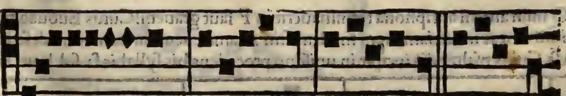
ℭDe compoſitione quinti toni. Caput. XII.

QVinti toni modulatio formatᷓ ex tertia ſpecie diapētes ducta ab F faut graui ad C ſolfaut acutā & ex tertia ſpecie diateſſaron q̄ fit a C ſolfaut ad F faut acutā. Hæc ē.n.ſexta in ordine Diapaſon forma q̄ Lydiū uocāt. Cōpetūt.n.q̄ttuor qnto tono pricipia F faut & G ſolreut graues: Alamire & C ſolfaut acutæ: terminaturq; regulatiter in F faut grauem: ut hoc notatᷓ exēplo.

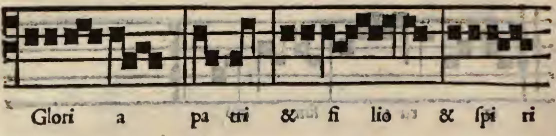

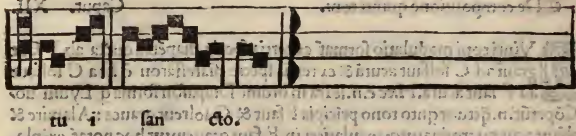

ℭEuouae uero quinti toni incipitur in C ſol faut ſcilicet in quintam ſuperfinalem antiphonæ chordam: cuius pſalmodia in uniſono cum finali cœpta procedit his notulis fa la fa: ut hoc notatur tranſitu.

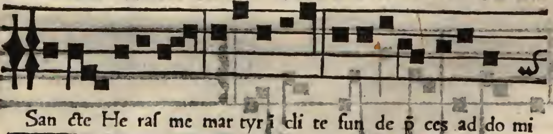
ℭAtq; item uerſiculi principium habentes in C ſol faut quorum reſpōſoria terminauerint in F faut grauē quinto aſcribuntᷓ tono: horum modulatio. Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto ſic procedit.

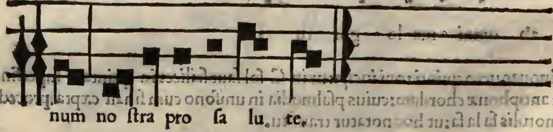

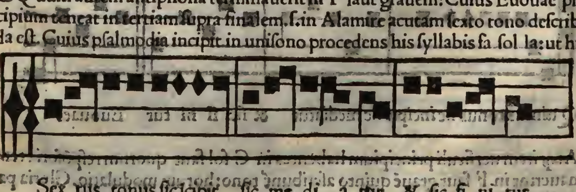
De formula ſexti toni. Cap. XIII.

SExti toni modulatio formatur ex tertia ſpecie diapentes quæ & quinto aſcripta eſt:& ex tertia ſpecie diateſſaron ducta a C faut graui ad F faut grauem. Hæc enim eſt tertia diapaſon figura diſpoſita inter C faut grauē & G ſolfaut acutam: quam Hypolydium uocant. Quattuor enim propria ei aſcribuntur principia.ſ.C faut D ſolre & F faut graues & Alamire acuta atq; regulariter terminat in F faut grauē: cuius progreſſio hac compoſitiōe percipitur.
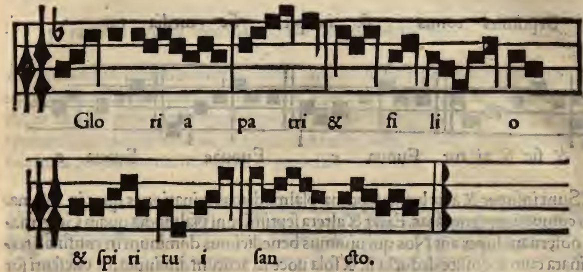

Quum autem antiphona terminauerit in F faut grauem: Cuius Euouae principium teneat in tertiam ſupra finalem.ſ.in Alamire acutam ſexto tono deſcribēda eſt. Cuius pſalmodia incipit in uniſono procedens his ſyllabis fa ſol la: ut hic.
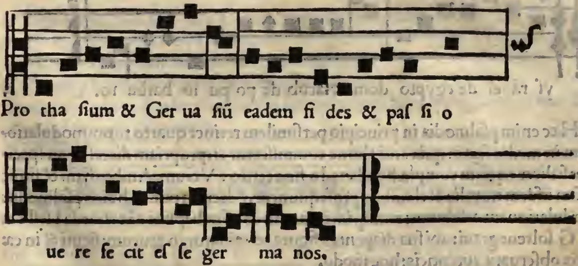

¶ Similiter & uersiculi responsoriorum sexti toni icipiuntur in A lamire: quæ tertia est chorda supra finalem cantici præcedentis ex his itē excipiuntur notulæ aptissime ad modulandum Gloria patri & filio & spiritui sancto hoc modo.

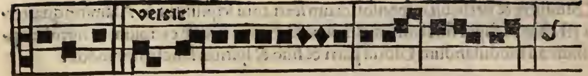

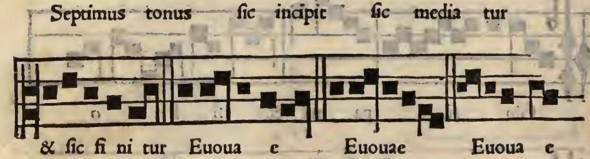
¶ De formula septimi toni. Cap. XIIII.

Septimi toni modulatio formatur ex q̄rta specie diapentes ducta a G solreut graui ad D lasolre acutā: & ex prima diatessarō figura facta a D lasolre ad G solreut acutā. Hæc.n.est septima diapason figura q̄ disposuimus iter G solreut grauē & G solreut acutā: mixolydius nūcupata. Hēt.n. septimus tonus qnq; propria pricipia.s.G solreut grauē: A lamire: ♮ mi: C solfaut. & D lasolre acutas. unūquoq;.s.F faut grauē ecclesiastica dispositione concessum: atq; terminatur regulariter in G solreut grauē: ut hac notatur dispositione.

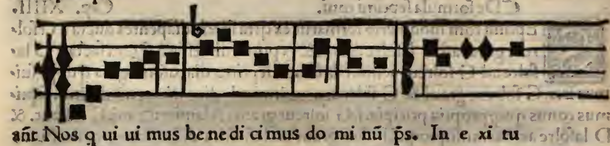

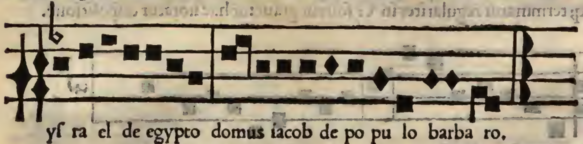
¶ Euouae igitur incipiens in D lasolre: cuius antiphona terminauerit in G solreut grauem: septimo solet ascribi tono: cuius psalmodiam ueteres in quintam supra finalem antiphonæ chordam incipiebant procedentes his notulis sol fa sol. Posteritas autem in quartam supra finalem in principium frequentauit huiusmodi psalmodiæ: ut modulans his syllabis fa mi fa sol: ut hic constat.

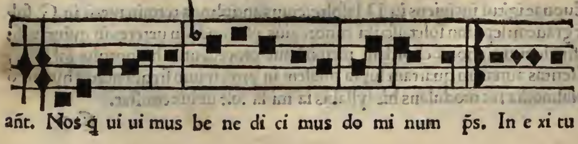

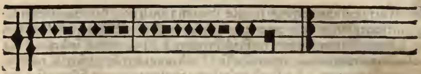
℄Sunt inſuper & aliæ huius ſeptimæ pſalmodiæ terminationes quas in ipſo natio comperies pernotatas. Extat & altera ſeptimi toni pſalmodia quam Gregoriani obſeruant ſuper añt Nos qui uiuimus benedicimus dominum in confinali terminata cum acquiſite deducta fit & ſola uocé in acutum diminuta, ut præſenti formula percipitur.

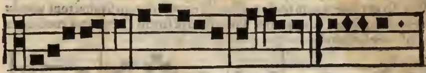
℄Hæc enim pſalmodia in principio perſimilem retinet quarto tono modulationem in medio ſexto: quia antiphona commiſcetur ei: propriam diateſſaron ſpeciem: ſcilicet tertiam compræhendens. In fine tertio. Verum Ambroſiani & ſi añt ipſam iiſdem notulis & clauibus proſequuntur. Alteram tamẽ huius pſalmodiæ modulationem celebrant: namq; incipiunt in confinali ipſius añt chorda: ſcilicet in G ſolreut graui: ubi ſua diapentes figura terminatur in acutum: ſicuti & in cæteris obſeruant autenticis: hoc modo.

yſ ra el ex gyp to domus iacob de populo barba ro.

Hanc tamen primitus antiphonam a diuo Ambroſio propriis ſeptimi toni cla uibus ducam ubi & ſeptimam diapaſſon figuram & ipſum mixolydium demonſtrant uidelicet in G ſolreut grauem & in D laſolre propria confinali(quod plurimum in autenticis inſtituit)terminatam fuiſſe: uetuſtiſſimus antiphonarum liber mihi propalauit: ut hoc notatur proceſſu.

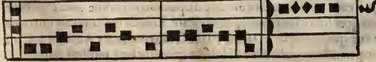
añt Nos q ui ui mus be ne di ci mus do mi num ps. In e xi tu

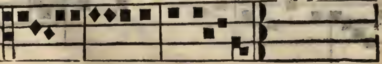
yſ ra el ex egyp to do mus iacob de popu lo barba ro.

Idem quoq; iudicium proponimus ſuper Antiphonam nomini tuo da gloriã domine: quam nos Ambroſiani ſuper ipſum pſalmum In exitu yſrael ex egypto in ueſperis dominicalibus alternatim modulamur.

Plerunq; inſuper antiphonas breuiores quarum notulæ a finali uoce ditono tantum aſcendunt Ambroſiani noſtri autentico aſcribunt tono quod hanc antiphona pſalmodia diſponitur.

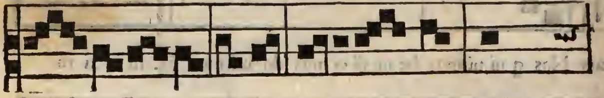
añt Vbi cha ri tas & a mor ibi de us eſt ps. Ec ce q̃ bo nũ

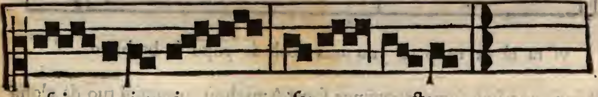

& q̃ io cũ dũ ha bi ta re ſra tres in u nũ.

C ili

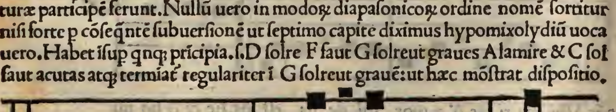
¶Secus uero exiſtimant quum notulæ tantum a finali uoce trihemitonieam ſuſceperint intenſionem: tunc enim cantica ipſa placali conſideratione ſuſtentant. Sunt & nonnulla cantita: puta uerſiculi breuium Reſpóſorium & ipſa quoq; Reſponſoria: quorum notulæ æquo exceſſu a finali uoce intenſæ pariter & remiſſæ diſponuntur: puta unica ſub finali unica ſupra finalem: tūc enim ſi ſuppoſita notula latiore interuallo puta toniæo ab ipſa finali diſiuncta ſit: ſtrictioreq; diſtantia uidelicet ſemitoniæa acutior diſtet ab eadem finali: placali mea ſentētia aſcribentur modulationi: Autenticæ uero quum ſuperior notula finalem ipſam tono ſuperuadit acumine: ſitq; grauior ſemitonio remiſſa ingrauitatem. Verum quum & acutioris & grauioris æqua fuerit ab ipſa finali uoce diſtantia: puta grauior tono depreſſa ſub finali tono: item intenſa acutior ſupra finalem cāticum ipſum ſeu modulationem propriæ maneriei ſentio aſcribendum: quaſi utriuſq; toni placalis ſcilicet & autentici ſit participes: hunc proprie promiſcuum tonum poſſumus appellare. Ex uerſibus autem nocturnalium. Reſponſoriorum ſeptimi toni notulæ excipiuntur quibus Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto Gregoriani condecēter modulantur hoc modo.

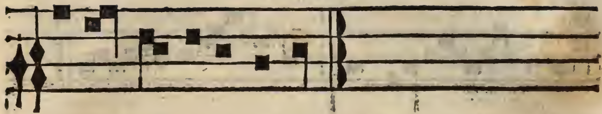

¶De compoſitione octaui toni. Cap. XV.

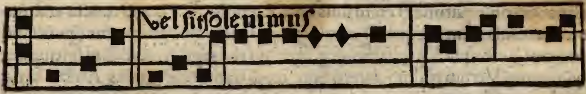
OCtaui toni. modulatio formatur ex q̄rta ſpecie diapentes quæ & ſeptimo aſcripta eſt & ex prima diateſſaron ducta a D ſolre graui ad G ſolreut graue: hunc.n.quoniā grauius primi toni tetrachordū occupat eius naturæ participē ferunt. Nullū uero in modoꝝ diapaſonicoꝝ ordine nomē ſortitur niſi forte p cōſeq̄ntē ſubuerſionē ut ſeptimo capite diximus hypomixolydiū uocauero. Habet īſup q̄nq; p̄cipia. ſ. D ſolre F faut G ſolreut graues Alamire & C ſolfaut acutas atq; termiat regulariter ī G ſolreut graue: ut hæc mōſtrat diſpoſitio.

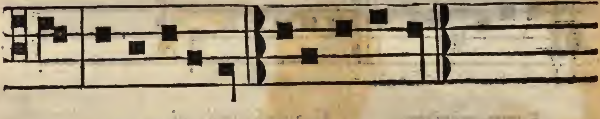

cur re no bis mi ſe ris.

℃Conſtat enim ex deductis tonorum principiis canticis placalibus in quintam ſupra finalem ſuam: ubi ſcilicet ſua diapentes forma terminatur non eſſe ab eccleſiaſticis aſcripta principia Euouae autem octauæ pſalmodiæ incipit in C ſolfaut: intenſum quidem diateſſaron interuallo ſupra finalem antiphonæ uocem: cuius pſalmodia incipitur in ipſa finali procedens his notulis.ut re fa: uel ut re ut in ſolemnis: ut hic conſtat.

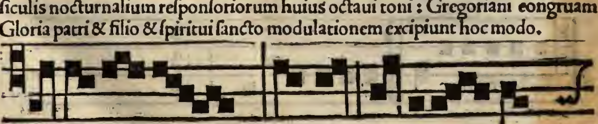

Octauus tonus ſic incipit ſic media-

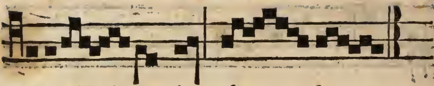

tur & ſic finitur. Euouae.

℃Ex præmiſſis itaqꝫ facile percipitur nullam pſalmodiam in acutiore uoce q̃ quæ principio ſui ſeculorum amen noſcitur cõpetere eſſe initiandam. Velociore tamẽ temporis menſura feriales & minores proferunt pſalmodias : tardiore ſolemniores. Cõſequitur itaqꝫ pſalmodia ſuæ antiphonæ tonũ: namqꝫ Anti græce pro atqꝫ contra interpræatur latine: In compoſitione item æqualitatẽ ſignificare dicunt: In Antiphonam quaſi æqualem cum pſalmodia modulationem, ſiue unius eiuſdemqꝫ toni ſimphoniam in ipſo cantico & eius pſalmo diſpoſitam. Verum ex uerſiculis nocturnalium reſponſoriorum huius octaui toni : Gregoriani congruam Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto modulationem excipiunt hoc modo.

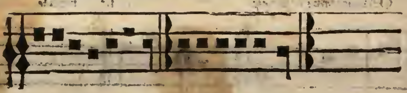
Glo ri a pa tri & fi li o

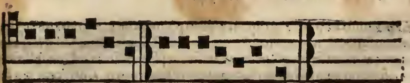
CSolent quoq; cantores ecclesiastici in cāticis: ut sunt Alleluya & Versus: ac in eo genere plurima: circa unā eandemq; uocalem continuato & perhenni transitu modulari: Id Ambrosiani cōmuni nomine melodiam appellant: diui nā. s. trinitatē & angelicam harmoniam (ut ipsi aiunt) mēte & animo inter ea percurrentes. Ii itē utplurimum psalmodiam cuiuscunq; toni in ea incipiunt chorda in quā principium eius Euouae fuerit pernotatum: ipsamq; eadē uoce prosequuntur nullius differentie intermissione ad ipsum usq; Euouae cuius pernotationem finis ipsius psalmodiæ consequitur. Est enim finis teste Augustino ad quem cuncta referuntur: cuius causa fiunt reliqua. Quandoq; item in nōnullis psalmodiis (potissimū primi toni) principia & mediationes gregoriani ritus ipsi Ambrosiani solemniter modulantur. Verum psalmodiarum huiusmodi terminatiōes quas Ambrosianæ modulationes frequentius comitantur his descriptionibus in lucem prodeunt.

Ambrosiani

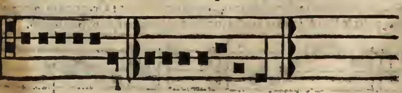
Augustino

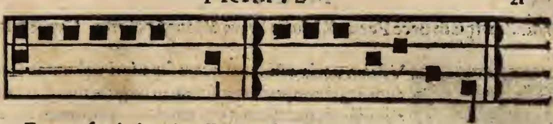
Euouae primi toni. Euouae secundi toni.

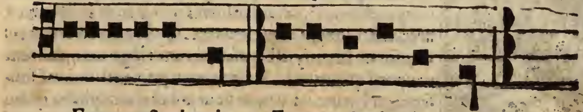
Euouae tertii toni. Euouae quarti toni.

Euouae quinti toni. Euouae sexti toni.

Euouae septimi toni. Euouae septimi toni.

Euouae octaui toni. Euouae octaui toni.

¶ Sunt insuper nonnullæ modulationes paucioribus notulis descriptæ: huius causa: solemni diminutione imperfectæ redduutur: has si suum Euouae non consequitur difficile an autentico an placali tono ascribendæ sint poterit quis iudicare. Quo circa certis iudicialibus chordis nonnulli discretionem huiusmodi concessere. Primæ namq; maneriei qua primus ac secundus tonus cōcludunt: Ffaut grauem ascribunt. Secundæ quæ tertium & quartum regit tonum G solreut grauem. Tertiæ cui quintus & sextus tonus insunt A lamire acutam. Quartæ uero quæ septimum tonum continet & octauum ♮ mi acutam. Ita scilicet ut unaquæq; iudicialis corda a finali ꝑpriæ ueneriei distet in acutum per tertiam inclusiue uocem diatonica dispositione. Atq; iccirco iudiciales chordæ primæ & secundæ maneriei a finalibus suis semitonii interuallo recedūt in acutū. Tertiæ uero & quartæ maneriei iudiciales chordæ ditoni distantia a propriis finalibus in acutum seiunctæ sunt. Id enim expetit naturalis & diatonica chordularū dispositio. Quare quū in cuiusuis maneriei modulatione plures fuerint numero notulæ supra ipam iudicialem chordam scilicet in acutū dispositæ: q̄ quæ in graue subductæ sunt: autenticæ ascribitur ipsa modulatio considerationi. Secus autem si inferiores maiorem impleuerint numerum: tunc enim placalem existimant huiusmodi modulationem: uerum notulas iudicialibus ipsis chordis inscriptas: neutris connumerandas instituerunt. Plerunq; tamen: & si in prolixioribus modulatibus qui scilicet compluribus notulis descripti sunt ueritas ipsa huiusmodi iudicio sæpius perlucescit: in his quos notularum paucitas exprimit: ut in Antiphona. Vbi charitas & amor propositum est: huiusmodi iudicium commentitium est. Complurimorum uero consensu: repetita pluries a finali in acutum sua diapentes figura unico potissimum interuallo autenticam declarabit modulationem. uerum quartæ tantū chordæ ab eius finali in acutum huiusmodi iteratione canticum placalem putāt: Modulationes autem Gloria patri & filio semper psalmodias introituum Gregorianorum & super psalmodias Ambrosianorum: unicuiq; ex seipso breuitatis causa relinquimus perquirendas.

¶ Franchini Gafori Laudensis Liber primus musicæ actionis explicit fœliciter.

FINIS.

❡Menſurã tpis in uoce Poetæ & Muſici breuẽ & longã poſuere. Caput primũ.

MVſicam uocis actionem quam ſuperiori uolumine ſecundum æquã temporis menſuram in ſingulis notulis conſtat eſſe diſpoſitam: diuerſis pro temporis quantitate figuris. Poetæ atq; Muſici ſano proſequentes iudicio omne uocis tempus: breue lõgumue poſuere: omnis inde ſyllabas uel breues uel longas conſiderantes. Quare unius temporis menſuram breui ſyllabæ aſcripſerunt: lõgæ uero duorum temporũ quantitatẽ. Dualitas enim prima eſt unitatẽ ſubſequẽter bis numerãs: quo fit ut ante breuis ſyllaba quam longa reperta ſit: ut Diomedes grãmaticus inquit: nãq; prius unum quã duo. Breuem perfecto putant ſyllabã eſſe uel natura uel propter ſequentẽ uocalẽ longamq; exacte cognoſcũt uel natura uel poſitiõe uel ipſa etiã auctoritate. Ponũt & ſyllabas quaſdã eſſe cõmunes: puta quũ ſuapte natura breuis eſt cõſequaturq; liquida mutã: tunc ſyllaba ipſa idifferenter ponit̃ modo. ſ. breuis modo longa ut tenebre & patris qđ & multis tum apud græcos tum apud latinos poetas exẽplis collit̃. Atq; ita omne carminis genus diuerſorũ pedũ admixtiõe lyræ cytharæue ſonitu cõſtruxerũt: quod primo quidẽ theoricæ dictũ in harmonia inſtrumentali: quum primos modorum auctores deduxero latius explicabitur. Verum omnium carminum genera diuerſis pedibus noſcuntur eſſe diſpoſita. Pedes uero diuerſis temporibus. Namq; dactilus (ut nonnullorum quantitates cõmemorem) tris ſyllabas concinet primam quidem longam: at reliquas breues ut armiger & principis. Inde & quattuor temporibus ſuſtinetur. Spondeus item q̃ttuor habet tempora duabus ſyllabis longis diſpoſita ut fœlix & aſtas. Iambus celer pes dictus tria habet tempora duabus ſyllabis ducta: prima iquam breui & ultima longa ut pius. Trocheum conſtat Iambo eſſe contrarium ꝙ tribus item temporibus duas cõcludat ſyllabas primam & ultimam breuem ut muſa. Anapeſtus a græcis antidactylus dictus ꝙ tris ducat ſyllabas: duas quidem breues & ultimã longam ut pietas & Erato contrarius eſt dactylo. Pyrrichius duabus ſyllabis breuibus conſtat ut miſer & pater. Tribracho tres ſyllabæ breues aſcribuntur ut dominus. Amphibracho autem tres ſyllabas tribuunt: primam breuem: ſecundam longam: & tertiam breuem ut carina. Creticus uel Amphimacrus tris ſyllabas cõpræhendit primam longam: ſecundam breuem: & tertiam longam ut inſulæ. Bacchius ex tribus ſyllabis conſtat prima breui & duabus reliquis longis ut Achates & Vlixes. Proceleumaticus (lyrico utplurimum congruens carmini) quattuor habet ſyllabas breues ut auicula. Diſpondeum octo temporibus conſtruxerunt quattuor: ſcilicet ſyllabis longis ut oratores. Coriambus quattuor ſyllabis conſtat: prima longa duabuſq; ſequentibus breuibus & quarta longa ut Aimipotens. Biiambum quattuor ſyllabis ducunt: prima uidelicet breui: ſecunda longa: tertia breui: & quarta longa ut propinquitas. Epitritos quos & hippios. Diomedes uocant q̃ttuor ponunt. Ac primũ quidẽ quattuor ſyllabis: prima breui ac reliquis tribus longis ſeptem tempora compræhendentibus conſtat eſſe diſpoſitum ut ſacerdotes. Secũdus epitritus quattuor item habet ſyllabas: ſecundã bre‑

uem: reliquas tres longas: ut conditores. Tertio epitrito quattuor syllabæ disponuntur: tertia breuis ac tres reliquæ lõgæ: ut Demostenes. Quartũ epitritum q̃t tuor syllabis formant quarta scilicet breui ac reliquis tribus lõgis ut Fescenninus. Horũ autem ac reliquorũ quosdam simplices ut Spondeus & Iambus quosdã cõ positos sentiũt ut Dispondeus & Biiambus. Atq; omnium quidem motum & na turam Diomedes ipse: & Aristides primo suæ musicæ satiusq; Augustinus in secũ do contractasse noscuntur. Verum figuras quasdã ueluti propria & congrua nomina: quibus concepta inde mẽsuratorum temporum diuersitate omnem confice rent cantilenam (nec secus quam omne pluribus pedibus carmen) musici ipsi uo cum quantitatibus ascripserũt. Rectam autem breuis temporis mẽsuram Physici æquis pulsuum motibus accomodandam esse cõsentiunt. Arsim & Thesim quas Diastolen & Sistolen uocant in unicuiusq; pulsus mensura æqualiter comprobãtes. Constat tamen febricitantium pulsus inæquali Diastoles & Sistoles proportione accessionem seu alterationem suscipere quod ipsis physicis curæ est. Diasto lo græce dilatatio seu eleuatio interpraetatur latine. Sistole uero contractio. Poetæ autem Arsim & thesim. i. sublationem & positionem habent in pedibus quoq; esse passiones sunt: utunturq; iis in pronunciatione ut gratiore sono carmẽ aures feriat animosq; demulceat. Quas & si in pedibus utcunq; uersum faciant reperire est: tamen apta & concinna dictionum cõiunctio Illas apprime palam facit: & decoram enunciationem iuuat. Fit autem uerborum annexio secũdum uaria carminum genera alio & alio modo prolationi congruens: ita ut textura ipsa uersuum numeros qui incitati quidam sunt cursus: & dictionũ certo ordine iuncturæ Rythmumq; suauem & sponte sua fluentem aperiat. Rythmus ut Quintiliano placet temporum spacio constat: tempus q; sit motus statusq; dimẽsio motulã ipsam pronunciandi accipio. Verum Beda in eo tractatu quem de figuris & metris com posuit Rythmum interpraetatus est modulatam compositionem non metrica ratione: sed numero syllabarum ad aurium iudicium examinatam: ut sicut carmina uulgarium poetarum. uidetur autẽ Rythmus metris esse consimilis. Et quidem per se. sine metro esse nõ potest. Est. n. metrum ratio cum modulatiõe Rythmus modulatio sine rõne. Plerũq; tamen casu quodã iuenies etiã rationẽ in Rythmo nõ artifici moderatione seruata: sed sono & ipsa modulatione ducente: quẽ uulga res poetæ necesse rustice: docti faciunt docte. Græci uero Rythmũ ex arsi & thesi atq; tẽpore q; uacuũ nõnulli uocabant cõstare asserũt hũc Aristoxenus dixit esse tempus. diuisum in unoquoq; eorum quæ numerosæ cõponi possunt. Secundũ uero Nichomachũ Rythmus est ordinata tẽporum compositio. Destructura au tẽ huiusmodiq; cõtextu nõ nostrum est regulas & canones ad oĩa præfinire. Ipsis naq; poetis relinqmus sua ꝓpria: quos tamen ut in poemate hãc assequantur alegãtiã auritos maxime optarim. Liceat tamẽ exemplũ nobis subiicere: ne plura hic desiderent & ex exẽplis per exẽpla meditantes coniectura faciliore transitum habeant ad reliqua. Amittit exametrũ heroicũ decori plurimũ quotiens pes secundus partem orationis finit: minus uero offendit si in tertio terminet loco ꝓ mono syllabam dictionem. Honestius & grate in primo quarto quintoue loco per orationis partẽ claudit prohibetq; carmen illepidũ fieri & intercisa oratiõe succussare ut illud Dono ducite: doq; uolentibus hoc magnis diis. habet & hic spõdeũ in

Diomedes
Aristides
Augusti.

Physici.
Arsis
Thesis
Dyastole

Sistole
Poetæ

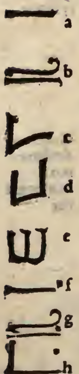
Rythmus
Quinti.
Beda
Tẽpus in rythmo

Græci
Aristoxenus
Nichoma cus

quinto: qui magis aures ledit. Confert nõnulli ad hanc etiam ratione͂ pedum uarietas ut alternis dactylis spondei temperent͛. Prodest etiam aduertere ꝙ carmen heroum in trisyllabã desinens fortius insurgere uideatur in monosyllabã: nisi encletica sit uox illa refrangit͛. Male in plurisyllabã desinit: gratius in bisyllabã frequẽtior uocaliũ cõcursior maximeq; eiusdẽ uocalis eiusdẽq; litteræ & syllabæ assiduitas uitãda ẽ & fugiẽda. Dissonãtia & sibillatio offendũt siquidẽ aures & enunciatione͂ harmonicam impediunt uel isuauiorem reddunt. Hoc idem in omni carminum differentia considerandam est: Nam quãtum intersit in duobus his pẽtametris cuius est discernere Icareosq; canes herculeasq; feras & sunt famuli tres mulæ duæ equi totidem. Et saphicos hos: ad fori curris geminũ sedile. Non tua hæc spectacula cede Musis: Et hos Asclepiadeos Odi diuicias uulgus & arceo. Nec mouit corybantes Semeles puer. Ex Annotatis igitur Arsim & Thesim si concinata sit dictionum connexio liquet uim suam commodius ostendere posse ut sine anfractu aliquo carmen fere seipsum enunciet sustineat & effundat.

¶ De Variis antiquorum figuris & earum mensura. Cap. II.

SOnorum mensurã diuersis figuris ꝓnunciatiõe & diuisione musici promulgarunt: Est.n. duplex: una quæ in ipsius soni cõtinuata quãtitate cõsistit quã tempori ascribunt. hãc unicuiq; figuræ ab ipsis auctoribus constat esse institutã: tũ ratione: tũ instituẽtis arbitrio: qđ & ipsis Pythagoricis rationi ipsius docẽtis auctoritatẽ æquæ ducentibus: mos fuit. Altera ꝙ in sonorũ iteruallis distantiisue secundũ proportionabilẽ dimẽsione͂ sola ratione disponitur ut in musicis instrumentis. Est igitur mensura tẽporis dispositio quãtitatis uniuscuiusq; figuræ (duobus qdem modis cõsideranda) primo quũ mensuramus essentiale͂ singulæ notulæ mẽsurã iuxta primariã musicorum dispositione͂ (Figuras.n. & notulas indifferenter ponimus) secũdo quũ figuraꝝ quãtitates accidentaliter connumeramus: quod & duplici consideratione procedit: tum quidem secũdum huius figurabilis descriptionis accidẽtia: puta alteratione͂: imperfectionem: diminutione͂: diuisione͂: & huiusmodi: tum ipsis accidẽtibus diuersarum proportionũ quoquomodo cõmensurabilium. quæ quarto huius operis uolumine plene describunt͛. Quare hanc figurabilem seu mẽsurabilem disciplinam essentia & accidentibus constat esse deductam: nãq; figuræ & pausæ essentiã ipsam propriis quãtitatibus usurpant: modo. s. tẽpore atq; prolatiõe. Quæ uero p̃ter tria hæc ipsis figuris obueniunt accidentibus ascribunt͛. Ipa enim accidentia atq; necessaria neq; per se esse possunt ut primo posteriorum Aristotiles inquit. Omnis enim mensurabilis descriptio uel notulis: uel pausis quæ ommissas & mensurabiles uoces mõstrant: uel signo uel canone pernotat͛. Verum uarias in rythmo figuris disposuere Græci hoc ordine. Breuem scilicet unius temporis hoc modo signabant a Lõgam uero minore͂ quã bitempoream dicebant sic b Longam trium temporum sic c Longã quattuor temporum sic d Longam quinq; temporũ sic e Arsim autem intelligebant apposito unicuiq; figuræ puncto hoc modo f g h Thesim uero unaquæq; sine puncto notula declarabat. Consona uero intensiões puta diatessaronicas: diapẽticas: diapasonicas: diatonitas: semidiatonicas & reliquas harmonicis cantilenis accomodatas certis descriptionibus exprimebãt: quas ritibus nr̃is absurdas atq; alienas breuitatis gratia duximus ommittẽdas. Musici aũt no-

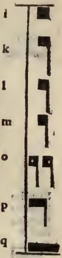

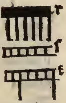
Musici

ſtri notulam breuem unius.ſ.temporis quadratam plenam figurabant hoc modo i Longā uero duorū.ſ. temporū:quadratā cū uirgula in latere dextro deſcenden te uel aſcēdēte tātæ.ſ.lōgitudinis: quātæ fuerint q̄ttuor ipſius q̄drati latera hoc modo k Nonnulli tamen nimia ipſius longitudinis diſformitate:uirgulā ipſam a quadrata notula deriuantē trium tantū quadrati ipſius laterū longitudini æqua bant ut hic l Alii duabus tantū ipſius quadrati coſtis uirgulam ipſam æqua lon gitudine diſponebant hoc modo m Longam uero trium temporum quadrangu lam pariformiter deſcribebant:tertia qua orati corporis parte euacuata ut hic n Vel ſic o Quattuor autem temporū longam ſignabant plenam quadrangulam duplicato in extenſione quadrato hoc modo p Hanc duplicem longā uocabant. Triplicem poſtremo longā:tripla quadrati extenſione ſex.ſ.temporū conſidera tione ponebant hoc modo q Fuere etiam nonnulli unica figura complures lon gas cōplectentes ſingulis uirgulis declaratas hoc modo r Poſteri tamē huiuſmo di pernotationis ordinē ſubuertentes:notulas ipſas uacuas cōſcripſere:unico in de corpore plures breues quadratas conducentes hoc mō ſ Vniformiter quoq; longas breuibus:breues longis:unica figura conſcribebant hoc modo t Verum cū figurarū huiuſmodi deſcriptiones ab uſu receſſerint:libuit de his parūper ſer monem habere:quo cuiq; recentiores.Neotericoꝝ habitus facilius īnoteſcant.

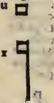
¶De conſideratione quinq; eſſentialium figurarum. Cap. III.

Figura eſt repræſentatio rectæ atq; ommiſſæ uocis:rectam enim uocē di cimus quæ certa eſt menſura cantabilis ſeu pronunciabilis . Ommiſſam uero quæ ipſa taciturnitate certa tēporis menſura conſideraṫ. Rectæ q; dem uocis figuræ ſunt ipſæ notulæ.Ommiſſa uero uox pauſis declaraṫ.Veꝝ no tularū:alia breuis:alia longa naturaliter nāq; correptio & ꝓductio ſonis ipſis ue luti & ſyllabis ineſſe noſcuntur:quare Muſici breuē primo notulā quadrato cor pore tradiderunt hoc modo u Quam cum ipſi unius ineſſet temporis menſura tempus uocant.Longam quoq; quadratā cū uirgula in latere dextro ſurſum uel deorſum ab ipſo quadrato deriuante ſignarunt quā quattuor ipſis quadrati late ribus æqualem quantitate ducebant.Inde & dupla breuis uocabaṫ ut hic x Can tilenarū uero ſcriptores cōmenſurabilem huiuſmodi uirgulæ quantitatē plærūq; irrationabiliter diſponunt.Cū in aūt metrorū diſpoſitione poetæ ipſi longis ſyl labis modū quaſi maiorē in uocis quantitate terminū imponerent: quē nullate nus altera excederet tpis menſura:longā ipſam notulā muſici modū appellarūt. Breuē inde quadratā duas in partes æquas diametraliter partientes muſici ſemi breuē erectis ſurſum atq; deorſum angulis cōduxerūt:q̄ ꝓlationē uocāt:dimidiā ei breuis quātitatē aſcribētes hoc mō y Neoterici poſtremo rectæ ſemibreui tpis unius mēſurā aſcripſerūt:diaſtolen & ſiſtolen uniuſcuiuſq; ſemibreuis ſono con cludētes.Cū q; Diaſtolæ & Siſtolæ ſeu Arſis & Theſis quæ cōtrariæ ſunt ac mini mæ q̄dē in pulſu:ſolius tpis menſura conſiderenṫ : ſemibreuē ipſam integra tpis menſura diſpoſitā:duas in partes æquas deſtinxere:q̄ ſi altera Diaſtoles in mēſu ra pulſus tanquā in ſono:altera Siſtoles quantitatē contineat. Huic enim mini mam uocis plenitudinem aſcripſerunt ipſam inde minimam nuncupantes:cuius figuram deſcribunt ſemibreuē:appoſita alteri angularium ſumitatū uirgula:ple runq; acutior:hoc modo z Breuis autē notula q; primū ſolo tempore : & longa

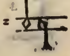
Vox recta
Vox omiſſa
Breuis
Longa

Poetæ
Muſici

Semibreuis
Minima

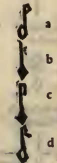
duobus tẽporibus cõſtet:in ipſo ſoni menſurabilis tẽpore propriiſſima dicũtur
elementa.quarũ magnitudines cõcinnis toni diſtãtiis ſunt æquales. Tonus enim
Ariſtides Anſelmus — ut Ariſtides & Anſelmus poſuere in quattuor cõcinnas dieſes enarmonias diuidi
tur. Atq; ita lõga notula in quattuor ſemibreues. Et breuis in quattuor minimas
reſoluunť. Minimæ igiť quãtitas quartã parte breuis occupat quaſi ex uno quat-
tuor angulorũ ipſius breuis quadratæ proflues: uel ut quibuſdã placet ex uno ipſi
us breuis quadratæ latere. Cum igitur unũquodq; minimo ſui generis perficiať:
ut ipſa unitate: qua cũ (minima ſit) oĩs numerus ſuſcipit incrementũ: ſitq; item in
ipſam omniũ numerorũ reſolutio.) Atq; ipſo item puncto oĩs linea cõcreſcit: decre
ſcitq; oĩs lineæ quãtitas in ipſius uſq; puncti terminationẽ: conſtat minimã ipſam
notulã omnẽ muſici tpis menſura perficere: quã quoniã in ipſa prolatiõe conſiſtit
ut poetæ pars potiſſima ſemibreuis: prolationis partẽ dixerunt. Inde minimũ tem
Francho — pus muſicũ (ut Franchonis utar ſentẽtia) nõ dicitur quodcũq; minimũ: ſed quod
Maxima — eſt minimũ in plenitudine uocis: quod & Ariſtides primo ſuæ muſicæ his uerbis
ſpondeo ſimilis — uidetur aſſerere Tẽpus eſt indiuiduũ & minimũ qđ & ſignũ uocať: minimũ autẽ
uocatur quantũ ad nos quod primũ eſt ſenſu cõpræhẽſibile: uerũ ſignũ appellať
eo q̃ eſt indiuiduũ: nam & ipſi Geometræ q̃ apud eos indiuiduũ eſt ſignũ nuncu

parunt hoc autẽ indiuiduũ locũ obtinet unitatis. Deniq; duplice longã ſupduxe-
Dactilo ſimilis — re muſici in tenoribus motettorũ q̃ttuor breuia tempora continentẽ Spondeo q̃-
dẽ quod duabus longis conſtet non abſimilem: quã q̃ reliquas temporum quan-
Anapeſto — titate & corpore figuras excellat: maximã appellant hoc modo deſcriptam a Hãc
Proceleumatico — quoniam ei ineſt maior quã cæteris temporalis ſonorum modulatio maiorẽ mo-
Minima tonus — dum uocant. Ipſa autem additiõe: proſlambanomenos chordæ comparatur quæ
Semibreuis Diateſſaron — cæteris perfecti ſyſtematis chordis ſonum efficit grauiorẽ ipſa temporis tarditate
ob ampliorẽ chordæ longitudinẽ. Ac reliquæ pariter figuræ cæteris poſſunt chor
dis facile comparari. Verum quũ quattuor ipſa breuium tempora uariis condu-
Breuis diapente — cat modis: diuerſis quattuor temporum pedibus maximam ipſam correſpondere
arbitrantur: nam quũ in ipſa unam lõgam & duas breues conſideraueris: Dacty-
Lõga diapaſon — lo eam per ſimilem efficies: ſi uero duas breues & unam longam Anapeſto. ſi q̃t-
Maxima biſdiapaſon — tuor breues proceleumatico conſentiet. Eſt igitur huiuſmodi figurarum proceſ-
ſus hoc ordine. Minima. Semibreuis. Breuis. Longa. & Maxima. Alii autem a ma
xima in minimã ordinem retrogradum ponunt. Has enim ſi ad theoricum conſo
nantiarum ordinem conferamus. Minima toni locum obtinebit. Semibreuis dia
teſſaron. Breuis diapentes. Longa diapaſſon. Maxima biſdiapaſſon.

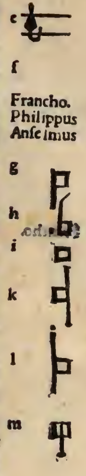
ℭ De Diminutioribus figuris. Cap. IIII.

Minimam figurã certis anfractibus diminutam ad elegantiorem ornatãq;
melodiã tanquã tonum in partes poſteritas ide diſpoſuit. Nãq; minimã
ipſam duas in partes æquas ſecundũ tẽporis menſurã diſtinxerunt: quas
Proſdocimo teſte ſemiminimas maiores uocãt. Tinctoris uero minimas in dupla
pportione cõſiderat: deſcriptas quidem ut minimas retorta dextrorſum uirgulæ
ſummitate hoc modo a Vel ut minimas: ſed pleno corpore hoc modo b Rurſus
uacuã huiuſmodi uirgulæ ſummitatem retortam duas in partes æquas: diſtingũt
quas ſemiminimas minores nominant: pleno tamẽ corpore ſcriptas hoc modo c
Proſdocimus — Vel uacuo retorta dextrorſũ binarii numeri charactere uirgula ut hic d Tinctoris

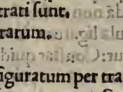
autem minimas in quadrupla proportiōe ductas uocat. Pleriq; autem (quod nobis magis placet) primos huiusmodi anfractus: propinquas. s. minimæ partes: seminimas quasi sciunctas & separatas minimas sunt īterpraetati. Rursus primarias huiusmodi seminimarum partes: a diminutiore temporis & quantitatis mensura seminimas appellarunt. Atq; ita seminima minimam cōsequetur sicut semitoniū maius tonū. Semiminima uero minimam ipsam respiciet ueluti ipsum tonum semitonium minus. Tertiam uero diminutissimam minimæ particulam quam. Tinctoris minimam in octupla proportione uoluit nuncupari. Alii semiminimā minimā. Nonnulli autē coma. Nos diesim quæ minima est in toni diuisione concinna particula duximus uocitandam. hanc pleriq; describūt seminimā plenam retorta. s. dextrorsum uirgulæ summitate: angulo insuper deorsum retorto ut hic e. Verū q; mira admodum deformitate aliarum huiusmodi diminutionum descriptionibus assentiat: plenam signamus retorta sinistrorsus uirgulæ summitate hoc modo f Est enim latus dextrum auctius atq; perfectius sinistro in huiusmodi notularum consideratione. Sunt & qui uarias ipsis notulis descriptiones tradidere. Frācho enim & Philippus de caserta: necnon & Ioānes de muris: atq; Anselmus parmensis in tertia suæ musicæ dieta. Longam plicam ascendētem atq; breuē utrinq; caudatas ducunt: Rursus breuium alteram maiorem: alteram minorem: alteram mediam Anselmus posuit: breuem maiorem figurabat quadratam descendente uirgula in latere sinistro hoc modo g Breuem minorem quadratam ascendente uirgula in sinistro hoc modo h Breuem uero mediam quadratā sine uirgula hoc modo i Item semibreuē maiorem descripsit quadratā cum duabus uirgulis ascendente: scilicet altera, altera descendente in latere dextro hoc modo k Minorem semibreuem quadratam cum duabus uirgulis in latere sinistro ut hic l Mediam autem semibreuem quadratam uirgula per rectum quadratæ medium rursum deorsumq; traducta signauit hoc modo m Consimili quoq; consideratiōe uariatas duxit & reliquas. Quarum descriptiones q; ab usu recesserint: reiiciēdas potius quā approbandas esse Neoterici arbitrati sunt.

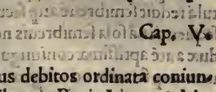
Francho. Philippus Anselmus

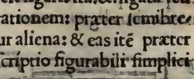
¶ De Ligaturis figurarum. Cap. V.

Ligatura est simplicium figurarum per tractus debitos ordinatā coniunctio. Ligabiles notulæ sunt quattuor. Semibreuis: Breuis: Longa: & Maxima. Sicut enim notula simplex ligabilis potest ligari: ita & ligata seu coniuncta solui potest atq; disiungi: & in simplicis figurationem: præter semibreuem cuius primaria ac simplex figura compositæ noscitur aliena: & eas itē præter q̄ unico uidelicet obliquo corpore cōscribūt: quarum descriptio figurabili simplicitati minime conuenit: ligaturarum igit̄ Alia unico corpore disponit̄ Alia pluribus & diuersis ut hic.

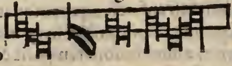

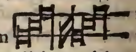

¶ Ligaturarum quoq; Alia ascendens: Alia descendens. Ligatura ascendens dicitur quum secunda notula superest primæ ut hic.

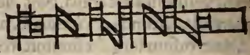
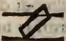

¶ Nec refert si in huiusmodi ligatura plures fuerint notulæ descendentes: cum ascensus & descensus in ligaturis penes primum gradum mobilem inter secundam & primam notulam

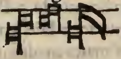
ductum conſideretur. Deſcendens ligatura dicitur quum prima notula ſupereſt ſecundæ hoc modo Ligaturarū principia. Alia cum proprietate dicū tur. Alia ſine proprietate: Alia cum oppoſita pro prietate.

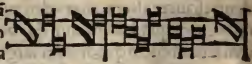
Omnis enim ligatura aſcendens: cuius prima notula nullam habuerit uirgulā aſcendentem uel deſcendentem cum proprietate dicitur ut hic

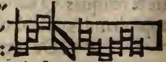
Item omnis ligatura deſcendens cuius prima notula uirgulam habuerit deſcendentem lateri.ſ. ſiniſtro adherētem cū proprietate dicitur ut hic.

Omnis uero ligatura cum proprietate primā notulam reddit breuē. Errant iccirco qui primā obliqui corporis notulam in ligatura aſcēdente longam ponunt hoc modo. Eſt autē proprietas ſecundū Franchonē ordinata conſtitutio & poſitio principiis ligaturarum in cantu plano a primis auctoribus attributa. Qua re omnis in cantu plano ligatura ſolā proprietatē poſſidet. Sine proprietate autē ligatura & cū oppoſita proprietate notulis cantus plani nuſquā coueniunt: quippe quæ eſſentialiter a ligatura cū proprietate differentes: figuras & nomine & quantitate diuerſas efficiunt: qď in cantu plano nullatenus admittitur cuius notulas æquas temporis menſura muſici diſpoſuerunt.

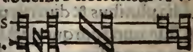
Francho.

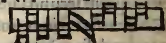
Omnis ligatura aſcēdens: cuius prima notula uirgulam habuerit a latere dextro deſcendētē ſine proprietate dicta eſt ut hic. Omnem item ligaturarum deſcendentem cuius prima notula nullam habuerit uirgulā ſine proprietate dixerunt ut hic.

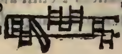
Verum ligatura omnis ſine proprietate primā ducit notulam lōgā. Omnis autem ligatura tam aſcendens quā deſcendens: cuius prima notula habuerit uirgalā deſcēdētē i latere ſiniſtro dicit᷑ cū oppoſita ꝓprietate ut hic.

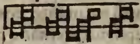
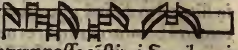
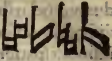
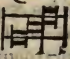
Et ligatura oīs cum oppoſita proprietate primā ſemp notulā reddit ſemibreuē atq; ſecundā non ut ſeipſam: ſed ex cōſequenti: nā ſola ſemibreuis notula ligaturæ incongrua eſt: duæ autē aptiſſimæ coniunguntur: Conſtat quidem ex deductis: Longam & breuem atq; ſemibreuem: ligaturarum tantum principiis aptiſſime competere: Maxima autem ꝙ longo ſemper atq; quadrangulo corpore equaliter deſcribatur nulla unquam quantitatis diuerſitate uariatur: principiis namq; & mediis atq; terminationibus ligaturarum noſcitur conuenire ut hic.

Vltimis autē ligaturaꝝ figuris pſectio atq; impſectio cōuenire noſcuntur. Nā oīs tā aſcēdens quā deſcendens ligatura ultimam habens notulam quadram directe ſupra penultimam hoc modo.

Vel in directe deſcendente uirgula in eius latere dextro ut hic.

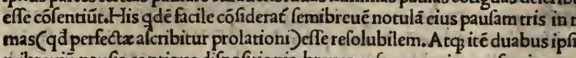
Vel ſub penultima quadrato corpore hoc modo Cum perfectione declaratur: ac ultimam ipſam huiuſmodi ligaturis muſici lon-

gam posuerunt. Verum omnis tam ascendens q̄ descendẽs ligatura habens ultimam notulã supra penultimã in corpore obliquo hoc modo.
Vel in q̄droline uirgula indirecte ut hic
Vel sub penultimam in corpore obliquo hoc modo. a. dicit̃ sine pfectiõe cuius qdẽ ligaturæ ultimã sẽp notulã musici ipsi breuẽ instituerunt. a
Hinc constat longã & breuẽ nõ mõ in principio: sed etiã in fine ligaturæ posse cõstitui. Semibreuis uero minime: nisi in ligatura oppositæ ꝓprietatis: quum. s. duæ tantũ semibreues fuerit cõiũctæ tunc. n. prima & ultima semibreues dicunt̃ ut hic. b
Mediis autem ligaturarum notulis nulla inest essentialis differentia cum omnes in quãtitate cõueniant: hinc unicũ nomen sortiãtur necesse est. Sunt enim ut Franchoni & Anselmo cunctisq; musicis placet oẽs mediæ breues. Quare falso arbitrantur qui longã notulã mediam concludũt: puta hoc modo. Longa quidẽ solũ pricipio atq; fini ligaturarũ applaudit. Semibreuis principio ac medio quũ. s. plures quã duæ fuerint in opposita proprietatis ligatura coniunctæ. Principio & fini: si tantũ duæ. Breuis uero ut p̄dictis considerationibus deductum est in ligaturaꝝ pricipio: medio: atq; fine: congruum obtinuit locum. Minimam autem figuram musici nusquam ligare consueuerunt. Verum quæ simplices figuræ patiuntur accidẽtiam: puta alterationem: imperfectionem & huiusmodi: hæc & ipsis ligatis solent imitari.

¶ De pausis. Cap. VI.

PAusa quã græci quietẽ uocãt est figura artificiosam a cantu desistẽtiam monstrans: quæ cãtoribus innuit a cantu se continere. Hãc musici & ad oportunã quietem atq; refectionẽ uocis post laboriosam elatiõem: & ad cantus suauitatẽ instituerũt. Namq; quemadmodũ fastiditum auditorem sæpius ioco quodam diuini uerbi concionator oratorue lenit gratiorẽ & attentiorẽ reddens: sic cantilenarum auditores cantor moras quasdã uocibus itermiscens ad reliquas cantilenæ partes p̄stat attentiores. Est enim figura pausæ linea seu uirgula quædam per spacium uel spatia seu spatii partẽ protracta nulli notulæ addita: sed a notulis penitus disiuncta. Quattuor enim pausas in cantilenis ueteres posuere: quæ quoniã ommissas & mensurabiles declarant uoces notularũ ipsarum nomina sunt sortitæ. Earũ namq;: Alia Breuis: Alia Longa: Alia Semibreuis. Alia minima. Pausa breuis est uirgula deducta in descriptione cantilenæ a linea ad lineã propinquiorẽ: interuallũ seu inter medium spaciũ complectens. Pausa longa duarum: scilicet breuiũ est uirgula duo: integra triũ linearum cõplectẽs iterualla. Est & pausa trium tẽporum: quæ q̄ttuor lineas propriis extremitatibus attingens tria integra occupat spatia hanc longã perfectã dicunt q; tria æqualia propria taciturnitate pertrãseat tẽpora: quæ & breues nominãtur. Ternarius namq; numerus in figuraꝝ huiusmodi quantitatibus pfectus existimat̃: tũ ratione proprietatis: nãq; primũ parẽ binarium quẽ fœmineum putãt atq; imparẽ primum. s. seipsum monstrat: qui & masculus dicit̃. horum alterna coniugatione cæteri numeri procreantur: tũ ratione omnium diuersaꝝ partium suarũ quæ ipsum efficiũt: nã unitas aliquota & binarius aliquãta ipsum ducunt tũ ratiõe cõcordiæ in ipsis tribus prioribus naturaliter consequentibus dispositæ ut inquit Augustinus primo suæ musi- Numerus ternarius pfectus ẽ. Augusti.

cæ:nāq; ternarius ex uno & duobus pficiť qbus nullus naturaliter itercidit nume rus:qđ in reliqs nō euenit:nā duo & tria nō reddūt q̄ttuor pcise: & tria & q̄ttuor nō efficiūt pcise qnariū naturaliter eos subsequētē:atq; i reliqs eodē mō tū ratiōe ternariæ æqlitatis:i ipso nāq; ternario pricipiū:mediū:& finis æq̄ disponunť:q̄ re in sūmo deo diuinā ꝓfitemur trinitatē.tū ēt rōne mutuæ aggregatiōis: nā si ipm ternariū binario multiplices uel ternariū binario:senarius illico cōsurget quē ꝓ priis partibus aliquotis pfectū pdicāt. Mathematici. Maior āt q̄ triū tēpoꝝ pausa nō cōmēsurať cæteris cātilenæ notulis:sed cōcētus declarat terminationē: q; quū duabus uel tribus huiusmodi pfectarū lōgaꝝ pausis opus fuerit iuxta cōpositoris dispositionē:sex.s.uel nouē tēpoꝝ taciturnitate cōmēsurādis:duæ uel tres triū hu iusmodi spatiorū pausæ describēdæ sunt atq; itē plures ꝓ istituētis arbitrio. Pausa quoq; breuis tres plerūq; semibreues ipa taciturnitate ptrāsit:q̄ pfectæ breui ascri būt ipsi musici:tēpus tūc pfectū nuncupātes. Semibreuis pausa est uirgula q̄ ali cui lineæ adherēs ad mediū ꝓpinqoris spacii descēdit. Sūt & q eā uoluere tertiam unius tēporis partē cōtinere si modo tertiā tātū spacii partē cōphēdat:atq; duas insuper tēporis partes quū duas ipsius iterualli tertias partes continuerit: quibus Neoterici dissentiūt. Arbitrāť.n.ii duas cōtiguas semibreues pausas rectius duas tertias ipsius perfectæ breuis cōtinere:qđ & recētiores frequētant. Minimæ pau sa est uirgula lineæ apposita ascendēs ad mediū iterualli uicinioris. Interuallū siue spaciū uoco distātiā uel uacuū incōpositū duaꝝ lineaꝝ. Hæc.n. pausa dimidiam semibreuis mensurabilē obtinet quantitatem. Plerunq; tertiam ipsius semibreuis partem:quū.s.perfecta prolatio semibreuem ipsam custodierit. Quod si duas tūc ipsius partes tertias pausare curaueris:duas minimas pausas cōtiguas describēdas esse cōsentiūt. His qdē facile cōsiderať semibreuē notulā eius pausam tris in mini mas(qđ perfectæ ascribitur prolationi)esse resolubilem. Atq; itē duabus ipsis se mibreuiū pausis contigue dispositionis:breues ipsas ternariæ consentientes esse diuisioni(quod perfecti tēporis est)cantoribus ipsis inotuit. Seminimæ pausam ueteribus musicis ignotam recentiores describunt ut minimā.scilicet ascendentē retorta dextrorsum summitate.hæc.n.dimidiā minimæ consequitur respirationē. Semiminimæ autē pausam a nullo usquā auctore deductam.figurari decet ascen dentē ueluti minimā:retorta sinistrorsum summitate.hæc.n.dimidiā obtinet semi nimæ pausæ respirabilē quātitatē. Constat quidē in figurarum cōsideratione sini strū latus a dextro deuinci:nā quum q̄dratæ breui notulæ uirgulā in dextro latere descēdentē uel ascendētē apposueris. Longam illico præfiguratam conspicies:q; si sinistro eius lateri adhereat descendens uirgula aut ascendens:breuis aut semibre uis ipsa notula resultabit. Sunt igitur ipsarum pausarum descriptiōes hoc modo.

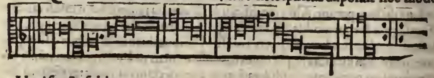
Longa perfecta | Longa imperfecta | Breuis | Semibreuis | Minima | Seminima | Semiminima

ℭDe modo. Cap. VII.

MOdus est regula uel ordo dispositæ quantitatis in longa secundum diui-
sionem totius in propinquas partes. Nonnulli autem dicũt modum es-
se mensuram breuium in longis & longarum in maximis. Est enim (quẽ
admodum & in cæteris rebus) in notulis: secundum temporis mensuram & ipsa-
rum numerum notularum semper obseruandus modus: quem a moderata modu
latione dictum putant. Alii a modificando: & uariata temporum consideratione
diuersos modorum modus efficiat. Tempora enim notulas breues intelligo. Præ
dictum quidem fuit longam poeticis adstructiõibus duabus breuibus esse æqua-
lem: quare cum dualitas sit par numerus ac fœmineus ut Pythagoras censuit: bi- Pythago-ras.
nariam ipsam notularum considerationem imperfectam existimãt: perfectam ue- Modus im
ro ternariam ac masculinam: mares enim ipsa perfectione fœminas excellunt. Est perfectus.
igitur imperfectus modus quum in ipsa longa duo tempora seu duæ tantum bre-
ues consistunt: quod antiqui cantilenarum scriptores duobus punctis quadran-
gulæ figuræ infixis declarabant hoc modo a Perfectus autem in longam modus: a
quum scilicet tris breues contineret: tribus punctis in quadrato deductis signaba
tur hoc modo b Hanc autem longæ considerationem: modum minorem uocant
recentiores: respectu modi in maxima consistentis. Veteres autem illi unicum. s. b
& maximæ & longæ posuere modum ac si unus sine altero perfectione computa-
ta constitui nõ posset. Hos sequuti musici: pausam trium temporum pro perfecto
minore modo in longa existente instituerunt (facilitatis & commoditatis gratia)
notulis præponendam: quasi tres breues unica longa contineri noscantur. Imper
fectum uero ipsius longæ modum sola longæ ipsius notulæ descriptiõe in qua cõ-
sistit demonstrari dicunt. Omnis namq; notula longa alicuius minoris modi est:
quam præcedente perfectionis signo (pausa. s. trium temporum) minori modo pe
fecto ascribunt. Deficiente autem signo quasi ex priuatione ad habitum conside-
ratio fiat (est enim dignior habitus atq; perfectior priuatione) longam ipsam mi-
noris atq; imperfecti modi esse uoluerunt: duas tantum ei breues cõferentes. Ma- Modus
iorem inde modum quem duplici longæ notulæ inesse uoluerunt: ꝙ duas tãtum maior.
longas ipsa duplex longa compræhendat imperfectum crediderunt: quã quidem
figuram: ꝙ nullum sit ei appositum perfectionis signum maximam maioris imper
fecti modi nominarunt. Duabus uero trium temporum pausis appositis quas lõ-
gas pausas perfectis diximus: maiorem modum perfectum maximæ notulæ inesse
iudicarunt. Non incongruum quidẽ fuit: ascripta minori modo perfecto sola triũ
temporum pausa: maiori inde modo perfecto ad eius cognitiõem duas huiusmo-
di pausas proponere. duæ namq; maiores. sunt quantitatis & temporis mensura q̃
una: qua re: maiorem modum q̃ sola ipsa indicent necesse est. Verum maxima ip-
sa tris habens longas: si longa huiusmodi tris duxerit breues nouem breues siue
tempora continebit: quare Musici omnes consentiunt nouẽ ad plus tempora hu- Musici.
iusmodi teste Anselmo unica figura posse cõtineri. quæ & solo hiatu potest haud Anselmus.
facile propria uoce cantor excedere. Constat quoq; ternariam longarum disposi-
tionem nouenariæ ipsorum temporum consistentiæ certissima perfectionis com-
paratione esse commixtam: namq; ternarius primum imparitatis latus est: qui in
seipsum ductus quadratum suum imparem probat: scilicet nouenarium. hunc si

ternario securis:tris in ternarios illico conuerteret hinc nō imerito ternariam hu
Ausonius. iusmodi consideratione Ausonius ad Symachum in crippo ternarii incredibili cō
Eloy. mendatione descripsit Eloy igitur in modis doctissimus in missa sua dixerunt di-
scipuli duabus ipsis longarum perfectarum pausis modum maiorem perfectū de-
claravit atq; unica insuper trium temporum pausa minoris modi perfectionem
Donstable ostēdit. Quod & Donstable in tenore Veni sancte spiritus disposuit hoc modo.

TENOR
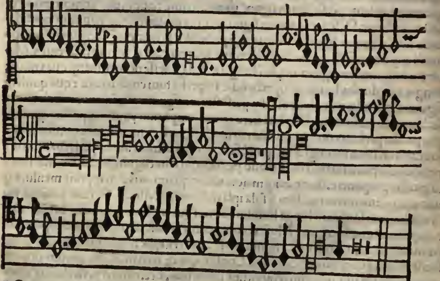

Veni sancte spiritus.

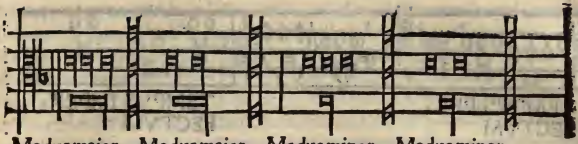
Solent a plerisq; pausæ huiusmodi longæ essentialiter & idicialiter inter cātilenæ notulas pnotari Essentialiter dico:quū tot breues ommittēdas notulis alterius partis(puta supremæ)cōmensurēt:quot fuerint ipsaę incōposita inter lineas iteruallas:Indicialiter uero q modū maiorē indicēt pfectū duæ ipsæ.pfectū quoq; minorē unica qd exprasse cōprobat in pscripto tenore. Veni sancte spiritus Plerūq; autē icōmensurabiles disponunt uidelicet idicialiter tantum:quū.s. antecedūt tēporis signum uidelicet circulū uel semicirculū in principio cantilenæ descriptum:tunc.n.duæ ipsæ trium temporum pausæ modum tantum maiorem perfe-
Tinctoris. ctum declarant.tertia minorem quod & Tinctoris in tenore sui magistralis moteti. Difficiles alios delectat pangere cantus decenter cōsignauit. Nec refert iisdem lineaę interuallis tres ipsæ pausæ contrahantur an diuersis:Indiciales autem & icommensurabiles huiusmodi pausæ in hoc tenore describuntur hoc modo.

CANTUS

TENOR

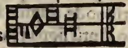
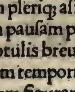

Omnium autem maximarum & longarum in quocunq; modo considerandas quantitates hac descriptione notissime quisq; facile percipiet.

Modus maior perfectus | Modus maior imperfectus | Modus minor perfectus | Modus minor imperfectus

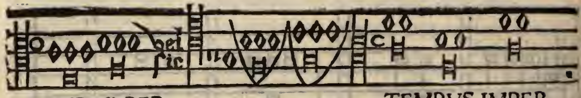
¶De tempore. Cap. VIII.

TEmpus quātitatem breuibus notulis ascriptā musici intelligi uoluerūt. Est.n.duplex perfectū.s.& imperfectum. Perfectum tēpus breui notulæ tris semibreues ascribit: quod declarat per circulum in principio cantilenæ descriptū. Putant.n.musici appositione circuli ternariā pfectā ipsius breuis diuisionē declarari: quoniā in ipsa circunferentia principium mediū & finis æqualiter consistunt: uel (quod mihi magis placet) quia senario numero qui pfectus est sphærica & circularis illa circūferētia: secūdū ipsius distātiā a medio puncto (quē centrum appellant) naturaliter nōscitur esse pducta. Si.n.centrum a circunferētia solo distet digito. Ipsa tunc circunferētia sex digitorum mensurabitur quātitate: hinc Mathematici circinum ipsum sextum uocant. Sunt & qui pfectam ac ternariam in breuibus notulis diuisionem probāt duabus semibreuium notularum pausis principio cantilenæ descriptis: quas cæteris quidem subsequētibus figuris connumerant hoc modo quibus facile pcipi potest pausam unius breuis tris ī partes æqs diuisibilem perfecto tempori inesse: cuius duæ ipsæ sunt eius partes tertiæ q quum duas semibreuiū pausas temporis imperfecti disponere contigerit solam breuis pausam pleriq afferunt rectius conuenire addo: nisi altera duarū ipsarum semibreuium pausam præcedēti alterā subsequenti fuerit connumerāda. Nōnulli itē tribus notulis breuibus plenis huiusmodi.s.plenitudine accidentaliter iperfectis: perfectam temporis diuisionem in cātilenis percipiunt. Imperfectum uero tempus breuem figuram in duabus semibreues distinguit: nam semibreuem a semis: quod dimidium est: traxerunt: & breuē: quasi ipsius breuis dimidiam ducat quātitatem. Huiusmodi autem binariam breuium resolutionem in cantilenis semicirculi declarat positio. Neq semicirculum ipsum ut dimidiū circulum existimes: sed imperfectū: nam semum imperfectum sonat. qua re semicirculo ipso tempus imperfectum in breuibus exprimi uoluerunt: nō equidem ut unicuiq breui notulæ dimidiam perfecti temporis conferat quantitatē: quæ est semibreuis cum dimidia: sed ut duas tertias ipsius perfecti tēporis partes tanquā imperfectam temporis diuisionem: quod sane posset mathematice considerari: quum semicirculus ipsæ duas præcise tertias partes circularis circūferentiæ custodiret. Id.n.disposita triangulari æquilatera figura in ipsa circuli circūferentia æquissime demonstrat hoc modo. Hoc qdē scriptores & cantilenaꝝ notatores aduertere nō solent: cum semicirculū ipum uel æquū uel plus uel minus dimidio circuli in quātitate describāt. Perfecti itaq tēporis & iperfecti demonstrationes hoc notissime disponūtur exemplo.

Tempus perfectū

Quare cō passus uocatᶜ sextus a mathematicis

Tempus iperfectū

TEMPVS PERFECTVM

TEMPVS IMPERFECTVM

Errant insuper qui semibreuem imperfecti tẽporis: ꝙ dimidium breuis cõpręhendat maiorẽ uocant. eam uero quę tertiã breuis perfectę continet partem: putãt minorẽ: cũ unaquæq; semibreuis eadem prolatione cõputata altera semibreui sit semp æqualis: nec obstat ꝙ una dimidiam: altera tertiam breuis notulæ possideat partẽ: cũ breues ipsæ dissimili sint quantitate dispositæ. Cõplures uero ternarii atq; binarii numeri characteribus pfectas atq; imperfectas huiusmodi notulaꝝ quantitates exprimi asseuerant pcedentẽ quantitatẽ circulo: quũ perfecta numerositate disposita sit: uel semicirculo si imperfecta: ac reliq̃s subsequẽter perfectas ternarii numeri charactere: Imperfectas binarii considerãtes: ut si cantilena fuerit in modo maiori perfecto: & minori perfecto & tẽpore pfecto cõposita: his noscat̃ signis. O33. Si autẽ in modo maiori perfecto: & minori iperfecto ac tempore perfecto hoc ordine. O23. In modo autẽ maiore perfecto: & minore perfecto ac tempore imperfecto his signis. O32. Verum quũ cantilenã deducunt in modo maiore iperfecto: & minore perfecto ac tẽpore iperfecto hæc signa notulis præponunt. C32. Si autẽ in modo maiore iperfecto: & minore iperfecto & tempore perfecto hæc signa describũt. C23 Atq; ita diuersimode singula signa singulis figurarum quãtitatibus referendo. Quod quũ duo tantũ signa pponunt modum ipsum minorem & tẽpus intelligi uoluerunt: ut modũ minorem perfectũ & tempus perfectũ hoc modo. O3. Et modũ minorẽ perfectũ atq; tempus iperfectũ hoc modo. O2. Sunt insuper & qui nõ modo ipso ternarii uel binarii numeri charactere tẽpus perfectũ uel imperfectũ declarant: sed sesqualteram quoq; uel duplã in semibreuibus cõsiderant proportionẽ. Rursus modũ minorem imperfectũ & tempus imperfectũ his duobus mõstrant signis. C2. Modũ uero minorem imperfectum & tempus perfectum hoc modo. C3. Nos autẽ hæc pdictarũ quãtitatũ signa duximus reprobãda. Cum apud Philosophum Frustra fiat per plura qđ fieri potest per pauciora. Nam si unico signo duabus. s. trium tẽporũ pausis perfectus modus maior ab iperfecto discernitur: imperfectus uero nullo signo: sed sola ipsius figura probatur. Atq; eadẽ cõsideratione minor ipse pfectus modus unico signo: sola uidelicet trium temporũ pausa (utpote habitu quodam) percipit̃. Imperfectus nullo (tanquã priuatione) sed sola propriæ figuræ descriptione considerat̃. Constat diuersa signa diuersis quãtitatibus eiusdẽ nominis non esse describenda: sed ipsis tantum perfectis instituenda. Inde etiam est ꝙ cum ueteres. Musici atq; recentiores: circulum & semicirculum perfecto atq; imperfecto tempori ascripserint eos a modorum nos consideratione seiungimus. Rursus ꝙ ternarii ac binarii numeri characteres sesqualterã ac duplã proportionẽ apud nonnullos incõsiderate efficere credant̃: q̃bus in primo quarti rationabiliter dissentio ad omnẽ tollendã hæsitationẽ: eas minoris modi uel temporis quantitatibus: alienas existimo. Verum

Philosophus

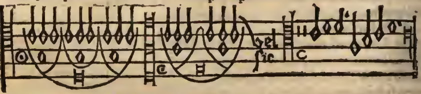
Musici quantitates ipsas perfectas in figuris ipsis certa & continua quantitate de scriptis: Geometrica conuenientia significari uoluerunt. Sunt enim primæ ac potissimæ: considerationes apud geometras punctus: circulus: & linea. Quod cum punctus minimum quoddam sit & continuæ quantitatis initium uelut unitas in numeris: & sonus in musicis: circulusq; ac linea puncti ipsius aggregatione concrescant: uim quandam perfectionis in continuis noscitur pernotare: nam unumquodq; (ut tertio capite deductum est) perficitur minimo sui generis. Hinc musici ipsi ad minorũ figurarũ perfectam quantitatem describendam: quam prolationem uocant: ipsum signo utriusq; temporis inscribendum instituerunt. Ipso autem circulo ꝙ perfecta figura sit: perfectum (ut diximus) tempus breuibus ascripserunt. Inde & perfectum minorem modum in longis ipsa trium interuallorum pausa computandum tradidere. Demum perfectam maximarum quantitatem: ꝙ maior in ipsis modus consistat: duabus ipsis trium spaciorum pausis mathematice declararunt. — Musici Geometre

¶ De Prolatione. Cap. IX.

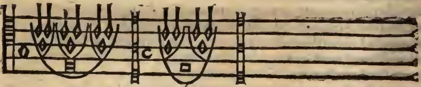
Prolatio est essentialis quantitas semibreuibus ascripta: diuisionem mõstrans totius in partes propinquas. Consimilem enim cæteris essentialibus quantitatibus retinet partitionem. Alia namq; ternariam in semibreui recipit sectionem diuidens ipsam in tres minimas: quam perfectam uocant. Alia binariam duas tantum unicuiq; semibreui minimas ascribens hanc imperfectam dicunt. Sunt & qui ternariam ac perfectam huiusmodi prolationem appellant maiorem: Minoremq; binariam: quod mihi non placet. cum penes unicam figuram scilicet semibreuem utraq; prolatio consideretur: non enim semibreuis semibreui dissimilis est: ut est maxima longæ: quibus & maior & minor modus singilatim inesse noscitur. Placuit tamen antiquorum nonnullis prolationis huiusmodi consideratiõem & semibreuibus & minimis ascribere: maiorem namq; prolationem semibreuibus diuisibilibus in minimas: minorem minimis in semiminimas: nam & minimam tris in partes æquas figurabiles describebant ut mõstrat Anselmus: qua re: eam quæ semibreuibus inesset maiorem dicebãt prolationem minorem uero minimis ascripserunt. Moderni autem ternariam ipsius minimæ diuisionem ommiserunt minimam ipsam eiusq; anfractus binariæ tantum ascribentes diuisioni. Perfectam itaq; prolationem punctus temporali signo ĩscriptus declarare consueuit. Imperfecta uero deficiente huiusmodi puncto facile consideratur. Nonnulli duabus minimarum pausis contiguis notulis cantilenæ connumerandis perfectam prolationem exprimere consueuerunt. Sunt & qui diuisionis punctum ante uel post minimam notulam uel inter duas positum: perfectæ prolationis signum putant: cum minimam notulam cui apponitur propinquiori semibreui applicet ternaria diuisione computandam: perfectione prolationis cõputata: quod & si ternariam punctus huiusmodi indicet minimarum computationem: plerunq; tamen in prolatione perfecta disponitur numerus ternarius in minimis: ubi ipso diuisionis puncto ad huiusmodi cognitionem non opus fuerit: puta: quum tres semibreues seu tres minimas in cãtilena disposuero: omnis enim semibreuis tris minimas continet in prolatione perfecta: atq; tres ipsæ minimæ simul computantur: nec ibi quidem competit diuisionis punctus: quare si potissi- — Prolatio perfecta. Prolatio imperfecta. Anselmus

mum ac solum esset perfectæ prolationis signum non admitteretur semibreuis perfecta: sicut est similis ante sibi similem: quod esset inconueniens. Constat igitur punctum signo temporis iterpositum perfectæ prolationi ab auctoribus ascriptum fuisse: inde & prolationem sine tempore. Atq; modum maiorem sine minore: & minorem item sine tempore in cantilenis constitui non posse notissime compræhendi potest. Perfectionem itaq; utriusq; modi atq; prolationis signa ipsa tanquam habitus quidam probant. Imperfectionem uero ipsæ secum figuræ deferũt deficientibus signis. Secus utrunq; tempus namq;. Perfectum circulo. Imperfectum semicirculo: ut utrobiq; posset per punctum perfecta notari. Prolatio: declarari solent: At Prolationes huiusmodi his demonstrant exemplis.

Prolatio perfecta in tempore perfecto. Prolatio perfecta. in tpe impfecto.

Prolatio imperfecta in tempore perfecto. Prolatio imperfecta in tempore imperfecto.

De partibus figurarum. Cap. X.

Figurarũ Alia dicitur pars propinqua. Alia remota. Alia remotior. Alia remotissima. Pars propinqua est illa in quam immediate resoluit̃ suum totum. ut longa respectu maximæ: & breuis respectu lõgæ & semibreuis respectu breuis: Atq; minima respectu semibreuis. Pars remota est illa inter quã & suum totũ unica media naturali ordine intercidit: ut Breuis respectu maximæ quas inter sola longa residet: Atq; semibreuis respectu longæ: quibus sola breuis interponitur. Et minima respectu breuis quæ solum semibreuẽ intercipiunt. Pars remotior est illa inter quã & suũ totũ duæ notulæ maiores naturali ordine disponuntur ut. Semibreuis respectu maximæ quæ (extremitate cõcepta) longã & breuem medias circuncingũt. Pars remotissima est illa iter quã: & suũ totũ tres figuræ maiores naturaliter residẽt ut minima respectu longæ, q̃bus longa breuis & semibreuis naturaliter intercludunt̃. Idem quoq; iudicium deducit̃ de anfractibus minimæ respectu singulaꝝ figurarum. Ex huiusmodi namq; consideratione constat maximam figuram semper esse totalem: ac diesim semper partialẽ: sex uero reliquas scilicet: lõgam: breuem: semibreuem: minimam: seminimã: & semiminimã

totales & partiales. quod cum tres illi anfractus a minima diminuti ternariā non recipiant sectionē: ultra minimā nullā ꝓponemus minorē figurā iperfectibili cōsiderationi: nāq; minima ipsa apud neotericos ternariam claudit diuisionē. Quare qnq; tantū prioribus figuris accidentia ipsa musicæ figurabilis ascripta sunt.
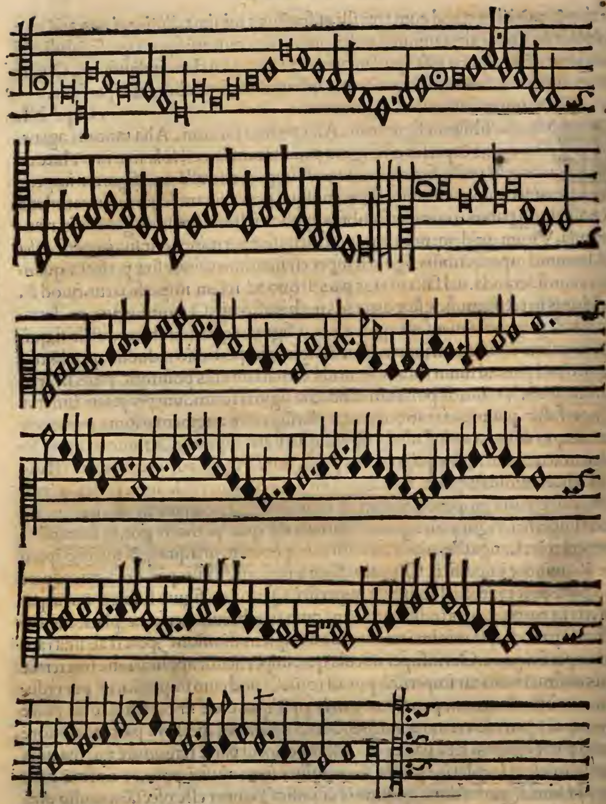
¶De imperfectionibus figurarum. Cap. XI.

IMperfectibilium figurarum. Alia patiens tantum. Alia tantum agens. Alia agens & patiēs est. Figura patiens tantum est sola maxima: hæc cū a diuersis possit figuris multimode imperfici: nullā unq̄ figuram imperficit: nāq; maiorem in quantitate figurā nusquā præcedit aut sequitur in cantilenā cui possit tanq̄ pars tertia imperfectibilis applicari. Inde duo sunt generaliter annotanda. Vnum quidem: notula imperficiens semper minor erit sua imperfectibili. Alterum: Imperfectibilis figura semper est in numerositate suæ perfectæ quantitatis consideranda. uel saltem eius pars si quo ad ipsam imperficiatur. quod &. Anselmus in tertia musicæ suæ dieta his uerbis asseruit. Quantitas autem detractionis est pars tertia mensuræ quā ea notat figura a qua detrahitur. sistūt si quidem mensuræ diuisionem in ternario. Est igitur imperfectio reductio quædā tertiæ partis ad plus ad suum totum: secundū ternariam eius positionē prius in ipso consideratam. Verum dispositis in cantilena figuris secundum propriam binariæ ac imperfectæ quantitatis rationem: eas plerūq; certo augmentationis puncto pornant: quo dimidia uniuscuiusq; figuræ quātitatis supexcrescit: hinc ternariā sectionem acquirunt: ipsi æquipolentes perfectioni. Figura aūt agens tantū est unica: uidelicet minima: quæ & si alias: puta semibreues: in prolatione perfecta iperficiat: qm̄ ternariā propriæ quātitatis resolutionē ipsa non patitur ab altera nunq̄ potest imperfici. Figura aūt agens: & patiens est quæ iperficere pōt: & imperfici. Sunt enī tres: Longa: Breuis: & Semibreuis: pōt enim unaquæq; & maiorē iperficere & a minore imperfici. Oīs enim figura imperfectibilis pōt uel a parte ante: uel a parte post tantū: uel ab utraq; imperfici. Quo circa figura habens tertiā partem tris in partes æquas indissolubilem (puta semibreuis perfectæ ꝓlationis cuius tertia pars est ipsa minima ternariā non implens diuisionē) potest ab una tantum imperfici parte. Oīs insuper notula quæ imperficitur applicatione suæ tertiæ partis abstractæ dicitur imperfici quo ad totū. Quod cum imperficitur per reductionem abstractæ tertiæ partis suæ partis ꝓpinquæ dicit̄ imperfici quo ad partē propinquā a parte sua remota. Atq; eodē mō figura pōt iperfici a parte remotiore quo ad partē remotā. Et a parte remotissima quo ad partē remotiorē: ut maxima figurā a minima in ꝓlatiōe pfecta. Generaliter item musici posuere notulā oēm ante sibi similē (perfectione quātitatis disposita) semper esse pfectā: nec ullo unq̄ casu reductione partis eius abstractæ iperfici posse: qua re ante maiorē uel minorem figurā imperfectibilis ipsa notula necessario disponit̄. Tria quidē sunt quæ imperfectibilem figurā imperfectā esse demonstrant. Numeralis iperfectio. Punctualis diuisio: & Notularū plenitudo. Quo ad primū igit̄. Quotienscunq; notulæ minores ante uel post maiorē describunt̄: diminuta aut supflua ternaria notularū numerositate. tūc maior ipsa imperficit̄ a propinquiori minore (nisi hæc ad alias prius reduceretur) uel a ꝓpinquioribus remotis partibus: uel remotioribus uel a ꝓpinqua & remota: atq; ita diuersimode: ut hoc constat tenore.

Primū notabile
Scdm notabile
Anselmus
Impfectio
Tria sūt signa imperfectionis
Prima imperfectiōis cognitio.
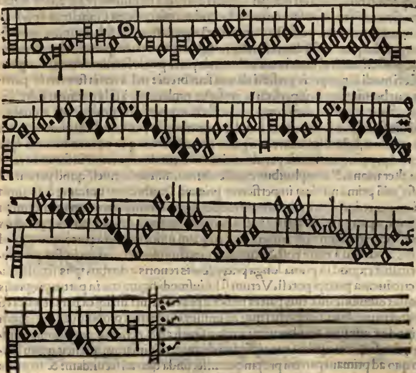
TENOR

CANTVS

In hoc (ut percipitur) tenore: prima breuis ĩperficit longam ſequẽtẽ a parte ante quo ad totũ: quia pars eius tertia eſt & propinqua. Prima uero ſemibreuis ĩperficit breuẽ præcedentẽ a parte poſt: quo ad totum. Duæ autem ipſæ minimæ inter breuem: & longam poſitæ breuẽ ipſam a parte poſt ĩperficiunt: quo ad totũ: quæ & ſi eius partes remotæ ſint: cum ꝓpinquæ eius parti æquiualeant: ſolius propinquæ partis effectũ ꝓducere noſcunť. Longa ambas ipſas minimas ſequens imperficitur: quo ad totum a parte poſt a prima breui. Prima breuis ſub ſigno tẽporis perfecti & perfectæ prolationis imperficitur a parte poſt: quo ad totum. ſ. a parte propinqua: & quo ad partem: ſcilicet a parte remota: quæ ipſius partis propinquæ

est tertia pars. Rursus imperfectibilis figura potest imperfici a parte ante: & a parte post simul: quum scilicet ante ipsam fuerit sola tertia pars suæ propinquæ partis: & post ipsam similiter sequatur pars tertia alterius partis ꝑpinquæ: tuncq; dicitur imperfici quo ad partes: qua re compluribus modis secũdum musicorum institutionem ipsæ possunt imperfici figuræ ut hoc tenore lucide comprobatur.

TENOR

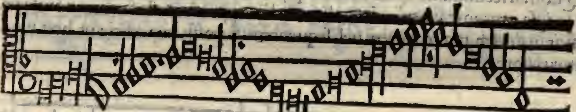
CANTUS

In hoc tenore prima semibreuis iperficit longã sequẽtẽ a parte ante quo ad partẽ propinquã: nã semibreuis ipsa partis propinquæ ipsius lõgæ pars est tertia. Itẽ & semibreuis sequens ipsam iperfici longam a parte post quo ad ipsius longæ partem propinquam. Consimili etiã cõsideratiõe pernotatur prima breuis sub signo perfecti tẽporis atq; perfectæ prolationis descripta: nãq; a partibus remotis: uidelicet minimis quo ad duas partes propinquas a parte ante & a parte post imperfici declaratur. Prima duarũ longarũ coniunctarũ non iperficit: quoniã similis ante sibi similẽ non põt iperfici. Secũda longa iperficitur a parte post quo ad totũ. s. a parte propinqua: quæ est breuis: & breuis ipsa iperficiens imperficitur etiã semibreui subsequẽte quo ad totum. Est interim intelligendũ similem notulam ante sibi similem nunquam imperfici posse de similibus figuris corporaliter separatis: quæ: & totales sunt: non autem de unitis in toto: quoniã figuræ unitæ: puta duæ breues temporis imperfecti in longa modi minoris imperfecti consideratæ: tunc enim & si breuis ante breuem consideretur possunt imperfici. Quod quidem accidit quum figura imperficitur a parte ante & a parte post quo ad ambas partes:

ut constat etiam in lóga præpositi tenoris a parte ante & a parte post a duabus ab latis semibreuibus diminuta. Et in breui tẽporis & prolationis perfecta a duabus ipsis circũductis minimis ĩperfecta. Verũ si similis ante sibi similem unico corpore considerata ĩperfici nó posset: nulla unquã esset ĩperfectibilis figura a parte ante quo ad partem ꝓpinquã: seu etiam remotam: quod facile potest ex seipso unusquisq; cõsiderare. Non est insuper admittẽdum solã minimam posse aliam figurã

Gulielm9 imperficere nisi in dispositione perfectæ prolationis quãquã Gulielmus de Mascã dio breuem temporis perfecti: & imperfectæ prolationis a sola minima imperfectam posuit: quod absurdum est: nãq; notulã uel a tertia sui parte: ut longa minoris ac perfecti modi ab una breui uel a tertia parte partis suæ dimidiæ: ut longa imperfecti modi & temporis perfecti ab una semibreui: uel a tertia suæ tertiæ partis parte: ut breuis temporis perfecti & perfectæ prolationis a sola minima: solet imperfici. Sunt & qui breuem temporis perfecti atq; perfectæ prolationis a duabus minimis simul ꝑcedentibus uel simul sequentibus imperfici uelint: quod nisi duæ ipsæ minimæ dictam breuem contiguam imperficerent quo ad totum: cuius ipsæ sint pars propinqua .s. tertia per alterationem secundæ: ut accidit in secundo tenore de alteratione. & compluribus cantilenis: non admittitur. uel (quod parum est in usu) nisi prima minima imperficeret primam semibreuem unitam: & secunda tertiam per reductionem. Asseritur insuper figura tris in partes ternarias diuisibilis: quum a parte ante & a parte post a partibus remotis quo ad partes ꝓpinquas imperficitur: primam tunc partem propinquam unitã ĩperfici a parte ante quo ad totum. & tertiam a parte post. Secundam uero huiusmodi unitam in sua ꝑfectione remanere: quod in prima longa præcedentis tenoris a duabus ipsis semibreuibus circũuenta percipi potest. Verum si huiusmodi figura tris in partes propinqs ternarias diuisibilẽ duæ eius partes remotæ præcesserint: unaq; eã pars remota cõsequatur: tunc dicitur imperfici quo ad omnes eius partes propinquas: ut quum fuerint duæ minimæ ante breuem temporis perfecti & perfectæ prolationis: unicaq; ipsam sequatur: prima tunc ipsarum duarum minimarum ĩperficit ipsam breuem quo ad primam partem propinquam: secunda quo ad secundam: & sequens minima ipsam imperficit breuem quo ad tertiam partem propinquam. Adde ꝙ si duæ ipsæ minimæ præcedentes imperficerent ipsam breuem quo ad totum: cuius ipsæ sint tertia pars per alteratione secundæ minimæ: tunc sequens minima imperficiet ipsam quo ad tertiam partem propinquam a parte post: & secũda pars propinqua ꝑfecta est. Atq; ita breuis ipsa ĩtegra nouẽ minimas continens huiusmodi detractiõe: quattuor propriæ quantitatis minimas relinquit. Consimili item cõsideratione complures consentiunt notulam maiorem tertia sui parte diminui: q̃ quo ad totum imperfectam dicunt: inde & tertia parte partis propinquæ quo: scilicet ad partẽ: rursus & tertia parte alterius partis propinquæ quo ad ipsam partẽ. Insuper ipsam imperficiunt quo ad partes remotas: ita ut pars maior & auctor q̃ntitatis ipsius figuræ quã dimidia ab ipsa figura huiusmodi imperfectionem retracta sit: ut si a longa modi minoris perfecti: & temporis perfecti atq; perfectæ prolationis quæ uiginti ac septẽ continet minimas abstraxero breuem perfectam: scilicet tertiam eius partem nouem minimas deducentem. Inde semibreuem tertiã .s. partis propinquæ partẽ tribus minimis ductã. Rursus & alteram semibreuẽ altre-

rius partis propinquæ partē tertiā tris minimas complectentē. Item & minimas quattuor ab ipsis q̄ttuor relictis semibreuibus: ita ut ex uiginti ac septē minimis quas longa ipsa ītegra iure contineret decē ac nouē reducibili abstractiōe ablatæ sint. Ver℞ uariæ huiusmodi īperfectionis consideratio parū in lucē ꝓdiit & usum quā potius euitandā esse diximus q̄ probādā: quoniā īperfectio est abstractio partis tertiæ uel minoris applicādæ ad usum totū: ad implendā ternariā quātitatis diuisionē. Id. n. natura fert ut quū tertiā partem alicuius totius auferimus binaria relinquatur partiū consideratio, qua re omnis figura in sua perfecta quātitate secundū. s. ternariam propinqua℞ partiū aggregationē disposita: si tertiæ suæ partis abstrastiōe īperficitur īperfecta existat necesse est: binariæq; inhæreat diuisioni tanq̄ imperfectæ eius quantitati substituta. Figura autē īperfecta in duas tantū ꝑfectas partes propinquas diuisibilis: a parte ante & a parte post quo ad ambas partes dicitur īperfici: quū scilicet unica eius pars remotæ p̄cesserint: unicaq; ipsam fuerit subsecuta. Atq; itē quū ambæ ipsæ partes remotæ ipsam īperficiētes simul p̄cesserint simulue fuerint subsecutæ: siue simplices & disiunctæ: siue ligatæ existāt: prima primam imperfectibilem imperficit partem: secunda secundam: quod plerique asseuerant in notationibus cantilena℞ ut & præsenti tenore notissime percipit.

TENOR

CANTVS

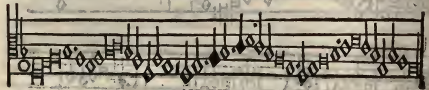
¶ In hoc tenore prima longa imperficitur a parte post quo ad ambas partes propinquas a duabus sequentibus ligatis semibreuibus: quarum prima primam breuem unitam a partæ post imperficit secunda secundam. Secunda longa imperfi-

citur a parte ante quo ad ambas partes propinquas a duabus præcedentibus ſemibreuibus: quarum prima primam breuem unitam a parte ante ſecunda ſecundam imperficit. Tertia longa imperficitur a parte ante & a parte poſt quo ad ambas partes propinquas. namq; præcedens ſemibreuis primam breuem unitam a parte ante imperficit. ſequens uero ſemibreuis ſecundam breuem unitam a parte poſt imperficere denotatur. Quarta longa eſt perfecta quo ad ambas partes propinquas. quoniam eſt ante ſibi ſimilem non unitam: licet ſit minoris modi imperfecti. Quinta longa imperficitur a parte poſt quo ad ambas partes propinquas coniunctas: a ſemibreui & a duobus conſequentibus minimis. nam primam ſemibreuis primam breuem coniunctam a parte poſt perficit. Duæ autem minimæ (quantitas ſemibreuis) ſecundam breuem unitam ſimiliter a parte poſt imperficiunt. Verum prima breuis: ſequens imperfecti temporis & perfectæ prolationis ſignum imperficitur a parte ante & a parte poſt quo ad ambas partes propinquas unitas. quarum primam a parte ante ſecundam a parte poſt imperfici conſtat. Sequens autem breuis a parte poſt tantum quo ad ambas partes imperficitur a duabus minimis ſequentibus quarum prima primã partem unitam ſecundam imperficit a parte poſt.

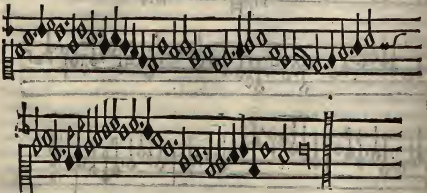
Secunda impſectiõis cognitio

¶ Quod ad ſecundum. Quotienſcunq; punctus diuiſionis alicui notulæ ſiue pro ſe ipſa tantum: ſiue pro ſe & alia uel aliis apponitur. Ipſa tunc notula imperficit maiorem præcedentem uel ſequentem ſi poſſit imperfici: ut hoc monſtratur tenore.

TENOR

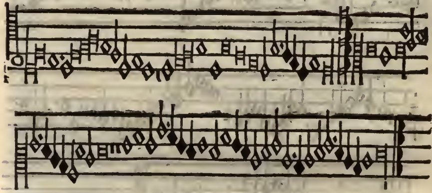

CANTUS

¶ In hoc tenore: tertia breuis imperficitur a parte poſt quo ad totum: quod mõſtrat punctus diuiſionis primæ ſemibreui poſtpoſitus. Quarta breuis imperficitur a parte ante quo ad totum quod lucide indicat punctus diuiſiõis antepoſitus.

duabus minimis ipsam præcedentibus. Punctus uero diuisionis inter duas semibreues ultimis breuibus interiectas descriptus quintam ipsam breuē a parte post: & sextam a parte ante declarat imperfici. Si autem maior illa figura præcedēs uel sequens ipsam minorē cui appositus fuerit punctus non fuerit iperfectibilis: tunc ipsa minor reducetur siue transferetur ad priorem notulam ubi regulariter ternaria possit numerositate coniungi. Idem quoq; quum minor notula sine puncto maiorem præcesserit: quæ imperfici non possit. tunc enim minor ipsa ad priorem transferetur locum ternaria connumeratione perficiendum: ut præsenti tenore percipitur.

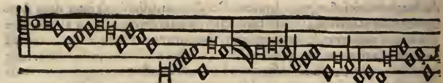

TENOR
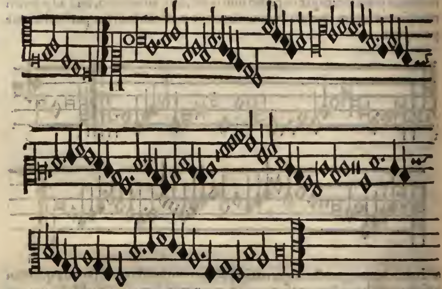
CANTVS

In hoc tenore. punctus inter tertiam & quartam semibreuem positus quartam ipsam tertiæ breui ligaturæ sequentis connumerandum esse demōstrāt cum nec primæ nec secundæ adiici possit: quia similis ante sibi similem (ut expositum est) non potest imperfici. Eadem etiam ratione semibreuis præcedēs tres ultimas breues disiunctas sine puncto reducitur: & imperficit tertiam ipsam breuem. Idem quoq; summetur iudicium: quum appositus fuerit diuisionis punctus alicui breui respectu longarum in minori modo perfecto: & alicui longæ respectu maximarum in maiori modo perfecto: necnon & alicui minimæ respectu semibreuium in prolatione perfecta. Ac si etiam sine puncto transferendæ sint ad distātiores figuras imperfectionis eiusmodi receptibiles. Quid dicēdum si quattuor semibreues dispositæ fuerint inter duas breues temporis perfecti: dico secundū antiquos: primam ipsarum semibreuium esse reducibilem & connumerādam breui ipsam præcedenti quam perficit a parte post: quo ad totum: potissime quū breuis quattuor ipsas semibreues sequens fuerit perfecta: scilicet uel puncto perfectionis punctata: uel ante sibi similem posita. Secus autem si ipsa breuis sit imperfectibilis: idest possit imperfici: tūc enim breuis prima quattuor ipsas præcedens semibreues erit perfecta: & se ipsa: & quarta semibreuis imperficit breuem sequentem a parte ante quo ad totum. Laudo tamen ad hesitationem tollendam: præcedentem huiusmodi breuem ex se ipsam perfectam puncto perfectionis esse describendam: nisi diuisionis punctus inter tertiam & quartam semibreuem fuerit appositus quod præsentis tenoris comprobat descriptio.

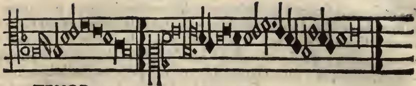
TENOR

CANTVS

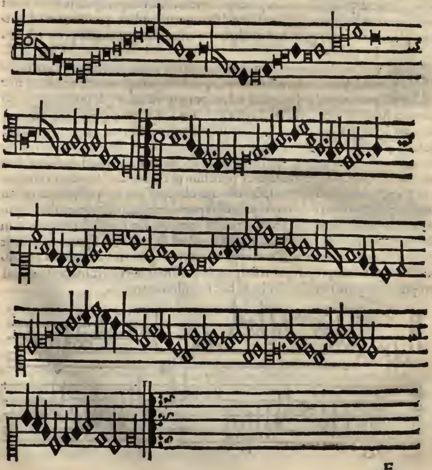

In hoc tenore prima breuis imperficitur a prima ſemibreui: quia ſecunda breuis imperfici non poteſt. Tertia breuis imperficitur a parte poſt: quo ad totum a prima ſemibreui eam ſequẽte. Quarta breuis eſt perfecta. Quinta breuis imperficitur a parte ante quo ad totum a ſemibreui ipſam immediate præcedẽte. Sexta breuis perfecta eſt. quia eſt ante ſibi ſimilem. Septima breuis perfecta eſt: puncto perfectionis notata. Octaua breuis imperficitur a parte ante. quo ad totum a præcedente ſemibreui. Nona breuis perfecta eſt. quia ante ſibi ſimilem ſedet. Decima breuis perfecta eſt: quia ternarius integre numerus ſemibreuium ſubſequitur inter ipſam & punctum diuiſionis depræhenſus. Vltima breuis imperficitur a parte ante. quo ad totum a ſemibreui eam præcedente quod indicat punctus ipſæ diuiſionis ſemibreui ipſi antepoſitus. Idem quoq; ſentiendum eſt de quattuor minimis: duabus ſemibreuibus perfectæ prolationis interpoſitis. & de quattuor breuibus inter duas longas modi minoris perfecti deſcriptis: Si autem breuem temporis perfecti: & imperfectæ prolationis immediate conſequant̃ ſola minima & unica ſemibreuis: tunc breuis illa non poterit imperfici a tertia ſui parte propinqua eam immediate ſequente quo ad totum: quoniam pars ipſa propinqua ſequens: ſcilicet quantitas ſemibreuis eſt diſtincta in diſſimiles partes non copulatiuas: in minimam uidelicet: & in dimidiam ſequentis ſemibreuis partem: ut præſens tenor oſtendit.

TENOR CANTVS

℃Quo ad tertiũ. Quotiẽſcunq; in ternaria ac perfecta quãtitatis aceruatiõe notula impletur: tunc de tertia propriæ quantitatis parte imperficitur: cui pars ipſa tertia cõſimili plenitudine ſuccedat neceſſum eſt: qua quidem plenitudine ſola reductiõe comprobatur. Nec refert ſi ĩmediate an mediate pars ipſa tertia reducibilis maiorem: tanquã ſuum totũ præcedat aut ſequatur: dũmodo perficiendæ numeroſitatis gratia ad ipſam reducatur maiorem: Solet nãq; ad maiorem partẽ tanquã ad ſuum totũ minor ſemper pars ipſa deduci: quod præſenti tenore percipit.

TENOR

CANTVS

¶ Quū.n.tres similes figuræ iplentur mediate uel imediate;tunc prima pars unita secundæ notulæ ad primā reducitur:secūda tertiæ sequēti plenæ ad pficiendam ternariā diuisiōem applicatur. Sunt & qui lōgæ notulæ dimidiū implēt corpus: ultimam breuem in ipsa depræhensam a tertia sui parte subsequente imperfectam considerantes quæ & si uacuum areæ in altera eius parte spacium habeat: in altera plenum: mea nihilominus sententia ad id significandum longa ipsa non admitteretur; quia uacuum & plenum per naturam mirum immodum inter se repugnāt:nec unā & eādem rem demonstrāt:iccirco maluerim ambas ipsas breues uacuā.s.& plenā distinctis corporibus figurabiliter pnotari:quod tamē abstrusissimā non exigit disputatiōem:quando quidē arbitrio scribētium hæc apposita esse manifestissime cōstant. Solēt & figuræ iperfectæ quātitatis cōsideratione dispositæ plerūq; describi plenæ:q̄s musici sesqualteræ diminutiōi æqfacere solēt: ut in q̄rto monstrabit̄:ubi de ipsa sesqualtera amplissime disputatur. Verū si unica huiusmodi figura:aut duæ tantū:ipsa fuerint plenitudine descriptæ:dimidia(q̄d rationale est)tanq̄ primariæ.s.duplæ pportioni subsistētes pprīæ quātitatis parte minuuntur:ut posuit Bonadies præceptor meus. Fuit insuper apud ueteres musicos usus:notulas omnes in suis essentialibus quantitatibus consistentes: describere plenas:eas uero:quæ accidentaliter imperficiebantur.uacuas pernotabant.

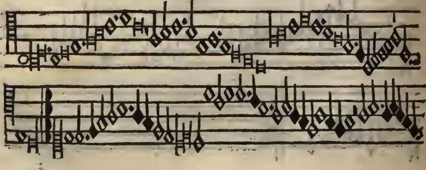
Bonadies

De puncto. Cap. XII.

Punctus est minima & inuisibilis quātitas cuiuscūq; cōtinui. Coueniencius āt punctū dicimus minimū quoddā signū q̄d notulis accidentaliter pponitur uel postponitur uel iterponitur:cōtinuæ q̄dē quātitatis principium ut lineæ uel circuli. Est.n.duplex punctus.s.diuisiōis & pfectiōis. Pūctus diuisionis ē qui ppositus uel postpositus alicui notulæ ipsam nec auget nec minuit: sed ad pcedentē uel sequentē eam indicat applicandam & cōnumerandam:pro pficienda ternaria in notulis diuisione.q̄d quidē dupliciter accidit:mediate.s. & imediate. Dicitur.n.notula mediate p punctum præcedenti uel sequenti cōnumerari & applicari:quum pūctus ipsæ cuius notulæ ppositus uel postpositus ipsam diuidit:propinquiori uel propinquioribus præcedentibus uel sequentibus minime connumerandam:hunc proprie transportationis seu translationis punctum decet applicari:cum notulam cui appositus est ad distantiores figuras transferat computandam. Immediate autem applicare dicitur quum notula ipsa cui appositus fuerit punctus:propinquiori seu propinquioribus notulis cōnumeratur,quū proprie uoco punctum diuisionis: ut hoc monstratur tenore.

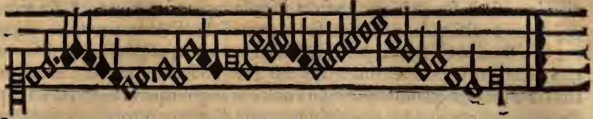
Pūctus diuisionis

Punctus trāsportationis
Pūctus diuisionis
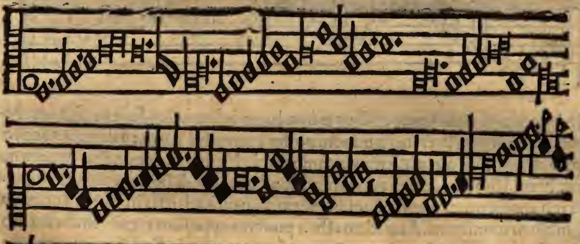

TENOR

CANTVS

In hoc tenore: punctus post primã semibreuem sequentem primam breuem appositus: semibreuem ipsam breui ipsi ad perficiendam temporis aceruationem indicat applicandam. Punctus uero ante semibreuem immediate præcedentem secundam breuem: ipsam eidem connumerari facit ad ternariam temporis diuisionem perficiendam. Verum punctus ante eam semibreuem quæ immediate præcedit tres breues consequenter positas appositus: semibreuem ipsam ad ultimam illarum breuium monstrat esse transferendam: ipsiq; ad perficiendã ternariam temporis diuisionem connumerandam. Non enim primæ breui: neq; secundæ semibreuis ipsa potest applicari: nam similis ante sibi similem non potest perfici. Punctus autem inter duas semibreues duabus breuibus interpositas descriptus: primam semibreuem primæ breui: secundam secundæ in diuisione comprobat applicari. Aduertendum quoq; est q̃ punctus transportatiõis notulam cui apponitur: non ad anteriores notulas sed ad posteriores: ad priorem scilicet quem possit acquirere locum transferendam instituit. Sunt & qui notulam huiusmodi transportandam duobus utriusq; punctis circunueniunt: ut hoc tenore percipitur.

TENOR
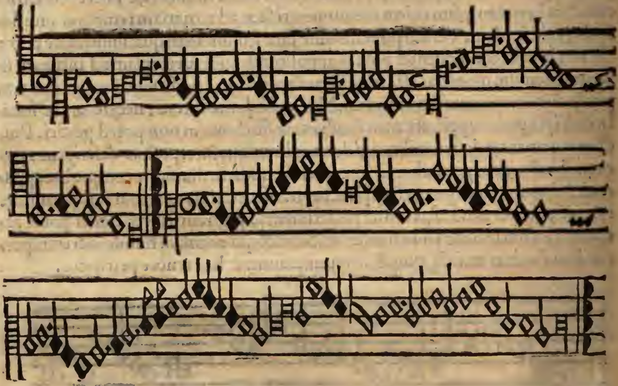
CANTVS

Punctus itaq; diuisionis notulis tantũ in suis pfectis quãtitatibus deductis apponitur. hic quũ longæ notulæ fuerit appositus: maiorẽ perficiet modũ: si breui minorẽ: si semibreui tẽpus: si minimæ prolationẽ: maximæ autẽ non adheret pũctus talis: cũ nulla maior describat̃ figura cui maxima ipsa conducat̃ tanquã pars tertia. Punctus autẽ perfectiõis est qui postpositus alicui notulæ ipsam pficit: tris in partes æquas diuisibilẽ reddẽs. Hic itẽ duobus modis cõsideratur. Primo quũ

alicui notulæ in ſua quãtitate perfecta diſpoſitæ apponitur: tunc.n.& ſi a minore eã pcedente uel ſequẽte poſſet iperfici in ꝓpria facit pfectione remanere. atq; iccirco perfectionis nuncupatur punctus. Secundo: quum poſtponitur alicui notulæ quæ ſecundum imperfectam ſuam quantitatẽ diſpoſita ſit: tunc enim notulam ipſam recto propriæ quantitatis dimidio noſcitur augere: qua re augmẽtationis pũctum uocant: qui cum notulam ipſam ternaria diuiſione perornet perfectæ eam æquifaciens figuræ: perfectionem quandam ſibi uẽdicare præſumpſit: hinc & perfectionis punctum uocant: quod præſenti tenore diſcernitur.

TENOR

CANTVS
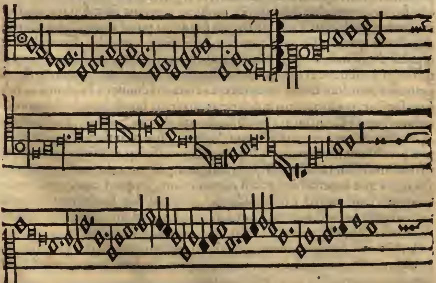

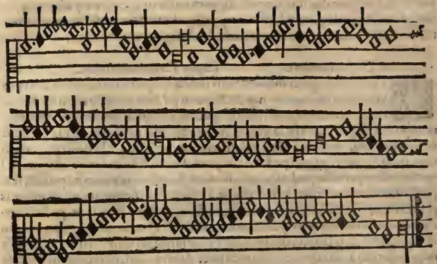
¶In hoc tenore punctus appoſitus primæ breui ipſam in ſua fecit perfectione remanere quæ niſi perficeretur a puncto poſſet a tertia ſui parte: ſcilicet a minima punctata cum ſubſequente ſeminima imperfici. Idemq; facit punctus appoſitus tertiæ breui. Punctus autem appoſitus ſecundæ breui ſub ſigno temporis imperfecti ipſi augmentum præſtat dimidii propriæ quantitatis: tris in partes æquas eã reſolubilem monſtrans. Atq; idem efficit punctus appoſitus tertiæ ſemibreui ſub eodem ſigno: ipſam enim adauget integro ſuæ quantitatis dimidio. ternariæ eam ſubiiciens diuiſioni. qua re ſemibreui perfectæ prolationis dicit̃ æquipolere. Hoc idem & maximis & longis appoſito huiuſmodi puncto euenire continget: quæ in ſua perfecta quantitate diſpoſitæ propriam perfectionem obtinebunt: in imperfecta uero augmẽtum ſuſcipient. Conſideratur plerunq; unus atq; idem & diuiſionis & augmẽtationis punctus: puta quum poſtpoſitus fuerit ſemibreui immediate ſubſequẽti breuem temporis perfecti imperfectibilem: indeq; ſtatim conſequãtur minima ſola ac duæ ſemibreues quouiſmodo: tunc enim punctus ipſe & ſemibreuem breui commenſurat: & dimidio ſuæ quantitatis eam adauget. Inde & diuiſionis & augmentationis punctus huiuſmodi communiter uocitatur. Solam itaq; præpoſitus notulis punctus diuiſionem: poſtpoſitus uero & diuiſionem & perfectionem poterit pernotare. Sed neq; notula puncto perfectionis ornata (qđ

nonnullorum pace dixerim)imperfectionem tertiæ ut quotæcunq; uis partis suæ sibipsi conducendæ poterit sustinere: quum perfectio & imperfectio inuicem cōtrariæ sint & contraria in eodem subiecto Philosophus non admittit. Philosophus

De Alteratione. Caput Tertiumdecimum.
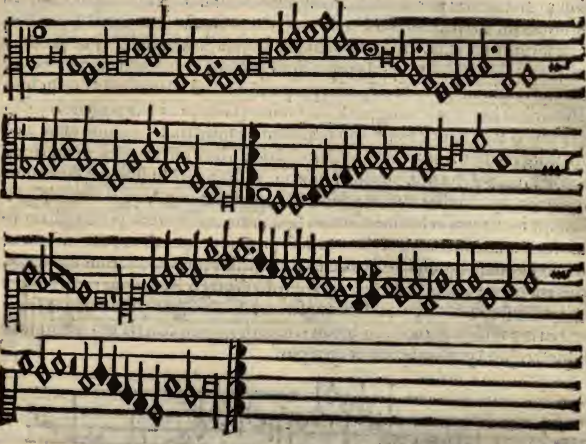
Alteratio in figuris mensurabilibus dicitur apud Ioannem de Muris proprii ualoris secundum notulæ formam duplicatio: dicta enim est alteratio quasi alterius actio. Euenit quidem notulis in sua perfecta quantitate dispositis: atq; in imperfecta quum sunt propinquæ partes sui totius perfecti: ut semibreuis imperfectæ prolationis in tempore perfecto: & breuis temporis imperfecti in modo minori perfecto: sicq; huiusmodi. Minima enim alteratur ad perficiendam perfectæ prolationis diuisionem. Semibreuis autem ad perfecti temporis diuisionem perficiendam alteratur. Breuis ad perficiendam modi minoris perfecti numerosam integritatem alteratur. Longa ad modi maioris perfecti ternariam considerationem implendam solet alterari. Quotiensconq; duæ tantum minimæ inter duas semibreues perfectæ prolationis: uel inter duarum ipsarum semibreuium figuratas quantitates: puta inter duas pausas semibreues: uel inter semibreuem & pausam seu inter pausam & semibreuem reperiuntur: secunda semper alteratur duarum æquiualens quantitati minimarum: nisi punctus diuisioni fuerit ipsis interpositus. Idemq; accidit quum duæ semibreues duabus breuibus perfecti temporis uel earum quantitatibus includuntur. Similiter & quum duæ breues inter duas longas minori modi perfecti uel inter earum quantitates descriptas reperiuntur. Itemq; quum duæ longæ inter duas maximas modi maioris perfecti uel iter eaR figurat quātitates descriptæ sunt: secūda semp alterat̃ nisi(quod prædictum est)punctus diuisionis interiectus sit: ut præsenti pernotescit tenore. Ioannes de Muris.

Si autē pauſa alicuius figuræ & figura ſimilis ponantur inter duas maiores ut præmiſſum eſt: tunc aut pauſa præcedit figuram aut figura pauſam. Si pauſa præcedit figurā: ipſa figura alteratur. Si autē figura pauſam preceſſerit nō eueniet alteratio cū ſecunda ſemper alteretur & non prima & pauſa nequaquā poſſit alterari. Fuere tamen qui & pauſas alterationi aſcripſerunt quos cōmunis muſicoꝝ ſcola repræhendit. Duo inſuper potiſſima ſunt quæ nō primæ duarū notularū: ſed ſecundæ alterationē conceſſere. Primum ꝙ diſtincto duabus æquis quantitatibus chordæ ſonoræ interuallo: maior ſemper erit in ſecunda parte proportio quam in prima: tanquam reſpectu finis: cui maiorem & perfectiorem aſcribere ſolent partem. In clare comprobat Arithmetica medietas continua diapaſon interuallum in chordotono duabus æquis differentiis ſcindens: prima namq; & grauior pars diateſſaron epitritam: ſecunda diapenten hemioliam continebit. Secundum eſt ꝙ prima duarū huiuſmodi notularū puta ſemibreuiū ad hoc ut duplum propriæ quantitatis aſſummeret in alterā poſſet formā tranſmutari: nam quadrata figura poſſet denotari. Inde breuis diceretur cui ad ternariā diuiſionē implendā ſecūda tunc ſemibreuis adheret: qua re decentius quadraret breuis figura a ſequente ſemibreui imperfecta quam ipſa prima ſemibreuis alterata. Secunda autē huiuſmodi ſemibreuis alteratur: quia ad hoc ut dupla ſui ipſius quantitate cōcreſcat alterā non poteſt ſummere formā: nāq; ſi quadratā breuis ſuſcipiat deſcriptionē: nō duarū modo: ſed trium ſemibreuiū quantitatibus æquabitur cum ſimilem tunc ante ſibi ſimilē quæ imperfici non poteſt euenire contingat: quod cantor quiſq; ex ſeipſo poteſt facile cōtueri. Eſt item aduertendū ꝙ quū duæ ſimiles notulæ ſimplices ſeu ligatæ imperficiunt aliquā maiorē figurā quo ad ambas partes in quas ſolas ſit ipſa reſolubilis: non aſcribuntur alterationi idest ſecunda illarum non alteratur. Quod ſi duæ ipſæ minores imperficiunt ipſam maiorem quo ad totum reſolubile tris in partes perfectas ſeu ternarias: cuius ſint tertia pars: ſecunda illarū tunc alterabitur: ut hoc monſtratur exemplo.

Arithmetica medietas

TENOR

CANTVS

In præſenti tenore ſecũda ſemibreuis ſequens primã longã nõ alteratur:q̃a ambæ ipſæ ſemibreues nõ impficiunt ipſam longã quo ad totũ tãquã pars ꝓpinqua: cũ ipſa ſit in modo minori impfecto.ſed quo ad ambas partes.Secũda illarũ duarũ ſemibreuiũ ante duas breues ligatas deſcripta alteratur:eo ꝙ ſecũda ſit iter diſtinctũ ualorẽ unius breuis & breuẽ.Secunda illarũ duarũ minimarũ primã breuem ſub ſigno tẽporis perfecti & pfectæ ꝓlationis immediate cõſequentiũ alteratur:quia ambæ ipſæ minimæ impficiunt ipſam breuẽ:quo ad totũ:ſcilicet de tertia eius ternaria parte:quæ ꝓpinqua uocitať.Poſtremo notulã alteratã a parte ante imperfici ut Ioannes de muris aſſerit:duximus ĩpugnandũ:cũ nullo pacto tris unquã in ſit diuiſibiles ac ſimilẽ a ſimili imperfici poſſe nuſquã creditum ſit. Ioãnes de Muris.

De Diminutione. Caput. Quartumdecimum.
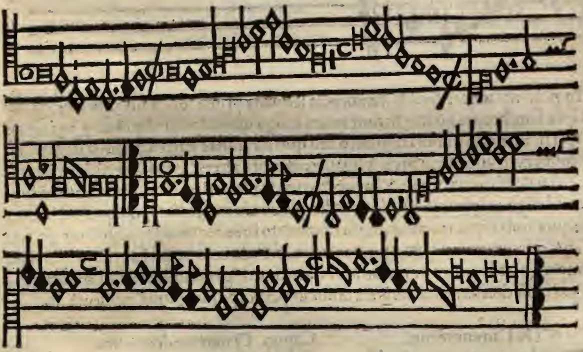
Diminutio in menſurabili cantilena eſt abſtractio certi ualoris quantitatiui ab ipſis figuris. Tribus enim modis ſolet a muſicis demõſtrari. Primo modo Canonice.Secundo Proportionaliter. Tertio Virgulariter.Canonice cõſideratur diminutio:quum figurarum quãtitates declinant & uariantur in menſura ſecundũ canonicis ac regulæ inſcriptam ſententiã. Puta hac deſcriptione Maxima ſit longa.Longa breuis & huiuſmodi . Tũc maxima ipſa poniť pro lõga pro breui:Breuis pro ſemibreui:ſemibreuis pro minima. Atq; item hoc modo diminutio a cõtrario ſenſu plerũq; accipi ſolet:hoc.ſ.canone. Breuis ſit maxima. Semibreuis longa:minima breuis:ſicq; diuerſimode:q̃d arbitrariæ muſicorũ diſpoſitioni cõceditur:qua re improprie ſumpta eſt huiuſmodi diminutio : cum potius augmenti quam diminutionis producat effectum.Hinc huiuſmodi diminutionẽ

dicimus uariationem menſurabilis quantitatis:ſecundum primariam notularum inſtitutionem. Vel ſic.Diminutio eſt propriæ ac primariæ quantitatis ſecundum notulæ formam uariatio.Proportionabiliter ſumpta diminutio:eſt quæ propriis numerorum characteribus certã proportionẽ probantibus conſtituitur.Hæc.n. figuras ipſas minuit ſecundũ diſpoſitæ proportionis conſiderationẽ.Rurſus iproprie ſummitur hæc diminutio:quũ ſcilicet minoris inæqualitatis proportio cuſtoditur:tunc.n.licet figuræ augmentũ ſuſcipiant quantitatis.Diminutio tamẽ a cõtrario ſenſu nec ſecus:quam locum Grammatici:ꝙ luce careat:ac piſcinam ꝙ piſcibus ſit priuata:ſolet nuncupari.Proportionabiliter autẽ huiuſmodi diminutionis quartum figurabilis conſiderationis librum aſcribimus.Virgulariter diſpoſita diminutio eſt:quæ in hac menſurabili figurarum deſcriptione per uirgulam ſignum temporis ſcindentem declaratur:hæc proprie temporali cõpetit menſuræ: non ipſis figuris:nãq; tali ſigno ipſa minuitur mẽſura:non notularum numerus. Breuis enim temporis perfecti ſiue diminute ſiue integre deducatur: tres ſemper continet ſemibreues integra perfectione ſeruata.Eodem quoq; modo duas ſemp ſemibreues poſſidere pernoſcitur breuis temporis imperfecti:etiã ipſi diminutioni ſubiecta:quod præſenti notatur exemplo.

Grãmatici

TENOR

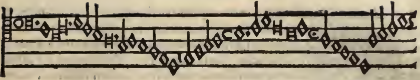
CANTVS

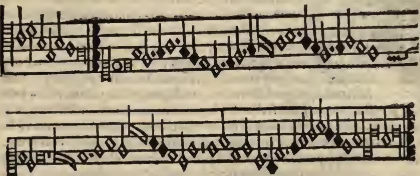
¶ Verum cum dupla proportio cæteris & diuiſione & pronunciatione ſit proportionibus notior atq; facilima:menſuræ huiuſmodi uirgulariter conſiderata diminutio:in duplo uelocior:duplæ ſcilicet equipolens proportioni:ſolet a cãtoribus, frequentius obſeruari.

¶ De Sinchopa. Caput Quintumdecimum & ultimum.

SInchopa in cantilena menſurabili eſt reductio notulæ ultra maiorẽ uel maiores ſuas ad aliam uel ad alias quibus cõueniat in connumeratione. Euenit enim ſincopa in cantilenis quotienſcunq; per plures figuras proceditur ſub diminuta cõnumerandarũ notularũ numeroſitate:ſiue binaria ſiue ternaria fuerit earũ quãtitatiua diſpoſitio:ut hoc tenore poteſt notiſſime cõprahẽdi.

TENOR

CANTVS

¶ Conuenere autē auctores minimā notulam ultra pausam breuem per sincopā non esse transferendā: sed ultra pausam semibreuē tantū (etiā raro) similiter notulam semibreuem ultra pausam breuem raro: nunquā ultra pausam longæ debere reduci. Atq; reliquas consimili ordine cōsueuerunt esse considerādas. His tamen multi ex recentioribus cantilenarū compositoribus dissentiūt. Non modo enim semibreuē notulam ultra pausam breuē per sincopam ducunt: immo (quod distātius est) ultra pausam longæ semibreuē ipsam per sincopā statuunt transferendā cæteras cōsimilibus translationibus disponentes. Quod si nōnulla quæ forte & ecclesiasticæ & mensurabili institutio in necessaria existimes uidētur ommissa. Id industria factum putes. Lectorum enim diligentia fretus: eos siquidem existimo nihil quod ad huiusmodi institutionē pertineat ignoraturos: si hæc ipsa studiose euoluerint uolumina. Difficile est non reliqua esse nota: quibus omnia aut plæraq; optime cognita fuerint.

Franchini Gafori Laudensis Liber secundus Musicæ actionis explicit fœliciter.

De contrapuncto & eius elementariis uocibus. Cap. I.

HArmonici modulaminis. Genus auctore Baccheo ē mos uniuerſum q̄d ſubindicans. diuerſas in ſe habens ideas. i. exēplaria: ſeu diuerſas cantilenæ cōpoſitiones: q̄d quidē contrapunctū uocamus: q̄ſi concordem concentū extremorū ſonorū inuicē correſpondentiū contrapoſitis notulis: arte probatū. Hunc. n. & ſi certis eſt regulis inſtitutus tanto tñ pulcherrimū æſtimari licet: quāto euenerit uſui nobiliori. Eſt itaq; contrapunctus ars flectendi cātabiles ſonos ꝓportionabili dimenſiōe & tēporis menſura. Nāq; melodia ex uocibus cōſtat & interuallis atq; temporibus. Vocū aūt. Alia pedeſtris qua ſcilicet orationes legimus & loquimur. Alia equæſtris q̄ poetica carmina ſcđm Arſim & Theſim enunciamus alia modulata qua & naturaliter & inſtrumentis ſecundū harmonicā canentes aliquid operamur: Hæ eni uoces certa dimenſiōe determinata habent interualla. Pedeſtres indiffinita. Equæſtres uero q̄ſi quodāmodo ex utriſq; cōmixta. Interuallo℞. Alia æquiſonis uocibus extremis dupla dimenſione intercludunť. Alia cōſonis hemiolia & epitrita. Alia ex utriuſq; cōmixtis tripla diſpoſitiōe atq; q̄drupla. Alia (minima quidem) ſeſquioctaua. Alia rurſus incerta irrationaliq; dimenſiōe extremis uocibus concludunť interualla: quo℞ longiore in harmonia inſtrumētali proſequemur enarrationē. De his item Guido ſic ſcribit. Ditonus & Semiditonus atq; ſemitoniū: & ſi uoces & canendū coniungunt: nullā tñ recipiunt diuiſionē. Irrationalia igitur & incerta dicimus hmōi iterualla: quæ in chordotono a tribus primis multiplicibus ſeiuncta ſunt: & a prioribus duabus ſup particularibus ſegregata: cum oēm potiſſime melodicā conſiderationē uel multiplicitati uel ſup particularitati ipſi aſcripſerint Pytagorici. Hæc. n. ſunt huic arti conuenientia. Tritecordi. ſ. incōpoſiti: ac incōpoſiti exachordi interualla: ex quo℞ extremitatibus concordātiæ ꝑueniunt: quas (non abs re) ſurdas poſſumus appellare. Coniuncto℞ igitur ſono℞ qui certa auribus cōueniunt cōcordantia tres ſunt differentiæ. Alii. n. ſic inuicem ſunt cōpoſiti ut auribus tantū depræhendanť accomodati. ut Tritechordum incompoſitū atq; incompoſitū exachordū. Alii nō ſolū auditui conueniūt: ſed ſimilē quoq; ſibiipſis ſenſum perficiūt ut diapente incōpoſita atq; incōpoſita diapaſon diapente. Alii uero in tantū deuenere ut unicū uideanť auribus ſonū efficere: q̄q̄ ſunt inæqualis toni ut incōpoſita diapaſſon atq; biſdiapaſſon. Verū

Briennius. — Sonos qui ſolū auribus cōueniunt. Briennius emeles. i. cōcinos uocat. Symphonos uero qui iā ſimilitudinis participes ſūt. Sed qui iidē uidentur homophonos

Boetius Ptholomeus — uel Antiphonos. Boetius aūt Ptholomeo cōſentiens priores hmōi cōiunctos ſonos ꝗ recte auriū iudicio ad melodiā aptenť emeles uocat. Simphonos uero q̄ſi

Concordātiarum. Aliæ pfcæ. Aliæ iperfectæ. Aliæ mediæ. — iā ſimilitudine participes ex ſup particulari exq̄ſitos cōſideratione: cōſonos appellat: ſed eos qui iidē uidenť in multiplicitate conſiſtentes. æq̄ſonos noīauit. Ho℞ quidē oīum poſteritas ipſa in cōtrapuncti arte diſtinctionem ita deduxit ut antiphonas ſeu æquiſonas uoces: pfectas dixerit contrapuncti ſpēs. Emeles imperfectas: atq; conſonas medias: q̄d quidē & a Franchone aſſertū eſt: & a Guidone cō-

Franco. Guido. — ſtat eſſe hac ſnīa declaratū. Nullus ſonus cū ſuo q̄nto perfecte cōcordat. Nullaq;

to perfectæ concordat. Nullaq; uox cū altera præter octauā perfectā efficit cōcordantiā. Finita insuper est Ars ipsa contrapuncti: q̄q̄ cantilenæ uarianť. Non enī arbitraria & uaria sunt eius mandata: sed cōmunia atq; nota. Nam & si cantilenarū modos & diuersitates ad infinitū uariari cōtingat: non tñ differt. Ars contrapuncti a cæteris artibus quaꝶ sunt finita mādata & cōia: ac paucis limitata cū ad infinitū partialia & singularia procedant ut Anselmus asserit. Quare in hac arte quāto figuræ fuerint magis distinctæ: auctiorq; fuerit eaꝶ numerus: ipsis non cōfusus additamentis: qbus tamen apte quæq; uoces ad melodiā dispositæ ualeant debitis tēporibus decantari: eo habilius atq; utilius ipsi Cantores memoriæ commendarent. Tradit itaq; contrapuncti facultas coniunctos sonos concordes per ꝓportionabilē interualloꝶ mensurā. Interualla uero cum sint quidam taciti trāsitus a sono ad sonū non sunt audibilia ut Baccheus inquit sed intelligibilia. Oēm igitur ordinatum arte concentum: q̄q̄ uocis suauitas deest: septimo legum diuus Plato longe meliorē putat quā quum est sine ordine.

Anselmus
Effectus & proprietas cōtrapūcti
Quid sit īteruallum
Baccheus
Plato.

¶ De natura & de nominatione specieꝶ contrapuncti. Cap. II.

SPecies seu elementa contrapuncti in instrumentorum fidibus atq; uocali concentu grauiū acutorūq; sonorū cōmixtionē qua harmonica consurgit melodia ꝓportionabiliter cōsequantur necesse est. Q̄d & si unisono qui simplex & solius existit naturæ minimæ cōtingat: tamen ꝙ cæteris concordantiis (nāq; deriuanť ab ipso) plurimū conferat augmenti: uelut & numeris unitas: ac lineæ punctus: musici ipsum unitatis loco obseruantes cōcordantiis cōcorditer ascripserunt. Imposuere aūt ipsis noīa a sonorū uniuscuiusq; secundum diatonicū genus dispositorū numerositate: ut ditonū ꝙ tribus sonis cōstet tertiā dicant. Diapeten quinq; uocibus ductā: quintā nominent. Diapeten cū tono sex sonis sextā appellent. Diapason octo sonis probatā octauā uocēt atq; reliquas eodem mō. At concordantiaꝶ hmōi. Aliæ simplices & primariæ: quæ scilicet īter septem essentialiores & discretos sonos concipiunť ut Vnisonus: tertia: quinta: & sexta. Aliæ replicatæ & secūdariæ ut octaua: decima: duodecima: & tertiadecima: hæ. n. æquisonæ sunt præcedentibus dupla dimensione conceptæ: namq; octaua æquisonat unisono: decima tertiæ: duodecima quintæ: tertiadecima sextæ. Aliæ triplicatæ tertiariæ ut quintadecima: decimaseptima: decimanona: & uigesima. Quintadecima. n. æq̄sonat unisono & octauæ: decimaseptima tertiæ & decimæ: decimanona qntæ & duodecimæ. Vigesimasexta & tertiædecimæ. Harū itē cōcordantiaꝶ. Aliæ mediā chordā sustinent consonā. Aliæ minime. Earū uero quæ mediā chordā sustinent consonā. Aliæ strictiore interuallo atq; distantia ab extremitatibus disiunctam habent. Aliæ longiore distantē. At quāto acutius & uariabile fuerint mediū ipsarū extremitatū: interuallum: tāto huiusmodi cōmixtio naturam percipiet harmoniæ. Q̄d si sola chorda fuerit media (quanq̄ uariabilis) puta in ea speciæ quā tertiā uocant cui quidem secunda uox sola mediū ꝓbet: ob sui simplicitatē ab harmonicæ suauitatis natura lōgæ disiuncta est: quā quidem primā in ordine coniunctaꝶ ac concordantium uocum posuēt: quasi ab unisoni simplicitate prima concorditer discedēs ueluti binarius numerus primus ab ipsa unitate. Quæ uero uocū cōmixtiones nullā continēt mediam chordā diatonicæ dispositam a contrapuncti lege recedunt: ut tonus & semitoniū. Tertia itaq; dupli

Vnisonus.
Tertia.

citer disponitur ditono: scilicet & semitono: quæ licet (quum ditonalis est semitonii subtractione in semiditoniæã formã transmutetur: (quum uero semiditoniæa est) superpositione semitonii in ditoniæam conuertatur: propriã tamen concordantiã atq; naturalem eius denominationem non dicitur permutare. uerum quæ ditoniæa est: tertiam maiorem uocant a maiore eius interuallo: quæ uero semiditoniæa tertiam minorẽ. Atq; iccirco huiusmodi uarietate & incerta eius dimensione. tertiam ipsam uagantẽ. & imperfectã contrapuncti speciẽ duxerunt appellandã. At tertiam ipsam minorem quã semiditoniæam uel trihemitoniæã asserunt distantiã conuenire. Antiquoꝝ diligentia (natura ducæ) ex ꝑmutatione generis diatonici in chromaticũ incõposito maiore interuallo a singulo tretrachordo cõcordem excepit: qua re ipsam nõnulli chromaticã uocant. Diatoniæam uero tertiã incõpositã enarmonicã dicunt ꝙ rarissimũ atq; incõpositũ enarmonici tetracordi interuallũ circũueniat: ut tertio capite primi ꝓ̃tactũ est: sed in harmonia instrumẽtali hæc latius explanabo. Ex uariatiõe igiť hmõi tertiæ: q̃ uel semitonii subtractiõe uel additiõe fit: certã cõstat generis in genus fieri ꝑmutationẽ.

Quinta — Quinta aũt q̃ diapente integra tribus. s. tonis ac minore semitonio ducta sesqualtera dimensiõe ꝓducit. mediã obtinet cõcordẽ chordã cũ extremis. Cõponiť enĩ ex duabus primis simplicibus. s. tertia minore atq; tertia maiore cõcordi medietate seruata. Inde suauiorẽ ducit extremitatẽ cõcordiã q̃si quæ certa imitatiõe harmonicæ adhereat medietati. Huius q̃dẽ medietatis chorda si ĩ acutũ exachordi ĩteruallo fuerit ĩtensa: acutiorẽ ĩter ipsas extremitates harmonica medietate cõcludet: diapason cõpositã ꝑficiẽs æq sonantiã. Atq; iccirco ꝙ maius & potissimũ hui⁹ harmonicæ cõsistẽtiæ ĩteruallũ diapẽte ipsa cõtineat q̃ntæ ipsi sc̃dm diatonicũ genus dispositæ sesqualtera dimẽsio gratiorẽ atq; suauiorẽ cõfert harmonici modulaminis formã.

Sexta — Sexta a sex chordis diatonicæ dispositis dicta: q̃m certã in chordotono dimensionẽ nõ acq̃rit ĩperfecta est. Chordotonus. n. est chorda tenens oẽs cõsonantias musicis ꝓportionibus dispositas. Rursus sextã ipsam q̃ttuor tonis ac minore semitonio ductã maioris semitonii subtractione uariari contingit atq; minui: q̃q̃ propriã sonoritatẽ & denoiationẽ nõ amittit: diciturq; altera maior: altera minor. Sexta maior fit ex diapẽte & tono. Minor uero ex diapẽte & semitonio. Inde hmõi uariatiõe sextã ipsam uagãtẽ ueluti & tertiã possumus appellare. Hẽc enĩ sexta solã chordã mediã & concinnã: q̃. s. tertia est ad grauiorẽ & diatessaron subsonat ad acutã. Diatessaron. n. cõsonantia & si simplex ducta dissona sit: coniuncta tñ concordi cõmixtioni concordẽ efficit cũ extremis medietatẽ: quasi harmonicæ medietatis ꝓxima sit & particeps. Plerunq; autẽ sexta huiusmodi media ta: quũ scilicet media ad grauiorẽ tertiã diatoniæã sonuerit: mediam ipsam chordam aliquando postulat relaxari (quod instrumentoꝝ edocemur experimento) tunc enim certa soni continuatione quarta ipsa ad quintæ participationẽ aliquãto suauis flectitur. & tertia ipsa maior aliquãto dirimitur subuersa in minoris suauioris ac tertiæ semitoniæ continuationem. Non igitur incongruũ est tertiam & sextam imperfectas & uagas concordantias nominare cum unius & eiusdem quodammodo sint considerationis & progressionis participes.

Octaua — Octaua qua æq sonantem diapason q̃nq; tonis ac duobus minoribus semitoniis dupla chordotoni dimensione constat esse deductã perfecta est cõtrapuncti species: & prima q̃dẽ har

monica medietate consistens. Namq; qua proportione longior eius chorda grauiorem sonum emittens breuiorem quæ acutissimum sonum efficit & æquisonū custodierit: eadem item interuallum seu differentia longioris & mediæ quod diapente est: ad differentiam item interuallum mediæ & acutioris quæ diatessaron implet: noscitur esse deductum. Rursus maius interuallum quod maioribus numeris circūscriptum sit: maiorem obtinet consonantiam: scilicet diapentem. Minor autem distantia paucioribus numeris ducta minorem: scilicet diatessaron cōtinet consonantiam: quod quidem harmonicæ medietatis proprium est: ut in harmonia instrumentali mathematice declarabo. constat igitur mediū esse cōstitutū harmoniæ ut Petrus de habano interpres testatur. xii. problemate partis harmonicæ. qua re cum prima sit ac minor diapason æquisonantia quæ harmōice mediata. Aristoteles ipse decimo octauo ꝓblemate solam asserit perfectæ cōsonare. Ad hæc inter grauissimam & mediā chordam: mediam quandam & concordem: scilicet tertiam maiorem & minorem uicissim suscipit: quod cum quintæ conueniat in ipsis cōsideratiōe pertractum est. Est itaq; octaua harmōicæ mediata prima ac simplex illa harmonia qua musicus omnis cōcentus gratiore atq; suauiore modulatione persulget. Decima autem ꝙ ad tertiam octaua est: ipsius tertiæ sapit naturam: est namq; imperfecta & uaga: quum subtractione semitonii minor fit: additione maior: non enim recipit mediam chordam sonoram inter ipsam & octauam; quoniam prima species est ab ipsa discedens ueluti simplex tertia ab unisono. Tres. n. medias sustinet sonoritates concordes decima ipsa: scilicet tertiam: quintā & octauam. Quæ & si harmonicam consistentiam inter: scilicet primam grauiorem. & quintam atq; octauam concludunt: admixtione tamen uagantium imperfectarum: scilicet tertiæ ad grauiorem: & sextæ inter quintam & decimam ipsam acutiorem dispositæ: ipsam obtundunt. & reddunt insuauiorem. Nam unumquodq; bene atq; rectæ dispositum: quum quid disforme & incongruum susceperit propriæ naturæ patietur alterationem. Duodecima uero quintæ æquisonans octo tonis constat ac tribus minoribus semitoniis: fit eni ex diapasson ac diapente: quæ quū solam octauā chordā mediam seruauerit: duplam. scilicet sesqualteram sustinens dimensionem: harmonicæ acquiescet medietati tripla & extremorū & differentiarū cōsideratione deductæ: quod quidē probatur his numeris 12 6 4 si enim 12 numerum grauissimæ ac longiori chordæ quæ est Γ ut ascripserotae numerum senarium eius octauæ: scilicet G solreut. Inde ipsi duodecimæ quaternarium. s. D lasolre extremi ad se inuicē termini atq; ipsæ inuicem differentiæ una eademq; proportione seruantur: nam queadmodum duodecim ad q̄ttuor triplam efficiunt ꝓportionē. Ita differentia duodenarii ad senarium quæ est senarius differētia senarii ad quaternarium quæ binarius est tripla cōparatione custodit. Est itē & maior ꝓportio in maioribus numeris. Inde & maior cōsonātia: & in minoribus minor: quod (ut prædiximus) harmonicæ medietatis propriū est. Sustinet insuper & quintam chordam inter primam & octauā harmonica medietate dispositam: ad quam duodecima ipsa octaua est. Quod si tertiam ipsi iterposueris chordam atq; ipsius tertiæ octauam quæ scilicet ad primam decima est: quoniam surdæ: & irratiōales sunt: suauitas ipsius harmonicæ consistentiæ suspendet. Tertiadecima sextæ naturam imitatur quippe quæ octauo loco ab ipsa distat in acutum: est enim iperfe

Petrus apponensis.

Aristoteles

Decima

Duodecia.

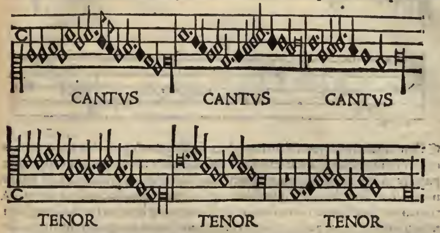
Tertia decima.

cta & uaria: minor quidem ſemitonii ſubtractione: ac maior additione: Mediatur autem concorditer a tertia: ſexta: octaua: & decima: harmonicæ cōſiſtentiæ ſuaui-
Quinta decima — tate inficiens. Quintadecima biſdiapaſon æquiſonans decem tonos & quattuor minora ſemitonia cōtinet. Omnem inſuper harmonici modulaminis uim atq; naturam ſibiipſi cōſeruauit: namq; ſeptem harmonicæ cōſiſtentiæ: ſcilicet diapaſon ſpecies ſuſtinet & gubernat: qua re quindecim eſſentialium chordarū diſpoſitionem perfectiſſimo ſyſtemati aſcripſit antiquitas. Hæc iccirco continua ſolius chordæ medietate diſpoſita ob corpoream ipſam magnitudinem quam duabus æquis æquiſonantis diapaſon dimenſionibus ſortita eſt Geometricæ proportionalitati noſcitur adiacere. Qua enim proportione maior numerus medium ſeruat. ea ipſa & medius ad minorē accidit. Ac rurſus differentia maioris & medii ad medii atq; minoris differentiam pari conſideratione relata eſt: quod Geometricæ proportionalitatis proprium eſt: ut quum longiorem chordotoni chordam: cuius grauiſſimus ſonus eſt uidelicet Γ ut numero 16 pernotauero: eiuſq; octauæ: ſcilicet G ſolreut numerum 8 aſcripſero: atq; item ſuæ quintædecimæ quæ eſt G ſolreut acuta quaternarium appoſuere. Hac enim conſideratione 16 ad 8 duplam efficit proportionem diapaſon æquiſonantiam inſtituentem. & 8 ad 4. ſimiliter duplam. Rurſus maiorum differentia: ſcilicet 8 ad minorum differētiam quæ eſt 4 duplam pariter probat habitudinem. Atq; ita per proportionatos huiuſmodi chordarū terminos ſoni ipſi intelligendi ſunt: per differentias autem ipſa chordarum interualla: nam ſicut ſe habent inuicem termini in dupla. Ita grauius & acutius interuallum ad minus & acutius. Suſtinet item quintam chordam & duodecimā harmonicæ mediatas atq; ſuauiter conſonans. Verum interpoſita tertia ac decima chorda ſuauiſſima huiuſmodi harmonia auribus accedet obumbrata atq; infecta. De-
Decima ſeptima — cimaſeptima tertiæ & decimæ æquiſonans: quintadecima eſt ad tertiam & octaua ad decimam. Eſt enim uaga & imperfecta: tertiæ ipſius ſonoritatem conſequens: ac tertia: quinta: octaua: decima: duodecima: & quintadecima concorditer media-
Decima nona — tur. Decimanona ad quintam biſdiapaſon: ac diapaſon ad duodecimā æquiſonat: ſuſtinet enim tertiam: quintam: octauam: decimam: duodecimam: quintamdeci-
Vigeſima — mam: & decimamſeptimam: concorditer mediatas. Vigeſima autē æquiſonat diapaſon ad tertiamdecimam: & biſdiapaſon ad ſextam: ad plurimas quidem ſuſtinet medias concorditer chordas: ſcilicet tertiam: ſextam: octauam: decimam: tertiamdecimam: quintamdecimam: & decimamſeptimam: uerum quæ quintamdecimā excedunt: quoniam corpoream geometricæ mediocritatis magnitudinem ſuperuadunt: ſurdæ quodammodo ſunt & debiles propriæ ſonoritatis natura aliquando deſtitutæ. Reliquæ autem ſonorum coniunctiones inſuauiter aurium ſenſum ledunt: quum ſimul extremæ feriuntur chordæ: puta ſecunda & quarta ſimplex: & ſeptima: ac quæ ipſis ſimplicioribus æquiſonant. Inde ab ipſis contrapuncti elementis diſiunctæ ſunt: quippe quæ in cantilenis (niſi uelociſſimo menſure tēporalis tranſitu) nullum conſequuntur ſtabilem locum.

¶ De octo mandatis ſiue regulis Contrapuncti. Caput. III.

Prima regula — Quibus uero modis ipſa cantilenarū elemēta ſeſe inuicē conſequant̄ octo regulis muſici diſtinxerunt. Primā. n. regula eſt ꝙ principia uniuſcuiuſq; cātilenæ ſummant̄ per cōcordantias pfectas: uidelicet uel i uniſonū: uel

in octauā uel in quintadecimā:ſeu etiam in quintā ac duodecimā:quas & ſi perfectæ minime ſunt:ipſa tamē ſuauiore ſonoritate pſectis aſcribūt. Verū hoc primū mandatum non neceſſarium eſt:ſed arbitrarium: nāq; perfectionem in cunctis rebus non principiis:ſed terminationibus attribuunt. Inde & imperfectis cōcordātiis cantilenarum exordia pleriq; inſtituerunt: ut his exemplaribus comprobatur.

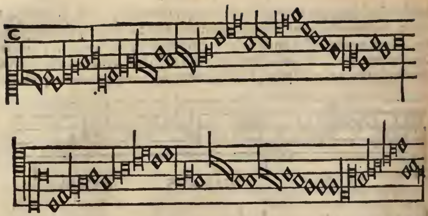
¶Prima.n.huiuſcæ cātilenæ cōpoſitio per tertiā ſummit exordiū. Secūda per ſextā. Tertia per decimam; quæ & ſi iperfecta ſunt cōcentus elementa: congrue tamē atq; cōcorditer noſcunt̄ huiuſmodi pricipiis cōuenire. Secūda regula eſt ꝙ duæ pfectæ ſpecies eiuſdē generis non poſſunt conſequenter & īmediate ſimul aſcendēdo uel deſcēdendo uel cantilena conſtitui: puta duo uniſoni: uel duæ octauæ: aut duæ quintædecimæ: ſiue etiā duæ quītæ aut duodecimæ: quæ & ſi pfectæ nō ſunt perfectis tamen (ob quam ſortiuntur ſuauitatē) cōnumerant̄: ipſaq; regula non atq; mādata ſeruantes. Hæc.n.regulas arbitraria eſt: ſed legalis: omnē penitus exceptionem reiiciens. Nōnulli tamē ſunt arbitrati duas quintas ſimul aſcendentes uel deſcendētes pronunciari poſſe modo diuerſis protenſæ ſint quātitatibus & interuallis: una.ſ.perfecta, altera ſubtractione uel defectu ſemitonii diminuta: puta procedēdo ab A re ab E lami: ſiue a proſlambanomenō ad hypatenmeſon. Inde ſub ſequēter & īmediate aſcēdēdo a ♮ mi graui ab F faut: ſiue ab hypatehyparon: ad parhypatenmeſon: qd mea ſententia falſum eſt. Nāq; quintā ſemitonio diminutam ꝙ maxima & nota ſit huiuſmodi diminutio: cātilenæ incōgruā eſſe nemo dubitat. Hinc diapenticarū ſpecierū ordinē a Proſlābanomene duci non patitur harmonica medietas diatonice diſpoſita. Tamen quinta ipſa (qd organiſtæ aſſerūt) minimæ ac latentis incertæq; quodāmodo quantitatis diminutionē patiēter ſuſtinet: quæ quidē ab ipſis participata uocat̄. Tertia regula eſt: ꝙ inter duas perfectas eiuſdē generis cōcordātias diuerſis uel conſimilibus motibus intenſas aut remiſſas: una ſaltem imperfecta concordantia: puta tertia uel ſexta & huiuſmodi: debet media conſtitui. Plures item imperfectæ ſimiles: atq; etiā diſſimiles ut duæ uel tres uel quattuor tertiæ & una aut plures ſextæ: īter duas ipſas perfectas eiuſdem generis quam decenter diſponuntur: quod præſens monſtrat exemplar.

Secunda regula

Tertia regula

CANTVS

TENOR

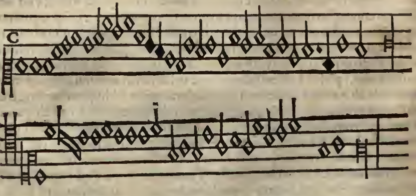
¶ Contrapunctus autem solam inter duas eiusdē generis perfectas concordātias consimilibus motibus ascendentes uel descendentes discordantiam continens: puta secundam uel quartam aut septimā: siue discordātia ipsa diminutiore figura notata sit ut seminima uel semiminima atq; etiam minima. siue maioris quantitatis temporalem figuram imitentur ut semibreuem aut breuem : non admittitur: namq; si discordantia patens ac nota contrapuncto non congruit: imperfectæ cōcordantiæ locum ac uicem obtinere non poteſt: hinc & latens ipsa uelocitate discordantia imperfectæ huiusmodi concordantiæ nequaquam poterit suffragari.

Quarta regula

Q uarta regula est q̧ plures perfectæ & dissimiles concordantiæ ascendentes uel descendentes possunt in contrapuncto consequenter deduci: ut quinta post unisonum uel post octauam: & octaua post quītam. ac reliquæ eodem modo: ut hoc constat concentu.

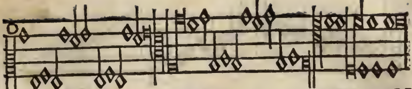
CANTVS

TENOR

Quinta regula

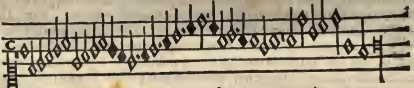
¶ Q uinta regula est q̧ duæ perfectæ cōcordantiæ similes possunt in contrapuncto consequenter & immediate constitui: modo dissimilibus procedant motibus atq; contrariis: ut si duarum octauarum prima in acutum sit protensa: secunda in graue remissa: & e conuerso. Similiter quum fuerint duæ quintæ immediate succedentes: quarum prima per Thesim ducta sit: secunda per Arsim: uel e conuerso: ut hoc probat exemplar.

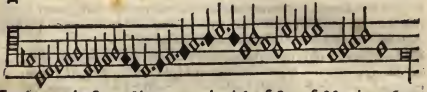
CANTVS TENOR CONTRATENOR

¶In huius.n.cōtrapūcti dispositiōe prima notula cātus uidelicet:ptis acutioris est octaua a tenore ī acutū intēsa:scda uero ē octaua sub tenore remissa: qa p octauā remittit̄ & tenor intēdit̄ per octauā. Prima itē semibreuis cōtratenoris ē qnta itensa supra tenorē. Secūda uero ē qnta itensa supra cantū. Itē ultima semibreuis seu penultima notula cōtratenoris ē qnta remissa sub tenore. Vltima uero notula ipsius cōtratenoris.s.lōga ē:itē qnta sed itensa supra tenorē:qd̄ ī oībus fere cātilenis euenire cōtigit. Sexta regula ē q̄ ī cōtrapūcto ptes cātilenæ.s.tenor & cātus atq; contratenor debent inuicem esse contrariæ in motu: ut quum cantus ascendit:tenor descēdat & econuerso.atq; cōtratenor eodem mō se habeat cū altera ipsarū partium. Est tamen hæc lex arbitraria. Nā sæpe & multum tenoris notulæ notulas cātus ascendentes aut descendentes consimilibus motibus subsequuntur: similiterq; in contratenore proceditur:quod potissimum euenit:quum partes cantilenæ sese inuicem iidem motibus fugant atq; figuris:ut hæc cantilena declarat. Sexta regula.

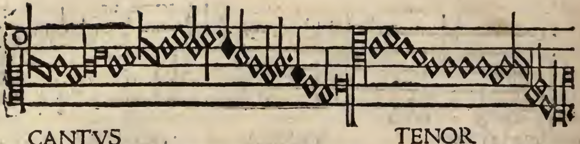
CANTVS

TENOR

¶Septima regula est q̄ quādo ex concordantia īperfecta perfectā petimus cōcordantiā tanquā cantilenæ terminationem:uel alicuius partis eis harmonicæ: ad ppinquiorem perfectam diuersis utriusq; partis motibus acquirendam concurrere necessum est. Vt exempli gratia:quum tenor & cantus sextam maiorē sonuerint: uidelicet diapenten cum tono:tunc ambo contrariis motibus procedens: scilicet tenor unica uoce descendens:& cantus unica pariter uoce in acutum intentus in octauam quæ considerata motuum contrarietate ipsi sextæ propinquior est; illico conuenient. Quod proprium est sextæ maioris ad octauam:scilicet transmeatē:Minor uero sexta ad quintam frequentius reuertitur unico motu:altera scilicet cantilenæ parte immobili:altera mobili:contrariis uero motibus ad octauā item pertrāsit. Rursus quū cātus & tenor tertiā sonuerit:in unisonū(ducta prima motuū cōtiguorū cōtrarietate)conuenient. Atq; item laxati in contrarium ambo ad quintam transferuntur. quod hoc concentu facile comprobatur. Septima regula.

CANTVS TENOR

℄In hoc exẽplo Cãtus & Tenor ĩ tertiã cũ prima ſemibreui in uniſonũ ꝓlabunť ad ſemibreuẽ ſecũdã. Et ex q̃rta ſemibreui q̃ tertiã minorẽ ſonat: cõtrariis motib⁹ in q̃ntã cõueniũt cũ q̃nta ſemibreui. Et ex q̃nta ſemibreui ad ſextã ſemibreuẽ ſolo cãtus motu(ſtãte.ſ.tenore)in minorẽ ſextã cõuertũť. Ex hac uero ad ſeptimã pro cedẽtes ſemibreuẽ: motus ſolũ cãtus tenori ſtabili q̃ntã cõducit. Sed cũ octaua ſe mibreui ſolo itẽ motu tenſus ĩmoto ipſi tenori minorẽ ſextã aſcribit. dehinc quũ ambo ipſi cõtrariis motibus(toniæo.ſ.utrinq; interuallo)ab inuicẽ diſtrahũtur: nonã ſemibreuẽ in octauam ipſi ſextæ propinquiorẽ cõſtituũt. Atq; ex undecima ſemibreui in ſextã ſimiliter ducta ad octauã æquiſonantẽ cũ duodecima ſemibre ui contrariis prodeunt motibus. In cæteris quoq; cõſimilẽ decet aggredi cõſidera tionẽ. Octaua & ultima regula eſt ꝙ oĩs Cãtilena debet finiri & terminari ĩ cõcor dantia perfecta: uidelicet aut in uniſono ut Venetis mos fuit. aut in octaua aut in quintadecima: quod omnis muſicoꝝ ſcola frequẽtius obſeruat: gratia harmõicæ mediocritatis ꝑficiẽdæ. Eſt enim Finis teſte Philoſopho uniuſcuiuſq; rei ꝑfectio.

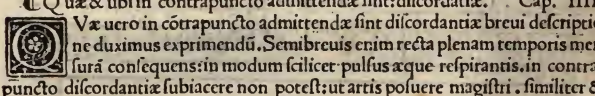
Octaua re gula.

Philoſo phus.

℄Quæ & ubi in contrapuncto admittendæ ſint: diſcordatiæ. Cap. IIII.

QVæ uero in cõtrapuncto admittendæ ſint diſcordantiæ breui deſcriptio ne duximus exprimendũ. Semibreuis enim recta plenam temporis men ſurã conſequens: in modum ſcilicet pulſus æque reſpirantis. in contra puncto diſcordantiæ ſubiacere non poteſt: ut artis poſuere magiſtri. ſimiliter & breuem notulam diſcordantem non admittunt: corrumpit enim concentus natu rã & ſuauitatẽ ipſa diſcordãtia quũ nota eſt. Quæ uero per ſincopã & ipſo rurſus celeri tranſitu latet diſcordãtia admittitur in contrapũcto.

℄Id.n.oĩbus fere cãtilenis cõtigit: ut quũ ĩperfectã cõtinemus cõcordãtiã: ex qua ĩmediate: per cõtrarios organizãtiũ motus ad ꝑfectã ſibi ꝓpinq̃orẽ ꝓceditur. tũc minima ſeu etiã ſemibreuis ipſã ĩperfectam immediate p̃cedens erit diſcordãtia.ſ. uel ſecũda quũ ex tertia in uniſonũ peruenit: uel quarta quũ in quĩtã prodeunt: uel ſeptima quũ ad equiſonãtẽ octauã ꝓſiliunt. Atq; iccirco diſcordantia huiuſ modi ſincopata latet nullam auribus afferens leſionem: ut hoc ꝑcipitur exẽplo.

CANTVS TENOR CONTRATENOR

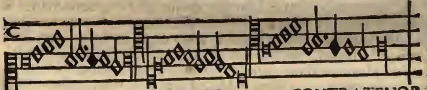
℄In hoc cõcẽtu: prima minima cãtus ſecũdã efficit ad tenorẽ(patẽtẽ q̃dã diſcor dãtiã). Atq; ſecũda pariter minima cãtus q̃rta eſt ad tenorẽ notiſſime diſcordans: has ego raro cõcedere admittendas: eſt.n. nota ipſaꝝ diſcordia: quãquã uelociter

gradiēs dimidium tantū semibreuis obtinet. Cōplures tamen discordantē huiusmodi minimā atq; semibreuē admittebāt. ut Donstable: Binchoys. & Dufay: atq; Brasart. Vltima uero semibreuis cātus in duas minimas distincta: secundā minimā cū ultima semibreui tēori septimā efficit discordem: sed latentē ducente sincopa. Idem quoq; cōperies in ultima semibreui cōtratenoris: quā quū duas in minimas partitus fueris: secūda ipsarū ad ultimā tenoris semibreuē quartam discordē monstrabit. sed latentē. Quare minimā huiusmodi atq; etiam semibreuē discordantē in cōtrapūcto admitti necesse est. Est itē & latēs discordia in cōtrapūcto pter sincopatā: q. s. inter plures cātilenæ partes cōcordes cōtinet & obtūdit. Semibreuis āt i duplo diminuta & breuis i qdruplo ac reliq eiusmodi: q; minimæ figuræ quātitati æquiualeāt: & si discordātes fuerint in cōtrapuncto poterūt sustineri.

Donstable
Binchoys.
Dufay.
Brasart.

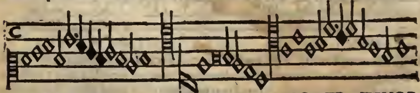
De Consentanea suauitate quartæ. Cap. V.

Ed quæ ex q̄ttuor cōiunctis iuicē sonis discordātia cōsurgit Diatessarō. scilicet cōsonātiam sanās: duobus locis admittit in cōtrapuncto. Primo quum tenor & cātus octauam inuicē sonuerit tūc medius q cōtratenor dicitur in quintā supra tenorē: tribus. s. tonis ac semitōio ductā dispositus: ab acutissimo sono qui octauā æquisonātē perficit ad grauiorē. per quartā. s. diatessarō distabit in graue: atq; ita quarta huiusmodi inter cōtratenorē & cantū: quoniam harmonice mediata est: optime cōcordabit: ut præsens mōstrat concentus.

CANTVS TENOR CONTRATENOR

In hoc cōcentu: prima notula atq; itē ultima cōtratenoris qrtā supra tenorem & quartā sub cantu iuicē cōsonās harmonica medietate cōstituit. Secūdo quū tenor & cātus procedūt per unā aut plures sextas: tūc uox media. s. cōtratenor qrtā semp sub cantu tenebit: tertiā semp ad tenorē obseruās i acutū. Huiusmodi autē cōtrapunctū cantores ad Faulx bourdon appellāt. i quo qdē medius ipsæ cōtratenor sæpius notulas cātus subsequit: diatessaronica sub ipsis depressiōe pcedēs: qd in psalmodiarū modulatiōibus a musicis frequētius obseruatur. Atq; ita qrta huiusmodi iter cōtratenorē & cātū etiā per semibreues & breues ac lōgas deducta in cōtra puncto cōcorditer admittitur: quod hoc concentu appertius declaratur.

CANTVS TENOR CONTRATENOR

Constat enim ex proposito cōcentu notulas omnes cōtratenoris per quartam a notulis cantus esse depressas ac a notulis tenoris sextā ad cantū cōcludentibus

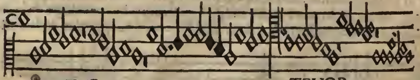
per tertiam intentans:sed per quintam in acutũ protractæ sunt ab his tenoris no tulis quæ cũ cãtu octauã seu diapasonicã simphoniã harmõica mediocritate cõclu dũt.Inde concors noscit huiusmodi cantilena.

¶Quare Quarta inter medium sonum & acutiorem concordat:discordatq; inter medium & grauiorem. Caput Sextum.

ET si sexta per tertiã supra tenorẽ mediata quartã inter mediũ terminum cõcorditer sustinet & acutũ:quoniã inter duas ipsas cõcordãtias tertiã .s.& sextã(quãuis iperfectas)disposita ẽ ab ipsis tãq̃ minor a maioribus obũbrata.Id tamẽ noscit etiã natura atq; arte deductũ.Nãq; acutiores soni uelo cioribus motibus generãt.Inde & grauiorib⁹ quos tradior educit motus debilio res sũt:ut prio secũdi theoricæ descripsim⁹.Quare & ipsa uelocitate debilior effe cta i acutũ latet discordãtia q̃rtæ.Secus quũ i grauioribus cõcipit sonis.Tũc.n. Boetius nota ẽ ad aures iniocũdã redit sonoritatẽ ob motuũ tarditatẽ:quã Boetius noster primo Musicæ grauioribus sonis asserit iesse.Traditas.n.plus tẽporis naturalr si bi uẽdicauit q̃ celeritas.Hic põt i grauioribus sõis ãplius discordari:cõsequẽterq; Aristote. discordãtia.pcipi magis nota:qd Aristo.ẽ.xxi.problemate partis harmõice.Iccirco in grauibus ipsis sonis quartæ huiusmodi discordiã contrapũctus nõ sustinet.

¶De Conformitate & diuersitate tertiæ & sextæ. Caput septimum.

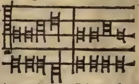
PRimas imperfectas simplices ordinis cõcordantias tertiã scilicet & sextã in æquisonãtis octauæ dispositiõe alterius cõstat motibus cõcreari.Dispositis nãq; duobus æque per octauã distãtibus sonis quasi i tenore cũ cantu.si per sextã remissus fuerit cãtus tertia illico disponitur supra tenorẽ intẽsa. Quod cũ in octauæ eiusmodi dispositiõe grauiorẽ chordã sexta intẽsam ptulerit: ad cãtũ itẽ ad tertiã substituet maiorẽ.s.uel minorẽ secundũ diatonicã naturalẽq; tenorẽ ac semitonoꝝ progressionẽ.Addo(qd auctius est)mediũ neruum in harmonica diapason cõsistẽtia dispositum unico motu ambas ipsas generare ad extremos:nãq; quũ per tertiã remissus fuerit tertiã efficiet ad grauiorẽ & sextã ad acutiorẽ.Quũ uero semitonio aut tono medius ipsæ sonus fuerit itẽsus tertiã ad acutiorẽ:& sextã ad grauiorẽ cõprobabit.Remissus isuper cãtus ab octaua per tertiã maiorẽ uel minorẽ:i sextã illico minorẽ aut maiorẽ declinabit.Similiter & tenor quum octauam sonuerit sub cantu si per tertiam ascendat:sextam probabit ad cã tum.quod diligenter huius compositionis examine pernotescit.

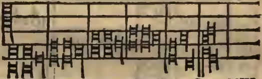
CANTVS TENOR

¶Id itẽ aduertendũ est:ꝙ si species siue cõcordãtia cuius itẽsiõe uel remissione altera pducitur fuerit maior:puta tertia itensa a tenore uel remissa a cãtu: pducta erit minor.s.sexta:& ecõuerso.quoniã in ipsa octaua pfecta quinq; tantum toni ac duo minora semitonia cõprehẽdunt.Patet igit in ipsius octauæ dispositione ex motu sextæ tertiã facile generari:atq; ex tertiæ ductu sextã cõcludi.Inde ꝙ ambæ iperfectæ sint unã eandẽq; quodãmodo naturã & proprietatẽ seruare uident.Pre

diximus insuper in tertio capite regula septima q̄ tertia ad unisonũ atq; ad quin-
tam:& sexta ad octauã contrariis motibus aptissime sese cõferũt: qua re in eptius
unico deferuntur motu. Hinc constãt tertiam & a duabus cõtiguis concordantiis
perfectis(cõtrariis ab ipsis motibus)circunuēta sit:quinta scilicet & unisono sua-
uiorem eē quã sextam. hæc.n.& si ab octaua & a quinta circũscripta est:ad ambas
tamen contrariis motibus non procedit namq; solo motu in quintam conuertit̃:
q̃uis duobus cõtrariis ad octauã trãscēdat. ut hic patet.

Rursus sexta magis participat de quīta quã de octaua:
quoniam quintæ ipsi propinquior est & contigua nulla
enim intercidit uox media inter quintã & sextam. Inter
sexta uero & octauã septima uox naturaliter disposita ē.
icc irco sexta ipsa ob octaua remotior q̄ntæ naturã magis participat. Cũq; quinta
lõge distet pfectione ab octaua. Sexta ipsa ipsius q̄ntæ participes ĩperfectionē ob-
tinuit sonoritatem quã tertia:quæ & quintæ & unisoni(tanquã media ad extre-
mos)participat perfectionem. Hæc enim cõtrariis(ut dictum est)motibus & ad
quintam & adipsum unisonum:cui octauæ perfectio simpliciter ascripta est: pri-
mo ac strictiore impetu noscitur transmeare. quod subiectæ notularum compro-
bant descriptiones hoc modo.

De Denominatione extremoꝝ sonorum in concordantiis. Cap. VIII.

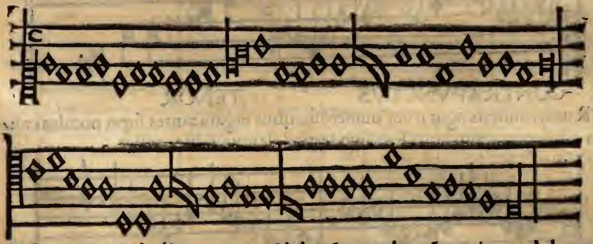
SUnt & qui extremas concordãtiarum chordas multimodis syllabarum
uocalium denominationibus considerant:dicunt enim quum tenor p-
nunciatur ut cantus in unisonum:similiter ut modulabitur in tertiam
mi & sol in quintam:atq; la in sextam in singulo exacordo. Sed in octauam cãtus
ipsæ similiter ut æquisonabit ipsi tenori atq; reliquas secundum huiusmodi consi
derationem existimant nuncupandas. Nos uero(& si in flore musicæ hunc ipsum
descripsimus ordinem)nulla tamen lege credimus id esse seruandum : quoniam
neq; æqualitas neq; diuersitas syllabarum:sed propriis interuallis disiũctæ extre-
mitates sonantium terminorum concordantias concludunt. Nam quum tenor
in Γ ut dixerit ut. Cantus non modo poterit ut. in octaua exprimere secũdum dia
tonicam Guidonis institutionem:uerũ etiam. sol & re. in G solreut grauem. Vna
quæq; enim syllaba in G solreut graui disposita:perfectam ad Γ ut æquisonant
octauam:uidelicet diapason consonantiam. Similiter ad secundam chordam om
nes poteris in introductorio concordantias ad decimamnonam usq; facile condu
cere. Nam quum in Are tenor quieuerit poterit cantus fa & ut in tertiam.s.in C
faut. Et la ac mi in quintã in Elami grauem enunciare. Et fa in F faut in sextam
minorem. Atq; la & mi ac re in Alamire in octauam perfectam. Atq; item sol &
fa & ut in decimam in C solfaut: Et la atq; mi in Elami acutam in duodecimam.
Et fa in F faut acuta in tertiamdecimã. Atq; la & mi & re in Alamire superacutã
in quintamdecimam. Et sol & fa in decimamseptimam in C solfa: Atq; in decimã-
nonam la in Ela:quod præsentis figuræ discriptione notissime percipitur.

ee	la	to	20ª ad Γ ut	19ª ad Are	
dd	la sol		19ª ad Γ ut		
c	sol fa	to		17ª ad Are	
♮	mi	se	17ª ad Γ ut		
b	fa	apo			
a	la mi re	se		15ª ad Are	
g	sol re ut	to	15ª ad Γ ut		
f	fa ut	to		13ª ad Are	
e	la mi	se	13ª ad Γ ut	12ª ad Are	
d	la sol re	to	12ª ad Γ ut		
c	sol fa ut	to		10ª ad Are	
♮	mi	se	10ª ad Γ ut		
b	fa	apo			
a	la mi re	se		8ª ad Are	
G	sol re ut	to	8ª ad Γ ut		
F	fa ut	to		6ª ad Are	
E	la mi	se	6ª ad Γ ut	5ª ad Are	
D	sol re	to	5ª ad Γ ut		
C	fa ut	to		3ª ad Are	
♮	mi	semi	3ª ad Γ ut		
A	re	to		Unisonus	
Γ	ut	tonus	unisonus		

¶Atq̄ ad reliquas cōsimilis erit concordantiarū inuicem consideratio: uidelicet non solius utrinq̄ syllabæ dispositione: sed proportionatis inuicem sonis per cōgruas interuallorum dimensiones.

Alterna itētiōe specier̄ atq̄ remissiōe diuersa cōtrapūcti disponūť elemēta. c. IX.

NOn insup id cōgruū eē puto qd' exactius duximus explicādū: quē admodū. s. elemētariæ cōtrapūcti species sibi iuicē i cātilena solenť cōmisceri: Q uū. n. cātus cū tenore tertiā tenuerit: diuersitāte motuū cōputata: in unisonū illico collabunť. Atq̄ rursus ex ipsa tertia diuersis itē motibus ad q̄ntam ꝓsiliūt. Q uū āt cātus p tertiā tenori suppositus unica itēdiť uoce remissus: tūc tenor p q̄ntā octauā iuicē ꝑficient: & ecōuerso: quū. s. tenor in octaua cū cātu dispositus itendiť p q̄ntā & sola uoce cātus remittiť: ex octaua i tertiā suauiore trāsitu cōmeabūt. Ex octaua itē ad sextā diuersis motibus. & ex octaua ad q̄ntā unico: uidelicet cantus motu per q̄rtā remisso: uel tenoris p diatessaron itenso peroptime ꝓcediť. Ver̄ ex sexta in tertiā organizātis sono per q̄rtā remisso uel solius tenoris per q̄rtā ipsam itenso facile perueniť. Est. n. organizans ille qui acutiorē efficit cātilenæ partem. Similiter item ex tertia intensus cantus per quartā ipsi tenori sextā respondebit. Q uod si tenor cum cantu in tertiam dispositus per quartā fuerit demissus: sexta pariter a cantu discedet: quæ hoc lucide disponitur harmento.

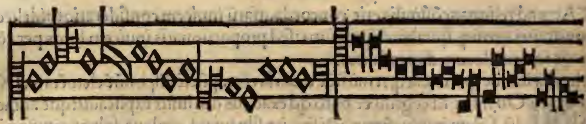
CANTVS

TENOR

¶Q uum autē ad reliq̄ contrapuncti elemēta ꝓcedere tētaueris: quod de tertia ad unisonū diximus: hoc idē de decima senties ad octauā. Et qd' de octaua ad q̄ntā: hoc de quintadecima ad duodecimā. Q uodq̄ de sexta ad tertiā hoc pariter de tertiadecima ad decimā. Atq̄ idē de cæteris in itroductorio supradictis. Verū cōcordātia ꝑfectioni ascripta ad quā cōtrariis motibus organizātes ꝑueniūt suauior & delectabilior est quā si unico conciperet̄ motu: quoniā diuersorū sonor̄ cōtrariis: motibus procedentiū alter alteri festinat occurrere & cōcordi suauitate commisceri: qua commixtione concors contrapunctus generatur & producitur.

¶De diuersitate figurationis sonorum in contrapuncto. Cap: X.

COncordes sonos in contrapuncto notulis cantus plani tāquā tenori ac relationis fundamento Musici diuersimode solent ascribere: Q uādoq̄ enim notulas cantus siue etiam contratenoris: notulis cantus plani pro tenore dispositis æquifaciunt singulas singulis referendo: ac semibreues tantū in mediū deducēdo. Hunc simplicem & planum contrapunctum appellāt: quoniā æqua tēporis mensura notulæ omnes disponuntur: ut hoc notatur concentu.

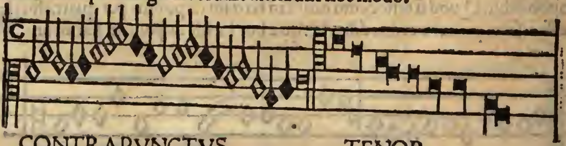

CONTRAPVNCTVS TENOR

¶Quandoq; etiã organizãtes ipſi ſemibreues ac minimas atq; reliquas diminutiores figuras notulis cantus plani commenſurant: has in menſura ſemibreuium diſponentes quem fractum ac floridum contrapunctum uocant: ut hic.

¶Quãdoq; ſingulis tribus minimis duas ſeminimas poſtponẽtes cõtrapũctum notulis cantus plani regulari ordine aſcribunt hoc modo.
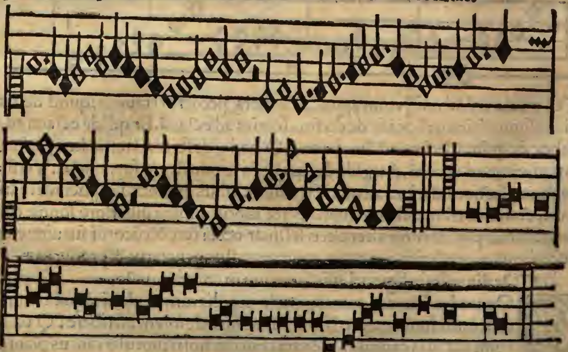

CONTRAPVNCTVS TENOR

¶Rurſus diuerſis figurarum numeroſitatibus organizantes ſuper notulas cantus plani contrapunctum diuerſimode modulantur ut hic conſtat.

CONTRAPVNCTVS

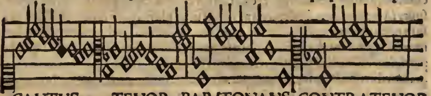
TENOR

¶Modulantur item quãdoq; grauiore ſuccentu ſup notulas plani cãtus. Quare ſane duximus cõcludendum contrapunctum diuerſis figuris ac ſpeciebus ſeu elementis (Legalium tamen mandatorum obſeruatione) poſſe cõſtitui quod organizantium atq; compoſitorum nouimus arbitrio eſſe committendum.

¶De compoſitione diuerſarum partium contrapuncti. Cap. XI.

Cantilenarũ quæ tribus aut quattuor cõſonis partibus componũtur cõtrapunctus hoc ordine cõſideratur. quum Tenor & Cantus octauam in uicem ſeruauerit. Contratenor in quintã ſupra tenorẽ: aut in octaua ſub tenore deductus: quãoptime ac ſuauiter cõcordabit. Quod ſi his tribus cõiũctis partibus aliũ in cantilenã. Contratenorẽ in acutum coaptare tentaueris: in tertiã ſupra tenorẽ. uel (quod ſuauiori attinet harmoniæ) in quintã poteris collocare. Verũ ſi in tertiã ſupra tenorem fuerit diſpoſitus. ad grauiorẽ contratenorẽ: decimã concordabit. ſi autẽ in quintam ab ipſo tunc Boritonante per duodecimã diſtabit. Boritonans. n. intelligitur pars ſeu proceſſus grauior in cõpoſitione cãtilenæ qui & cõtra tenor grauis dicit a Vari quod eſt graue V mutata i B. quaſi grauiorẽ cantans cantilenæ partem cuius conſiderationis hoc proponitur exẽplar.

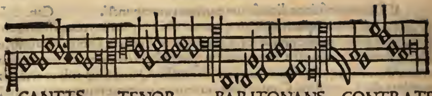
CANTVS TENOR BARITONANS CONTRATENOR ACVTVS

¶In hoc exemplo prima ſemibreuis acuti cõtra tenoris in tertiam ſupra tenorem cõſtituta per tertiã diſtat intẽſa a prima Baritonãtis & per ſextã remiſa eſt ſub prima cantus. Ab hac autem diſtat prima Baritonãtis per quintam decimam in graue. Atq; ita ex utriſq; bona deducitur cõcordia. Vltima uero ſemibreuis acuti cõtratenoris tenorem ſuperuadit acumine per quintam: diſtãs ab ultima Baritonãtis per duodecimam ſub ultima cantus per diateſſaron eſt remiſſa. qua re harmonica inde prouenit concordia. Verum quum Baritonans fuerit remiſſus per quintam ſub tenore: & cantus per ſextam aut octauam ab ipſo diſtet tenore i acumen: acutus tunc contratenor in tertiam ſupra Baritonantem ductus concordabit. ut ex prima ſequentis exempli ſemibreui percipitur. Suauiore tamen conſiſtẽtia mediabitur: ſi in octauam ſupra Baritonantem commeretur: ut in ultima huius exẽpli notula pernotatur.

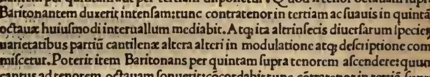

CANTVS TENOR BARITONANS CONTRA TENOR ACVTVS

¶Quod cum Baritonans octauam habuerit ſub tenore: cãtuſq; quieuerit in tertiam ſupra tenorẽ: ita ut per decimã a Baritonãte diſtet in acumen: acutus contratenor poterit in quintã ſupra Baritonantẽ conſtitui: qui tunc a cantu per ſextã diſtabit in graue & per quartam ſub tenore: atq; ita cõcorditer ſeſe inuicem continebunt quod prima & ultima huius exempli notula lucide comprobatur.

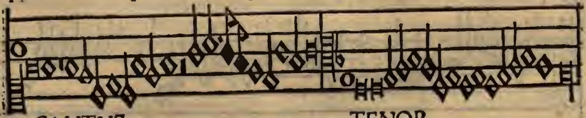
¶Patet ita ex p̄missis rationibus atq; exemplis unāquāq; partē diuersis motibus ad alias sese in compositione referri secundum.s.regulas & elementa contrapuncti:ita ut concorditer singulis ipsius cantilenæ partibus correspondeat usquaq; cum nulla plenam ducat dissonantiam(præter quartā)quæ acutioribus ac mediis coniunctionum sonis suauiter congruit:ut quinto capite prædictum est.Sexta in super in grauioribus sonis plena ac stabili uoce plærūq; discordat:nisi illico ex ipsa in octauam immediate diuersis motibus conueniāt quod aurium iudicio linquimus indagandum.Ac tertiædecimæ in grauioribus ipsis sonis cōsimilis quādoq; percipitur discordia.Huiuscæ rei causam esse credimus multitudinem temporis in grauioribus sonis consistentem:qua asperitas & dissonantia imperfectionis apertius auribus accedit afferens lesionem.Acutus igitur contratenor ac tenor ipsæ semper cum Baritonante debēt concordari.Ita ut quum ipse contratenor acutus per octauam ab ipso Baritonante in acumen fuerit disiunctus:tenor supra Baritonantem per quintam aut per tertiam disponetur.Quod si tenor octauam supra Baritonantem duxerit intensam:tunc contratenor in tertiam ac suauis in quintā: octauæ huiusmodi interuallum mediabit.Atq; ita altrinsecis diuersarum specierū uarietatibus partiū cantilenæ altera alteri in modulatione atq; descriptione commiscetur.Poterit item Baritonans per quintam supra tenorem ascendere:quum cantus ad tenorem octauam sonuerit:cōcordabit tunc cōtratenor in tertiā supra tenorem dispositus qui ab ipso Baritonante tunc per tertiam discedit in graue:& per sextam a cantu:ut in ultima sequentis exempli notula percipitur.Item quum cantus decimam supra tenorem sonuerit tunc.Baritonans quintam supra tenorē melodice possidebit quum potissime acutus cōtratenor octauam a tenore duxerit intensam:quod ex prima huius modulaminis notula clarius consideratur.

¶Quod quum quintuplum seu quintam partem cōcordem quattuor ipsis uolueris apponere.ipsam diuersis speciebus secundū regulas ac mandata cōtrapūcti alternatim ac mutuum applicare procures.

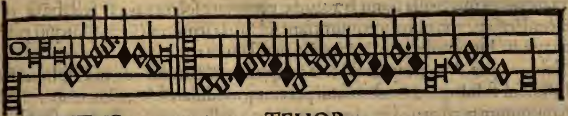
¶De Consimilibus perfectis concordantiis in contrapuncto cōsequenter tollerandis. Cap. XII.

Onsiderandũ insuper uidetur quot pfectæ species eiusdẽ generis immobiles possint in cãtilena cõstitui. Quo circa plures octauæ ac plures quintæ immobiles cõueniũt in cõtrapũcto: atq; etiam plures ex reliquis perfectis immobiles plerũq; disponunť. Quod si ex perfecta cõcordantia tenoris cũ cantu uel cuiusuis partis cũ altera ad aliam sibi similẽ cõcordãtiã pfectã intensam aut remissam (interposita minimæ notulæ pausa i una ipsarũ cãtilenæ partium) deueniať: nequaquã sentio laudandũ. namq; uideńť duæ perfectæ cõsimiles cõcordantiæ simul ac cõsequeńť ascẽdentes seu descẽdẽtes ob patuissimã minimæ taciturnitatis intermissionẽ. Vt si quũ tenor & cãtus in octauã dispositi sunt: cantus ipsæ prolata octaua pauset p minimã (tenore nõ pausante siue etiã eadẽ pausa pausante) tũc alterã octauã præcedẽte propter ipsã intentionẽ aut remissionẽ diuersisonam immediate subsequi nõ decet: ob paruulã (quod prædiximus) temporis portionem interpositam: ut hoc peruidetur exemplo.

CANTVS TENOR

In hoc exemplo omnes primæ notulæ in octauã posite quã decenter dispositæ sunt: quia sunt imobiles (interposita etiam semibreui pausa). Verũ quinta cãtus minima minimæ pausam immediate sequẽs q̃ in octaua sit cũ tenore nõ admittitur propter remissã octauã imediate præcedentẽ. Sunt & qui (iterposita etiã pausa) semibreui duas cõsimiles concordantias perfectas immediate ascendentes aut descendentes nõ admittũt: quãquam his cõplures dissentiũt: quũ pausa semibreuis integrã temporis mensurã obseruet. Cõdecenter item duæ aut plures semibreuium pausæ duas cõsimiles cõcordantias perfectas cõsequenter ascendentes aut descẽdẽtes mediabũt siue in tenore siue in cantu seu etiã in cõtratenore aut i Baritonãte deductæ sint. Quid isup credendũ censemus iis. q organizãtibus obstãt: ne plures quã tres semibreues in cantu unisonas pronũcient: qď propterea asseuerant: ne cantus uideatur in tenorẽ cõuersus ac tenor in cantũ. hoc nostra quidem sententia ridiculũ est. Solent enim persæpe cantilenaꝝ cõpositores tenorem atq; cõtratenorem diminutioribus pernotare figuris ac cantũ tardioribus: quod recentiores frequentant: ut hic notissimo constat experimento:

CANTVS TENOR

Est & celeberrimus quidã in cõtrapuncto processus notularũ uidelicet Baritonantis ad cantus notulas institutus consimilibus notulis per decimã inuicem pcedentibus: tenore ad singulos cõcorditer cõmeãte: quẽ Tinctoris: Gulielmus: Guarnerii: Iusquin: despret: Gaspar: Alexander Agricola: Loyset: Obrech: Bru
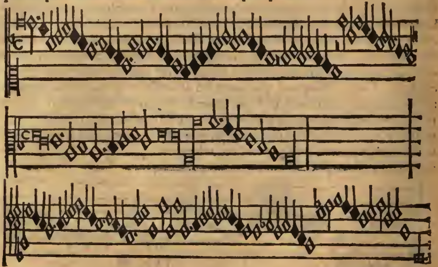
Tinctoris. Gulielmus. Guarnerii. Iusquin. Gaspar. Agricola. Loyset. Obrech. Brumel. Isaac.

mel: Isac: ac reliqui iocundissimi cópositores in suis cantilenis sepius obseruarũt: quod & præsentis concentus consideratione percipitur.

CANTUS

TENOR

BARITONANS

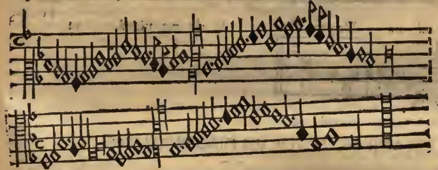

¶De ficte musicæ contrapuncto. Caput Tertiumdecimum.

Fictas autẽ seu coloratas cõtrapuncti species quæ in monochordo chordulis ipsis singulos tonos diuidẽtibus cõsiderantur aliquantulũ prosequamur. Hæ enim ꝙ cromaticha dimensiõe ducũtur coloratas demonstrant cãtilenas: quas & fictas dicũt. Est enim necessaria huiusmodi dispositio ad harmonici instrumẽti perfectionẽ: tum suauiori diatonici generis asperioris cõtẽperantia: tũ nõnullarũ cõsonãtiarũ perfectiõe ĩ diatonico chordotono cõquirẽda. Atq; iccirco ad Musicã huiusmodi fictã triplici cõsideratiõe ꝓceditur: secundũ. s. chromatici generis dimẽsionẽ: secũdũ permixti generis demõstrationẽ: & secũdũ enarmonici generis diuisionẽ quæ omnes diatonici generis cõdensationes dictæ sũt & ornamẽta: sed horũ dimẽsiões in harmõica instrumẽtali mathematice duximus disponẽdas. In Diatonico autem Guidonis ĩtroductorio Musica ficta unico toni monstratur interuallo: ubi uidelicet b mollis exacordum quartam disponit chordam fa quæ toniæam scindit distantiam inter A lamire & ♮ mi seu ĩter Mesen & Paramesen ĩstar tetrachordi coniunctarum: quare & chordulas huiusmodi toniæa partiẽtes interualla signo b rotũdæ pernotare solent eas per syllabã fa ꝓnũciantes. Persæpe etiã plærięq; pronunciant sol sub la semitonii ĩteruallo: quũ potissime ꝓcedit his notulis la sol la ĩcipiẽdo in A lamire rursusq; in ipsam terminãdo: ut Salue regina. Atq; itẽ inter sol & fa incipiendo & terminando in G solreut hoc transitu sol fa sol: quod Ambrosiani plærunq; modulari solẽt. Non enim syllaba fa semitonium perficit: sed ipsa semitoniæi interualli dimensio duobus sonis circunscripta. Quum igitur in Exacordis Guidonicæ traditionis fictam hanc progressiõem quæsieris: acutores singulorum tonorum notulas maiore subtrahes semitonio: eas fa syllaba ac littera b rotunda describendo: permutatione ducente qua fit ex tono transitus in semitonium. Plærięq; autem singulis tonorũ ĩteruallis

Ambrosiãi

huiusmodi uocē semitoniæam inscribunt. Verū quum mi in fa permutatur loco ♮ quadræ b rotundā ascribunt quū autē fa in mi b loco rotundæ ♮ q̄drā ponūt. Inde si in Elami grauem permutauerit mi in fa: deponet fa maiore semitonio in graue: cuius Exacordū in ♮ mi graue acquiret exordium. Quod si in C faut graue fa permutaueris in mi per trāsitum maioris semitonii in acutū. Exacordum huiusmodi in Are initium assumet. Quum autē in ♮ mi grauem permutaueris mi in fa per transitum maioris semitonii in graue. Exacordum ipsum incipies in aquisitam F faut tono sub Γ ut depressam: qua re non incongruum est uocuum huiusmodi considerationem Musicam acquisitā uocitare. Per reliquas item itroductorii chordas consimilem acquisitorum exacordorum deduces coniunctionē. Quare & acquisitas consonantiarum species & tonos facile hac ficta musica comperies acquisitos. Sunt & qui appositione huius signi ♯ notulam cui apponitur deprimi uolunt minimo dieseos interuallo: quod Enarmonici generis est. Est.n. Diesis dimidium semitonii minoris interuallum duobus sonis circūscriptum. In fictæ itaq; Musicæ cōsideratione Contrapunctus eisdem qua p̄posuimus mandatis procedit: iisdemq; contexitur cōcordantiis: ut hac dispositione percipi potest. Diesis.

De falso contrapuncto. Cap. XIIII.

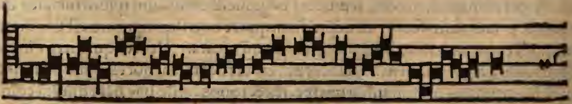
FAlsum cōtrapunctū dicimus quū duo inuicē cātores procedūt per dissonas cōiunctorū sonorū extremitates ut sunt secūda maior & minor q̄rta item maior & minor: atq; septima & nona eiusmodi: quæ ab omni penitus suauis harmoniæ ratiōe & natura disiūctæ sunt. Hoc eni utūtur Ambrosiani nostri in uigiliis solemnibus martirū: & in nōnullis missæ mortuorū cāticis: asserentes a diuo Ambrosio institutū. Lugubrē quidē cantū: quo Ecclesia deploret effusionē sāguinis sanctorū martirū: ac mortuorū suffragia (qd' absit) nusq̄ eni repperi ab ipso mellifluo Ambrosio celebratū: quippe q (ut inquit Guido) quū ecclesiastica describeret cātica in sola dulcedine mirabiliter laborauit. Nōne simplicem secūdi & quarti atq; sexti toni modulationē mœstis & lacrimātibus cōgruere cōscriptū est? Quare a nōnullis potius introductū falsū huiusmodi cōtrapunctum existimari licet. quos ignoratæ Musicæ liuor oppressit: ut Guidonis ipsius sentētia testatur. Multa autē usurpātur nec tenētur regula. Quia tēpore a multo desueuit Musica: dū inuidia & torpor cūcta tollūt studia. Processus itaq; falsi contrapūcti: quē Ambrosiani ipsi sequētē uocāt: est huiusmodi. Solus q̄dem cantor acutiore uoce p̄nunciat notulas cantus plani: duo uero aut tres succinunt unico

Ambrosiāi

Guido.

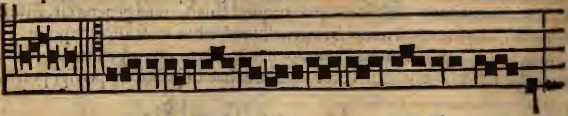
ſono notulas ipſas cātus ſubſequētes in ſecundā & q̄rtā uiciſim certo ordine: quē quoniā ab omni modulationis ratiōe ſeiunctus eſt: me pudet deſcribere. Quandoq; incipiunt huiuſmodi ſuccentū in uniſono cū cantu plano ꝓcedēs inde per ſecundas & quartas ad finem uſq; uel ad certam terminationem in quam uniſonātes conueniunt. Plerumq; item in ſecundam uel in quartam incipiunt. In uniſonum uero ſemper terminantur. Cuius proceſſus hac notatur deſcriptione.

TENOR

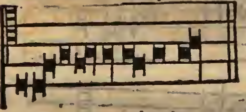

Deproſun dis cla ma ui ad te do

SVCCINCTVS

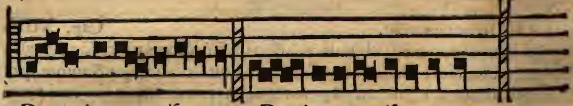

mi ne De pro ſun dis cla ma ui ad te

domi ne.

LETANIE MORTVORVN DISCORDANTES.

Do mi ne miſe re re Domi ne miſerere.

TENOR SVCCINCTVS

¶ Quomodo ſe regere debet cantor dum cantat. Cap. VX.

POſtremo nouis cātoribus inſtitutiōis admonitioniſq; cauſa duximus ꝓponendū: ne inſolito & inhoneſto oris hiatu aut ridiculo forte cochino uoces proferant modulādo: quū potiſſime in diuinis miſteriis modulos aſſequūtur: reiiciant inſuper & uoces tremebūdas atq; perſtrepentes: ſunt eni ſibi ipſis eadem extenſiōe diſſimiles: quare cæteris uocibus proportiōabiliter ꝓpter cōtinuā ipſarū inſtabilitatē cōcordantes eſſe non poſſūt. Decet item alterū alteri uocē accomodare puta tenorē cantui: ne alter alterius clamoris exceſſu cōfundatur atq; ſuccūbat. Inde quū uox tenoris cātū acutū attigerit: facile ꝗ cātoꝝ uocibus cātus tenori ipſi ꝓportiōe cōueniat poterit cōſiderari. Nāq; ut plurimū tenor

cãtui duplo ĩ graue ſubiacet iteruallo. Veꝝ ꝙ grauior ſit: maiore q̃d ĩ ſe eſt tẽpore tardus & fortis exiſtit. Cãtus uero minore tẽporis mora uelox ẽ & debilis. hic grauis acutũ ceu fortis debilẽ ſuſtineat neceſſe ẽ nõ clamorẽ deuicat. Nõ. n. harmoniã efficiũt cõfuſi & obũbrati ſoni: ſed extremii ac medii harmonica ĩuicẽ ꝓportiõe cõiũcti. Vox ãt Baritonãtis & acuti cõtratenoris pari ĩuicẽ & ad reliquos ꝓnũciatione ſe trãſferãt. Tenorẽ uero ꝙ cãtũ ſuſtinet & a Baritonãte ſuſtinetᷣ fundamẽtũ relatiõis dicũt: nãq; ab acuto cãtu & grauiore Baritonãte circũſcriptis ẽ mediũ obtinẽs locũ: Qua re ipſum cõcorditer cõſpiciũt obſeruãt & uenerantᷣ. Trahit. n. amboꝝ cõcordãtiã ad ſeipſum: ac ſuiipſius ad alios cõfert. Neq; decet ipſum gratulis fractiõibus diminui: q̃ppe q ad reliquos ſingulis notulis cõcordantias tenet. Plures enim ad alios ipſis figurarum diminutiõibus diſcordantias efficiet q̃ cõcordãtias hinc inſuauiter ad aſtãtium aures accedit: Inſolẽs quoq; & ĩdecorus capitis: manuũue motus cãtorẽ declarat ĩſanũ. Nõ. n. manus aut caput cõcordẽ ſonitũ efficiũt: ſed uox bene modulata. Diſplicẽt plærig; ĩprudẽter cãtãtes qb⁹ ſe exiſtimãt placituros. Hæc eteni potiſſima fuit cã: cur relicto florido ac mẽſurabili cãtu Guido ipſe ad eccleſiaſticã ſe cõtulit modulationẽ. Is. n. (q̃d egre reffero) de eis inq̃t. Tẽporibus noſtris iter oẽs hoĩes fatui ſunt cãtores. Studeat inſup cãtilenæ cõpoſitor cãtus ſuauitate cãtilenæ uerbis cõgruere: ut quũ de amore uel mortis petitione aut q̃uis lamẽtatione fuerint uerba flebiles ꝑ poſſe ſonos (ut Veneti ſolent) ꝓnũciet & diſponat. huic. n. plurimũ cõferre exiſtimo cãtilenã in q̃rto aut ſexto tono: ſeu ẽt in ſecũdo diſpoſitã. qui quidẽ toni cũ remiſſiores ſint noſcunᷣ huiuſmodi effectũ facile parturire. Quũ uero uerba ĩdignationẽ & ĩcrepationẽ dicũt: aſperos decet ſonos & duriores emittere: quod tertio ac ſeptimo tono plerũq; ſolitũ ẽ aſcribi. Verũ laudis & modeſtiæ uerba medios quodãmodo ſonos expetũt primo atq; octauo tono q̃ decẽter ĩſcripta. Sed tonoꝝ ipſoꝝ ꝓprietates atq; potẽtias ĩ harmõia ĩſtrumẽtali copioſe deſcribere cõſtitui. Caueat poſtremo cãtilenæ cõpoſitor tenorẽ aut Baritonãtẽ ĩ cãtilena ꝑ oẽs notulas ĩmobilẽ diſpõere. Nõ. n. poteſt uox permanẽs ad pfectã cõcordãtiã cõtrariis motibus acq̃rendã cũ altera proportionabiliter cõuenire. iccirco ipſa nõ cadit in ꝓceſſum cõcordantiæ auditũ demulcẽtis Huiuſmodi. n. ſonitus in iſtrumentis ductus: ceu in utriculo quẽ uulgares piuã uocãt dicitur ternare. aut Philoſophum: apud uulgus uero Bordonizare. Nulla enim in eo fit intentione remiſſioneue mutatio. hinc nulla conſurgit delectatio. Verũ ꝙ grauiſſimus ſit: acutiſſimos ipſius utriculi ſonos ac celeres ſuſtentat: ſiquidẽ dictũ eſt acutos ſonos a grauioribus ſuſtineri & fortificari. Vtriculũ eni ipſum uocãt piuam ab acutiſſimis eius ſonis qui ſemper uidenᷣ educere piui. Vernate eni Petrus apponenſis in elucidatione decimi problematis extẽſum eſſe ſonũ. aſſerit nullius ĩtentiõis: nulliuſq; remiſſionis participẽ. Oportet ĩſup & Cythariſtam Lyricumue cõcentus exprimẽdi gratia qui ex canoris fidibus ꝓuenit Lyræ uocibus uti: ac uocibus ipſis uoces ſuas alterna diuerſitate reddere conſonas: puta uel fidibus ipſis modulando tenorẽ: ac uoce propria cantum: uel ecõuerſo: ſiue etiam unius ſpiſſitudinem raritati alterius cõferendo ſiue uelocitatem tarditati ſiue acumen grauitati: ita ut unũ omnino ſimul conſonũ ſeruent: quod & artis ratione & ſeptimo legum. Diui Platonis inſtituto noſcitur obſeruandũ. Is enim inquit uniuerſam rythmorum uarietatem eſſe Lyræ uocibus accomodandam.

Guido.

Philoſophus.

Petrus apponenſis.

Plato.

De diffinitione: & Diſtinctione proportionis. Cap. I.

PRoportio apud Euclidē eſt duarū quātæcūq; ſint eiuſdem generis quātitatū certa alterius ad alteram habitudo. Verum alia rationalis: alia irratiōalis. Proportio rationalis eſt duarū cōmenſurabiliū quantitatū i diſcreto uel in cōtinuo ad ſe iuicem comparatio. In diſcreto quidem ut ſex ad quattuor ac reliquæ numerorū relationes quorū aliqua datur cōmunis menſura utrūq; eorū præciſe conducēs: nāq; binarius ter ductus ſenarium numerat: bis uero quaternarium: hinc ipſorū dicitur cōmunis mēſura. In cōtinuo uero ut linea tripedalis ad lineam bipedalem quarū ſemipedalis aliquotiens ſumpta ambas menſurās dicitur menſura cōmunis. Atq; in ponderibus quantitas nouem unctiarum ad ſex unctiarum quantitatē quarum pondus trium unctiarium noſcitur menſura cōmunis. Huiuſmodi quantitates in principio decimi. Euclides ipſe communicantes uocat. Irrationalis proportio eſt duarū quantitatū incommenſurabilium inuicem relatio: ut diameter quadrati ad coſtā eiuſdem quorum nulla reperitur menſura cōmunis ambas ipſas quantitates præciſe menſurans: quod in ſeptimæ proportionis decimi Euclidis expoſitione Campanus & Albertus in ſuis proportionibus notiſſime comprobant. has autē incōmēſurabiles quātitates Euclides ſurdas uocat. Ve℞ irrationalis huiuſmodi ꝓportio ab Arythmetica cōſideratiōe diſiungit̃ cum omniū numero℞ (qđ mathematici cōſentiūt) unitas ſaltē ſit menſura cōmunis. Nos autem irrationalitatē quandam harmonice cōſiderantes: & eas quæ conſona interualla in chordotono illæſa non mentiunt̃ in ſecundo tertii theoricæ irrationales ꝓpoſuimus (non incōgrue quidem) nāq; ipſa℞ dimenſionū nulla dignoſcitur menſuræ cōmunis integritas: ut in harmonici inſtrumenti deſcriptione probabimus. Cum igitur Aryhmetica proportio in numeris conſtet. Geometrica in cōtinuis. Stereometrica in libratione ponderū: quæ & a nonnullis geometricæ aſcribitur. Muſica proportio (earum participes) mutua cōſideratiōe ꝓcedit. Ducibus nāq; numeris in chorda ſonora quæ continua eſt ſonos diſponit ut in quinto theoricæ ꝓpoſuimus: latiuſq; in eo opere dicemus quod harmonico inſtrumēto ſecundum diuerſa genera diſcripturi ſumus. Rurſus numerorū opera (quod præſentis loci eſt) ſonos complectitur ſecundum temporis ſucceſſionē. Inde duplicem proponimus muſicæ proportionis effectum: primū in ſonorū diſpoſitione per conſona interualla (quod theorici ē) alterum in ipſorū tpali quantitate ſonorū per notularū numeros: qui actiuæ ſeu practicæ aſcribit̃ cōſideratiōi. in quocūq; igit̃ genere ſermo noſter rōnali imorabitur proportione: quoniam in uniuſcuiuſq; proportionis terminis aliqua (Saltem unitas) cōſiſtit menſura cōmunis. Conſideratur plærūq; proportio & in potētiis ut Albertus & Ioannes Marlianus in ſuis proportionibus comprobant: plerūq; etiam in locis & temporibus ut Plato in Thimeo & omnis Philoſophorum ſchola conſentiunt inquantū: ſcilicet aliquid maius eſt altero uel ei æquale: quod proprium quātitatis eſt ut teſtatur Ariſtoteles in ꝑdicamētis. Qua re primo proportionem quantitati diſcretæ & continuæ: inde ſonis: locis: tēporibus: ponderibus:

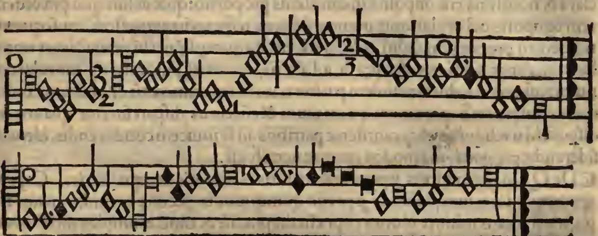
Albertus
Io. Marlianus.
Plato
Philoſophi.
Ariſtote.

ac potentiis inesse necessū est. Est & proportio æqualitatis duarū quātitatū æqualium iuicem respectus ut duorū ad duo: & lineæ bipedalis ad lineam bipedalem. Inæqualitatis autem proportio est duarū inæqualium quantitatū ad inuicē relatio ut quattuor ad tria. & lineæ tripedalis ad bipedalem. Harū autem inæqualiū proportionū alia maioris inæqualitatis dicitur: quū. s. maior quātitas minori coæquatur per relatiōem. Vt quattuor ad tria. Alia minoris inæq̄litatis quū minor quantitas maiori coæquat̃ in relatiōe: ut tria ad q̄ttuor. Erit igit̃ in cātilenis īæq̄litatis proportio æquiualens maioris consimilium notularꝫ numeri cum minore: uel minoris cum maiore in diuisione & pronunciatione mensuratio: ut hic patet.

Quid sit proportio in notulis

CANTVS

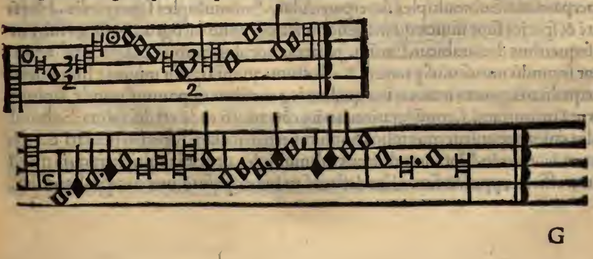
TENOR

ℭ Constat enim ex superiore proportionis diffinitione (ut & in dispositiōi cōcētu percipitur) figuras seu notulas omnes sibi consimilibus nomine & quantitate in quacūqꝫ proportione comparari: puta semibreues minoris prolationis semibreuibus minoris prolationis: ac breues temporis perfecti breuibus temporis perfecti. Quod si secus disposita fuerit proportio ut (exempli gratia) sesqualtera in acutiore concentus parte tres breues temporis perfecti connumerans duabus breuibus temporis imperfecti in tenore dispositis absurdam senties sesqualteram huiusmodi considerationem cum tres ipsæ breues temporis perfecti duabus breuibus temporis imperfecti in quantitate disentiant: nāqꝫ si earum partes quæ inuicē in quātitate conueniunt proportionabiliter conspexeris: uidelicet nouē semibreues minoris prolationis quattuor semibreuibus eiusdem minoris prolationis: non utiqꝫ sesqualteram quæ propriis numeris signata est: sed duplam sesquiquartā proportionem inuenies: atqꝫ id idem proueniet cum tres maioris prolationis semibreues duabus minoris prolationis semibreuibus secundum sesqualteram ipsam duxeris coæquandas: quod præsens probat concentus:

CANTVS

TENOR

¶Debet autem omnis proportio innumerabili notularũ dispositiõe ꝓpriis nũerorum characteribus describi: quo dubiũ ac dilatio discretiõis absistat: nãq; si unico numeri caractere proportionẽ signaueris: puta ternario sesqualterã (quod aliorum pace dixerim) ternarius ipsæ non modo ad binariũ ad quẽ sesqualterã monstrat: sed & ad unitatẽ i tripla: & ad quaternariũ i subsequẽtia: atq; ad reliquos singulos pro instituẽtis arbitrio eodẽ modo posset cõparari. Sic igit̃ describẽdi sunt proportionũ termini inter notulas: ut numerus alteratus supponat̃ recto ac præcedenti termino hoc modo.iii. sine clarius dixero nũerus reducibiliũ notulaꝝ superscribatur nũero proxime.z.præcedẽtis nũerositatis ad quem reducitur. atq; ita clara & notissima erit disposita in cantilenis proportio: quæ ueluti quũ præcedentem temporis uel prolationis numerositatem respexerit: naturalem consequetur numerorũ proportionabiliũ cõsiderationẽ. ita quoq; si (uerbi gratia) inter notulas concentus acutioris ascripta sit ad alteriusq; partis (puta tenoris) notularum numerositatem deducta: eandem pariter naturalem numerorũ dispositionẽ imitatione conspiciet: Secus autem quum tenor & cõcentus dispari fuerint quantitate dispositi. In reliquis quoq; cantilenæ partibus ad se inuicem conducendis. idem cõsiderandæ proportionis modus eueniat necesse est.

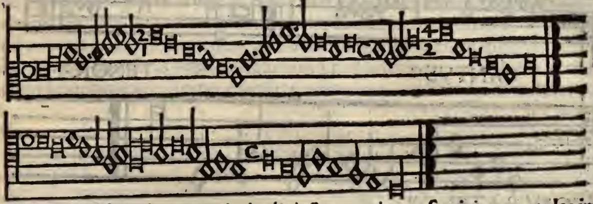
¶De Quinq; generibus ꝓportionũ maioris & minoris inæqualitatis. Cap.ii.

Maioris inæqualitatis ꝓportio quinq; modis ꝓcedit: aut enim maior numerus minorẽ pluries cõpræhẽdit præcise & tunc. multiplex dicit̃ ut.vi. ad.ii.&.iiii.ad.i.&.v.ad.i. Aut maior cõpræhẽdit minorẽ semel & insup ipsius minoris unã aliquotã partẽ & dicit̃ Epimoria seu Superparticularis ut.iii. ad.ii.&.iiii.ad.iii.&.v.ad.iiii. Aut maior cõtinet minorẽ semel & insup unã ipsius minoris partẽ aliquantã ex pluribus aliquotis ductã & dicit̃ superpartiẽs ut.v.ad.iii.&.vii.ad.iiii.&.ix.ad.v.&.ii.ad.vi. Aut maior numerus cõtinet pluries minorem cũ aliquota ipsius parte & dicit̃ multiplex superparticularis. ut.v.ad.ii.&.vii. ad.iii.&.ix.ad.iiii. Aut maior habet in se minorẽ pluries & unã partẽ nõ aliquotã pluribus tamẽ aliquotis factã & dicetur multiplex suppartiens ut.viii.ad.iii.&.xi. ad.iiii.&.xiiii.ad.v.&.xi.ad.iii. Sunt enim quinq; huiusmodi cõsideratiões generalia proportionũ nõia quibus infinitæ species cõueniunt ut ex tertio Theoricæ cõstat & in sequẽtibus singillatim aperiemus. Harũ aũt maioris inæqualitatis ꝓportionũ effectus notulas q̃bus præponunt̃ in cãtilenis minuũt secundũ ipsius proportiõis naturã. Iccirco ꝙ maior notularũ numerus coæquat̃ minori. Sunt & minoris inæqualitatis ꝓportionũ quinq; genera ꝑdictis opposita iisdem quoq; uocabulis cũ præpositiõe subnũcupata: ut Submultiplex: Subsuperparticulare. Subsuperpartiens: Submultiplex superparticulare. Submultiplex superpatiẽs. Horũ autẽ & species sunt ifinitæ quarũ denominatiõibus nõ incõgruit ꝑpositio sub: ut in sequẽtibus declarabitur. Earũ.n. ꝓprietas notulas quibus præponunt̃ adaugent secundũ uniuscuiusq; naturã & effectum: quoniã igitur minoris huiusmodi inæqualitatis genera maioris inæqualitatis generibus opponunt̃: eandẽ sapiunt naturã incontrariã. s. consideratiõe: nãq; cõtrariorũ eadẽ est disciplina: Submultiplex enim opponitur multiplici. Subsumperparticulare superparticulari & reliqua eodem modo. Notanter dicimus submultiplex opponi multiplici: quia quod unum efficit: opposito succedẽte destruit̃ ut his dispositiõibus comprobatur. izi.

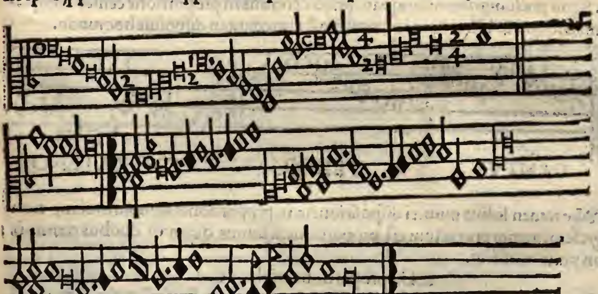
ccxxxii.cccliii.cclii.ccclxxxiii. ſunt enim extremi termini inuicem æquales:

¶De Genere multiplici & eius ſpeciebus. Cap. III.

Multiplex genus eſt quũ maior numerus cõparatus & ſuppoſitus minori cõpræhendit ipſũ intra ſe plures præciſe: ut bis uel ter uel quater & deinceps: qꝫ ſi bis maior cõtinet minorẽ dicit̃ ꝓportio dupla ut.ii.ad.i.&.iiii. ad.ii.&.vi.ad.iii. hæc.n.prima ſpecies eſt multiplicis generis: in qua maior notulaꝝ numerus æqualet minori: ita ut una quæqꝫ notula maioris dimidia ſuı̃ quãtitate minuatur: figuratur enim in cantibus hoc modo: 2.4.6. quod præſentis concentus deſcriptione notatur. .1.2.5.

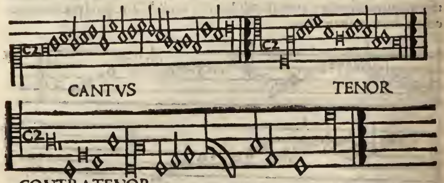

¶Quod ſi ſubdupla proportio duplæ ipſi contraria eam fuerit inter notulas immediate ſubſequuta: nullo temporis ſigno interpoſito quod naturalẽ eius potentiã impediat: ipſa ſtatim dupla deſtruet̃ & ſequẽtes notulæ ſecundum priorẽ (ante.ſ.duplæ deſcriptionem) computabuntur numeroſitatem: propter extremorũ in ipſis ꝓportionibus oppoſitis diſpoſitam æqualitatẽ ut hoc probat̃ exemplo:

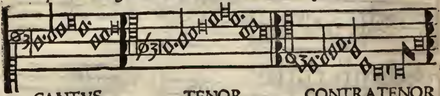

¶Deſtruitur item omnis proportio quum poſt proportionatas notulas fuerit ſignum temporis perfecti uel imperfecti diſpoſitum. Solent & nõnulli duplam ipſam proportionem ſola binarii numeri ziphra deſcribere: quod ratione de ſeſqualtera in primo capite dictã erroneum uidetur: cum proportio ſit duorum numerorũ ad ſe inuicem conſideratio. Plerumqꝫ autem per canonem & ſine numeris denota

tur in cātibus proportio dupla: puta hac descriptiōe diminuitur in duplo ac reliquæ pariter multiplices congrua canonis annotatione. Quandoq; autem per æqlia signa in singulis partibus cantilenæ disposita inæqualis describitur proportio: ut exempli gratia: si notauero omnes cantilenæ partes uidelicet Concentū Tenorem & Contratenorē uno eodemq; proportionis signo: puta sub semicirculo qui imperfecti temporis ac binarie semibreuiū connumeratiōis signū est solo binarii numeri charactere pro dupla proportione disposito: ut hoc concentu percipitur.
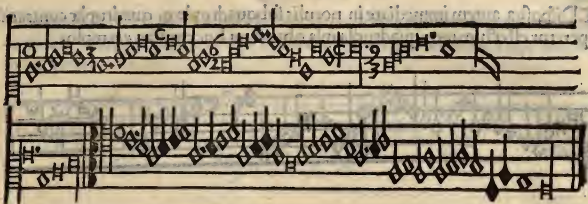

Sic enim summenda est huiusmodi concentus consideratio: ut notulæ acutioris ad tenoris uel contratenoris notulas uel econuerso: secundum æqualitatis proportionem consimili signo hincinde descriptam minime conducantur: uerum potius cuiuscunq; partis notulas in duplo ulociores consimilibus īperfecti temporis signo præsumptionis: tanquam præcedentibus in proportione censeo computandas: quod & Olreghem in cantilena Lautredantan disposuit hoc modo. Olreghem

Nec tamen solius numeri dispositionem in proportionis demonstratione non ægrefero: namq; prætactum est proportionem minus quam in duobus terminis non posse constitui.

De proportione tripla.
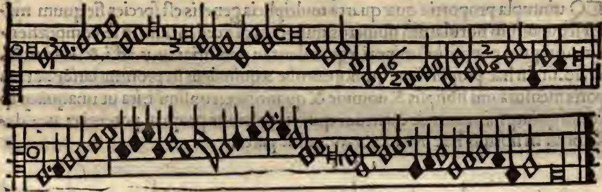
Tripla proportio secunda multiplicis generis species fit: quū maior sequentiū notularū numerus cōparatus & supperpositus minori p̄cedentium refert & coæquatur ipsi minori comprȩhendens ipsum ter in se p̄cise ut. iii. ad. i. & . vi. ad. z. & . viiii. ad. iii. & deiceps. In hac proportione tres notulæ æquiualēt uni sibiipsis nomine & quantitate consimili. ita ut unaquæq; ipsarum trium diminuatur de duabus tertiis partibus propriæ quantitatis. Figuratur autem in cātilenis hoc modo 3 uel sic 6 uel 9 quod præsens declarat concentus.
1 2 3

CANTVS

TENOR

¶ Quod si in figuris seu notulis post triplã ꝓportionẽ disposita fuerit sub tripla quæ ei contraria est: tripla ipsa mox destruet: & notulæ sequentes ipsam subtriplã ad priorem notularũ quæ scilicet ante triplam fuerat reducentur cõsiderationem. Id quoq; ex singulis oppositis producitur: quũ sese inuicem immediate subsequũtur: namq; extremorũ semper æqualitas pernotatur: ut hoc disponit concentu.

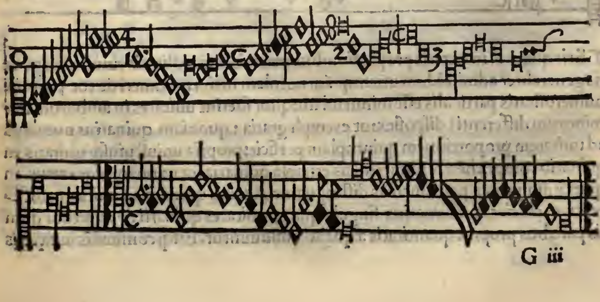

CANTVS

TENOR

¶ De proportione Quadrupla.

¶ Quadrupla proportio tertia multiplicis generis species fit quũ maior seqntiũ notularum numerus ad minorem precedentium numerũ relatus coæquatur ipsi minori: continens ipsũ quater præcise: ut. iiii. ad. i. &. viii. ad. ii. &. xii. ad. iii. In hac enim proportione quattuor notulæ uni & nomine & quãtitate sibiipsis consimili computatur & æquiualent: ita ut singula quæq; ipsarũ quattuor minuatur de tribus quartis partibus sui quãtitatiui ualoris. Et describitur inter notulas hoc mõ. iiii. viii. xii. ut hac cõcentus dispositione notatur.

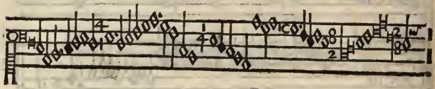

CANTVS

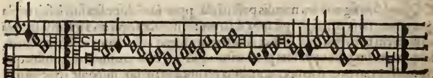
TENOR

¶ Disposita autem immediate in notulis subquadrupla ꝙ quadruplæ contrariũ operetur effectum mox quadrupla ipsa obruet: ut hoc constat exemplo.

CANTVS

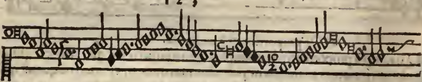
TENOR

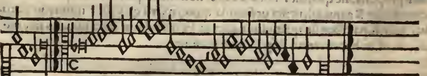
¶ De Proportione quintupla.

¶ Quintupla proportio quæ quarta multiplicis generis est species fit quum maior sequentium notularum numerus minorem præcedentium in se comprahendit quinquies præcise ipsi minori æquiualens in potentia: ut.v.ad.i.&.x.ad.ii.&.xv.ad.iii. In hac proportione quinq; notulæ æquiualent in pronunciatiõe ac temporis mensura uni sibiipsis & nomine & quantitate: consimili: ita ut unaquæq; ipsarum quinq; minuatur de quattuor quintis partibus propriæ potentiæ: atq; describitur in notulis hoc modo.v.x.xv.ut hic patet.

CANTVS

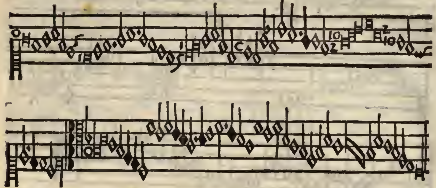

TENOR

Nota. ¶ Erit quoq; & in cæteris proportionibus maioris inæqualitatis cuiuscunq; generis generaliter admittẽdum unamquãq; notulam maioris numeri de tot propriæ numerositatis particulis esse minuendam: quot fuerint unitates in amborum terminorum differentia dispositæ: ut exempli gratia: quoniam quinarius numerus ad unitatem proportionem quintuplam perficit: propria uniuscuiusq; unitatis in quinario comprahensæ numerositas erit ipsa quinaria ita ut unaquæq; earum in quinq; diminutas partiunculas distinguatur. At cum quinarii ad unitatem differentiam efficiat quaternarius singulæquæq; unitates quinarii de quattuor quintis partibus propriæ quantitatis æqualiter minuuntur. Estq; consimilis in cæteris

adhibenda conſideratio. Diſpoſita autem in notulis per immediatam conſequentiam ſubquintupla ſubſequentes notulæ ad priorem remeabunt diſpoſitionem ut hic patet.

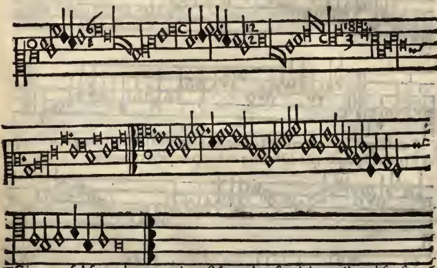
CANTVS

TENOR

¶ De proportione ſextupla.

¶ Sextupla proportio quinta multiplicis generis ſpecies fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus: eum in ſe comprahendit ſexies præciſe: & æquiualet ei in quantitate & temporis menſura: ut. vi. ad .i. &. xii. ad. ii. &. xviii. ad. iii. Sex enim notulæ ſecundum hanc diſpoſitionem uni ſibi conſimili æquiualent & coæquantur: ita ut ſingulæq́ quæq́ ipſarũ ſex diminuãtur de quinq́ ſextis partibus ſui quantitatiui ualoris. Deſcribitur enim in notulis hoc modo 6 12 18 quod hoc monſtratur exemplo.

1 2 3

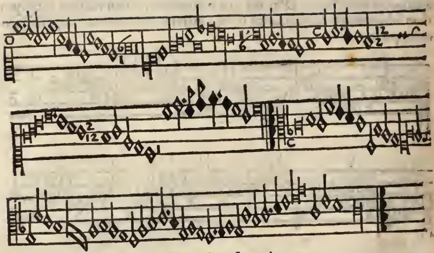
CANTVS

TENOR

¶ Si autem ſubſextupla proportio poſt ſextuplam fuerit immediate diſpoſita tũc ſextupla dirimetur: ut hoc conſtat concentu.

CANTVS

TENOR

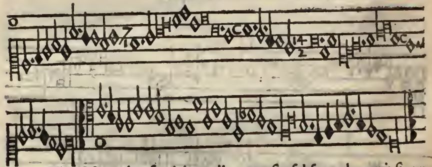

De proportione ſeptupla.

Septupla proportio ſexta multiplicis generis ſpecies fit quum maior ſequētiū notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eū ſepties præciſe: æqualens ipſi in quantitate & menſura: ut. vii. ad. i. &. xiiii. ad. ii. &. xxi. ad. iii. Septem enim notulæ hoc modo commenſurantur uni ſibi conſimili ita ut unaquæq; ipſarum ſeptem diminuatur de ſex ſeptenis partibus ſui ualoris. Et figuratę in cantibus hoc modo 7/1 14/2 21/3 quod præſens concentus elucidat.

CANTVS

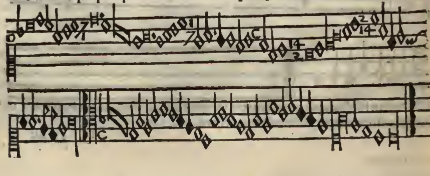
TENOR

Quod ſi poſt ſeptuplam fuerit immediate appoſita ſubſeptupla quæ ipſi oppoſita eſt: tunc ſeptupla ipſa deſtruetur ut hoc percipitur concentu.

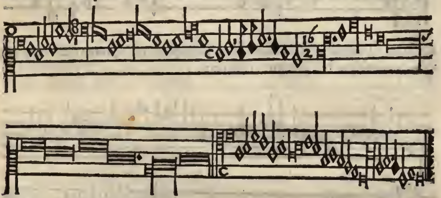
CANTVS

TENOR

ℭDe proportione octupla.

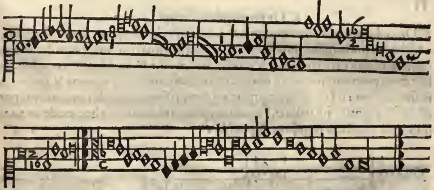
ℭOctupla proportio quæ multiplicis generis ſeptima ſpecies ē in ordine: fit quū maior ſubſequentium notularum numerus ad minorem præcedētiū notularum numerum relatus comprahendit ipſum octies in ſe præciſe æquiualens ei in potē tia. ut. viii. ad. i. &. xvi. ad. ii. &. xxiiii. ad. iii. Hæc enim proportio octo notulas uni ſibiipſis conſimili æquifacit: ita ut unaquæq; ipſarū octo minuatur de ſeptē octa uis partibus propriæ quantitatis: & figuratur in cantilenis hoc modo 8 16 24 ut hoc conſtat exemplo. 1 2 3

CANTVS

TENOR

ℭDiſpoſita autem immediate poſt octuplam ſuboctupla: quoniam ipſi octuplæ oppoſita eſt: octupla ipſa mox euaneſcet: ut hic patet.

CANTVS

TENOR

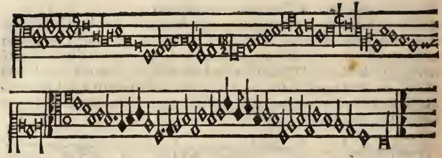
ℭDe proportione nonupla.

ℭNonupla proportio octaua multiplicis generis ſpecies: fit quum maior ſequen tium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus comprahendit eū nonies in ſe præciſe & coæquat ei in quantitate & menſura: ut. viiii. ad. i. &. xviii. ad. ii. &. xxvii. ad. iii. Nouem enim notulæ in hac proportione uni ſibiipſis cōſimi li æquiualēt ita ut ſingula quæq; ipſarū nouem de octo nonis partibus ꝓpriæ q̄n titatis diminuatur. Et in notulis deſcribitur hoc modo 9 18 27. ut hic patet.

1 2 3

CANTVS

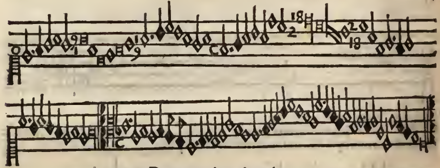
TENOR

¶Quod si subnonupla fuerit immediate nonuplam subsequuta : tunc nonupla ipsa obmutescet ut hoc percipitur concentu.

CANTVS

TENOR

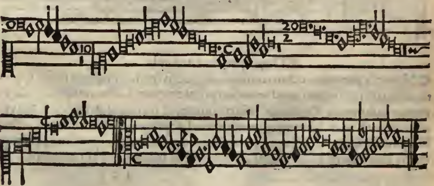

¶De proportione decupla.

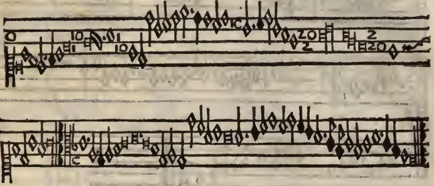
¶Decupla ꝓportio nona multiplicis generis species fit quum maior sequentiũ notularum numerus ad minorem p̃cedentium relatus continet ipsum decies præcise & æquiualet ei in potentia & mensura: ut.x.ad.i.&.xx.ad.ii.&.xxx.ad.iii. In hac enim proportione decem notulæ commensurantur uni nomine & quantitate sibi consimili ita ut unaquæq; ipsarum decem diminuatur de nouem denis partibus sui quantitatiui ualoris. Figuratur quidem in cantilenis hoc modo 10/1 20/2 30/3 quod hoc concentu notissime disponitur.

CANTVS

TENOR

CSubdecupla autem proportio post decuplam immediate disposita ipsam corrumpit & destruit ut hac descriptione percipitur.

CANTVS

TENOR

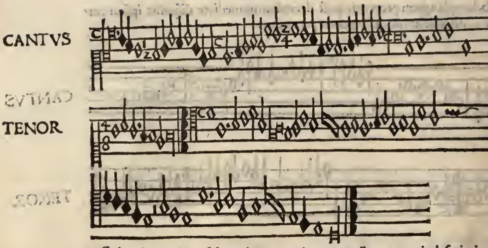
CSunt enim huius multiplicis generis species infinitæ: quas musicorum diligentiæ relinquimus exquirendas.

CDe genere submultiplici quod primum est minoris inæqualitatis & eius speciebus. Caput Quartum.

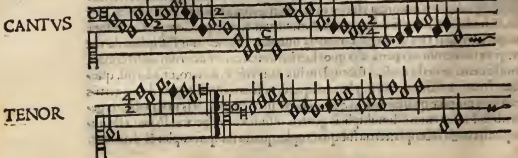
SVbmultiplex genus quod primum est minoris inæqualitatis: fit quum minor notularum numerus comparatus & superpositus maiori refertur ad ipsum maiorem pluries in eo præcise cöpræhensus: ut.i.ad.ii.&.i.ad iii.&.i.ad.iiii.&.ii.ad.iiii.&.ii.ad.vi.&.ii.ad.viii.& deinceps. Coæquat.n.minor numerus maiori: ita ut singulæ minoris unitates augmentum suscipiant de tot propriæ numerositatis particulis quot fuerint unitates terminorum differentiam constituens: ut uerbi causa. si subtriplam his numeris deduxero.iii.ad.viiii. quoniam senarius differentiam implet: unaquæq; unitas ternarii augetur de sex tertiis partibus propriæ quantitatis. Id quoq; euenit in cüctis minoris inæqualitatis generibus. Huius enim submultiplicis generis infinitæ sunt species. Prima est subdupla: secunda subtripla: tertia subquadrupla: quarta subquintupla: & deinceps.

CDe Proportione subdupla.

CSubdupla proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in eo bis præcise æquiualens ei in quantitate & mensura: ut.i.ad.ii.&.ii.ad.iiii.&.iii.ad.vi. In hac enim proportione unaquæq; notula minoris numeri æquiualet & commensuratur duabus sibi nomine & quantitate consimilibus ita ut duplum propriæ quantitatis acquirat: & describitur in cantilenis hoc modo 1 2 3 quod hoc patet concentu.

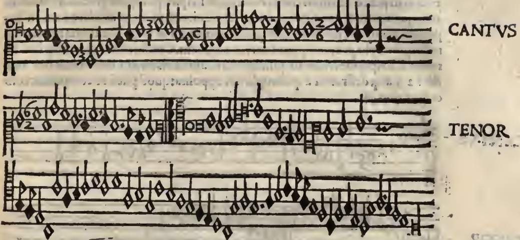
¶ Solet plærūq; hæc ſubdupla proportio a cantoribus canonis deſcriptione probari: quū aſcribitur creſcit in duplo: neq; aliter quam uel propriis characteribus: uel ipſo canone (quod nonnullorum pace dixerim) ſubduplam ipſam in cantilenis ſentio diſponendam. Verum cum dupla proportio ſubduplæ cōtraria ſit & oppoſita: ſi ſubduplā ipſam imediate fuerit ſubſecuta: mox ſub dupla ipſa euaneſcet & deſtruetur. quod præſens concentus demonſtrat.

¶ De proportione ſubtripla.
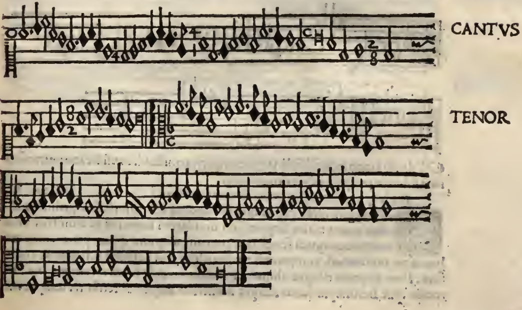
¶ Subtripla proportio fit quum minor ſequentiū notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipſo ter præciſe æquipotens ei in quantitate: ut.i.ad.iii.&.ii.ad.vi.&.iii.ad.viiii. Hæc quidem proportio unāquāq; minoris numeri notulā tribus ſibi conſimilibus commenſurat: ita ut ſingulæ minoris numeri notulæ triplo ꝓpriæ quantitatis ſuccreſcant. Rurſus cum huius canonis deſcriptio creſcat in triplo poteſt in cantilenis cōſiderari. Figuratur autem

inter notulas propriis numerorum characteribus hoc modo 1 2 3 & deſtruitur a tripla ſibi oppoſita imediate ſubſeq̃ete ut hoc conſtat exẽplo. 3 6 9

¶ De proportione ſubquadrupla.

¶ Subquadrupla proportio fit quum minor ſequentium notularũ numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipſo quater præciſe æquiualens ei in potentia: ut. i. ad. iiii. &. ii. ad. viii. &. iii. ad. xii. In hac proportione unaquæq; notula minoris numeri æquiualet quattuor ſibi conſimilibus; ita ut quadruplum propriæ quantitatis ſuſcipiat: deſcribit̃ enim in notulis hoc modo 1 2 3 Rurſus huius canonis deſcriptiõe. Creſcit in quadruplo poterit iterpræetari 4 8 12 Deſtruitur item a quadrupla ſibi oppoſita: ut huius concentus conſtat ꝓceſſu.

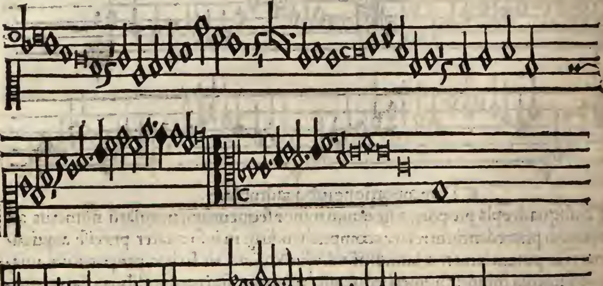

ℭDe Proportione ſubquintupla.

ℭSubquintupla proportio fit quum minor ſequẽtium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in ipſo quinquies præciſe æquiualens ei in quantitate & menſura: ut.i.ad.v.&.ii.ad.x.&.iii.ad.xv.&.iiii.ad.xx. In hac proportiõe minor numerus coæquatur maiori: ita ut ſingulæ minoris numeri notulæ quintuplo propriæ quantitatis concreſcant. Conſideratur plærumq; hac canonis deſcriptione creſcit in quintuplo. In cantilenis autem deſcribitur hoc modo 1 2 3 atq; deſtruitur a quintupla ſibi oppoſita: quod præſens comprobat concentus. 5 10 15.

CANTVS

TENOR

ℭReliquas uero ſubmultiplicis generis ſpecies conſimili conſideratione muſicorum ſolertiæ perquirendas relinquimus.
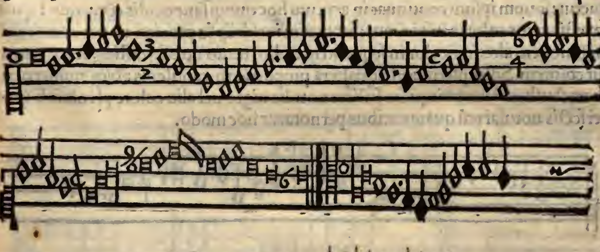
ℭDe genere ſuperparticulari & eius ſpeciebus. Cap. V.

SVperparticulare genus quod ſecundum eſt maioris inæqualitatis dicitur quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium quem ſemel tantum cum aliquota ipſius parte comprehenditur noſcitur eſſe comparatus: æquiualens ei in potentia & temporis menſura. Pars aliquota eſt quæ aliquotiens ſumpta reddit ſuum totum præciſe: ut media quæ bis ſumpta ſuum integre numerum implet & tertia ter ſumpta. &

quarta quater & deinceps: quod quidē latius conſtat ex his quæ tertio Theoricæ deducta ſunt. Sunt enim huius generis ſpecies infinitæ: prima eſt ſeſqualtera: ſecunda ſeſquitertia: tertia ſeſquiquarta: quarta ſeſquiquinta & deinceps: quarum ordinem ac proceſſum concipies quum unūquēq; numerum minori ſibi cōtiguo & proximiori duxeris comparandū: ut ternarium binario: & erit ſeſqualtera. quaternarium ternario eritq; ſeſquitertia: quinarium quaternario ſeſquiquarta. ſenarium quinario ſeſquiquinta: & reliquæ eodem modo. In hoc enim genere euenit proportionem minoribus numeris ductam eē maiorem: minorem uero quæ maioribus numeris continetur ut ſeſqualtera.iii.ad.ii. maior eſt quā ſeſquitertia.iiii. ad.iii. hæc quoq; quam ſeſquiquarta.v.ad.iiii. atq; in reliquis eadem conſideratio reperitur: namq; dimidia pars maior eſt q̄ tertia. & tertia pars quartā uincit: atq; quarta quintam excedit: quanto autem ſeſqualtera ſuperat ſeſquitertiā: ac ſeſquitertia ſeſquiquartam: ac reliquæ reliquas. In harmoniæ inſtrumētalis deſcriptione per regulam generalem notiſſime deſcribemus. Verum huiuſmodi epimorias ſpecies ſingillātim naturali ordine proſequamur.

¶ De proportione ſeſqualtera.

¶ Seſqualtera proportio fit: quum maior ſequentiū notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet ipſum ſemel tantum & inſuper dimidiam ipſius partem æquiualens ei in quantitate & menſura: ut.iii.ad.ii.&.vi.ad.iiii.& ix.ad.vi.&.xii.ad.viii. In ha proportione tres notulæ cōmenſurantur duabus ſibi & nomine & quantitate conſimilibus: ita ut ſingula quæq; ipſarum trium diminuatur de tertia ꝓpriæ quantitatis parte: & figuratur in cantibus hoc mō 3 6 9
quod præſens declarat concentus. 2 4 6

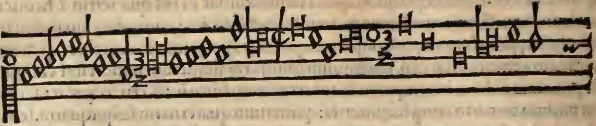

CANTVS

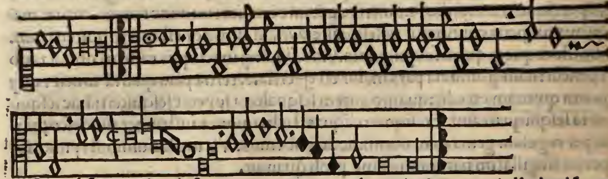
TENOR

¶ Eſt enī cōſiderādū: q̄ ſi illa pars qua notula in ꝓportione minuit̄. fuerit ipſius notulæ pars figurabilis: puta: tertia pars ſemibreuis in ꝓlatione pfecta (minima enī eſt) uel tertia pars breuis in tpe pfecto (eſt quidē ſemibreuis) uel q̄rta pars ſemibreuis in minori ꝓlatione (eſt.n.ſe minima) uel alio quouis mō facile diſcernentur & pronunciabuntur notulæ hmōi diminutæ ut hoc diſponitur exemplo.

CANTVS
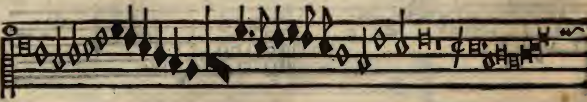

TENOR

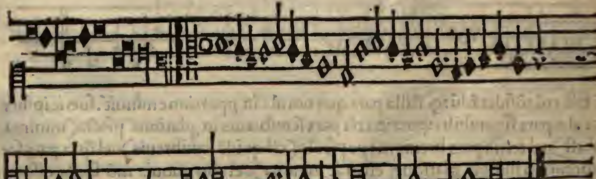

❡Quod si quantitas ipsa qua unaquæq; notula maioris numeri diminuit̄ non fuerit pars aliquota figurabilis sui totius: puta si fuerit̄ quinta pars unius semibreuis quæ simplici nō ascribitur figurarum considerationi tunc diminutiuæ ipsarū notularum quantitates quasi quodāmodo certa continuatiōe iunguntur: ut propria uniuscuiusq; notulæ quantitas certo medio distinguente ab alterius quantitate. haud facilē possit disiungi. sed ita (uerbi gratia) cōtinuatur alterutra quātitas & mensura: queādmodum accidit in chorda quæ in instrumento percutit̄ dū torquetur: primus nāq; chordæ pulsus sonum emittit grauiorem: dum autem torquetur: sonum ipsum continuat in acutum hoc quoq; sane oculis cōtuemur: quū cælestis arcus colores inspicimus: sunt enim ita sibiipsis proximi ut per continuā mutationem alterius: color in sequentem nullo medio utrosq; distinguente uertatūr colorem. Solet plerumq; sesqualtera proportio in cantilenis absq; numerorū characteribus denotari: quum scilicet notulis nigro uel alio colore plenis sub imperfectis notularum quantitatibus pernotatur hoc modo.

CANTVS
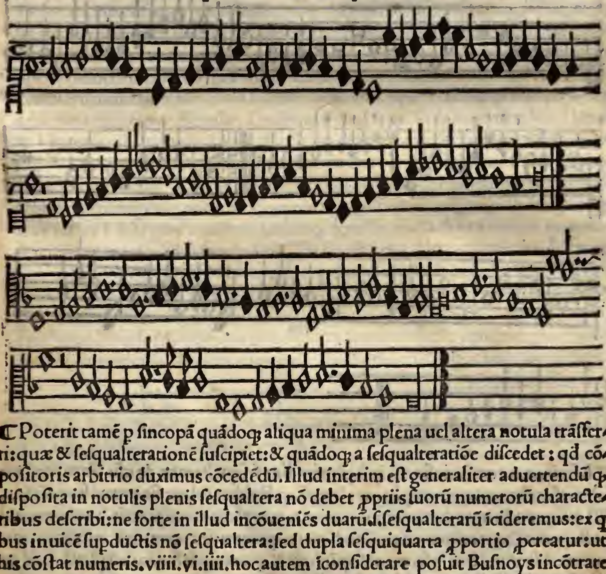

TENOR

Verum solā semibreuē minoris prolationis plenā. uel breuē solā tpis impfecti: uel duas tātum plenas: q ternariā non sortiant diuisionē nō hæmiolia sed dupla dimēsione disposuit Bonadies musicus pceptor meus. Quod quū solas minimas nigro colore plenas sesqlteraueris: quoniā tunc nulla cadit descriptiōis seu figurationis differētia inter sesqualteratas huiusmodi minimas & seminimas simpliciter dispositas: si oēs secundū ternariam diuisionem pcesserint: dicentur minimæ sesqualteratæ. Si autē fuerint sex tantū minimæ plenæ: quæ & sesqualterari possunt & simpliciter seminimari: tūc si sola eas recta seu uacua minima imediate præcesserit cui duæ primæ minimæ plenæ possint cōnumerari: oēs sex ipsæ erūt seminimæ: similiter quū sola minima uacua eas fuerit statim subsequta. q si sola minima uacua eas imediate nō pcesserit uel sequat: oēs tunc erūt minimæ sesqualteratæ. Verū quū quinq trū fuerint minimæ plenæ: ac sola minima uacua eis imediate pcedat: duæ tūc primæ plenæ erūt seminimæ tres uero ultimæ dicent minimæ sesqlteratæ: q si eas qnq sola minima uacua fuerit statim cōsequta. tūc tres primæ plenæ sesqualterabunt: & duæ ultimæ erūt seminimæ: q cōnumerant ipsi uacuæ minimæ subsequēti. Qd si septē fuerint minimæ plenæ: tūc quattuor primæ seminimant: tres uero ultimæ sesqualterant ac de his præsens subiicit demonstratio.

Bonadies

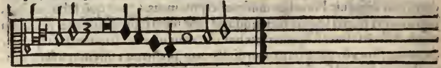
CANTVS

TENOR

Poterit tamē p sincopā quādoq aliqua minima plena uel altera notula trāsferri: quæ & sesqualterationē suscipiet: & quādoq a sesqualteratiōe discedet: qd cōpositoris arbitrio duximus cōcedēdū. Illud interim est generaliter aduertendū q disposita in notulis plenis sesqualtera nō debet ppriis suorū numerorū characteribus describi: ne forte in illud incōueniēs duarū s. sesqualterarū icideremus: ex qbus inuicē supductis nō sesqualtera: sed dupla sesquiquarta pportio pcreatur: ut his cōstat numeris. viiii. vi. iiii. hoc autem iconsiderare posuit Busnoys incōtratenore acuto de Sanctus in missa Lomearme: quē Tinctoris acriter repræhēdit: q

Busnoys

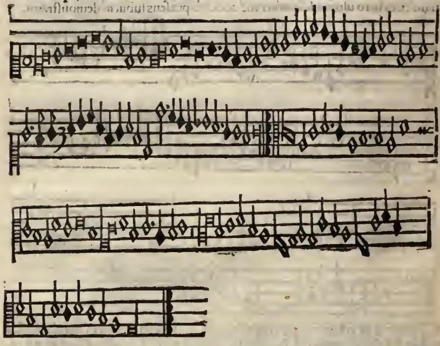
notulis plenitudine ſeſqualteratis ternarii numeri characterem præpoſuerit quo ſeſqualteram ipſam conſiderare ſolebat hoc modo.

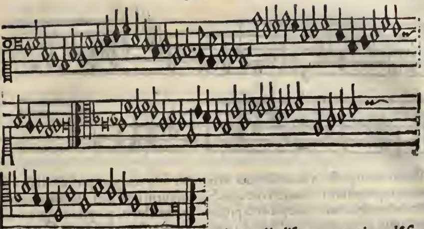
℄Ego autem in dubiis id factum non damnarem:cum compoſitæ cantilenæ dū in medium afferuntur illico ſine dubitatione a cantoribus cognoſci debent atq; cantari:quod pleriq; fecerunt:non ipſo charactere proportionem ducentes : ſed notulas ipſas plenitudine ſeſqualteratas ad aliarum quæ dubiæ ſunt differētiam demonſtrantes:nam diſpoſitis ſex minimis plenis inter uel ante uel poſt plures minimas rectas & uacuas:quoniam & ſeſqualterari poſſunt & ſeminimari character ipſe ternarii:quum ſeſqualteratæ ſunt: ad huiuſmodi cognitionem congrue præponetur:uel ut nonnulli conſueuerunt ſubponetur:quod præſenti concentu lucide comprobatur.

CANTVS

TENOR

℄Minimæ autem huiuſmodi ipſa plenitudine ſeſqualteratæ de uſu ſincopari nō ſolent:ſemibreues uero atq; breues huiuſmodi plenæ ſolent ſincopari frequētius. Eſt inſuper aduertendum:ut quū tres minimas plenas conſpexeris ſi ante eas uel poſt quarta fuerit minima huiuſmodi plena quæ per ſincopam ipſis tribus connumeranda ſit:tunc tres ipſæ erunt ſeminimæ & quarta ipſa ſeminima plena ipſis applicabitur in diuiſione:quod præſens demonſtrat concentus.

CANTVS

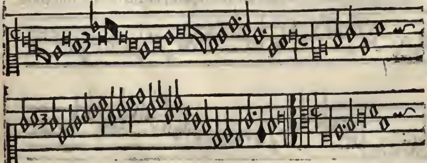
TENOR

Suut & qui sesqualteram proportionē in notulis disponunt exprimendā signo perfectæ prolationis. s. puncto interposito. signo temporis hoc modo O O nullā inter prolationē & proportionem differentiam sentientes: quod potissime cōsideratio rationis cōfutare non distulit. nãq; tres minimas duabus æquifacit ꝑportio sesqualtera: perfecta autem prolatio tres ipsas minimas rectas unicuiq; cōfert: semibreui duabus non comensurandas. hoc quidem non secus contingit quā in breui notula temporis perfecti quæ tris in semibreues resoluitur non tamē coæquandas duabus semibreuibus in breui notula temporis imperfecti comprænsis: quod quidem sane aduertens disposuit Gulielmus Dufay in. Et in terra pax: & in Patrem: & Vnam sanctā catholicā missæ sancti Antonii: ubi perfectam seu maiorem prolationē & tempus imperfectũ signauit: tres enim rectas minimas unicuiq; cōtulit semibremi duabus nequaquā æqueductas. Idem quoq; rationabiliter posuit Philippon de bourges ī quodam. Et in terra pax disponens signo perfectæ ꝑlationis tres rectas & integras minimas unicuiq; semibreui: duabus minimis imperfectæ seu minoris prolationis inæquales. Tinctoris item: Aliiq; complures. Id propriis cantilenis recte declarant. Neq; assentio complurimorũ corruptelæ qui quũ solo ternarii numeri charactere sesqualteram describūt in notulis tempus ipfectum (quod absurdum est) ꝑ perfecto. atq; pro maiore prolatiōe minorē posuere: alterationem & perfectionē in notulis cōsiderantes quo facile conspicitur ex diminutione proportionis deductũ esse in notulis augmentũ: ut hoc notatur exemplo.

Dufay

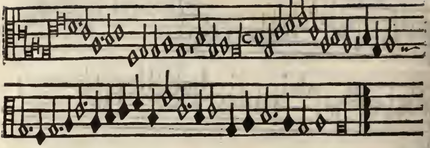
Philippon

Tinctoris

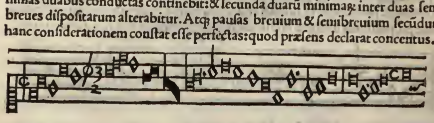
CANTVS

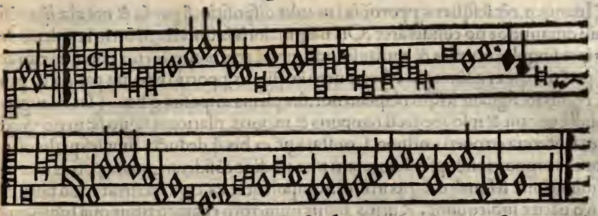
TENOR

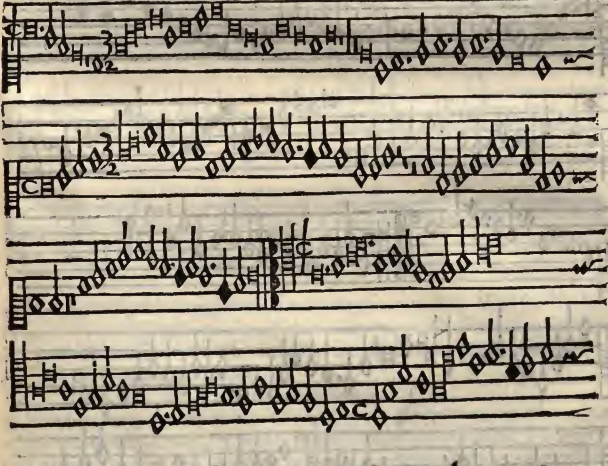
ℭBreuis enim perfecta & ſemibreuis alterata in ſolo tempore perfecto diſponitur:cuius proprium ſignum eſt circulus. Semibreuem uero perfectam ac minimā alterabilem ſola maior ſiue perfecta prolatio confert:huius proprium ſignum eſt punctus in ſigno temporis affixus. In tempore autem imperfecto quod ſemicirculus declarat:breuis notula duas tantum ſemibreues ſemper poſſidet:ſiue recta:ſiue quauis proportione diminuta:niſi punctū augmentationis ſuſceperit:ſed neq; in eo ſemibreuis unquā alterationis ſuſcipit incrementū. Atq; iccirco eodem ſenſu neq; ſemibreuis in minori prolatione perfectionem acquiret neq; minima poterit alterari. Sunt & qui pauſas in ſeſqualterá proportione non minuunt ut ipſa ex poſtulat proportio:exiſtimantes imperfectionem quandam ex ipſa proportione deduci:quorum pace dixerim aliter conſiderandum eſſe proportionum diminutiones:quibus & notulæ ſubiacent & pauſæ:aliter notularum iperfectiones quæ connumeratione utplurimum tertiæ partis abſtractæ noſcuntur:ut in figurarum tractatu latius duximus:tunc enim pauſæ non ſolent imperfici. Hoc quoq; de ſeſqualtera proportione ac cæteris notandum uidetur:& quum notulæ proportionatæ perfectæ quantitati inſiſtunt:puta breues & ſemibreues proportionatæ in tempore perfecto atq; ſemibreues & minimæ in prolatione perfecta : poſſunt notulæ ipſæ ſecundum perfectæ ſuæ quantitatis accidentiam uariari:nam & breuis uacua ante breuem erit perfecta tris in ſemibreuis reſolubilis:duabus tamen iuxta proportionis diſpoſitionem coæquatas:& ſecunda ſemibreuis inter duas breues alterabitur:rurſus ſemibreuis uacua in prolatione perfecta ante ſibi ſimilem tres minimas duabus conductas continebit:& ſecunda duarū minimaꝝ inter duas ſemibreues diſpoſitarum alterabitur. Atq; pauſas breuium & ſemibreuium ſecūdum hanc conſiderationem conſtat eſſe perfectas:quod præſens declarat concentus.

CANTVS
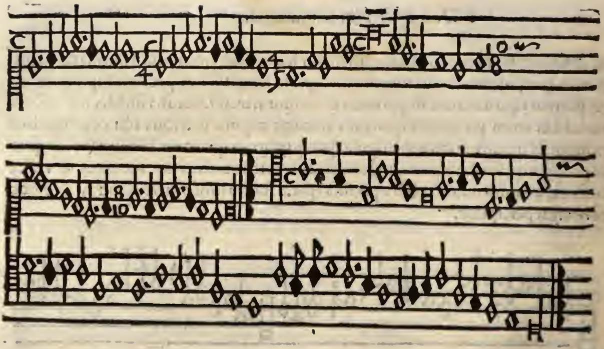

¶Si autem proportio ſeſqualtera diſpoſita fuerit in notulis imperfectæ quãtitati ſubiectis omnes tunc notulæ & pauſæ ſemper erunt imperfectæ: ut ſi in tẽpore imperfecto aſcribatur ipſa ſeſqualtera tres breues duabus æquifaciens tunc unaquæq; illarum trium ſemper de tertia propriæ quãtitatis adimitur parte: atq; ſimiliter triũ breuium pauſæ pro duabus proportionabiliter in æquiualentia computantur: ita ut ſingula quæq; pauſa breuis diminuat̃ de tertia propriæ quãtitatis parte. Eritq; idem ſentiẽdum de tribus ſemibreuibus minoris prolationis & earum pauſis ſemper.n.in.ſeſqualtera proportione eas de tertia ſui parte cõſtat eſſe adimendas: ut præſenti exponitur concentu.

CANTVS

TENOR
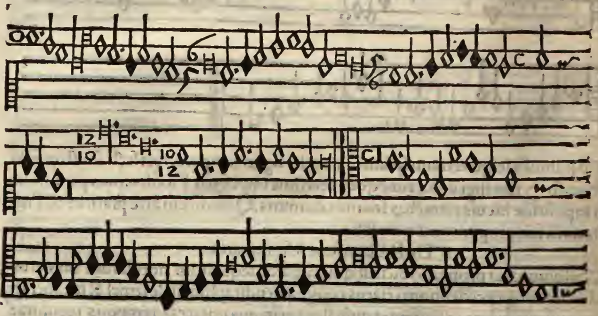

¶ De Proportione sesquiquinta.

¶ Sesquiquinta proportio fit quum maior sequentiũ notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet ipsum semel & insuper ipsius minoris quintam partem æquiualens ei in potentia & mensura: ut. vi. ad. v. &. xii. ad. x. &. xviii. ad. xv. Hæc enim proportio sex notulas quinq; sibi consimilibus coæquat: ita ut singulæ quæq; ipsarum sex diminuantur de sexta parte sui quantitatiui ualoris. Figuratur enim in cantibus hoc modo 6 12 18 Et succedente illico subsesquiquinta sibi opposita euanescit quod presens 5 10 15 declarat concentus.
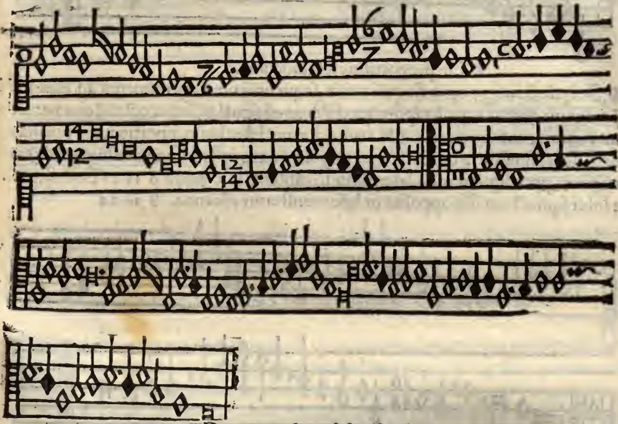
CANTVS

TENOR

¶De proportione sesquisexta.

¶Sesquisexta ꝑportio fit quũ maior sequẽtium notularũ numerus minori præcedentium cõparatus compræhẽdit ipsũ semel & insuper sextã eius partẽ atq; æquatur ipsi i temporis mensura.ut.vii.ad.vi.&.xiiii.ad.xii.&.xxi.ad.xviii. Septẽ enim notulæ æquiualẽt sex sibi cõsimilibus in hac ꝑportione:ita ꝙ unaquæq; ipsarũ septem minuit de septima propriæ quãtitatis parte. In cãtilenis quidẽ describit hoc modo 7 14 12 Et destruit a subsesqsexta sibi opposita ut hic cõstat.
6 12 18
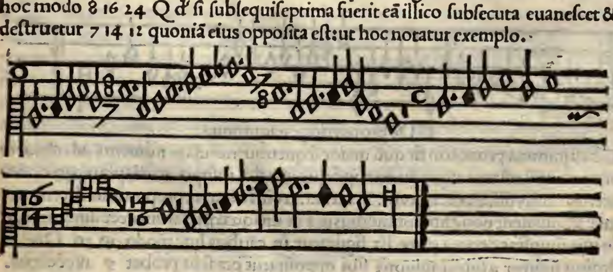

CANTVS

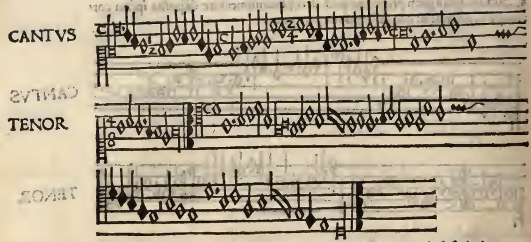
TENOR

¶De proportione sesquiseptima.

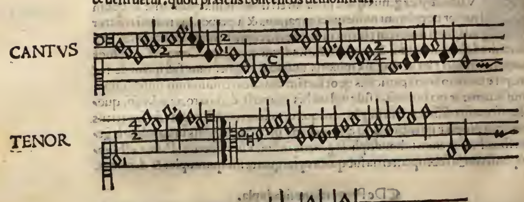
¶Sesquiseptima proportio fit quum maior sequentiũ notularũ numerus minori præcedentiũ comparatus cõtinet eum semel & insuper eius septimam partẽ æquiualens ipsi in potentia:ut.viii.ad.vii.&.xvi.ad.xiiii.&.xxiiii.ad.xxi. In hac ꝑportione octo notulæ æquiualẽt & cõmensurãtur septẽ sibi cõsimilibus:ita ut unaquæq; ipsarũ octo minuatur de octaua sui ualoris parte. Figuratur autem in cantibus hoc modo 8 16 24 Q đ si sublequiseptima fuerit eã illico subsecuta euanescet & destruetur 7 14 12 quoniã eius opposita est:ut hoc notatur exemplo.

CANTVS

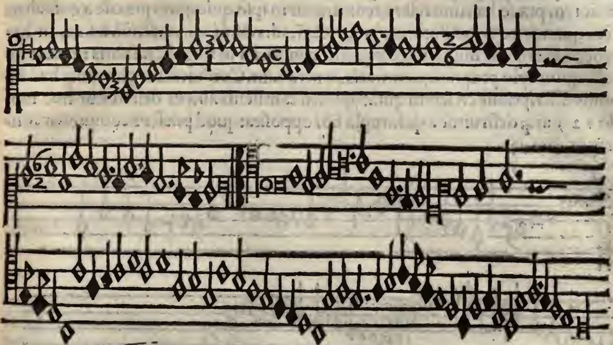
¶ Solet plærūq; hæc ſubdupla proportio a cantoribus canonis deſcriptione probari: quū aſcribitur creſcit in duplo: neq; aliter quam uel propriis characteribus: uel ipſo canone (quod nonnullorum pace dixerim) ſubduplam ipſam in cantilenis ſentio diſponendam. Verum cum dupla proportio ſubduplæ cōtraria ſit & oppoſita: ſi ſubduplā ipſam imediate fuerit ſubſecuta: mox ſub dupla ipſa euaneſcet & deſtruetur. quod præſens concentus demonſtrat.

¶ De proportione ſubtripla.

¶ Subtripla proportio fit quum minor ſequentiū notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipſo ter præciſe æquipotens ei in quantitate: ut.i.ad.iii.&.ii.ad.vi.&.iii.ad.viiii. Hæc quidem proportio unāquāq; minoris numeri notulā tribus ſibi conſimilibus commenſurat: ita ut ſingulæ minoris numeri notulæ triplo ꝓpriæ quantitatis ſuccreſcant. Rurſus cum huius canonis deſcriptio creſcat in triplo poteſt in cantilenis cōſiderari. Figuratur autem

inter notulas propriis numerorum characteribus hoc modo 1 2 3 & destruitur a tripla sibi opposita imediate subsequẽte ut hoc constat exẽplo. 3 6 9
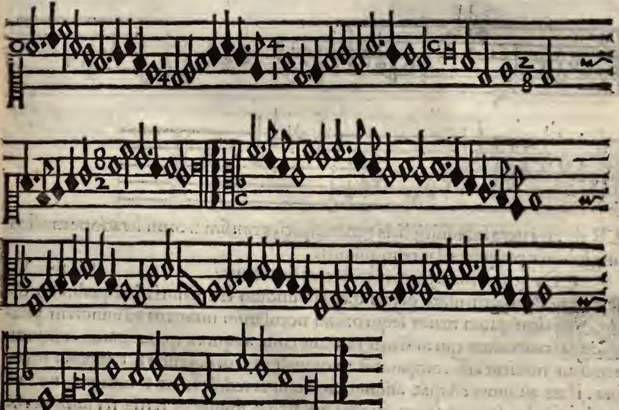

CANTVS

TENOR

De proportione subquadrupla.

Subquadrupla proportio fit quum minor sequentium notularũ numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in ipso quater præcise æquiualens ei in potentia: ut. i. ad. iiii. &. ii. ad. viii. &. iii. ad. xii. In hac proportione unaquæq; notula minoris numeri æquiualet quattuor sibi consimilibus; ita ut quadruplum propriæ quantitatis suscipiat: describit̃ enim in notulis hoc modo 1 2 3 Rursus huius canonis descriptiõe. Crescit in quadruplo poterit iterprætari 4 8 12 Destruitur item a quadrupla sibi opposita: ut huius concentus constat ꝓcessu.

CANTVS

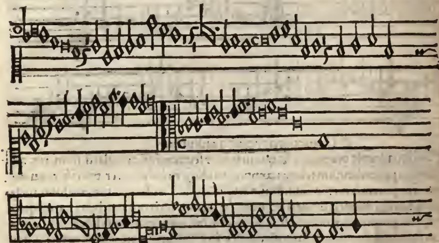
TENOR

¶De Proportione subquintupla.

¶Subquintupla proportio fit quum minor sequētium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in ipso quinquies præcise æquiualens ei in quantitate & mensura: ut.i.ad.v.&.ii.ad.x.&.iii.ad.xv.&.iiii.ad.xx. In hac proportiōe minor numerus coæquatur maiori: ita ut singulæ minoris numeri notulæ quintuplo propriæ quantitatis concrescant. Consideratur plærumq; hac canonis descriptione cresc̄it in quintuplo. In cantilenis autem describitur hoc modo 1 2 3 atq; destruitur a quintupla sibi opposita: quod præsens comprobat concentus. 5 10 15.

CANTUS

TENOR

¶Reliquas uero submultiplicis generis species consimili consideratione musicorum solertiæ perquirendas relinquimus.
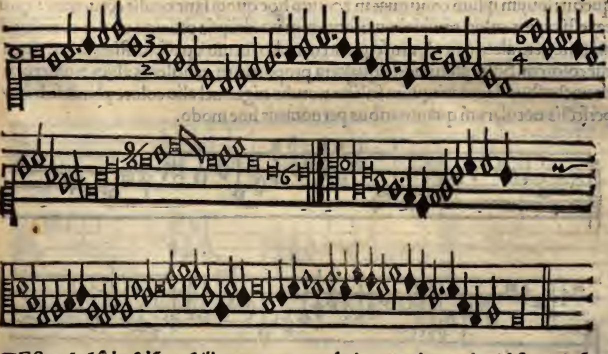
¶De genere superparticulari & eius speciebus. Cap. V.

Superparticulare genus quod secundum est maioris inæqualitatis dicitur quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium quem semel tantum cum aliquota ipsius parte comprehenditur noscitur esse comparatus: æquiualens ei in potentia & temporis mensura. Pars aliquota est quæ aliquotiens sumpta reddit suum totum præcise: ut media quæ bis sumpta suum integre numerum implet & tertia ter sumpta.&

quarta quater & deinceps:quod quidẽ latius constat ex his quæ tertio Theoricæ deducta sunt. Sunt enim huius generis species infinitæ:prima est sesqualtera: secunda sesquitertia:tertia sesquiquarta:quarta sesquiquinta & deinceps : quarum ordinem ac processum concipies quum unũquẽq; numerum minori sibi cõtiguo & proximiori duxeris comparandũ:ut ternarium binario:& erit sesqualtera. qua ternarium ternario eritq; sesquitertia:quinarium quaternario sesquiquarta.senarium quinario sesquiquinta:& reliquæ eodem modo.In hoc enim genere euenit proportionem minoribus numeris ductam eẽ maiorem:minorem uero quæ maioribus numeris continetur ut sesqualtera.iii.ad.ii.maior est quã sesquitertia.iiii. ad.iii.hæc quoq; quam sesquiquarta.v.ad.iiii.atq; in reliquis eadem consideratio reperitur:namq; dimidia pars maior est q̃ tertia.& tertia pars quartã uincit : atq; quarta quintam excedit:quanto autem sesqualtera superat sesquitertiã:ac sesquitertia sesquiquartam:ac reliquæ reliquas. In harmoniæ instrumẽtalis descriptione per regulam generalem notissime describemus. Verum huiusmodi epimorias species singillãtim naturali ordine prosequamur.

¶De proportione sesqualtera.

¶Sesqualtera proportio fit:quum maior sequentiũ notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet ipsum semel tantum & insuper dimidiam ipsius partem æquiualens ei in quantitate & mensura : ut.iii.ad.ii.&.vi.ad.iiii.& ix.ad.vi.&.xii.ad.viii.In ha proportione tres notulæ cõmensurantur duabus sibi & nomine & quantitate consimilibus:ita ut singula quæq; ipsarum trium diminuatur de tertia ꝓpriæ quantitatis parte:& figuratur in cantibus hoc mõ 3/2 6/4 9/6 quod præsens declarat concentus.

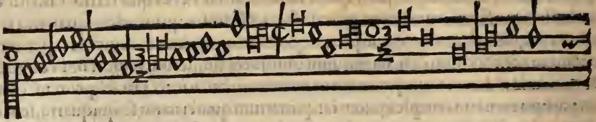

CANTVS
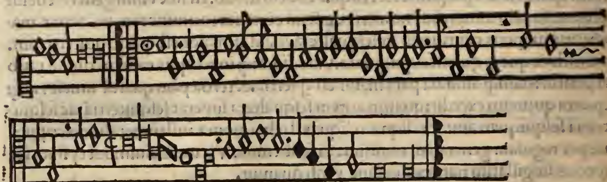
TENOR

¶Est enĩ cõsiderãdũ:q; si illa pars qua notula in ꝓportione minuit̃.fuerit ipsius notulæ pars figurabilis:puta:tertia pars semibreuis in ꝓlatione pfecta(minima enĩ est)uel tertia pars breuis in tpe pfecto(est quidẽ semibreuis)uel q̃rta pars semibreuis in minori ꝓlatione(est.n.se minima)uel alio quouis mõ facile discernentur & pronunciabuntur notulæ hmõi diminutæ ut hoc disponitur exemplo.

CANTVS

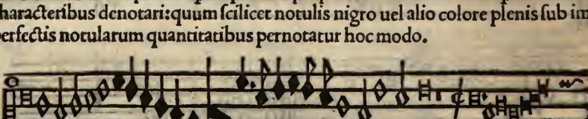

TENOR

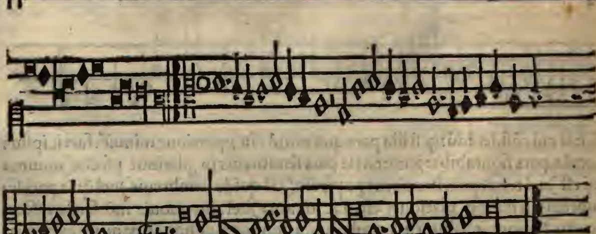

Quod si quantitas ipsa qua unaquæq; notula maioris numeri diminuić non fuerit pars aliquota figurabilis sui totius: puta si fuerit quinta pars unius semibreuis quæ simplici nō ascribitur figurarum considerationi tunc diminutiuæ ipsarū notularum quantitates quasi quodāmodo certa continuatiōe iunguntur: ut propria uniuscuiusq; notulæ quantitas certo medio distinguente ab alterius quantitate. haud facilē possit disiungi. sed ita (uerbi gratia) cōtinuatur alterutra quātitas & mensura: queādmodum accidit in chorda quæ in instrumento percutić dū torquetur: primus nāq; chordæ pulsus sonum emittit grauiorem: dum autem torquetur: sonum ipsum continuat in acutum hoc quoq; sane oculis cōtuemur: quū cælestis arcus colores inspicimus: sunt enim ita sibiipsis proximi ut per continuā mutationem alterius: color in sequentem nullo medio utrosq; distinguente uertatur colorem. Solet plerumq; sesqualtera proportio in cantilenis absq; numerorū characteribus denotari: quum scilicet notulis nigro uel alio colore plenis sub imperfectis notularum quantitatibus pernotatur hoc modo.

CANTVS
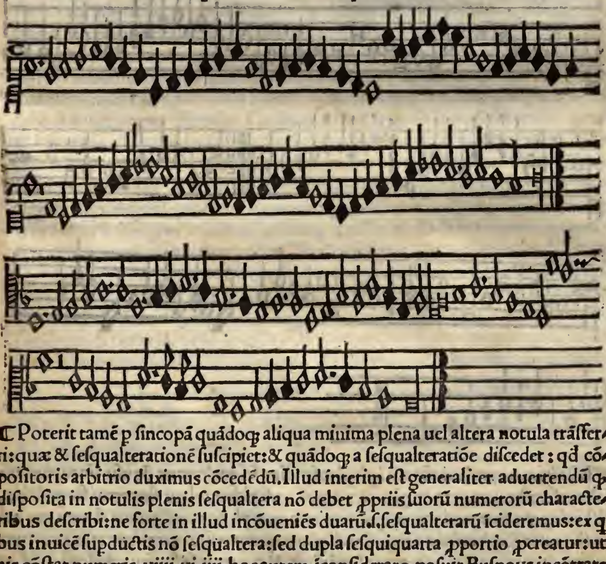

TENOR

Verum ſolā ſemibreuē minoris prolationis plenā. uel breuē ſolā tpis impfecti. uel duas tātum plenas: ꝙ ternariā non ſortiantꝰ diuiſionē nō hæmiolia ſed dupla dimēſione diſpoſuit Bonadies muſicus pceptor meus. Quod quū ſolas minimas nigro colore plenas ſeſqlteraueris: quoniā tunc nulla cadit deſcriptiōis ſeu figurationis differētia inter ſeſqualteratas huiuſmodi minimas & ſeminimas ſimpliciter diſpoſitas: ſi oēs ſecundū ternariam diuiſionem pceſſerint: dicentur minimæ ſeſqualteratæ. Si autē fuerint ſex tantū minimæ plenæ: quæ & ſeſqualterari poſſunt & ſimpliciter ſeminimari: tūc ſi ſola eas recta ſeu uacua minima imediate præceſſerit cui duæ primæ minimæ plenæ poſſint cōnumerari: oēs ſex ipſæ erūt ſeminimæ: ſimiliter quū ſola minima uacua eas fuerit ſtatim ſubſequta. ꝙ ſi ſola minima uacua eas imediate nō pceſſerit uel ſequatꝰ: oēs tunc erūt minimæ ſeſqualteratæ. Verū quū quinq; tm̄ fuerint minimæ plenæ: ac ſola minima uacua eis imediate pcedat: duæ tūc primæ plenæ erūt ſeminimæ tres uero ultimæ dicentꝰ minimæ ſeſqlteratæ: ꝙ ſi eas qnq; ſola minima uacua fuerit ſtatim cōſequta. tūc tres primæ plenæ ſeſqualterabuntꝰ: & duæ ultimæ erūt ſeminimæ: q̄ cōnumerantꝰ ipſi uacuæ minimæ ſubſequēti. Qd ſi ſeptē fuerint minimæ plenæ: tūc quattuor primæ ſeminimantꝰ: tres uero ultimæ ſeſqualterantꝰ ac de his præſens ſubiicitꝰ demonſtratio.

Bonadies

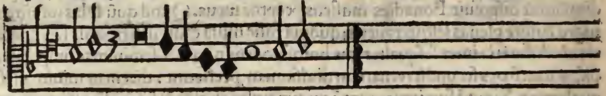
CANTVS

TENOR

Poterit tamē p ſincopā quādoq; aliqua minima plena uel altera notula trāſferri: quæ & ſeſqualterationē ſuſcipiet: & quādoq; a ſeſqualteratiōe diſcedet: qd cōpoſitoris arbitrio duximus cōcedēdū. Illud interim eſt generaliter aduertendū ꝙ diſpoſita in notulis plenis ſeſqualtera nō debet ppriis ſuorū numerorū characteribus deſcribi: ne forte in illud incōueniēs duarū. ſ. ſeſqualterarū īcideremus: ex q bus inuicē ſupdūctis nō ſeſqualtera: ſed dupla ſeſquiquarta pportio pcreatur: ut his cōſtat numeris. viiii. vi. iiii. hoc autem īconſiderare poſuit Buſnoys incōtratenore acuto de Sanctus in miſſa Lomearme: quē Tinctoris acriter repræhēdit: ꝙ

Buſnoys
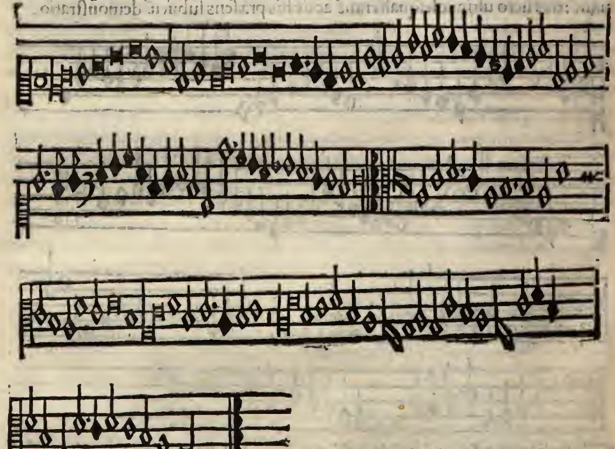
notulis plenitudine sesqualteratis ternarii numeri characterem præposuerit quo sesqualteram ipsam considerare solebat hoc modo.

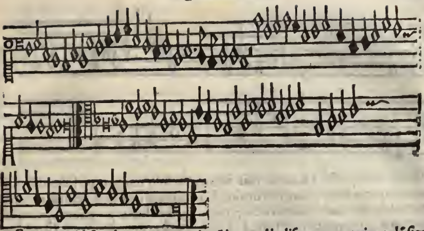
Ego autem in dubiis id factum non damnarem:cum compositæ cantilenæ dũ in medium afferuntur illico sine dubitatione a cantoribus cognosci debent atq; cantari:quod pleriq; fecerunt:non ipso charactere proportionem ducentes : sed notulas ipsas plenitudine sesqualteratas ad aliarum quæ dubiæ sunt differẽtiam demonstrantes:nam dispositis sex minimis plenis inter uel ante uel post plures minimas rectas & uacuas:quoniam & sesqualterari possunt & seminimari character ipse ternarii:quum sesqualteratæ sunt: ad huiusmodi cognitionem congrue præponetur:uel ut nonnulli consueuerunt subponetur:quod præsenti concentu lucide comprobatur.

CANTVS

TENOR

Minimæ autem huiusmodi ipsa plenitudine sesqualteratæ de usu sincopari nõ solent:semibreues uero atq; breues huiusmodi plenæ solent sincopari frequẽtius. Est insuper aduertendum:ut quũ tres minimas plenas conspexeris si ante eas uel post quarta fuerit minima huiusmodi plena quæ per sincopam ipsis tribus connumeranda sit:tunc tres ipsæ erunt seminimæ & quarta ipsa seminima plena ipsis applicabitur in diuisione:quod præsens demonstrat concentus.

CANTUS

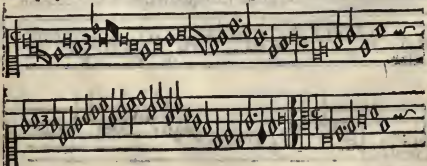
TENOR

℃Sunt & qui sesqualteram proportionē in notulis disponunt exprimendā signo perfectæ prolationis. s. puncto interposito. signo temporis hoc modo O O nullā inter prolationē & proportionem differentiam sentientes: quod potissime cōsideratio rationis cōfutare non distulit. nāq; tres minimas duabus æquifacit ꝓportio sesqualtera: perfecta autem prolatio tres ipsas minimas rectas unicuiq; cōfert: semibreui duabus non comensurandas. hoc quidem non secus contingit quā in breui notula temporis perfecti quæ tris in semibreues resoluitur non tamē coæquandas duabus semibreuibus in breui notula temporis imperfecti compræsis: quod quidem sane aduertens disposuit Gulielmus Dufay in. Et in terra pax: & in Patrem: & Vnam sanctā catholicā missæ sancti Antonii: ubi perfectam seu maiorem prolationē & tempus imperfectū signauit: tres enim rectas minimas unicuiq; cōtulit semibreui duabus nequaquā æqueductas. Idem quoq; rationabiliter posuit Philippon de bourges ī quodam. Et in terra pax disponens signo perfectæ ꝓlationis tres rectas & integras minimas unicuiq; semibreui: duabus minimis imperfectæ seu minoris prolationis inæquales. Tinctoris item: Aliiq; complures. Id propriis cantilenis recte declarant. Neq; assentio cōplurimorū corruptelæ qui quū solo ternarii numeri charactere sesqualteram describūt in notulis tempus imꝑfectum (quod absurdum est) ꝑ perfecto. atq; pro maiore prolatiōe minorē posuere: alterationem & perfectionē in notulis cōsiderantes quo facile conspicitur ex diminutione proportionis deductū esse in notulis augmentū: ut hoc notatur exemplo.

Dufay

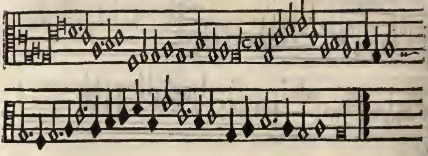
Philippon

Tinctoris

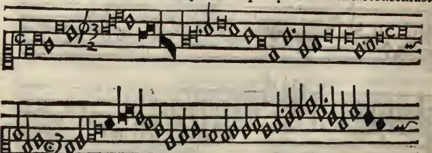
CANTVS

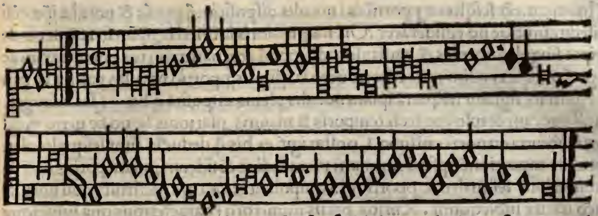
TENOR

Breuis enim perfecta & semibreuis alterata in solo tempore perfecto disponitur: cuius proprium signum est circulus. Semibreuem uero perfectam ac minimā alterabilem sola maior siue perfecta prolatio confert: huius proprium signum est punctus in signo temporis affixus. In tempore autem imperfecto quod semicirculus declarat: breuis notula duas tantum semibreues semper possidet: siue recta: siue quauis proportione diminuta: nisi punctū augmentationis susceperit: sed neq; in eo semibreuis unquā alterationis suscipit incrementū. Atq; iccirco eodem sensu neq; semibreuis in minori prolatione perfectionem acquiret neq; minima poterit alterari. Sunt & qui pausas in sesqualtera proportione non minuunt ut ipsa expostulat proportio: existimantes imperfectionem quandam ex ipsa proportione deduci: quorum pace dixerim aliter considerandum esse proportionum diminutiones: quibus & notulæ subiacent & pausæ: aliter notularum īperfectiones quæ connumeratione utplurimum tertiæ partis abstractæ noscuntur: ut in figurarum tractatu latius duximus: tunc enim pausæ non solent imperfici. Hoc quoq; de sesqualtera proportione ac cæteris notandum uidetur: & quum notulæ proportionatæ perfectæ quantitati insistunt: puta breues & semibreues proportionatæ in tempore perfecto atq; semibreues & minimæ in prolatione perfecta: possunt notulæ ipsæ secundum perfectæ suæ quantitatis accidentiam uariari: nam & breuis uacua ante breuem erit perfecta tris in semibreuis resolubilis: duabus tamen iuxta proportionis dispositionem coæquatas: & secunda semibreuis inter duas breues alterabitur: rursus semibreuis uacua in prolatione perfecta ante sibi similem tres minimas duabus conductas continebit: & secunda duarū minimarū inter duas semibreues dispositarum alterabitur. Atq; pausas breuium & semibreuium secūdum hanc considerationem constat esse perfectas: quod præsens declarat concentus.

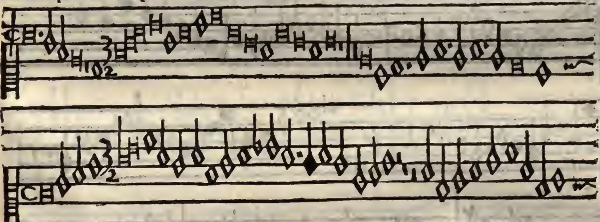
CANTVS

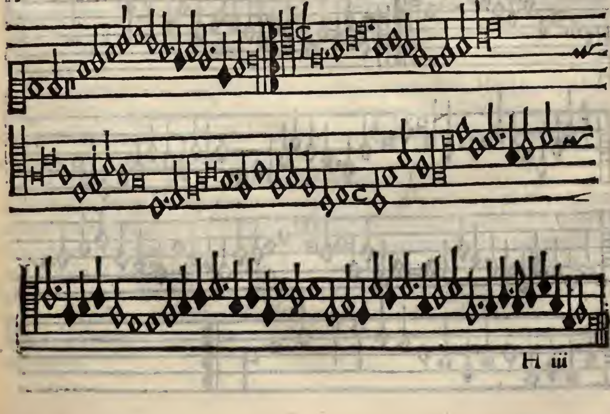

TENOR

ℭSi autem proportio ſeſqualtera diſpoſita fuerit in notulis imperfectæ quãtitati ſubiectis omnes tunc notulæ & pauſæ ſemper erunt imperfectæ: ut ſi in tẽpore imperfecto aſcribatur ipſa ſeſqualtera tres breues duabus æquifaciens tunc unaquæq; illarum trium ſemper de tertia propriæ quãtitatis adimitur parte: atq; ſimiliter triũ breuium pauſæ pro duabus proportionabiliter in æquiualentia computantur: ita ut ſingula quæq; pauſa breuis diminuat de tertia propriæ quãtitatis parte. Eritq; idem ſentiẽdum de tribus ſemibreuibus minoris prolationis & earum pauſis ſemper.n.in.ſeſqualtera proportione eas de tertia ſui parte cõſtat eſſe adimendas: ut præſenti exponitur concentu.

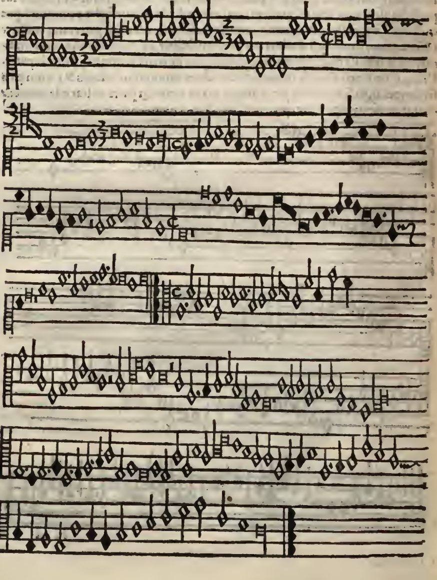

CANTVS

TENOR

¶Inanis.n.eẽt ſeſq̃lteræ ꝓportiõis i notulis diſpoſitio: ſi pauſæ & notulæ ipſæ cõſimili diminutiõe nõ cõſiderarẽt. Oĩs nãq; maioris ĩæq̃litatis ꝓportio i cãtilenis deſcripta ſingulas notulas & pauſas ſecũdũ ꝓpriã atq; naturalẽ eius potentiã pari ac cõpetẽte æq̃liter adimit pte Mioris uero ĩæq̃litatis ꝓportio notulas pariter & pau
¶Multi itẽ ſignant ſeſq̃lterã ipſam notulis plenis diſpoſitã q̃ hæ (ſas adauget.
mioliã uocant & ipſo iperfecti temporis & maioris ꝓlationis ſigno ſic uerſo Ɔ qđ mea ſententia erroneũ exiſtimo. Conſtat igiẽ ex his q̃ deducta ſunt ſeſqualterã in notulis proportionẽ: ipſarũ notularũ plenitudine cõſiderari: quam potius dixero diminutionẽ ſeſqualteræ ꝓportioni æquipolentẽ: ea enim deſtruiẽ: quũ notulæ illico uacuæ ſubſequunẽ. Rurſus ꝓpriis numerorũ characteribus quã ſubſeſquatera ſibi oppoſita immediate ſuccedẽs deſtruere ꝓnoſcitur: ut hoc ꝓbaẽ harmẽto,

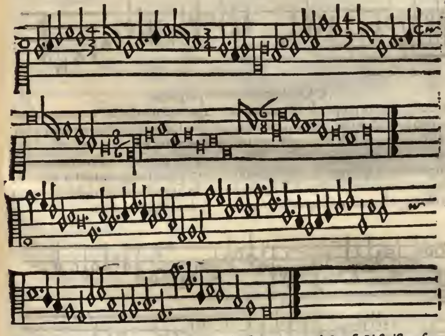

CANTVS

TENOR

¶De proportione sesquitertia.

¶Sesquitertia proportio fit quum maior sequētium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet ipsum semel: & insuper tertiā ipsius minoris partem equiualens ei in potentia & mensura: ut. iiii. ad. iii. viii. ad. vi. &. xii. ad. viiii. Hæc enim proportio quattuor notulas æquifacit tribus sibi consimilibus nomine & quantitate: ita ut singulæquæq; ipsarum quattuor diminuant̃ de quarta propriæ quantitatis parte. Figuratur autem in cantibus hoc modo 4 8 12. Et destruit̃ a subsesquitertia sibi opposita ipsam statim subsequēte quod 3 6 9 hoc concentu percipitur.

CANTVS

TENOR

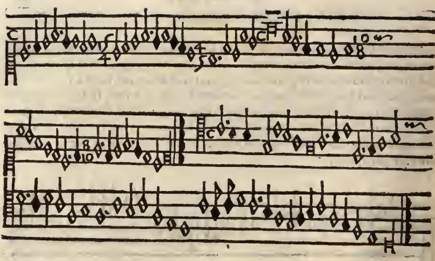
¶Nonnulli sesquitertiam ipsam in notulis signo temporis ĩperfecti sinistrorsum sic uerso Ↄ intelligi uoluerunt quos acerrime impugnat Prosdocimus patauinus in expositiōe breuis extractus Ioannis de muris. Quilibet in arte pratica: & Tinctoris in suo proportionum tractatu.

¶De Proportione sesquiquarta.

¶Sesquiquarta proportio dicitur quum maior sequētium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit ipsum in se semel & insuper ipsius minoris quartam partem: æquiualens ei in quantitate & temporis mensura: ut. v. ad. iiii. &. x. ad. viii. &. xv. ad. xii. In hac enim proportione quinq; notulæ æqualent quattuor sibi cōsimilibus ita ut unaquæq; ipsarum quinq; diminuatur de quinta parte suæ quantitatis: describitur autem in cantilenis hoc modo 5 10 15 Atque destruitur a subsesquarta ipsi statim succedente ut hoc probatur 4 8 12 concentu.

CANTVS

TENOR

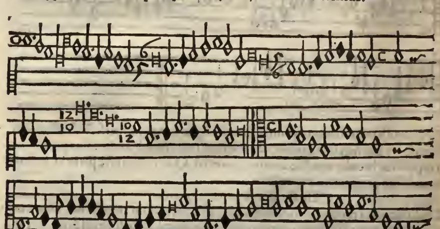

¶De Proportione ſeſquiquinta.

¶Seſquiquinta proportio fit quum maior ſequentiũ notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet ipſum ſemel & inſuper ipſius minoris quintam partem æquiualens ei in potentia & menſura: ut. vi. ad. v. &. xii. ad. x. &. xviii. ad. xv. Hæc enim proportio ſex notulas quinq; ſibi conſimilibus coæquat: ita ut ſingulæquæq; ipſarum ſex diminuantur de ſexta parte ſui quantitatiui ualoris. Figuratur enim in cantibus hoc modo 6 12 18 Et ſuccedente illico ſubſeſquiquinta ſibi oppoſita euaneſcit quod preſens 5 10 15 declarat concentus.
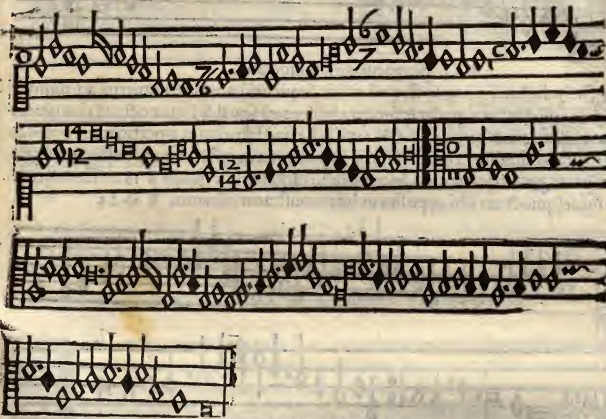
CANTVS

TENOR

De proportione sesquisexta.

Sesquisexta ꝓportio fit quū maior sequētium notularū numerus minori præcedentium cōparatus compræhēdit ipsū semel & insuper sextā eius partē atq; æquatur ipsi i temporis mensura. ut. vii. ad. vi. &. xiiii. ad. xii. &. xxi. ad. xviii. Septē enim notulæ æquiualēt sex sibi cōsimilibus in hac ꝓportione: ita ꝗ unaquæq; ipsarū septem minuit̄ de septima propriæ quātitatis parte. In cātilenis quidē describit̄ hoc modo 7 14 12 Et destruit̄ a subsesqsexta sibi opposita ut hic cōstat.
6 12 18
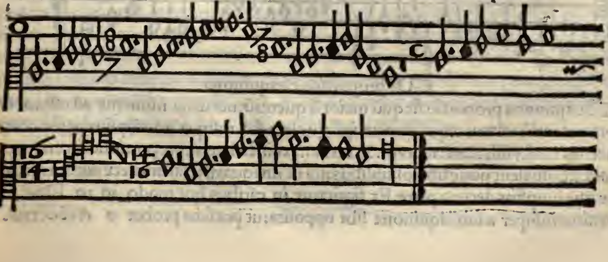

CANTVS

TENOR

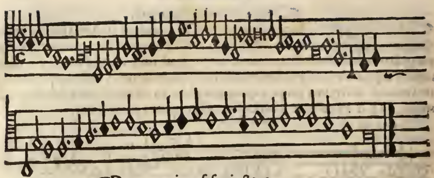
De proportione sesquiseptima.

Sesquiseptima proportio fit quum maior sequentiū notularū numerus minori præcedentiū comparatus cōtinet eum semel & insuper eius septimam partē æquiualens ipsi in potentia: ut. viii. ad. vii. &. xvi. ad. xiiii. &. xxiiii. ad. xxi. In hac ꝓportione octo notulæ æquiualēt & cōmensurātur septē sibi cōsimilibus: ita ut unaquæq; ipsarū octo minuatur de octaua sui ualoris parte. Figuratur autem in cantibus hoc modo 8 16 24 Q đ si subsequiseptima fuerit eā illico subsecuta euanescet & destruetur 7 14 12 quoniā eius opposita est: ut hoc notatur exemplo.

CANTVS

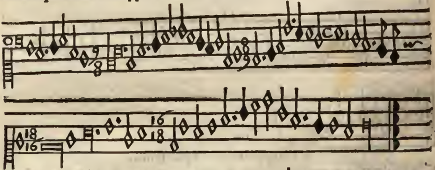
TENOR

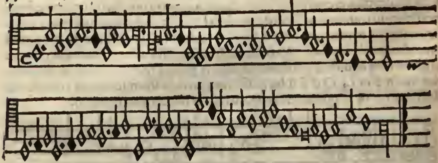
ℭDe proportione ſeſquioctaua.

ℭSeſquioctaua ꝓportio fit quũ maior ſequentiũ notulaꝝ numerus ad minorẽ ꝑcedentiũ ductus æqualet ipſi: cõpræhẽdens eũ ſemel & iſuper octauã eius partẽ: ut.viiii.ad.viii.&.xviii.ad.xvi.&.xxvii.ad.xxiiii. Hæc enim ꝓportio nouẽ notulas octo ſibi cõſimilib⁹ æquifacit ita ut ſingulæ quæq; ipſarũ nouẽ diminuant̃ de nona parte ꝓpriæ quãtitatis. Deſcribitur in cãtilenis hoc modo 9 18 27 Et deſtruit̃ a ſubſeſquioctaua ſibi oppoſita ut hoc monſtratur cõcentu. 8 16 24

CANTVS
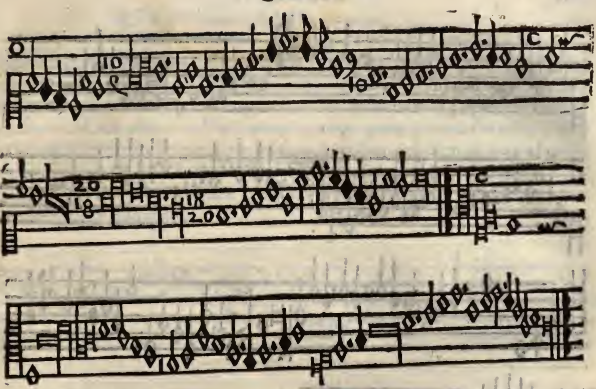

TENOR

ℭDe proportione ſeſquinona.

ℭSeſquinona proportio fit quũ maior ſequentiũ notulaꝝ numerus ad minorẽ præcedentiũ relatus æque ducitur ipſi quẽ ſemel & inſuper nonã ipſius partẽ cõtinet: ut.x.ad.viiii.&.xx:ad.xviii.&.xxx.ad.xxvii. In hac.n.proportione decem notulæ æquiualent nouẽ ſibi cõſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum decẽ diminuatur de una ſuiipſius decima parte. Et figuratur in cãtibus hoc modo 10 20 Deſtruitur inſuper a ſubſeſquinona ſibi oppoſita: ut præſens probat 9 18 cõcẽtus.

¶ Reliquas autem huius ſuperparticularis generis ſpecies facile diligens cantor conſimili proceſſu poterit conſiderare.

¶ De genere ſubſuperparticulari & eius ſpeciebus. Caput ſextum.
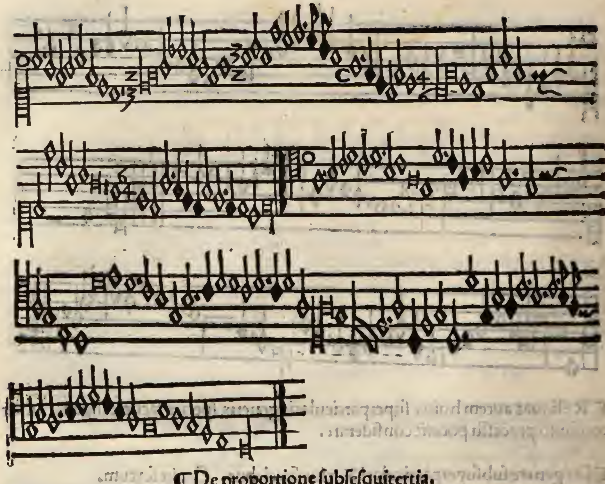
Subſuperparticulare genus eſt quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus æquiualet ipſi in quãtitate & potentia compræhẽſus in eo ſemel cum una eius aliquota parte: ut .ii. ad .iii. & .iii. ad .iiii. & .iiii. ad .v. & deinceps. Sũt .n. eius ſpecies infinitiuæ. Prima eſt Subſeſqualtera. Secunda ſubſeſquitertia. Tertia ſubſeſquiquarta. Quarta ſubſeſquiquinta & deiceps: de quibus ſingillatim eſt dicendum.

De proportione ſubſeſqualtera.

¶ Subſeſqualtera proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus compræhenditur in eo ſemel tantum & inſuper ipſius minoris pars dimidia: & æquiualet ipſi maiori in potentia & temporis menſura: ut .ii. ad .iii. & .iiii. ad .vi. & .vi. ad .viiii. & deinceps: in hac proportione duæ notulæ æquiualent & commenſurantur tribus ſibi conſimilibus, ita ut unaquæq; ipſarum duarum augeatur de dimidia propriæ quantitatis parte. Figurat enim in cantilenis hoc modo 2 4 6 Et deſtruitur a ſeſqualtera ſibi oppoſita eam illico ſubſequẽte: ut hoc 3 6 9 concentu percipitur.

CANTVS

TENOR

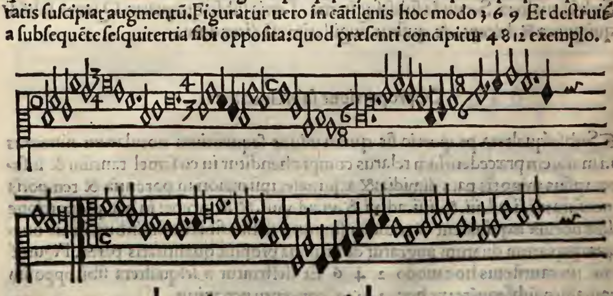

ℭ De proportione subsesquitertia.

ℭ Subsesqtertia ꝑportio fit quũ maior sequẽtiũ notularꝫ numerus ad maiorẽ p̃cedentiũ relatus seruatur in eo semel cũ tertia ipsius minoris parte: & æqualet ipsi maiori in temporis mẽsura: ut.iii.ad.iiii.&.vi.ad.viii.&.viiii.ad.xii.& deinceps. In hac proportione tres notulæ æquiualẽt & cõmensurant q̃ttuor sibi & nomine & quãtitate cõsimilibus. ita ut singulæ quæq; ipsarꝫ triũ tertiæ partis propriæ quantitatis suscipiat augmentũ. Figuratur uero in cãtilenis hoc modo 3 6 9 Et destruitẽ a subsequẽte sesquitertia sibi opposita: quod præsenti concipitur 4 8 12 exemplo.
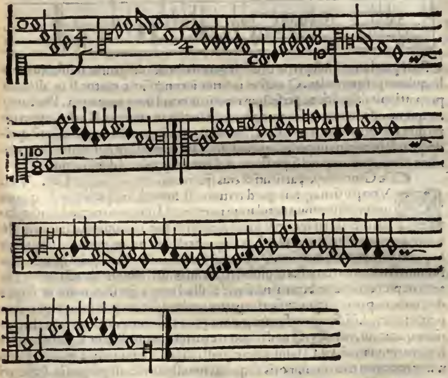
CANTVS

TENOR

De proportione subsesquiquarta.

Subsesquiquarta proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus compræhenditur in ipso semel & insuper quarta ipsius minoris pars & æquiualet ipsi minori in quantitate & mensura: ut.iiii. ad.v.&.viii.ad.x.&.xii.ad.xv. Hæc enim proportio quattuor notulas quinq; sibi consimilibus æquat: ita ut unaquæq; ipsarum quattuor augeatur de quarta proprii ualoris parte. Et describitur in notulis hoc modo 4 8 12 Destruitur autem & euanescit quum ipsam imediate fuerit subsequuta 5 10 15 sesquiquarta quod præsens exprimit concentus.

CANTVS

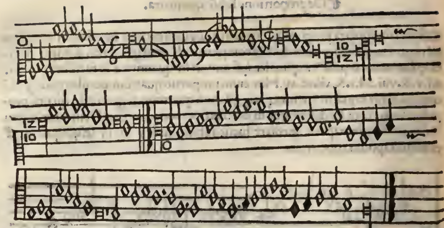
TENOR

De proportione subsesquiquinta.

Subsesquiquinta proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in ipso semel & insuper ipsius minoris quinta pars: & æquiualet ipsi maiori: ut.v.ad.vi.&.x.ad.xii. &.xv.ad.xviii. & deinceps. Hæc enim proportio quinq; notulas sex sibi & nomine & quãtitate consimilibus coæquat: ita ut unaquæq; ipsarum quinq; quintæ sui ualoris partis suscipiat incrementum. Figuratur autem in notulis hoc modo 5 10 15 Atq; destruitur a sesquiquinta sibi opposita: quod præsens exponit 6 12 18 concẽtus.

CANTVS

TENOR

ℭ Reliquas huius ſubſuperparticularis generis ſpecies diligentiæ muſicorum relinquimus perquirendas. Quieſcas interim iocundiſſimæ cantor ſi in alicuius proportionis diſpoſitione perfectum reperieris notularum numerum. Plerumq; .n. quē nō diſponimus in ſemibreuibus cōſiderabis in minimis. Rurſus ꝓportionū quæ ſola præcedentium deſtructione ſignantur in notulis numeroſitatē quādoq; cauſa breuitatis imperfectam conſpicies ac temporalem nōtularum in tenoribus computationem uel ſuperfluam eiuſdem rei gratia uel diminutam.

ℭ De Genere ſuperpartienti & eius ſpeciebus. Cap. VII.

SVperpartiens genus quod tertium eſt maioris inæqualitatis fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentiū relatus continet ipſum in ſe ſemel tantum & iſuper unam ipſius minoris aliquantam partem ductam ex pluribus aliquotis: & ipſæ maior minori coæquatur in potētia & temporis menſura. Quod quū illa pars minoris aliquāta quæ & amborum terminorum exceſſus & differētia eſt duas dicti minoris monſtrauerit partes: erit proportio ſuperbipartiens. ſortit̄ & illud magis ſpecificū nomē ut ſi ipſæ duæ minoris partes aliquotæ: fuerint partes tertiæ: dicet̄ proportio ſupbipartiens tertias: ut. v. ad. iii. Si autem fuerint quintæ partes dicetur proportio ſuperbipartiens quinta: ut: vii. ad. v. Quod ſi ſeptimæ partes fuerint dicetur ſuperbipartiēs ſeptima: ut. viiii. ad. vii. Quum autē pars illa aliquāta minoris qua maior ipſum uincit minorem tres eius minoris aliquotas monſtrauerit: erit proportio ſupertripartiens: magis autem ſpecifice nominatur: ut ſi illæ tres aliquotæ minoris partes fuerint ipſius partes quartæ dicetur proportio ſupertripartiens quartas: ut. vii. ad. iiii. Si uero fuerint partes quintæ dicetur ſupertripartiens quintas: ut. viii. ad. v. Si ſeptimæ partes fuerint erit ſupertripartiens ſeptimas: ut. x. ad. vii. Quod cum illa terminorum differentia quæ minoris pars dicitur aliquanta quattuor aliquotas ipſius minoris partes continuerit: dicetur proportio ſuperquatripartiens. Eſt tamen ei aliud magis ſpecificum nomen: ut quum. ſ. unaquæq; illarum quattuor aliquotarum partium fuerit ipſius minoris pars quinta dicetur proportio ſupquatripartienſquintas: ut. viiii. ad. v. Si autē illæ q̄ttuor partes fuerint ipſius minoris partes ſeptenæ dicetur proportio ſuperq̄tripartienſeptimas: ut. xi. ad. vii. & . xxii.

ad.xiiii. Atq; in reliquis consimilis est considerationis modus. In hoc Isuper sup- partienti genere hoc naturaliter euenit q; proportio a pari numero partientem ac- quirens denominationem: partitas imparis numeri scilicet minoris partes conue- niet. ut si fuerit superbipartiens tertias hoc modo.v.ad.iii. namq; partiens nume- rus scilicet amborum excessus: binarius est par: hinc superbipartiēs: partitas uero sunt duæ ipsæ tertiæ ternarii imparis partes: inde superbipartiēs tertias nominat. Partiens uero numerus impar: partitas numeri paris partes consequitur: ut.vii. ad.iiii. supertripartiens quartas: nā partiens est ternarius ipar: iccirco supertripar- tiens dicit partitæ uero partes quaternarii paris: ex quo supertripartiens q̄rtas uo catur. Plerumq; itē & partiens numerus impar partitas imparis numeri partes in- sequitur: ut.x.ad.vii. supertripartiēs septimas. Quod si partiens numerus & parti tæ partes secundum paris numeri denominatiōem cōsiderentur: non insuperpar tientem: sed in epimoriam conuenient habitudinē: ut.vi.ad.iiii. non enim dicitur superbipartiens quartas: sed sesqualtera: &.viii.ad.viiii. non superbipartiens sex- tas: sed sesquitertia. Quū igitur excessus seu differentia terminorū cuius uis pro- portionis fuerit. minoris termini. pars aliquota (ac si plures quoq; ipsius minoris aliquotas cōtineat partes) proportio ipsa non in superpartienti: sed in suppartícu- lari genere cōsiderãda est: ut.viiii.ad.vi. non enim dicit supertripartiens sextas: sed sesqualtera: cum maior minorē semel insuperq; ipsius minoris dimidiā q̄ & tri- bus sextis eius partibus ducta est: contineat partē. Huius āt superpartientis gene- ris ifinitæ sunt species. Prima enim est superbipartiens. Secūda supertripartiens. Tertia superq̄tripartiēs. Quarta supquincupartiens. Quinta supersexcupartiēs. sicq; est ad ifinita processus. In naturalibus āt numeris primæ ipsæ tāquā radices hoc ordine considerantur. Prima.n.ex terminis producitur q bus solus terminus interiacet: ut.v.ad.iii.est.n. horū medius q̄ternarius.&.vii.ad.v. quoꝝ medius ē senarius. Terminos.n.in hac cōsideratione numeros uocamus. Secūda duos iter mittit numeros. ut.7.ad.4. sunt.n. itermissi numeri quinarius & senarius. Quod si ex.8.ad.5. cōsurgat intermittunt senarius & septenarius. Tertia species tres nu- meros propriis terminis intermittit. ut.9.ad.5. quoꝝ medii sunt senarius: septena rius: & octonarius. Et.xi.ad.7. horum medii sunt octonarius: nouenarius: & dena rius. Quarta inter extremos eius terminos quattuor claudit numeros: ut.xi.ad.6. quoꝝ medii sunt septenarius: octonarius: nouenarius: & denarius: &.12.ad.7. ho- rū.n. medii sunt octonarius: nouenarius: denarius: & undenarius: atq; ita quota fuerit huiusmodi species in ordine tot erunt inter eius terminos iteriecti numeri: ut si prima fuerit species: unus erit inter eius terminos interiecti numerus. si secun da duo numeri ipsis terminis itercludētur. si tertia tres. si quarta q̄ttuor. si quinta quinq; ac deinceps. Vt prima supbipartiens unū claudat inter terminos numerū. Secunda supertripartiens duos monstras numeros inter terminos contineri. Ter tia superq̄tripartiens tres numeros ꝓpriis itercipit terminis. Quarta supquincu- partiens: cuius termini quattuor intercipiunt numeros huiusmodi & reliquæ in simpliciori & naturali numeroꝝ dispositiōe ꝓcedūt. Dicūt āt hæ species subalter næ: nāq; in uim generꝝ transeunt: hinc & a nōnullis ponuntur ut genera: cum su- perbipartientiū alia sit superbipartiens tertias: ut.v.ad.iii. alia superbipartiens quin- tas: ut.vii.ad.v. alia superbipartiēs septimas: ut.ix.ad.vii.& deīceps: quas q dē spe-

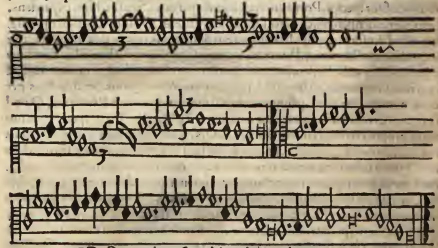
cialiſſimas ſpecies dyalecti uocant. Supertripartientium ſimiliter. Alia ſupertripartienſquartas: ut.vii.ad.iiii. Alia ſupertripartienſquintas: ut.viii.ad.v. Alia ſupertripartiens ſeptimas: ut.x.ad.vii. Item ſuperquatripartientium alia ſuperquatripartiens quintas: ut.ix.ad.v. Alia ſuperquatripartiens ſeptimas: ut.xi.ad.vii. Alia ſuperquatripartienſnonas: ut.xiii.ad.ix. Superquincupartientium item alia ſuperquincupartiens ſextas: ut.xi.ad.vi. Alia ſuperquincupartiens ſeptimas: ut.xii.ad.vii. Alia ſuperquincupartienſoctauas: ut.xiii.ad.viii. atq; eodem modo ſpecies huiuſmodi ſuperpatientes in genera conuertuntur alias atq; quodam modo infinitas ſpecies producendo. Eſt enim genus multarum aggregatio ſpecierũ unam eandemq; naturam diuerſimode participantium. Species uero dicit᷑ quantitas ſpecialis & qualitas generis. ſed de his ſeries ſic deſcribatur.

¶De proportione ſuperbipartientetertias.

¶Supbipartienſtertias proportio fit quũ maior ſequentiũ notularũ numerus ad minorẽ relatus continet eũ ſemel & inſuper unã aliquantã ipſius minoris partem ex duabus tertiis partibus factã & æquiualet ipſi minori: ut.v.ad.iii.&.x.ad.vi.& xv.ad.ix. In hac enim proportione quinq; notulæ æquiualent & cõmenſurantur tribus ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum quinq; de duabus quintis partibus propriæ quantitatis diminuatur. Figuratur autem in cantilenis hoc modo
5 10 15 Et deſtruitur a ſubſuperbipartientetertias ſibi oppoſita quod præſente
3 6 9 probatur concentu.

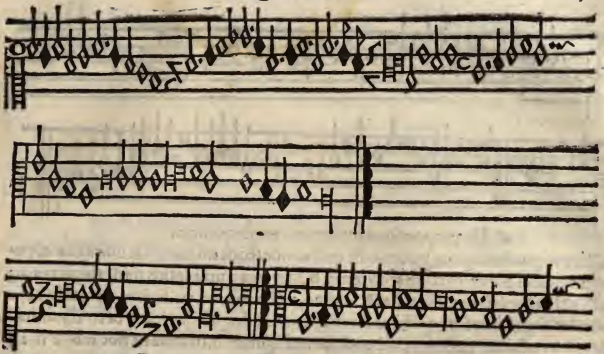
CANTVS

TENOR

¶De Proportione ſuperbipartientequintas.

¶Superbipartienſquintas proportio fit quum maior ſequentium notularũ numerus ad minorem præcedentium ductus æquiualet ei compræhendens ipſum ſemel & iſuper duas ipſius minoris quintas partes: ut.vii.ad.v.&.xiiii.ad.x.&.xxi.ad.xxv. In hac proportione ſeptem notulæ æquantur quinq; ſibi & noie & quantitate cõſimilibus: ita ut ſingulaquæq; ipſarũ ſeptem diminuatur de duabus ſeptenis partibus propriæ potentiæ. Deſcribitur.n.in notulis hoc modo.vii.xiiii.xxi. Atq; deſtruitur a ſubſuperbipartientequintas proportione quæ ei 5 10 15 oppoſita eſt. ut hoc concentu facile conſideratur.
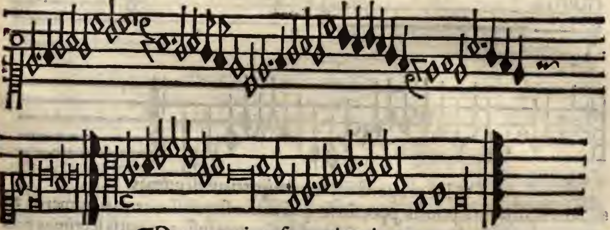

CANTVS

TENOR

De proportione ſuperbipartienteſeptimas.

Superbipartiens ſeptimas proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus æquiualet ipſi continens eum ſemel & inſuper duas eius ſeptimas partes: ut.viiii.ad.vii.&.xviii.ad.xiiii.&.xxvii.ad xxi. Hæc enim proportio æquat nouem notulas ſeptem ſibi cõſimilibus ita ut ſingulæquæq; ipſarum nouem diminuantur de duabus nonis partibus proprii ualoris. Figuratur quidem in cantibus hoc modo 9 18 27 Atq; deſtruitur a ſubſuꝑbipartienteſeptimas ſibi oppoſita: ut hoc. 7 14 21 percipitur concentu.

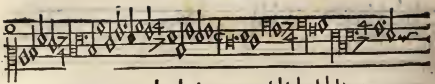
CANTVS

TENOR

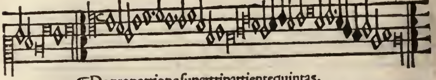
De proportione ſupertripartientequartas.

Supertripartienſquartas proportio fit quum maior ſequẽtium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit eum in ſe ſemel & inſuper tres quartas ipſius minoris partes:& æquiualet ipſi in potentia: ut.vii.ad.iiii.&.xiiii.ad.viii.&.xxi.ad.xii. In hac proportione ſeptem notulæ æquiualent & cõmenſurantur quattuor ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum ſeptem diminuatur de tribus ſeptenis partibus ſuæ quantitatis. Et figuratur in cantilenis hoc modo 7 14 21 Deſtruitur autem a ſubſupertripartientequartas ſibi oppoſita: ut hic 4 8 12 patet.

CANTVS

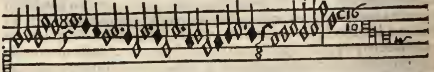
TENOR

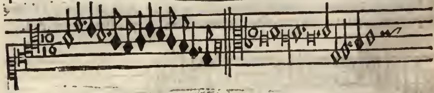
ℭDe proportione ſupertripartientequintas.

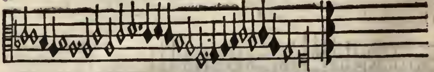
ℭSuptripartienſqntas ꝓportio fit quũ maior ſequẽtiũ notulaꝶ numerus cõparatus minori ꝓcedẽtiũ cõtinet eũ ſemel & iſup tres qntas ipſius minoris partes æquales ei in potẽtia: ut. viii. ad. v. &. xvi. ad. x. &. xxiiii. ad. xv. In hac ꝓportiõe octo notulæ cõmẽſurantꝰ qnqꝫ ſibi cõſimilibus: ita ut ſingula q̃qꝫ ipſaꝶ octo diminuatꝰ de tribus octo nis ptibus ꝓpriæ quãtitatis. Figuratꝰ. n. in cãtibus hoc mõ 8 16 24
Atqꝫ deſtruitur a ſubſupertripartientequintas ſibi oppoſita: ut hic cõſtat. 5 10 15

CANTVS

TENOR

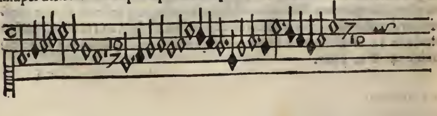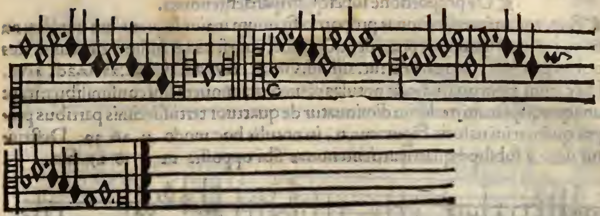

ℭDe proportione ſupertripartienteſeptimas.

ℭSuptripartiens ſeptimas ꝓportio fit quũ maior ſequẽtiũ notulaꝶ numerus ad minorẽ ꝓcedẽtiũ relatus cõtinet eũ ſemel & iſup tres ipſius minoris ſeptimas ptes & æqualet ipſi minori: ut. x. ad. vii. &. xx. ad. xiiii. &. xxx. ad. xxi. Hæc nãqꝫ ꝓportio decẽ notulas æq̃t ſeptẽ ſibi cõſimilibus i tẽporis mẽſura: ita ut unaq̃qꝫ ipſarũ decẽ minuatꝰ de tribus denis ptibus ſui ualoris. Deſcribitꝰ ãt i notulis hoc mõ 10 20 30
Inſuper deſtruitꝰ a ſubſupertripartienteſeptimas ſibi oppoſita: ut hic. 7 14 21

CANTVS

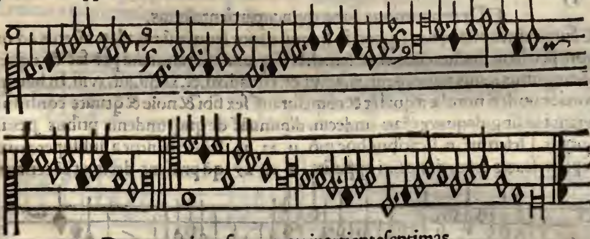

TENOR

De proportione superquatripartientequintas.

Supquatripartiensquintas pportio fit quũ maior sequẽtiũ notularũ numerus ad minorẽ pcedẽtiũ ductus cõpræhẽdit cũ semel & isup q̃ttuor qntas ipsius minoris ptes: & æqualet ipsi minori: ut. viiii. ad. v. &. xviii. ad. x. &. xxvii. ad. xv. Hæc. n. pportio nouẽ notulas qnq; sibi cõsimilibus cõmẽsurat: ita ut unaquæq; ipsarum nouem diminuatur de quattuor nonis partibus propriæ quãtitatis. Figuratur autem in cantibus hoc modo 9 18 27 Et destruitur a subsuperquatripartientequitas sibi opposita: ut hoc 5 10 15 monstratur concentu.

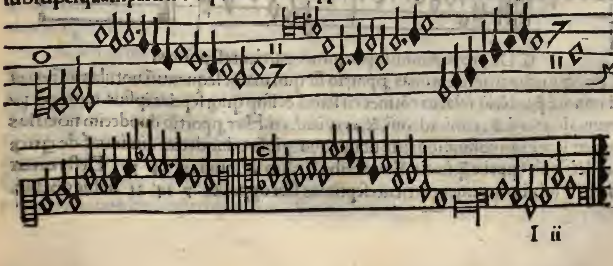

CANTVS

TENOR
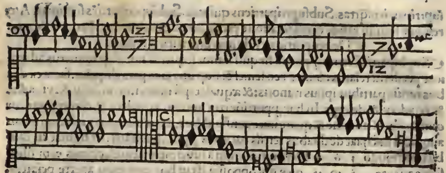
De proportione superquatripartienteseptimas.

Supquatripartiẽsseptiãs pportio fit quũ maior sequẽtiũ notulaꝝ numerus ad minorẽ pcedẽtiũ relatus cõphẽdit eũ semel & isup q̃ttuor septiãs ipsius minoris partes: ut. xi. ad. vii. &. xxii. ad. xiiii. &. xxxiii. ad. xxi. In hac pportiõe undeci notulæ æq̃ualẽt septẽ sibi cõsimilibus: ita ut unaq̃q; ipaꝝ undeci dimiuat de q̃ttuor undẽis ptibus pprii ualoris. Figurat. n. i cãtibus hoc mõ 11 22 33 Destruitur item a subsuperquatripartienteseptimas sibi opposita 7 14 21 ut pñs pbat cõcẽtus.

CANTVS

TENOR

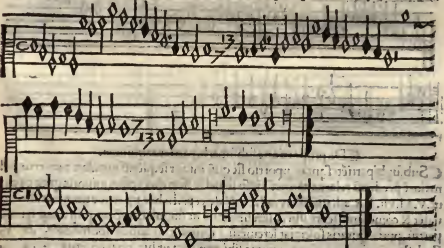

CANTVS

TENOR

¶De proportione ſuperſexcupartienteſeptimas.

¶Superſexcupartienteſeptimas proportio fit quum maior ſequentium notularũ numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit eum ſemel.& inſup ſex eius ſeptenas partes: ut.xiii.ad.vii.&.xxvi.ad.xiiii.&.xxxix.ad.xxi. In hac proportione tredecim notulæ æquiualent & commenſurantur ſeptem ſibi conſimilibus:ita ut unaquæq; ipſarũ tredecim diminuantur de ſex tertiiſdecimis partibus ſuæ potentiæ & quantitatis. Figuratur in cantibus hoc modo 13 26 39 Atq; deſtruitur a ſubſuperſexcupartienteſeptimas:ut hoc percipitur 7 14 21 concẽtu.

CANTVS

TENOR

¶Cæteras quoq; huius ſuperpartientis generis ſubalternas & ſpecialiſſima ſpecies diligentiæ cantorum relinquimus conquirendas.

¶De genere ſubſuperpartienti & eius ſpeciebus. Cap. VIII.

SVbſuppartiẽs genus qđ tertiũ ẽ minoris inæqlitatis oppoſitũ qđ ſuppartiẽti fit quũ minor ſequẽtiũ notularũ numerus ad maiorẽ pcedentiũ relatus cōphẽdit in eo ſemel & iſup una eius aliquãta pars facta ex pluribus aliquotis & minor ipſæ maiori æqualet in potẽtia. Sũt.n. huius generis ſpecies ſub alternæ. Subſupbipartiẽs:ſubſuptripartiẽs.Subſupquatripartiens.Subſupquincupartiens & deinceps. Specialiſſimæ autẽ eius ſpecies ſunt. Subſuperbipartienſtertias.Subſuperbipartienſquintas.Subſupbipartiens ſeptimas. Idẽ ſub

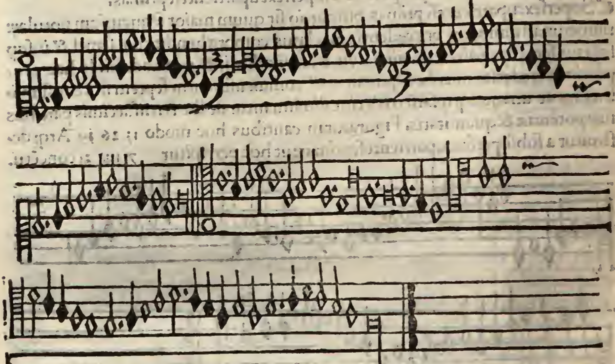
suptripartiensq̄rtas. Subsuptripartiens quintas. Subsuptripartiēs septimas. Atq̧ reliquæ secūdū eandē considerationē procedunt de quibus singillatim ē dicēdū.

De proportione subsuperbipartiente tertias.

Supbipartiēstertias ꝓportio fit quū minor sequētiū notulaꝝ numerus ad maiorē p̄cedētiū relatus cōtinet̃ ī eo semel & īsup una eius pars aliquāta: facta ex duabus tertiis partibus ipsius minoris: & æqualet ipsi maiori: ut. iii. ad. v. & . vi. ad. x. & . ix. ad. xv. & deiceps. In hac ꝓportiōe tres notulæ æqualent & cōmensurantur quinq̧ sibi & nomine & quantitate consimilibus: ita ut unaquæq̧ ipsarum trium augmētū suscipiat de duabus tertiis partibus ꝓpriæ quātitatis. Et figurat̃ in cātibus hoc modo 3 6 9 Destruitur enim a superbipartienteseptimas eam illico subsequente 5 10 15 quæ sibi opposita est ut hoc concentu aperte p̄cipitur.

CANTUS

TENOR

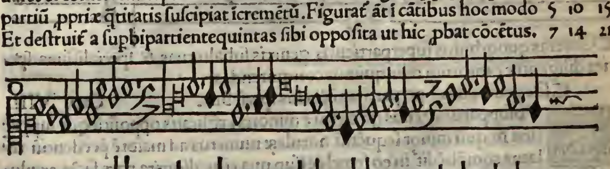

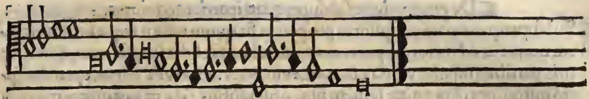
De proportione subsuperbipartientequintas.

Subsupbipartiētesq̄ntas ꝓportio fit quū minor sequētiū notulaꝝ numerus ad maiorē p̄cedētiū relatus cōtinet̃ ī ipso semel & īsup duæ ipsius minoris q̄nte p̄tes: ut. v. ad. vii. & . x. ad. xiiii. & . xv. ad. xxi. & deiceps. In hac ꝓportiōe q̄nq̧ notulæ æqualēt & cōmēsurāt̃ septē sibi cōsimilibus: ita ut singulaq̄q̧ ipaꝝ q̄nq̧ duaꝝ q̄naꝝ partiū ꝓpriæ q̄titatis suscipiat icremētū. Figurat̃ āt ī cātibus hoc modo 5 10 15 Et destruit̃ a supbipartientequintas sibi opposita ut hic ꝓbat cōcētus. 7 14 21

CANTUS
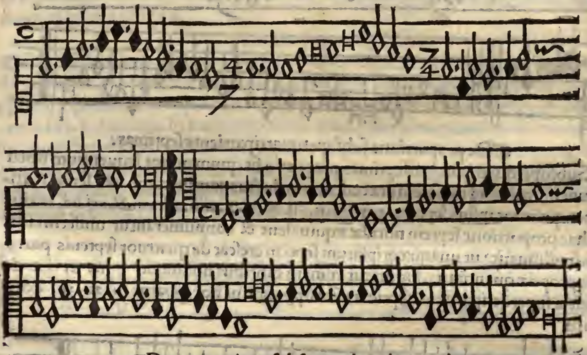
TENOR

De proportione subsupertripartientequartas.

Subsupertripartiensquartas ꝓportio fit quũ minor sequentiũ notularũ numerus ad maiorẽ præcedentium relatus cõpræhendit in ipso semel & insuper tres q̄rtæ ipsius minoris partes: ut. iiii. ad. vii. &. viii. ad. xiiii. &. xii. ad. xxi. Hæc ꝓportio quattuor notulas septẽ sibi consimilibus æquat ita ut unaquæq; ipsarũ quattuor augeat de tribus q̄rtis partib⁹ sui ualoris. Figurat enim notulis hoc mõ 4 8 12
Et destruit a suptripartiẽteq̄rtas sibi opposita ut hoc monstrat cõcentu. 7 14 21

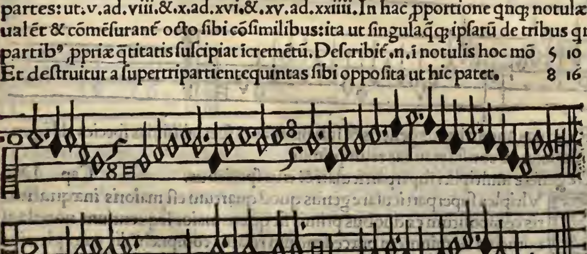

CANTVS

TENOR

De proportione subsupertripartientequintas.

Subsuptripartiensq̄ntas proportio fit quũ minor sequentiũ notularũ numerus ad maiorẽ p̄cedentiũ notularũ ductus continet in eo semel & insup tres eius q̄ntæ partes: ut. v. ad. viii. &. x. ad. xvi. &. xv. ad. xxiiii. In hac ꝓportione q̄nq; notulæ æqualẽt & cõmẽsurant octo sibi cõsimilibus: ita ut singulaq̄q; ipsarũ de tribus q̄ntis partib⁹ ꝓpriæ q̄titatis suscipiat icremẽtũ. Describit. n. i notulis hoc mõ 5 10 15
Et destruitur a supertripartientequintas sibi opposita ut hic patet. 8 16 24

CANTVS

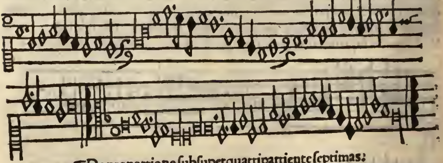
TENOR

CDe proportione subsuperquatripartientequintas.

CSubsuperquatripartiensquintas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus residet in ipso cum quattuor quintis partibus suis: ut. v. ad. ix. &. x. ad. xviii. &. xv. ad. xxvii. & deinceps. Hæc ꝓportio quinq; notulas æquat nouem sibi consimilibus : ita ut unaquæq; ipsarum quinq; augeatur de quattuor quintis partibus propriæ quantitatis. Figuratur autem in cātibus hoc modo 5 10 15 Atq; destruitur a superquatripartientequintas sibi opposita : ut hoc 9 18 27 patet exemplo.

CANTVS

TENOR

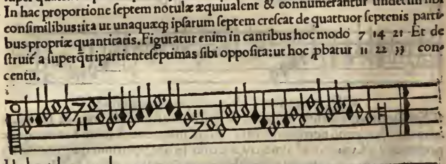

CDe proportione subsuperquatripartienteseptimas:

CSubsuperquatripartiensseptimas proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus continetur in ipso semel & insuper quattuor ipsius septenæ partes: ut. vii. ad. xi. &. xiiii. ad. xxii. &. xxi. ad. xxxiii: In hac proportione septem notulæ æquiualent & connumerantur undecim sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum septem crescat de quattuor septenis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 7 14 21 Et destruit a superq̄tripartienteseptimas sibi opposita: ut hoc ꝓbatur 11 22 33 concentu.

CANTVS

TENOR

CReliquas autem huius generis & subalternas & specialissimas species diligentiæ musicorum considerandas relinquimus.

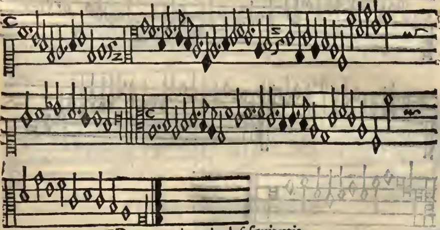
CDe genere multiplici superparticulari & eius speciebus. Cap. IX.

MVltiplex superparticulare genus quod quartum est maioris inæqualitatis compositum ex duobus primis fit quum maior sequentium notulaꝝ numerus ad minorem præcedentium relatus compræhēdit eum pluries & insuper unam eius aliquotam partem. Huius enim infinitæ sunt spēs diuersis gradibus considerandæ. Primus gradus procedit ex prima multiplici singulis su

perparticularibus ſecundum naturalem earum diſpoſitiōem præmixta ut Duplaſeſqualtera.v.ad.ii. Duplaſeſquitertia.vii.ad.iii. Duplaſeſquiquarta.viiii.ad.iiii. Duplaſeſquiquinta.ii.ad.v.&.deinceps. Secundus gradus concipitur ex ſecunda multiplici omnium ſuperparticularium naturaliter diſpoſitarum ſuſceptibili.ut Triplaſeſqualtera.vii.ad.ii. Triplaſeſquitertia.x.ad.iii. Triplaſeſquiquarta.xiii.ad.iiii. Triplaſeſquiquinta.xvi.ad.v.& deinceps. Tertius gradus omnes ſuperparticularis generis habitudines tertiæ multiplici coniungit: ut Quadruplaſeſqualtera.viiii.ad.ii. Quadruplaſeſquitertia.xiii.ad.iii. Quadruplaſeſquiquarta.xvii.ad.iiii. Quadruplaſeſquiquinta.xxi.ad.v.& deinceps. In quarto gradu ſingulæ ſuperparticulares quartæ multiplici adhæret ut Quintuplaſeſqualtera.ii.ad.ii. Quintuplaſeſquitertia.xvi.ad.iii. Quintuplaſeſquiquarta.xxi.ad.iiii. Quintuplaſeſquiquinta.xxvi.ad.v.& deinceps. Atq; ita iſiniti ſunt huius generis gradus. Graduumq; ſpecies infinitæ.

¶De proportione duplaſeſqualtera.

¶Duplaſeſqualtera proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet eum bis & inſuper dimidiam ipſius partem æquiualens ei in potentia & temporis menſura: ut.v.ad.ii.&.x.ad.iiii.&.xv.ad.vi.& deinceps. In hac proportione quinq; notulæ æquiualent & commenſurantur duabus ſibi conſimilibus nomine & quantitate: ita ut una quæq; notula ipſarum quinq; diminuatur de tribus quintis partibus propriæ quantitatis. Deſcribitur enim in cantibus hoc modo 5 10 15 Et deſtruitur a ſubduplaſeſqualtera ſibi oppoſita: ut hoc concentu 2 4 6 percipitur.

CANTVS

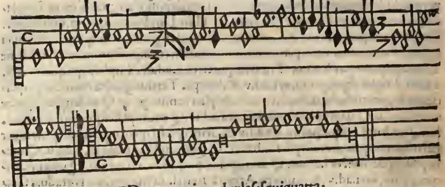
TENOR

¶De proportione duplaſeſquitertia.

¶Duplaſeſquitertia proportio fit quum maior præcedentium notularum numerus minori præcedentium comparatus continet eum bis & inſuper tertiam ipſius partē æquiualēs ei in potentia: ut.vii.ad.iii.&.xiiii.ad.vi.&.xxi.ad.ix.& deinceps. Hæc enim proportio ſeptem notulas tribus ſibi conſimilibus coæquat: ita ut ſingula quæq; ipſarum ſeptē diminuatur de quattuor ſeptenis partibus ſui ualoris. Figuratur enim in cātibus hoc modo 7 14 21 Et deſtruitur a ſubduplaſeſquitertia ſibi oppoſita: ut hoc percipitur 3 6 9 concentu.

CANTVS

TENOR

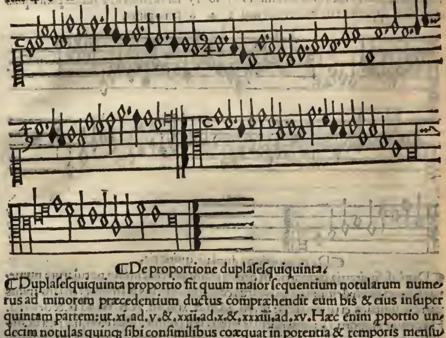

¶De proportione duplaſeſquiquarta.

¶Duplaſeſquiquarta proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum bis & inſuper quartam eius partem: ut.ix.ad.iiii.&.xviii.ad.viii.&.xxvii.ad.xii.& deinceps. In hac proportione nouem notulæ æquiualent & commenſurantur quattuor ſibi conſimilibus in quantitate & temporis menſura: ita ut unaquæq; ipſarum nouem diminuatur de quinq; nonis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 9 18 27 Et deſtruitur a ſubduplaſeſquiquarta ſibi oppoſita: ut hoc conſtat 4 8 12 concentu.

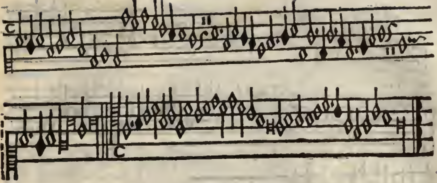
CANTVS

TENOR

¶De proportione duplaſeſquiquinta.

¶Duplaſeſquiquinta proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum bis & eius inſuper quintam partem: ut.xi.ad.v.&.xxii.ad.x.&.xxxiii.ad.xv. Hæc enim ꝓportio undecim notulas quinq; ſibi conſimilibus coæquat in potentia & temporis menſura: ita ut unaquæq; ipſarum undecim minuatur de ſex undenis partibus propriæ quantitatis. Deſcribitur in cantilenis hoc modo 11 22 33. Et deſtruitur a ſubduplaſeſquiquinta ſibi oppoſita ut hic patet. 5 10 15

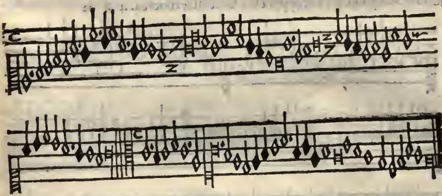

CANTVS

TENOR

¶ De proportione triplasesquitertia.

¶ Triplasesqualtera proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum ter & insuper dimidiam eius partem: ut. vii. ad. ii. &. xiiii. ad. iiii. &. xxi. ad. vi. & deinceps. In hac proportione septem notulæ æquiualent & commensurantur duabus sibi cõsimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum septem diminuatur de quinq; septenis partibus suæ quãtitatis. Figuratur autem in notulis hoc modo 7 14 21 Destruitur insuper a subtriplasesqualtera sibi opposita ut hic patet. 2 4 6

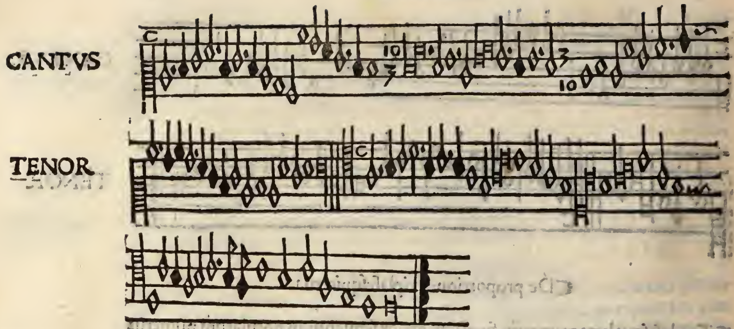

CANTVS

TENOR

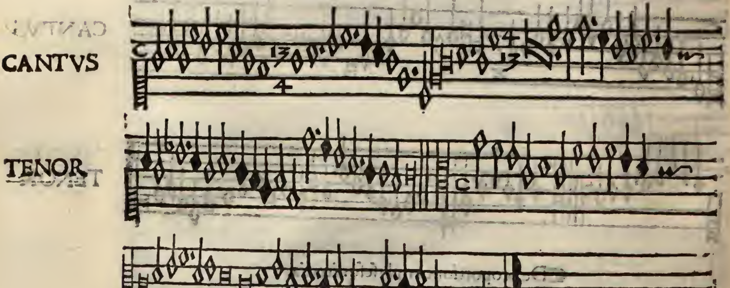
¶ De proportione triplasesquitertia.

¶ Triplasesquitertia proportio fit quum minor sequẽtium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet ipsum ter & eius insuper tertiam partem: ut. x. ad. iii. &. xx. ad. vi. &. xxx. ad. ix. Hæc enim proportio decem notulas tribus sibi consimilibus æquat & commẽsurat: ita ut singulæquæq; ipsarum decem de septem. decenis partibus sui ualoris detrimentum patiantur. Describitur in cãtilenis hoc modo 10 20 30 Atq; destruitur a subtriplasesquitertia sibi opposita eam illico succe 3 6 9 dente ut præsens monstrat concentus.

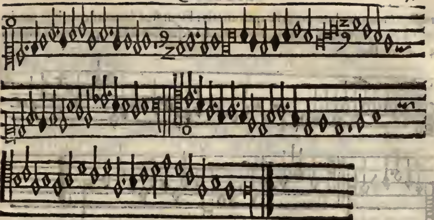
ℭDe proportione triplaſeſquiquarta.

ℭTriplaſeſquiquarta proportio fit quum maior ſequentium notularũ numerus ad minorem præcedentium relatus compræhendit eum ter & eius inſuper quartam partem; ut.xiii.ad.iiii.&.xxvi.ad.viii.&.xxxix.ad.xii.& deinceps. In hac proportione tredecim notulæ æquiualent & cõmenſurantur quattuor ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum tredecim diminuatur de nouem terdenis partibus propriæ quantitatis. Figuratur.n.in cantibus hoc modo 13 26 39 Et deſtruit a ſubtriplaſeſquiquarta ſibi oppoſita ut hoc cõſtat concẽtu. 4 8 12

ℭDe proportione quadruplaſeſqualtera.

ℭQuadruplaſeſqualtera proportio fit quũ maior ſequentiũ notularũ numerus ad minorem præcedentiũ ductus cõtinet eum quater & iſuper dimidiã eius partẽ: ut.viiii.ad.ii.&.xviii.ad.iiii.&.xxvii.ad.vi. Hæc enim ꝓportio nouẽ notulas coæquat duabus ſibi cõſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum nouem diminuatur de ſeptẽ nonis partibus ſui ualoris. Deſcribitur autem in cantilenis hoc modo 9 18 27 Atq; deſtruitur a ſubquadrupla ſibi oppoſita ut hic. 2 4 6

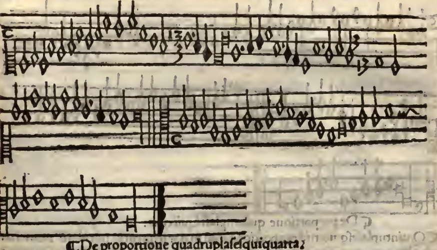

CANTVS

TENOR

¶De proportione quadruplasesquitertia.

¶Q uadruplasesquitertia proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus continet ipsum quater & eius insuper tertiam partem: ut. xiii. ad. iii. &. xxvi. ad. vi. &. xxxix. ad. ix. & deinceps. In hac proportione tredecim notulæ æquiualēt & connumerant tribus sibi cōsimilibus: ita ut unaquæq; ipsaꝝ tridecim diminuatꝛ de decē tertiisdecimis partibus sui ualoris Describitur. n. in cantibus hoc mō. 13 26 39 Et destruitur a subquadruplasesquitertia sibi opposita: ut præsentē. 3 6 9 concentu monstratur.

CANTVS

TENOR
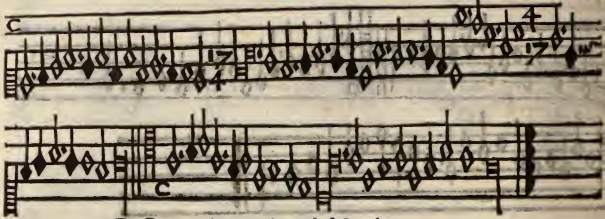
¶De proportione quadruplasesquiquarta.

¶Q uadruplasesquiquarta proportio fit quum maior sequētium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit ipsum quater & īsuper quartam ipsius partem: ut. xvii. ad. iiii. &. xxxiiii. ad. viii. &. li. ad. xii. & deinceps. Hæc enim proportio decem ac septem notulas æquifacit quattuor sibi consimilibus: ita ut singulæquæq; ipsarum decem & septem diminuatur de tredecim deci-

misseptimis partibus propriæ quantitatis. Figuratur in cantilenis hoc modo. 17 34 51 Destruitur item a subquadruplasesquiquarta sibi opposita: ut hic con 4 8 12 stat.

CANTVS

TENOR

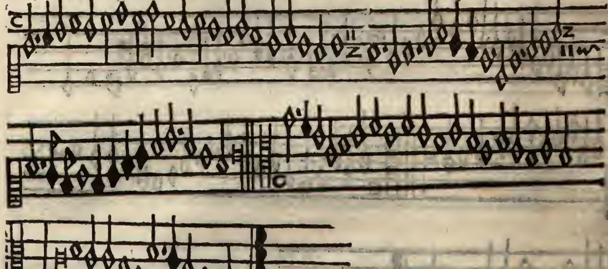

¶De Proportione quintuplasesqualtera.

¶Quintuplasesqualtera proportio fit quũ maior sequentium notularũ numerus ad minorem præcedentiũ relatus continet eũ quinquies & eius insuper dimidiam partẽ: ut. xi. ad. ii. &. xxii. ad. iiii. &. xxxiii. ad. vi. & deinceps. In hac porportione undecim notulæ æquiualent & cõmensurantur duabus sibi consimilibus. ita ut unaquæq; ipsaꝝ undecim diminuatur de nouem undenis partibus ꝑpriæ quãtitatis. Figurat̃ enim in notulis hoc modo 11 22 33 Et destruitur a subquintupla sesqualtera sibi opposita ut hoc ꝑcipit̃ 2 4 6 concentu.

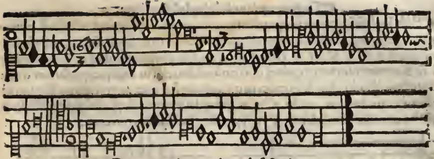
CANTVS

TENOR

¶De proportione quintuplasesquitertia.

¶Quintuplasesquitertia proportio fit quũ maior sequentiũ notularũ numerus ad minorem præcedentiũ ductus cõprehendit eũ q̃nquies & insuper tertiã ipsius minoris partẽ: ut. xvi. ad. iii. &. xxxii. ad. vi. &. xlviii. ad. ix. & deinceps. Hæc ꝑportio sexdecim notulas æquat tribus sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsaꝝ sexdecim diminuatur de tredecim sexdenis partibus sui ualoris. Describitur aũt in cantilenis hoc modo 16 32 48 Et destruit̃ a subquintuplasesquitertia q̃d præsens probat cõcentus. 3 6 9

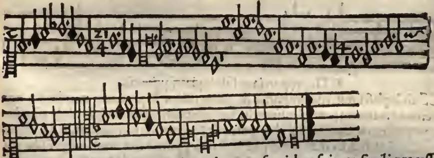

CANTVS

TENOR

¶De proportione quintuplaſeſquiquarta.

¶Q uintuplaſeſquiquarta proportio fit quum maior ſequẽtium notulaꝝ numerus ad minorem præcedentium ductus: continet eum quinquies & eius inſuper q̃rta parte: ut. xxi. ad. iiii. &. xlii. ad. viii. &. lxiii. ad. xii. & deinceps. In hac ꝑportione uiginti & una notulæ æquiualent cõmenſurant quattuor ſibi cõſimilibus: ita ut unaquæq; ipſaꝝ unius & uiginti diminuat de decem ſeptem uigeſimiſprimis partibus propriæ quantitatis: Deſcribitur enim in notulis hoc modo 21 42 63
Et deſtruitur a ſubquintuplaſeſquiquarta ſibi oppoſita ut hic patet. 4 8 12

CANTVS

TENOR

¶Reliquos autem huius generis gradus cum ſpeciebus ſuis conſimili proceſſu diligentiæ muſicorum conſiderandos relinquimus.

¶De genere ſubmultiplici ſuppartículari & eius ſpeciebus. Cap. X.

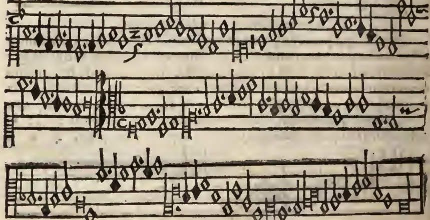
SVbmultiplex ſuperparticulare genus quod quantum eſt minoris inæqualitatis oppoſitum multiplici ſuperparticulari fit quum minor ſequẽtium notularum ñumerus ad maiorem præcedentium relatus comprahenditur in ipſo pluries cum una eius aliquota parte: æquiualens ipſi maiori. Huius enim infinitæ ſunt ſpecies diuerſis pariter gradibus conſiſtentes. Primus gradus per ſubduplam ſingulis ſuperparticularibus commixtam conſideratur. Cuius prima ſpecies eſt Subduplaſeſqualtera: ſecunda Subduplaſeſquitertia: tertia Subduplaſeſquiquarta: quarta Subduplaſeſquiquinta & deinceps. Secundus gradus ſingulas ſuperparticulares ſubtriplæ copulat hoc ordine. Subtriplaſeſqualtera. Subtriplaſeſquitertia. Subtriplaſeſquiquarta. Subtriplaſeſquiquinta: & deiceps. Tertius gradus ſingulas ſuperparticulares tertiæ cõmiſcet ſub multiplici ſcilicet Subquadruplæ: ut Subquadruplaſeſqualtera: Subquadruplaſeſquitertia. Subq̃druplaſeſquiquarta: Subquadruplaſeſquiquinta & deinceps. Ac reliquos quidẽ gradus conſequenti proceſſu facile quiſq; conſiderare poteſt.

¶De proportione ſubduplaſeſqualtera.

¶Subduplaſeſqualtera proportio fit quum minor ſequentium notularũ numerus ad maiorem præcedentium relatus continetur in eo bis & iſuper pars eius dimidia: ut.ii.ad.v.&.iiii.ad.x.&.vi.ad.xv. In hac proportiõe duæ notulæ æquiualent & commenſurantur quinq; ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum duas de tribus dimidiis partibus propriæ quantitatis ſuſcipiat augmentum. Figuratur enim in cantibus hoc modo 2 4 6 Atq; deſtruitur a dupla ſeſqualtera ſibi oppoſita eam illico ſuccedente 5 10 15 ut hoc percipitur concentu.

CANTUS

TENOR

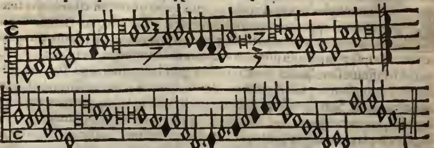

¶De proportione ſubduplaſeſquitertia.

¶Subduplaſeſquitertia proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus compræhenditur in ipſo bis & eius inſuper pars tertia æquiualens ei in potentia & temporis menſura: ut.iii.ad.vii.&.vi.ad.xiiii.&.ix.ad.xxi.& deinceps. Hæc enim ꝓportio tres notulas ſeptẽ ſibi cõſimilibus coæquat ita ut unaquæq; ipſarum trium augeat de quattuor tertiis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 3 6 9 Et deſtruitur a duplaſeſquitertia ſibi oppoſita ut hic patet. 7 14 21

CANTUS

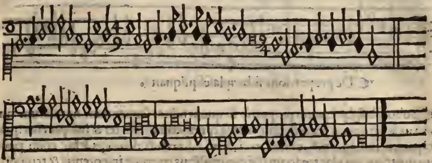
TENOR

¶De proportione ſubduplaſeſquiquarta.

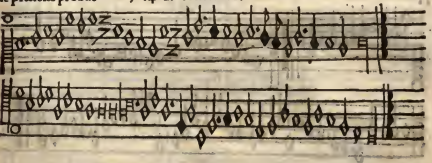
¶Subduplaſeſquiquarta proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus cõſpicitur in eo bis & inſuper eius quarta pars: ut.iiii.ad.ix.&.viii.ad.xviii.&.xii.ad.xxvii.& deinceps. In hac proportiõe

quattuor notulæ æquiualent & commensurantur nouem sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum quattuor de quinq; quartis partibus proprii ualoris crescat. Figuratur in cantilenis hoc modo 4 8 12 Destruitur autem a duplasesquiquarta sibi opposita ut hic concentus. 9 18 27

¶De proportione subtriplasesqualtera.

¶Subtriplasesqualtera proportio fit quum minor sequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus continetur in ipso ter & eius insuper pars dimidia: ut.ii.ad.vii.&.iiii.ad.xiiii.&.vi.ad.xxi.& deinceps. Hæc.n.proportio duas notulas septem sibi consimilibus in potentia coæquat: ita ut unaquæq; ipsarū duarum augeatur quinq; dimidiis partibus propriæ quantitatis. Describitur autē in cantilenis hoc modo 2 4 6 Atq; destruitur a triplasesqualtera sibi opposita ut præsens probat 7 14 21 concentus.
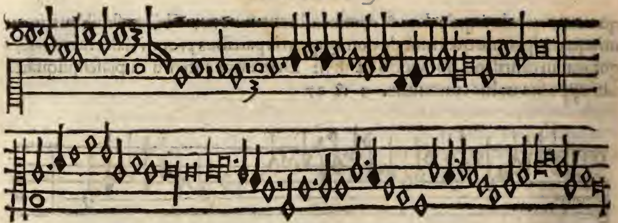

¶De proportione subtriplasesquitertia.

¶Subtriplasesquitertia proportio fit quum minor sequētium notularum numerus ad maiorem præcedentiū relatus continetur in ipso ter cum tertia insuper eius parte: ut.iii.ad.x.&.vi.ad.xx.&.ix.ad.xxx.& deinceps. In hac proportiōe tres notulæ æquiualent & commensurantur decem sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum trium augeatur de septem tertiis partibus propriæ quantitatis. Describitur enim in cantibus hoc modo 3 6 9 Et destruitur a triplasesquitertia sibi opposita ut subiecto percipitur 10 20 30 concentu.

CANTUS

TENOR
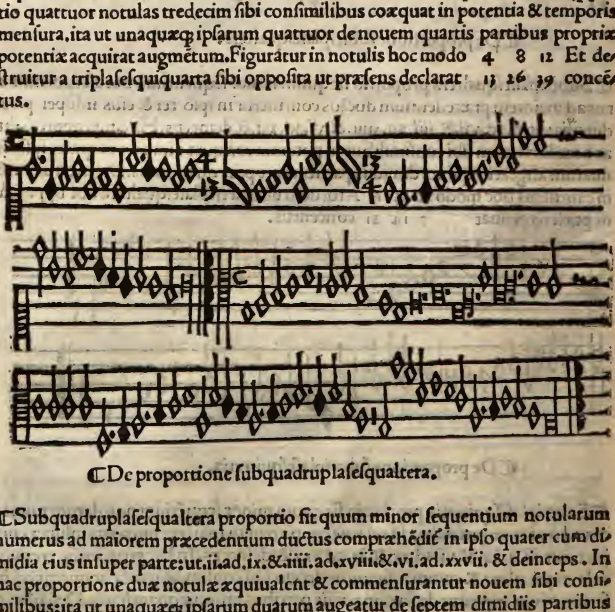

ℭ De proportione ſubtriplaſeſquiquarta.

ℭ Subtriplaſeſquiquarta proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentiũ ductus continetur in ipſo ter & inſuper eius quarta pars: ut.iiii.ad.xiii.&.viii.ad.xxvi.&.xii.ad.xxxix.& deinceps. Hæc enim ꝓportio quattuor notulas tredecim ſibi conſimilibus coæquat in potentia & temporis menſura.ita ut unaquæqꝫ ipſarum quattuor de nouem quartis partibus propriæ potentiæ acquirat augmẽtum. Figuratur in notulis hoc modo 4 8 12 Et deſtruitur a triplaſeſquiquarta ſibi oppoſita ut præſens declarat 13 26 39 concẽtus.

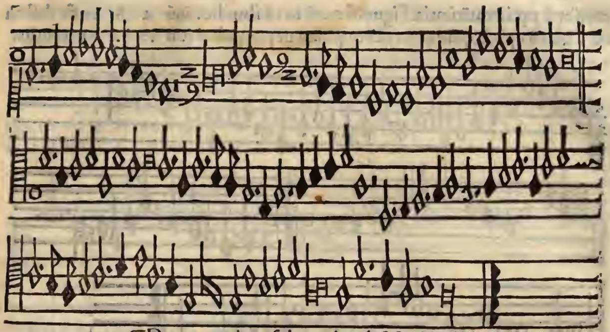
CANTUS

TENOR

ℭ De proportione ſubquadruplaſeſqualtera.

ℭ Subquadruplaſeſqualtera proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium ductus compræhẽdit in ipſo quater cum dimidia eius inſuper parte: ut.ii.ad.ix.&.iiii.ad.xviii.&.vi.ad.xxvii. & deinceps. In hac proportione duæ notulæ æquiualent & commenſurantur nouem ſibi conſimilibus: ita ut unaquæqꝫ ipſarum duarum augeatur de ſeptem dimidiis partibus propriæ quantitatis. Figuratur in notulis hoc modo 2 4 6 Atqꝫ deſtruitur a quadruplaſeſqualtera ſibi oppoſita ut hic patet. 9 18 27

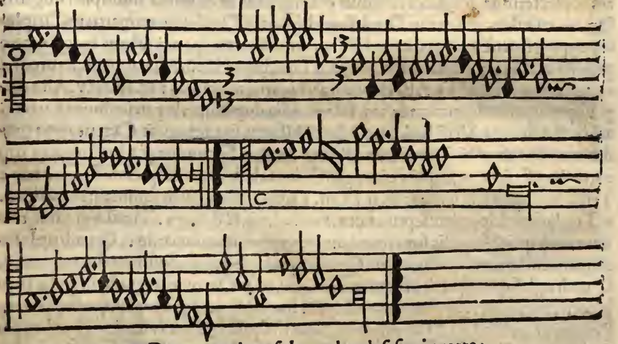

CANTVS

TENOR

ℭDe proportione ſubquadruplaſeſquitertia.

ℭSubquadruplaſeſquitertia proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentiũ relatus compræhenditur in ipſo quater cũ tertia eius parte: ut. iii. ad. xiii. &. vi. ad. xxvi. &. ix. ad. xxxix. & deinceps. Hæc. n. proportio tres notulas tredecim ſibi conſimilibus æquifacit in potentia & temporis menſura: ita ut unaquæq; ipſarum trium decem terdenis partibus propriæ quantitatis ſuſcipiat augmentum. Figuratur. n. in cantilenis hoc modo 3 6 9 Et deſtruitur a q̄druplaſeſquitertia ſibi oppoſita ut p̄ſens probat cõcentu. 13 26 39

CANTVS

TENOR

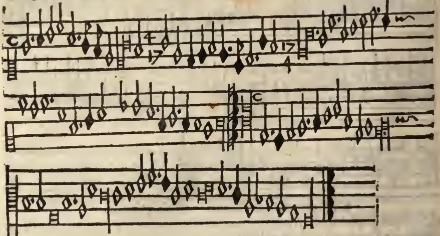
ℭDe proportione ſubquadruplaſeſquiquarta.

ℭSubquadruplaſeſquiquarta ꝑportio fit quũ minor ſequentiũ notulaꝝ numerus ad maiorẽ præcedentiũ relatus cõpræhendit̃ in ipſo quater cum quarta iſuper eius parte: ut. iiii. ad. xvii. &. viii. ad. xxxiiii. &. xii. ad. li. & deinceps. In hac proportione quattuor notulæ æquiualent & commenſurantur decem ac ſeptem ſibi cõſimilibus: ita ut ſingulaquæq; ipſaꝝ quattuor augeatur de quatuordecim quartis

partibus ꝓpriæ quãtitatis. Figurat̃ autẽ in cãtibus hoc mõ 4 8 12 Et destrui
tur a quadruplasesquiquarta sibi opposita ut pñs ꝓbat con 17 34 51 centus.

CANTVS

TENOR

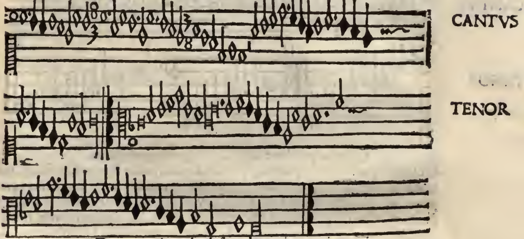
¶ De genere multiplicisuperpartiente & eius speciebus. Cap. XI.

MVltiplexsuperpartiens genus quintum maioris inæqualitatis est quum maior sequentiũ notularũ numerus ad minorem præcedẽtiũ relatus cõtinet ipsum pluries: cũ una eius aliquanta parte plures aliquotas cõducẽte. Infiniti. n. sunt huius generis gradus singulis multiplicibus q̃scũq; supꝑartientes cõplectẽtibus ꝓcedẽtes. Primus enim gradus fit ex prima multiplici singulis superpartiẽtibus cõnexa. ut Duplasuperbipartiẽs. Duplasupertripartiens. Duplasuperquatripartiens & deinceps. Hæ enim subalternæ species dicunt̃: nãq; in uim generis unaquæq; cõuertitur cũ duplaꝶ superbipartiẽtiũ. Alia duplasuperbipartiensteritas: ut. viii. ad. iii. Alia dupla superbipartiensquintas: ut. xii. ad. v. Alia duplasuperbipartiẽsseptimas: ut. xvi. ad. vii. Alia duplasuperbipartiensnonas. ut. xx. ad. ix. & deinceps. Verũ huiusmodi specialissimas species uocãt. Cæteris uero gradibus cõsimilibus cõsiderationis adhibet̃ modus. Secundus gradus singulas supꝑartientes secũdæ multiplici cõiungit. Cuius subalternus & specialissimus ordo ẽ Triplasupbipartiensrertias: ut. xi. ad. iii. Triplasuperbipartiẽsquintas: ut. xvii. ad. v. Triplasuperbipartiensseptimas: ut. xxiii. ad. vii. & deiceps. Tertius gradus tertiam multiplicẽ singulis superpartientibus apponit: cuius ordo ẽ. Quadruplasuꝑbipartienstertias: ut. xiiii. ad. iii. Quadruplasupbipartiensquintas: ut. xxii. ad. v. Quadruplasuperbipartiensseptimas: ut. xxx. ad. vii. In quarto gradu singulæ supbipartientes quarte applaudũr multiplici hoc ordine. Quintuplasuperbipartienstertias: ut. xvii. ad. iii. Quintuplasupbipartiẽsquintas: ut. xxvii. ad. v. Quintuplasupbipartiensseptimas: ut. xxxvii. ad. vii. Cõsiderat̃ plerunq; huiusmodi processus per subalternarum superpartientium singulis multiplicibus applicationẽ: ut Duplasuperbipartiens Duplasupertripartiens Duplasuperquatripartiens: atq; in reliquis diuersimoda congruit consideratio. de quibus singillatim est dicendum.

¶ De proportione duplasuperbipartientetertias.

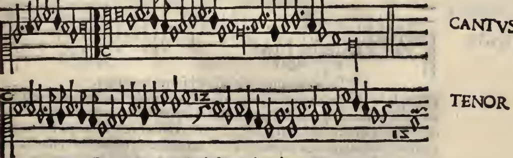
¶ Duplasuperbipartienstertias proportio fit quum maior sequentium notularũ

numerus ad minorem præcedentiũ ductus comprahẽdit eum bis & insuper unã eius aliquantã partẽ factam ex duabus tertiis partibus ipsius minoris: ut.viii.ad. iii.&.xvi.ad.vi.&.xxiiii.&.ad.ix.deinceps. In hac ꝓportiõe octo notulæ æquiualent & commensurantur tribus sibi cõsimilibus: ita ut unaquæq; ipsarũ octo diminuaẽ de quinq; octauis partibus propriæ quantitatis. Figuratur enim in cantibus hoc modo 8 16 24 Et destruitur a subduplasuperbipartientetertias sibi opposita: ut hic 3 6 9 monstrat concentus.

De proportione duplasuperbipartientequintas.

Duplasuperbipartientesquintas proportio fit quũ maior sequentium notularũ numerus ad minorem præcedentiũ ductus cõtinet ipsum bis & insuper duas eius quintas partes: ut.xii.ad.v.&.xxiiii.ad.x.&.xxxvi.ad.xv.& deinceps. Hæc proportio duodecim notulas æquifacit in potentia & temporis mẽsura quinq; sibi cõsimilibus: ita ut singulaquæq; ipsarũ duodecim de septẽ duodenis partibus ꝓpriæ q̃ntitatis detrimentũ patiaẽ. Figuraẽ in cãtilenis hoc modo 12 24 36 Et destruitur a subduplasupbipartiẽteq̃ntas sibi opposita: ut hoc cõ 5 10 15 stat cõcẽtu.

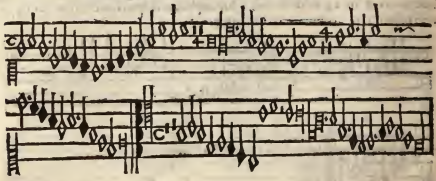
De proportione duplasupertripartientequartas.

Duplasupertripartiẽsquartas proportio fit quũ maior sequentiũ notularũ numerus ad minorẽ præcedentium relatus comprahẽdit eum bis & tres ĩsuper eius quartas partes: ut.ii.ad.iiii.&.xxii.ad.viii.&.xxxiii.ad.xii.& deinceps. In hac pro

portione undecim notulæ æquiualent & commenſurantur quattuor ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum undecim diminuatur de ſeptem undenis partibus proprii ualoris. Deſcribitur enim in cantibus hoc modo 11 22 36 Deſtruitur inſuper a ſubduplaſupertripartientequartas ſibi oppoſita 4 8 12 ut præſens declarat concentus.

CANTVS

TENOR

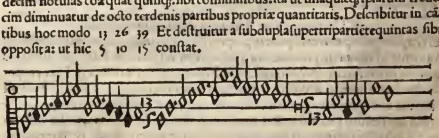

¶De proportione duplaſupertripartientequintas.

¶Duplaſupertripartienſquintas ꝓportio fit quum maior ſequentiũ notulaꝝ numerus ad minorem præcedentium relatus cõtinet eum bis & tris eius quintas partes: ut. xiii. ad. v. &. xxvi. ad. x. &. xxxix. ad. xv. & deiceps. Hæc enim proportio tredecim notulas coæquat quinq;. ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum tredecim diminuatur de octo terdenis partibus propriæ quantitatis. Deſcribitur in cãtibus hoc modo 13 26 39 Et deſtruitur a ſubduplaſupertripartiẽtequintas ſibi oppoſita: ut hic 5 10 15 conſtat.

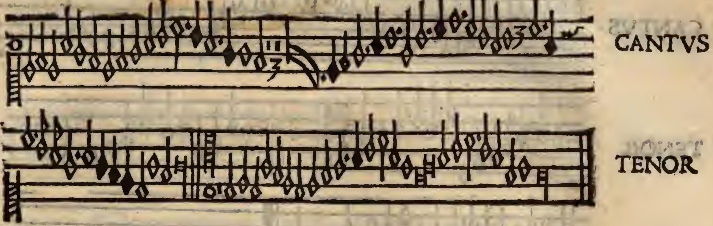
CANTVS

TENOR
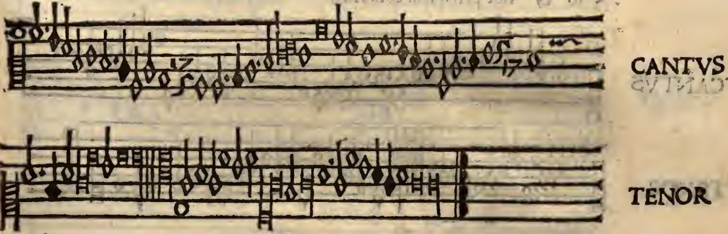

¶De proportione triplaſuperbipartientetertias.

¶Triplaſuperbipartienſtertias proportio fit quum maior ſequentium notularũ numerus ad minorẽ præcedentium ductus compræhẽdit eum ter & inſuper duas eius tertias partes: ut. xi. ad. iii. &. xxii. ad. vi. &. xxxiii. ad. ix. & deinceps. In hac proportione undecim notulæ æquiualent & commenſurãtur tribus ſibi cõſimilibus: ita ut ſingulaquæq; ipſarum undecim diminuatur de octo undenis partibus propriæ quantitatis. Deſcribitur enim in notulis hoc modo 11 22 33 Et deſtruitur a ſubtriplaſuperbipartientetertias ſibi oppoſita: ut hoc 3 6 9 cõcentu diſponitur.

¶De proportione triplaſuperbipartientequintas.

¶Triplaſuperbipartienſquintas proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium relatus continet eum ter:& inſuper duas ipſius quintas partes:ut.xvii.ad.v.&.xxxiiii.ad.x.&.li.ad.xv.& deiceps. In hac proportione decem ac ſeptem notulæ æquiualent & commenſurãtur quinqꝫ ſibi conſimilibus:ita ut ſingulæquæqꝫ ipſarum decemſeptem diminuantur de duodecim ſeptemdenis partibus ſui ualoris. Deſcribitur in notulis hoc modo 17 34 51
Et deſtruitur a ſubtriplaſuperbipartientequintas ſibi oppoſita: ut 5 10 15 præſens probat concentus.

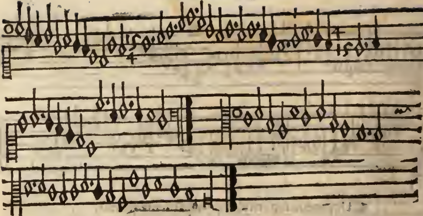

¶De proportione triplaſupertripartientequartas.

¶Triplaſupertripartienſquartas proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum ter & tris eius quartas partes:ut.xv.ad.iiii.&.xxx.ad.viii.&.xlv.ad.xii. Hæc ꝓportio quindecim notulas æquat quattuor ſibi conſimilibus:ita ut unaquæqꝫ ipſarum quindecim diminuatur de undecim quindenis propriæ quantitatis. Figuratur in cantilenis hoc modo 15 30 45 Atqꝫ deſtruitur a ſubtriplaſuperpartiẽtequartas ſibi oppoſita ut hic 4 8 12 conſtat.

CANTVS

TENOR

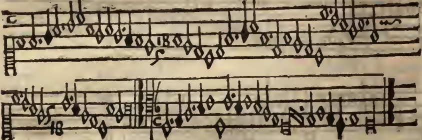

¶De proportione triplasupertripartientequintas.

¶Triplasupertripartiensquintas proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus continet ipsum ter & insuper tres eius quintas partes: ut.xviii.ad.v.&.xxxvi.ad.x.&.liiii.ad.xv.& deinceps. In hac proportione decem & octo notulæ æquiualent & commensurantur quinq; sibi consimilibus: ita ut unaquæq; ipsarum decem & octo diminuatur de tredecim octodenis partibus propriæ quantitatis. Describitur enim in cantibus hoc modo
18 36 54 Atq; destruitur a subtriplasupertripartientequintas sibi opposita:
5 10 15 hoc percipitur concentu.

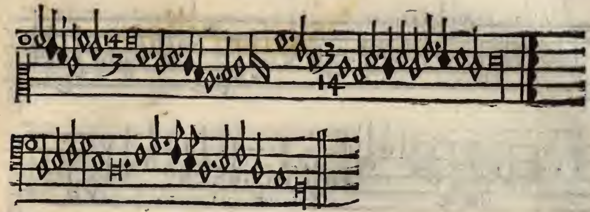
CANTVS

TENOR

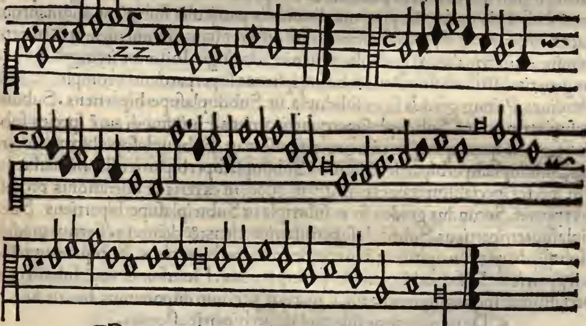
¶De proportione quadruplasuperbipartientetertias.

¶Quadruplasuperbipartienstertias proportio fit quum maior sequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum quater & duas insuper ipsius tertias partes: ut.xiiii.ad.iii.&.xxviii.ad.vi.&.xlii.ad.ix. & deinceps. Hæc enim proportio quatuordecim notulas coæquat tribus sibi consimilibus in potentia & temporis mensura: ita ut singulaquæq; ipsarum quatuordecim diminuatur de undecim quartisdecimis partibus sui ualoris. Figuratur autem in cantilenis hoc modo 14 28 42 Et destruitur a subquadruplasuperbipartientetertias sibi opposita 3 6 9 ut præsens probant concentus.

ℂDe proportione quadruplaſuperbipartientequintas.

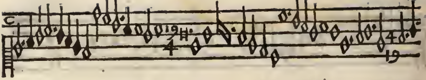
ℂQuadruplaſuperbipartienſquintas proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus cõtinet ipſum quater cum duabus eius quintis partibus ut.xxii.ad.v.&.xliiii.ad.x.&.lxvi.ad.xv. In hac proportione uiginti & duæ notulæ æquiualent & commenſurantur quinq; ſibi conſimilibus in potentia & temporis menſura: ita ut unaquæq; ipſarum uigintiduarũ diminuatur de decemſeptem uigeſimis ſecundis partibus proprii ualoris. Figuratur in notulis hoc modo 22 44 66 Et deſtruitur a ſubquadruplaſuperbipartiẽtequītas ſibi oppoſita 5 10 15 hoc probatur concentu.

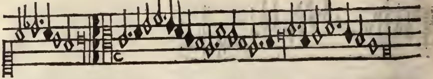
ℂDe proportione quadruplaſupertripartientequartas.

ℂQuadruplaſupertripartienſquartas proportio fit quum maior ſequentium notularum numerus ad minorem præcedentium ductus compræhendit eum quater & inſuper tres ipſius quartas partes: ut.xix.ad.iiii.&.xxxviii.ad.viii.&.lvii.ad xii.& deinceps. Hæc enim proportio decem ac nouem notulas connumerat & cõmenſurat quattuor ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum decemnouem diminuatur de quindecim decimiſnonis partibus propriæ quantitatis. Deſcribitur enim in cantilenis hoc modo 19 38 57 Et deſtruitur a ſubquadruplaſupertripartientequartas ſibi oppoſita 4 8 12 quod præſens monſtrat concentus.

CANTVS

TENOR

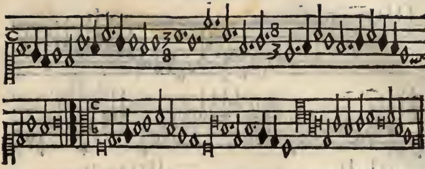
¶Reliquas autem ſubalternas & ſpecialiſſimas huius generis ſpecies diligens ex ſeipſo perſcrutator pari conſideratione perquiret.

¶De genere ſubmultiplicíſuperpartiente eiuſq; ſpeciebus. Cap.XII.

SVbmultiplexſuperpartiens genus quod quintum eſt minoris inæqualitatis oppoſitum multiplicíſuperpartienti eſt quum minor ſequētium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus comprǣhenditur in ipſo ſemel cum aliquanta ipſius parte plures aliquotas complectente: æquiualetq; minor ipſe maiori in potentia & temporis menſura: ita ut ſingulæquæq; notulæ minoris de tot propriæ numeroſitatis particulis ſuſcipiant augmentum quot fuerint notulæ ipſorum numerorum differentiam diſponentes: ut & in cæteris minoris inæqualitatis generibus euenire contingit. Infinitos item gradus huius generis diſtribuit ſingularis ſubmultiplicitas ſuperpartientes complectens habitudines. Primus gradus fit ex ſubdupla.ut. Subduplaſuperbipartiens. Subduplaſupertripartiens. Subduplaſuperquatripartiens. Huiuſmodi autē ſpecies ſubalternæ ſunt quod quæq; in uim generis trāſeat.ut. Subduplaſuperbipartienſtertias. Subduplaſuperbipartienſquintas. Subduplaſuperbipartienſſeptimas. hæ autem ſpecies ſpecialiſſimæ uocantur. Idem quoq; in cæteris cōſiderationis proceſſus apparet. Secundus gradus fit ex ſubtripla ut Subtriplaſuperbipartiens. Subtriplaſupertripartiens. Subtriplaſuperquatripartiens: & deinceps. Tertius gradus a ſubquadrupla concipitur ut Subquadruplaſuperbipartiens. Subquadruplaſupertripartiens. Subquadruplaſuperquatripartiens. Huiuſmodi autē ſubalternis ſpecialiſſimæ ſpecies ſupponuntur. Quarum ꝓceſſum diſponamus hoc ordine.

¶De proportione ſubduplaſuperbipartienſtertias.

¶Subduplaſuperbipartienſtertias proportio fit quum minor ſequentium notularum numerus ad maiorem præcedentium relatus comprǣhenditur in eo bis cū duabus iſuper tertiis partibus ſuis: ut.iii.ad.viii.&.vi.ad.xvi.&.ix.ad.xxiiii.& deinceps. In hac proportione tres notulæ æquiualent & commenſurantur octo ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſarum trium augeatur de quinq; tertiis partibus pꝑtiæ ꝗtitatis. Deſcribit̄ enim in cātibus hoc modo 3 6 9 Et deſtruitur a duplaſuperbipartientetertias ſibi oppoſita ut hic 8 16 24 monſtrāt concentus.

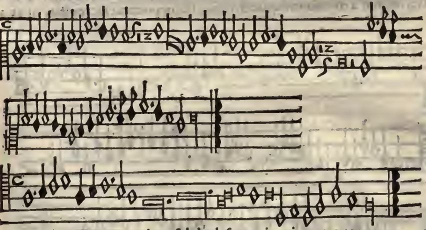

CANTVS

TENOR

¶De proportione ſubduplaſuperbipartientequintas.

¶Subduplaſuperbipartienſquintas proportio fit quũ minor ſequentiũ notularum numerus ad minorẽ præcedentium ductus continet̃ bis in ipſo & duæ eius quintæ partes: ut.v.ad.xii.&.x.ad.xxiiii.&.xv.ad.xxxvi. Hæc enim ꝓportio quinq; notulas coæquat in potentia & temporis menſura duodecim ſibi conſimilibus: ita ut ſingulaquæq; ipſarum quinq; de ſeptem quintis partibus propriæ quantitatis acquirant augmentum. Figuratur aũt in notulis hoc modo 5 10 15 Atq; deſtruitur a duplaſuperbipartiẽtequintas ſibi oppoſita ut hic pa 12 24 36 tet.

CANTVS
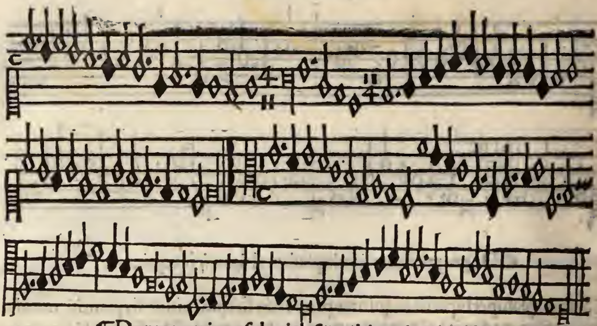
TENOR

¶De proportione ſubduplaſupertripartientequartas.

¶Subduplaſupertripartienſquartas proportio fit quum minor ſequentiũ notularum numerus ad maiorem præcedentiũ ductus continetur in ipſo bis & tres in ſup eius q̃rtæ partes: ut.iiii.ad.xi.&.viii.ad.xxii.&.xii.ad.xxxiii.& deiceps. In hac proportione quattuor notulæ æquiualent & cõmenſurantur undecim ſibi conſimilibus: ita ut unaquæq; ipſaꝝ quattuor augeat̃ de ſeptẽ quartis partibus ꝓpriæ quãtitatis. Deſcribit̃ in cantilenis hoc modo 4 8 12 Et deſtruitur a duplaſupertripartientequartas ſibi oppoſita ut hoc 11 22 33 concentu percipitur.

CANTVS

TENOR

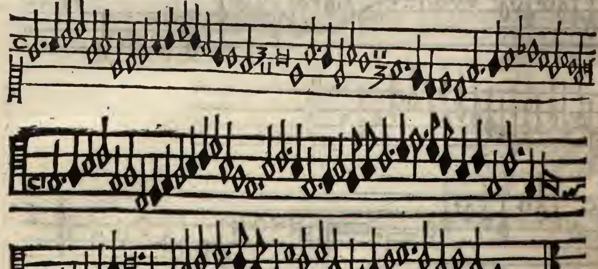

¶De proportione ſubtriplaſuperbipartientetertias.

¶Subtriplaſuperbipartiēſtertias ꝓportio fit quū minor ſequentiū notulaꝝ numerus ad maiorē p̄cedentiū relatus cóprӕhendit ter in ipſo cū duabuſtertiis partibus ſuis ut.iii.ad.xi.&.vi.ad.xxii.&.ix.ad.xxxiii.& deinceps. Hӕc ꝓportio tres notulas ӕqfacit undecim ſibi cōſimilibus:ita ut ſingula quӕq; ipſaꝝ triū de octo tertiis ptibꝰ ſui ualoris ſuſcipiat augmētū.Deſcribit.n.i notulis hoc mō. 3 6 9
Atq; deſtruit a triplaſupertripartiētetertias ſibi oppoſita:ut hic conſtat. 11 22 33
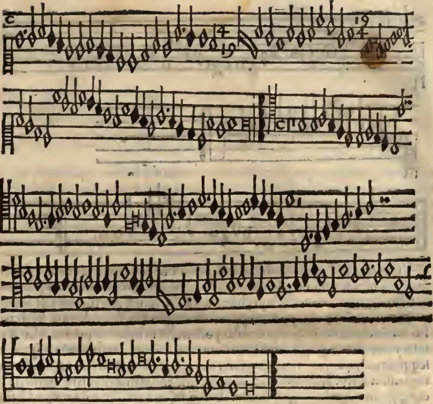
CANTVS

TENOR

¶De proportione ſubquadruplaſupertripartientequartas.

¶Subquadruplaſuptripartiēſquartas ꝓportio fit quū minor ſequentium notularum numerus ad maiorem p̄cedentiū ductus cōtinet i ipſo q̄ter cū tribus q̄rtis partibus ſuis:ut.iiii.ad.xix.&.viii.ad.xxxviii.&.xii.ad.lvii.& deinceps. In hac ꝓportiōe q̄ttuor notulӕ ӕqualent & cōmēſurant decē ac nouē ſibi conſimilibus: ita ut unaquӕq; ipſaꝝ quattuor augeat de q̄ndecim q̄rtis partibus ꝓpriӕ quātitatis.Deſcribit in cantilenis hoc mō 4 8 12 Et deſtruitur a quadruplaſupertripartientequartas ſibi oppoſita:ut 19 38 57 hoc percipitur concentu.

CANTVS

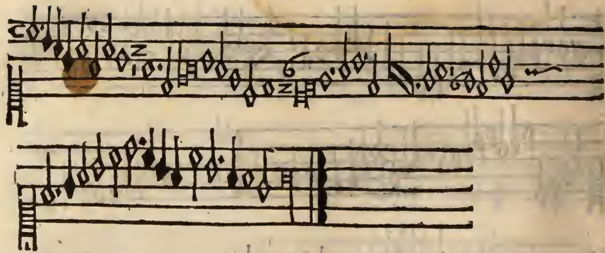
TENOR

Reliquas autem huius generis habitudines musicorum diligētiæ cōmittimus perscrutandas.

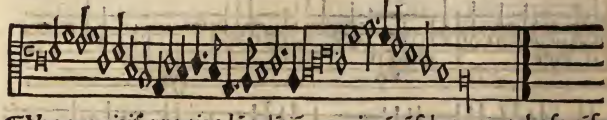
De coniunctione plurium dissimilium proportionū. Cap. XIII.

Diuersæ proportiones sese inuicem consequentes uarias subsequentiū notularum ad præcedentes sana consideratione ducunt habitudines. Nāq; si (exempli causa) tripla ꝓportio in notulis imediate duplam fuerit subsecuta: sexcupla illico proportio ex numerositate notularum ipsius triplæ descriptæ ad priorem notularum numerum qui scilicet ante duplam ipsam dispositus fuerat: resultabit: quod his numeris sane percipitur. i. ii. vi. Binarius enim ad unitatem duplus ē. Senarius ad binarium triplus. Rursus senarius ad unitatem sexcuplam facit proportionem: quā subsexcupla sibi opposita statim subsequens destruere comprobatur eius rei causa est deducta extremorum æqualitas his terminis circumscripta. i. ii. vi. i. Id quoq; in connumeratione & pronunciatione notularum præsentis concentus notissime percipitur.

CANTVS

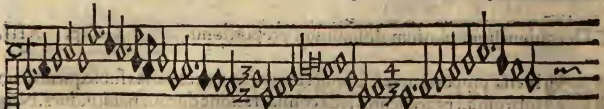

TENOR

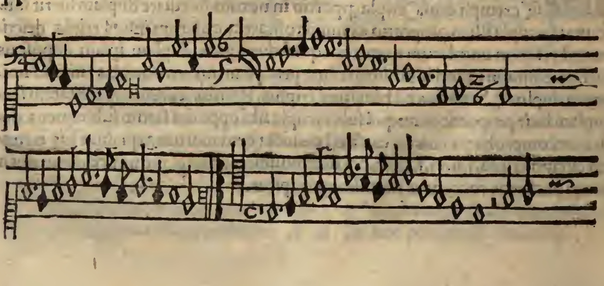

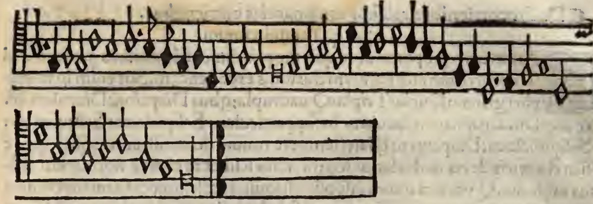
℄ Vnaquæq; igit̃ ꝓportio ad p̃cedētiū ꝓportionē cõſiderata : notulas ſp̃ cõfert p̃cedētiū notularꝫ numeroſitati:ita ut primæ ꝓportiõis cõſideratiõi tanq̃ fūdamēto relatiõis corr̃ndere noſcat̃:qđ ultimo tertii. Theoricæ Arythmetica diſponēte mõſtrauimus. Verꝫ duæ primæ ſupparticularis gn̄is ſpēs ſeſqualtera & ſeſqtertia ſeſe iuicē i cãtilena cõſequētes notulas poſteriores in dupla ad priores cõferūt cõſideratiõe: qđ horꝫ pcipit̃ diſpoſitiõe numerorꝫ.ii.iii.iiii.his ſupducta ſeſqquarta ſequētes notulas añrioribus cõmēſurat ſc̃dm duplā ſeſqualterā: ut his conſtat numeris.ii.iii.iiii.v.Supaddita iſup ſeſqqnta triplā ad primū notularū numerū pficiet ꝓportionē: at hac diſpoſitiõe mõſtrat̃.ii.iii.iiii.v.vi.Senarius nãq; ad binariū triplā iplet habitudinē.Subſequēte āt ſubtripla ꝓportiõe oēs deſtruēt̃ diſpoſitæ ꝓportiones: nãq; extremorū ſuccedit æqualitas;ut ꝓbat hæc diſpoſitio.ii.iii.iiii.v.vi.ii. Atq; i notulis eadē fit cõſideratiõe proceſſus. ut hoc patet concentu.

CANTVS

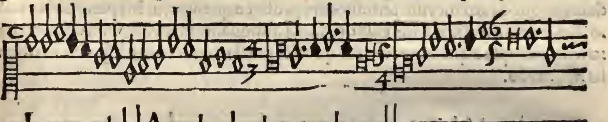

TENOR

Constat insuper duas continuas atq; immediatas superparticularis generis species præter sesqualteram & sesquitertiam: quæ primæ sunt & maiores cæteris epimoriis duplam proportionem implere non posse. Nam cum maioribus disponãtur numeris q̃ duæ ipsæ primæ minorem ducant proportionem necessum est: ut si sesquitertiam & sesquiquartam disposuero his numeris. 3. 4. 5. extremi iuicem termini duplam proportionem perficere nõ possunt: uerum superducta sesquiquinta extremitas inuicem dupla sese habitudine custodient hoc modo. 3. 4. 5. 6. Senarius enim ad quinarium sesquiquintam: ad ternarium uero duplam ducit collationem quam illico succedens subdupla sibi opposita destruit: deducta extremorum æqualitate: ut his constat numeris. 3. 4. 5. 6. 3. ternarius enim ad senarium subduplam perficit proportionem: priorem uero ternarium ipsa conspicit æqualitate: posteriores notulas priorum conferens numerositati: ut hoc percipitur cõcentu.

CANTVS
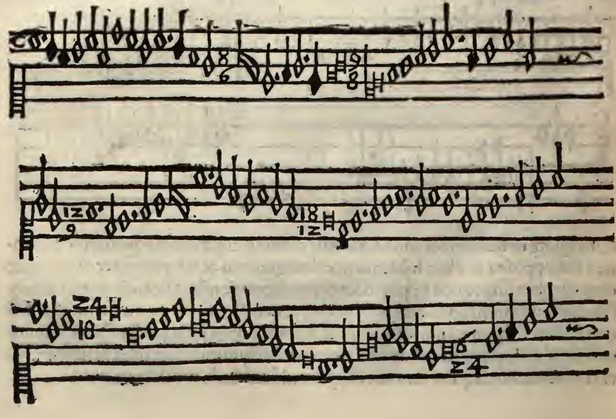
TENOR

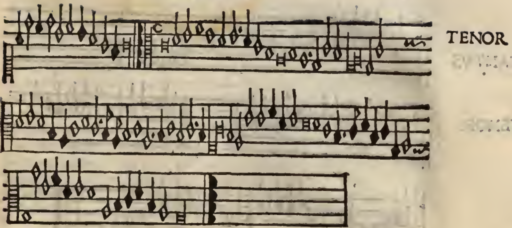
Id quoq; in huiusmodi consideratione contingit: q̃ extincta quauis proportione a sua opposita eã illico subsequente extinguuntur & reliquæ præcedentes quæ eius membra sunt: quod ex præcedentibus dispositionibus deductum est: namq; subdupla ipsa non modo duplam extremorum destruxit proportionem: sed & sesquitertiam: sesquiquartam atq; sesquiquintam (duplæ ipsius mẽbra) fecit obmutescere. Variis quoq; moribus sese inuicem subsequuntur continuæ cuiuscũq; generis habitudines: quod cantus ex seipso musicus facile considerare potest.

De Proportionibus musicas consonantias nutrientibus. Caput quartumdecimum.

Earum uero proportionum quæ propria dimensiōe musicas ꝓbāt cōsonā tias processum atq; naturam duximus exponendam. Sūt enim in multiplici genere: Dupla: Tripla: Quadrupla: qbus Diapason: Diapason dia pēte atq; Disdiapason conducuntur in supparticulari: Sesqualtera: Sesquitertia: & Sesquioctaua: Diapenten: Diatessaron: ac tonum demonstrantes: quas quidē & si in theoricis de eis uerba latius feci: hic tamen libet in ordine notularum strictius explicare. Quocirca quum dispositæ sesquitertiæ sesquioctauam superduxeris: extremi inuicem termini sesqualtera sese habitudine conseruabunt: ut his constat numeris. 6. 8. 9. Octonarius namq; ad senarium sesquitertiam facit: nouenarius uero ad octonarium sesquioctauam: rursus nouenarius ad senarium sesqualteram ducit proportionem: cui superposita sesquitertia extremos terminos dupla obseruatione locabit: ut his monstratur numeris. 6. 8. 9. 12. Duodenarius enim ad nouenarium sesquitertiam probat: ad senarium uero duplam. Superducta isuper sesqualtera: tripla illico resultabit extremorum consideratio: quod hac dispositione probatur. 6. 8. 9. 12. 18. Numerus namq;. 18. ad. 12. sesqualteram efficit: ad. 6. uero triplam. Quod quum triplæ huiusmodi sesquitertiam apposueris quadruplam perficies extremorum: ut hic. 6. 8. 9. 12. 18. 24. nam numerus. 24. ad numerum. 18. sesquitertiam mōstrat: ad senerium uero quadruplam. Verum quum huiusmodi quadruplæ subiuncta fuerit sub quadrupla sibi opposita: mox q̄drupla ipsa eiusq; membra euanescent: cum ad priorem numerositatem subsequentes notulæ conducātur: quod extremorum terminorum probat æqualitas: ut his patet numerus. 6. 8. 9. 12. 18. 24. 6. Numerus enim. 6. ad. 24. subquadruplam efficit ad priorem uero senarium ipsa æqualitate refertur quod & præsens concentus disposuit in notulis hoc modo.

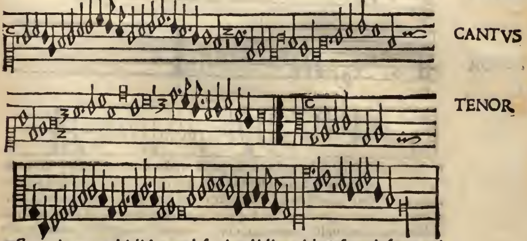
CANTVS

De productione multiplicium proportionem ex multiplicibus & ſuperparticu laribus. Cap. XV.
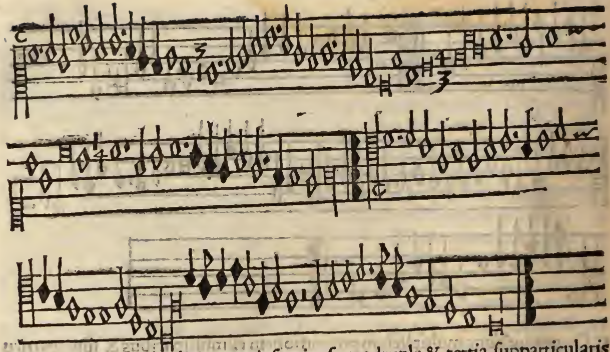
POſtremo multiplicium ſpecierum ordinem ex multiplicitate & ſupparticularitate produci conſiderandum eſt. Prima enim multiplicis generis ſpecies ſcilicet dupla:& prima ſupparticularis ſcilicet ſeſqualtera ſimul iunctæ:ſecundam multiplicem ducũt in extremis ſcilicet triplam ut his cõſtat numeris.1.2.3. ſuperducta autem ſubtripla:deſtruitur propter æqualem extremorũ conſiderationem: ut hic.1.2.3.1. Atq; in notularum quantitatibus ſecundum tem poris menſuram idem conſiſtit quod præſens declarat concentus.

Secunda uero multiplicis generis ſpecies uidelicet tripla:& ſecunda ſuperparti cularis ſcilicet ſeſquitertia per cõſequentiam:tertiam multiplicis ſpeciem ducunt: ſcilicet quadruplam: ut hic conſtat numerus.1.3.4. Atq; in notulis diſpoſitæ: ſub ſequentes notulas anterioribus quadrupla conſideratione conducunt quã ſubq̃drupla illico ſibi oppoſita extinguit:ut præſens probat concentus.

CANTVS

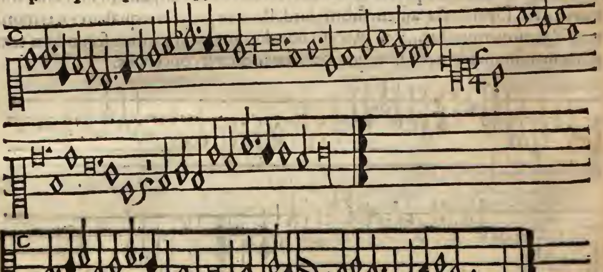
TENOR

ℭ Tertia autem multiplicis generis ſpecies.ſ. quadrupla & tertia ſupparticularis .ſ.ſeſquiquarta cōiunctæ: quartam cōcreant multiplicē uidelicet quintuplā quod horum probat terminorum diſpoſitio.i.iiii.v. Idem quoq; in cantilenis perficiūt nam notulæ ſubſequētes quintupla habitudine anterioribus referūt: cuius diſpoſitio p ſubquintuplæ ſibi oppoſitæ ſubſequētiā extinguitur ut hoc cōſtat cōcētu.

CANTVS

TENOR

ℭ Conſimilis quoq; deducendaꝝ multipliciū proportionum ex multiplicibus & ſuperparticularibus procedit conſideratio. Namq; quarta multiplicis ſpēs & quarta ſupparticularis quintā multiplicē ducūt: ut his ꝓbatur numeris.i.v.vi. Quinta uero multiplicis generis ſpecies & quinta ſuperparticularis ſextā cōficiunt multiplicem quod his conſtat numeris.i. vi.vii. Sexta aūt multiplicis generis ſpecies & ſexta ſuperparticularis ſeptimā probant multiplicē his numeris.i.vii.viii. Atq; reliquæ eodē mō ſecūdū naturalē numeroꝝ ꝓgreſſionē cōſideraſ. Hēs nunc cādidiſſime lector noſtras Muſicæ exercitatiōis commentationes non minore forſan a me ingenio & induſtria elaboratas q̄ tacito abſte exoptatas deſiderio quippe quæ quum in legendis noſtris. Theopicæ libris eris deſatigatus: quaſi quædam æpulæ